

ARABESKY

Horáček už zemřel. Nechtěl jako nikdy, žít
 na celé Malé Straně. Na Malé Straně, však za
 takovou dobou, snad proto, že všude více lidí
 než, a když Horáček umřel, povídali, že je to
 dobře, poněvadž se mu jeho hodnost ulehčí a pak,
 že „byl darebákem“. Umřel v roce a dvaadvacet roku
 svého stáří právě, jak v seznamu zemřelých stálo; v se-
 seznamu tom nebyl charakter udán; a to proto, jak pan
 profesor, v lékařské vědě velmi vtipně pravil, že darebák vůbec
 charakter nemá. Ovšem, kdyby pan profesor byl
 umřel. Na jeho a o tom nevěděl nikdo, ani Malá
 Horáčkova byla s jinými mrtvými z obce kapla vy-
 souzena — „jaký život, taký konec“ pravil pan profesor
 v lékařské — a za vzemť se malý houfek, sestávající
 z několika poněkud svátečně oděných a fím ještě spíše
 značnějších febráků. V houfci patřili jen dva lidé, to
 pravdě Horáčkova, staří matka a velmi elegantně
 oděný mladý pán, jež jí vedl. Ten byl celý vykládal,
 chvilu jeho jaksi třesoucí se a nejista, ba zdálo se, jako
 by se chvilku zinničně otřásl. Majestraně se
 plácal matky hrubě ani nevěnoval, vždyť se jí nic
 a plakala-li, tedy jako vždy matka a snad i
 mladý pán ale byl nejspíše z jiné strany, poněvadž ho
 nikdo neznal. „Chudák, sám by potřeboval podpory!
 Jde nejspíše kvůli Horáčkově — jakže? Jeho přítel? —
 i kdož by se k veřejně pohřebnému přiznal? A pak
 umřel Horáček už od dětinstva přátel, byl vždycky
 darebákem! — Nebohá matka! — A matka tedy se
 cestou plakala, mladému muži konaly bohaté slzy po
 tvářích, vzhledem tomu, že byl Horáček už od dětinstva
 darebákem.

BYL DAREBÁKEM!

Horáček už zemřel. Nelituje jeho smrti nikdo, znalíť ho po celé Malé Straně. Na Malé Straně vůbec zná soused souseda velmi dobře, snad proto, že vůbec více lidí nezná, a když Horáček umřel, povídali sobě, že je to dobré, poněvadž se tím jeho hodné matce ulehčí a pak, že „byl darebákem“. Umřel v pět a dvacátém roku svého stáří náhle, jak v seznamu zemřelých stálo; v seznamu tom nebyl charakter udán, a to proto, jak pan provisor v lékárně velmi vtipně pravil, že darebák vůbec charakteru nemá. Ovšem, kdyby pan provisor byl umřel! Na toho a o tom nevěděl nikdo nic! Mrtvola Horáčková byla s jinými mrtvolami z obecné kaple vyvezena — „jaký život, taký konec,“ pravil pan provisor v lékárně — a za vozem šel malý houfec, sestávající většinou z poněkud svátečně oděných a tím ještě spíše znatelných žebráků. V houfci patřili jen dva lidé ku průvodu Horáčkovu, staříčká matka a velmi elegantně oděný mladý pán, jenž ji vedl. Tento byl celý vybledlý, chůze jeho jaksi třesoucí se a nejista, ba zdálo se, jako by se chvílkami zimničně otrásal. Malostranští sobě plačící matky hrubě ani nevšíмали, vždyť se jí ulehčilo, a plakala-li, tedy jako vůbec matka a snad radostí; mladý pán ale byl nejspíš z jiné čtvrti, poněvadž ho nikdo neznal. „Chudák, sám by potřeboval podpory! Jde nejspíš kvůli Horáčkové! — Jakže? Jeho přítel? — I kdož by se k veřejně pohaněnému přiznával! A pak neměl Horáček už od dětinstva přátel, byl vždycky darebákem! — Nebohá matka!“ — A matka usedavě cestou plakala, mladému muži kanuly bohaté slzy po tvářích, vzdor tomu, že byl Horáček už od dětinstva darebákem.

Horáčkovi rodiče hokynařili. Nedařilo se jim špatně, jakož se vůbec hokynářům dobře daří, mají-li svůj krám, kde mnoho chudých bydlí. Po těch krejcárcích a groších za dříví, máslo a sádlo se to ovšem pomalu schází, zvláště když se musí ještě ždibek soli a kmínu přidávat; zato ale přichází groš v hotovosti a dluhy dvougrošové se správně uplácejí. Však měla Horáčková i příznivce mezi ouřadnicemi a chválily její chutné máslo. Braly ho mnoho, poněvadž platívaly až o prvním.

Jejich hoch František byl už skorem tři léta stár a nosil ještě ženské šatičky. Sousedky říkaly, že je to ohyzdné dítě. Děti sousedů byly vesměs starší a málokdy se osmělil František, aby sobě s nimi pohrál. Jednou pokřikovaly děti za židem, František byl mezi nimi a nepokřikoval; žid se rozběhl za dětmi, chytil Františka, jenž ani utíkat nechtěl, a vedl ho nadávaje k rodičům. Sousedky až ustrnuly, jakým je ten malý ošklivý Franta už darebákem.

Matka se lekla a radila se s mužem.

„Tlouci ho nebudu, doma by nám ale mezi dětmi zdivočil, poněvadž dohlížet nemůžeme, dáme ho tedy do malé školky!“

František dostal kalhoty a šel s pláčem do školky. Vyseděl tam dvě léta. První rok dostal za odměnu své tichosti o celoroční zkoušce rohlík, druhý rok byl by dostal obrázek, kdyby se mu to nebylo pokazilo. V den před zkouškou šel v poledne domů. Musil kolem domu bohatého statkáře. Před domem běhávala dosti tichou ulicí drůbež a František se s ní často srdečně potěšil. Dnes se tam procházelo několik krůt, jichž František jaktěživ nebyl viděl. Zůstal stát a díval se u vytržení na ně. Netrvalo dlouho a už seděl na boběčku mezi nimi a vedl s nimi důležité rozmluvy. Zapomněl na oběd i na školu, a když děti v odpůldne žalovaly, že František sobě s krůtami hraje, místo aby do školy šel, poslal pan učitel školní služku, aby ho přivedla. O zkoušce nedostal František ničeho a pan učitel řekl

jeho matce, aby ho přísněji chovali, že je už nyní hotový darebák.

A skutečně byl František notným darebákem! Ve farní škole seděl vedle synáčka pana inspektora a vodíval se s ním za ruce domů. Hrávali sobě u inspektorových. František směl nejmladší dítě kolíbat a dostával za to ku svačině v bílém hrnečku kávu. Synáček pana inspektora míval vždy krásné šaty a bílý, silně naškrobený krejzlík, František nosil čistý sice, ale dosti záplatovaný šat; ostatně ho ani nenapadlo, že je jinak ošacen než inspektorův. Jednou po škole se pan učitel zastavil u obou hochů, pohladil panského synka po tvářích a pravil: „Vidíš, Konráde, jaký jsi pěkný hoch, že dovedeš svůj krejzlík před nečistotou uchránit! Vyřid' pěkné pozdravení panu otci!“

„Ano,“ odpověděl František.

„S tebou nemluví, záplatovanče!“

František nenahlížel hned, proč pro záplaty pan učitel se jeho otci poroučet nemůže; tušil však přece jakýs rozdíl mezi sebou a páně inspektorovým synem a vytloukl tomuto za to. Byl co nenapravitelný darebák vyhnán.

Rodičové ho vpravili do německých škol. František nerozuměl skoro ani slova německého a následovně velmi bídně v náukách pokračoval. Učitelé ho považovali za nedbalce, ačkoli se dosti hmoždil, za nemravného, poněvadž se vždycky bránil, když ho hoši poštuchovali a on se německy ze svých pranic zodpovídat nedovedl. A hoši měli skutečně dosti, čím by ho škádlili. Každou chvíli se směšně němčinou podřekl a také i jinak příležitosti ku výsměchu poskytoval. Hlavní jim bylo ale zábavou, když jednou do školy přišel a na své koláčovitě zelené čepici na prst silné a vodorovně odstávající stínidlo měl. Otec jeho byl zvláště kvůli tomu na Staré Město došel, aby mu něco zvláštního vybral. „To se ti nezlomí a slunce tě také neopálí,“ řekl přišiv stínidlo a František skutečně myslil, že má něco zvláště ozdobného, a kráčel pyšně do školy. Nekonečný smích ho při-

vítal, hoši ho obskakovali, a že jeho stínidlo mezi stínidly bylo jako fošna mezi prkny, říkali mu „fošnář“. František rozbil jednomu z nich svou fošnou nos, dostal za to prvnickou z mravů a měl co dělat, aby ho do gymnasia přijali.

Rodičové chtěli vší mocí vynakládat, aby se ze synáčka něco stalo a aby nemusel jednou tak těžce chleba sobě vydělávat jako oni. Učitelé a sousedé jim to vymlouvali pravíce, že nemá schopností a že je nadto ještě darebákem. Ba i u sousedů byl v tomto renomé. Měl s nimi zvláštní neštěstí, ač věru nedělal více než jejich děti, snad ještě méně. Kdykoliv hrál na ulici míč, zaletěl mu zajisté do některého odevřeného cizího okna, a když tloukl ve průjezdě se soudruhy špačka, zajisté rozbil lampičku pod křížem, ač co nejpozorněji sobě počínal.

František, jehož už nyní Horáčkem nazývali, studoval přece gymnasium. Nemůže se říci, že by byl s přílišnou pilností ku školním věcem přilnul, ty se mu byly už v německé škole dosti zprotivily a jeho všeobecné pokroky byly právě jen takové, že od roku k roku bez velikých nesnází třídami postupoval; zato ale Horáček tím více se učil věcem, jež přísně do školy ne náležely. Četl co mejpilněji, kde mu co do ruky přišlo, a poznal co nejdříve dosti důkladně literatury cizojazyčné. Jeho německý sloh byl vbrzku vybroušený — jediná to eminencí, neopouštějící ho po celé gymnasium — měl ve svých úlohách myšlenky a pěkné frázi. Učitel jeho tvrdil jednou, že má sloh tak květnatý, že se skoro Herderovu slohu podobá. Měli ohled, a když v ostatních předmětech mnoho neznal, říkali, že má veliká talenta, že je ale darebákem. Talent zkazit sobě však nedůvěřovali a Horáček proklouznul i poslední rozhodnou zkouškou.

Stal se právníkem z módy a proto, že chtěl otec, aby byl úředníkem. Horáček měl nyní ještě více času ku čtení, a poněvadž se v této době šťastně byl zamiloval, počal i sám psát. První pokusy jeho vytiskly časopisy a celá Malá Strana byla nesmírně rozhoršena, že se stal

literátem, že píše do novin a k tomu do českých. Předpovídali, že teď kvapem sejde, a když mu otec po krátkém čase zemřel, věděli s jistotou, že se utrápil nad darebným synem.

Matka zanechala hokynářství. Vedlo se jim za krátký čas bídne a Horáček musil k tomu hledět, aby něco vydělal. Hodiny dávat neuměl a také ho nikdo za domácího učitele nechtěl. Byl by se rád po nějaké službičce ohlídnul, nebyl však k tomu hned odhodlán. Chuť k dalším studiím mu sice nevadila, právnictví bylo dosti nechutnou stravou a kolej navštěvoval, jen když měl dlouhou chvíli. Z počátku právnických studií byl sobě umínil, že v každé hodině, kterou navštíví, epigram napíše. Počal antickými distichy psát, když však první napsaný epigram přečetl, viděl, že má jeho hexametr sedm stop; měl ze svého nového metra radost a předsevzal sobě, že bude samými heptametry psát. Když pak o svém vystoupení přemýšlel, počítal také heptametry a bylo jich osm.

Hlavní závadou byla jeho láska. Děvče krásné a vskutku milostné bylo k němu čistou láskou zahořelo a rodičové její k jinému jí nenutili, ač se dosti jiných ženichů hlásilo. Děvče chtělo na Horáčka počkat, až by vystudoval a pořádné místo obdržel. Při službičce, která se Horáčkovi nabízela, byl sice okamžitý plat, žádných však nadějí do budoucnosti. Horáček dobře nahlížel, že děvče jeho by s ním žádné budoucnosti nemělo; bídě ji obětovati nechtěl. Myslíl, že je mnohem méně do ní zamilován, než skutečně byl, a předsevzal sobě tedy, že se jí odřekne. Přímo se však odřici neměl srdnatosti, chtěl být odstrčen, odkopán; byla to neuvědomělá touha po kochání se v nezaslouženém bolu. Brzy mu mapadl prostředek. Napsal anonymní list, přetvářil se v písmu, vypravoval sám o sobě nejhanebnější věci a odeslal to rodičům svého děvčete. Dceruška udávači nevěřila, otec ale byl prozřetelnější, přeptal se u sousedů Horáčkových a tu slyšel, že je tento od dětinstva darebákem. Když Horáček po několika dnech na návštěvu přišel,

uteklo plačící děvče do druhého pokoje a on sám byl zdvořilým způsobem z domu vyhnán. Děvčátko se po krátkém čase vdalo a po celé Malé Straně lítala zvěst, že Horáček byl pro darebáctví z domu vypuzen.

Nyní teprve pukalo Horáčkovu srdce; ztratil jedinou osobu, u které byl lásku našel, a nemohl vlastní viny zapřít. Ztratil svou srdnatost, jeho nové zaměstnání se mu znechutilo a on vůčihledě chřadnul a scházel. Soušedé jeho se tomu pranic nedivili, jest prý to následek lehkomyšlného živobytí.

Zaměstnání jeho nynější poutalo ho k privátnímu kontoáru. Vzdor své nechuti pracoval pilně a jeho principál v něho brzy úplně důvěřoval; i peníze mu svěřil, když nějaké se roznášet měly. Měl také příležitost, aby se synovi principálovu zavděčil. Jednou tento sobě na něho počkal, když právě vycházel.

„Pane Horáčku, nepomůžete-li vy, musím se utopit a otci hanbu udělat, abych vlastní hanbě ušel. Mám dluh, ježž dnes stůj co stůj zaplatit musím. Svě peníze obdržím až pozejtří a nyní sobě nevím rady. Vy nesete peníze k mému strýci — svěřte mně je zatím, pozejtří se to vyrovná. Strýc se otce po penězích ptát nebude!“

Strýc se ale přece ptal a v druhý den stálo v novinách: „Žádám všechny, již se mnou spojeni jsou, aby F. Horáčkovu žádných peněz nesvěřovali. Vyhnal jsem ho pro nepoctivost.“ — Ani zpráva, že někde v jiné čtvrti hoří, by nebyla Malou Stranu tak zajímala jako toto.

Horáček pánova synka neprozradil; přišel domů a lehnul si pod záminkou, že ho hlava bolí. —

Okresní lékař pro chudé přišel v den nato v obyčejnou hodinu jaksi zamyšlen do lékárny.

„Ten darebák jest tedy mrtev?“ tázal se pan provisor usměvavě.

„Horáček? — Nu ano!“

„A čím sešel?“

„Inu — — napíšeme třeba, že ho ranila mrtvice.“

„Tak! — Ještě dobře, že nenadělal dluhů za léky, ten darebák!“ —

Roku 1848 pracovali jsme málokteré pensum, přece se to však přihodilo, jakoby výminkou. Náš profesor, jenž dle tehdejšího zvyku všechny předměty přednášel, jenom jedinému ale řádně rozuměl, byl především matematik, pak přírodovědec, a nakonec také ještě velmi žvatlavý politik. Stalo se takto, že jsme z většiny předmětů neseznali praničeho, že jsme se ani matematice nenaučili, poněvadž jeho zásadou bylo, kdo není od přírody matematikem, tomu toho nenacpeš, že jsme v latině nedostali se po celý běh přes první, v chrestomatii umístěné kapitoly „Germanie“, v níž Tacitus staroněmeckou floru popisuje, a že zapomněl, interpelován jsa žáky, vždy pro politickou rozmluvu na pensum. Stalo se ale přece někdy, jak již podotknuto, že nás pensum neušlo.

Bylo překrásné odpůldne jarní, když jsem s jednou úlohou, s překladem z němčiny na latinu, právě se hmoždil. Za branou čekali na mne v kamenných lomech hoši, měly se velké vojenské cviky provádět. Pálilo mne to u klavíru, který mně zároveň za psací stolec sloužil, trpělivost má docházela, a úloha se nechtěla nijak dařit. I vyskočil jsem konečně všecek mrzut, odevřel dveře a naslouchal do jizby. Z protějších dveří, z hospody to, zaznívalo drnkání harfy a chraptivý zpěv. Bylo vyhráno, chytil jsem pensum do ruky a rychle s ním naproti bez kabátu a čepice, vždyť jsem byl u starých sousedů od dětinstva jako doma.

V šenkovně sedělo toliko několik lidí, a to kolem jediného stolu. U druhého stolu seděl vousatý harfenista Josef.

„Hej, pulče jde,“ zvolal Josef a učinil hře své rázným drnknutím konec. „Už zase něco neumíš?“

„I to je hanba, student a muset jít k harfenistovi na poradu!“ posmíval se kdosi. — „Avšak byl pan Josef také studentem,“ bráním se zahanben.

„Ale já, hošíku, dělal jsem sobě vždycky všechno pěkně sám. Nech je však mluvit, ty hlupáky, neumějí sami nic, a neváží sobě tedy také nikoho, kdož něco umí. Hlupákům těm bych mohl celé půldne vypravovat a zpívat a hrát, ani mně řádně nezaplatí!“

„Jen nehněvej pána boha! Zazpívej nám ještě nebo něco vypravuj, však my zaplatíme.“ — „Teď mne nechte, já tomu pulčeti pomohu do louže; neboť v louži bude, když se nebude chtít sám namáhat. Pak vám zazpívám něco, a pak budu vypravovat. Čtu právě jednu velmi pěknou knížku německou, tuhletu; je už umažána a stara, nehledali byste v ní ani, co v ní skutečně jest. Však uslyšíte!“ A vzal pensum moje a psal tužkou na druhou stranu.

Harfenista Josef byl divný člověk. Nikdo o něm, o jeho předešlém životu nevěděl nejmenšího. Bydlel na Oujezdě, a žena, u které bydlel, vypravovala, že ač mnoho vydělá, přece ničehož nemá mimo kopu kněh, kteréž prý nejsou k potřebě, a několik pěkných kabátů, kterých nikdy nenosí. Ano před témdním prý sobě dal dokonce ušít černý frak, černé spodky a bílou vestu, bůh ví, k čemu to potřebuje! Šenkýři ho viděli velmi rádi, nebo, kdekoliv se usadil, přišlo za ním vždy dosti lidí; zpívalť jim takové písně, jakých nikdy nebyli slyšeli, a vypravoval takové povídky, že se až udivili. Povídky své, říkal jim, vyčetl prý vždycky z těch německých kněh, v kterých ho čítati vídali. Povídky jeho byly zvláštní, jakoby ze života vzaté, a mnohému posluchači bylo, jako by Josefova povídka jeho samého sobě za hrdinu byla obrala. Z těch německých kněh uměl vypravovat výborně, ano jednou prý se i podřekl, jako by byl sám dříve také německé knihy psával. Psát alespoň uměl velmi dobře, kdokoliv ho o něco požádal, přesvědčil se o tom. Jenom prosby nechtíval psát, říkalť: „Však vám beztoho ti velcí páni ničeho rádi nedají; nezaha-

zujte se, já nepíšu.“ Nikdo o něm zevrubnějšího nevěděl, a ani později nemohl jsem se ničeho, ba ani jména jeho dopátrat; zůstal i mně zjevem tajuplným, utkvěl mně ale v myšlénkách co bytost nadmíru zajímavá, ano poetická.

Harfenista Josef pracoval latinské pensum. Já, posud ještě v rozpacích, probíral jsem se v několika číslech „Večerního listu“, před Josefem ležících, a vzal jsem pak do ruky onu německou knihu, z níž Josef sousedům vyprávěti chtěl. Titul její byl — „Herbstblumene“ — od Jean Paula. Knihy té jsem ovšem tenkrát ještě neznal, hledal jsem tedy ony zajímavé povídky, o kterých byl Josef mluvil. Na stránce rozevřené našel jsem místo tužkou podškrtnuté. Znělo: „Má se neuznanému od jeho současníků geniovi lépe dařiti než vzdáleným sluncím? Teprve po stoletích spatřujeme je, a vpočítáváme je pak do oné části oblohy, do které se povznesla snad již za noci dnešní; neboť cesta jejich paprsků k zemi vyžadovala příliš dlouhé doby.“ Nevěděl jsem ani proč, vzal jsem ale tužku a zapsal sobě i titul i slova.

„Rozumíš tomu, pulče, co jsi opsal?“ A černé, vybledlé, již zeslábé oko harfenistovo pátravě pohlíželo na mne. „Nerozumíš-li, — neškodí, jiným uškodilo, že porozuměli! — Zde pensum, a běž hrát míč!“

Odhodil mou théku, zadrnkal několik akordů a spustil chraplavým a nepříjemným hlasem:

Přes hory, přes doly
v té panské zahradě,
ščeponal tam hezký synek
míšenské jabloně.

A on jich ščeponal,
ani se nenadál,
přišlo k němu hezké děvče,
by si ho namlúval.

Lísteček z jabora
padl mi do mořa,
nebudu sa milo ženiť,
až bude sloboda.

„Už má zase tu svou drátenickou!“ zahoukl jeden z přítomných. — Ano, Josef měl jich několik těch milých písni moravských a slovenských, vždy věděl nové a nové a zpíval je nejraději. Psával jsem si je po něm, a on se mne jednou tázal: „Není ti při tom, jako kdyby se ti dech krátil a hrdlo se svíralo? Tys ale ještě pulče a nerozumíš tomu!“

Parné bylo to slunce svatodušních svátků. Těžce leželo vedro jeho na bílé Praze, těsnilo a tížilo vše, pálilo lebky až k žhavosti, těla až na krvavý pot. Malá Strana byla ticha, mrtva, nepohnuta, jako by se bála z vlastního stínu vystoupit, nejmenším pohybem tížící vedro ještě zvýšit. Po ulicích málokdo, a bylo-li chůdce, plížil se pomalu a lenivě, požívaje každého stinného místečka, lakotně vydechuje, zazdávalo-li se mu, že se přece odněkud větríček pohnul.

Náhle však počínají lidé vybíhat z domů, bez kabátů a čepic, jak tomu milá sousedská naše Malá Strana dovoluje. Na všech tvářích udivení, leknutí, strach. Otázky lítají sem a tam. Zdálo se jim, že slyšeli bouchání, jakoby střelba ze Starého Města, zdálo se to všem, — vtom mocné, dálkou dušené bouchnutí — není pochybnosti: na Starém Městě po sobě střílejí!

Tu již přicházejí ouprkem lidé přes most. Staří i mladí, ozbrojení, neozbrojení, mužští, ženské v divé směsici mezi sebou, všechny tváře ubledlé buď strachem, buď náruživostí: „Bratří, pomozte! U velitelství na nás vyrazili, střílejí do lidu, — krev teče potokem!“

Slovo „krev“ jako by vše rozohnilo. „Co? Krev naše?“ A hned bylo vše pohromadě, co vůbec návalu náruživostí odolat nemohlo. Fiakři ujíždějí ouprkem, aby ne-

přišli o své vozy, kameny lítají, krámské boudy a všeliké nářadí se hromadí, váže, upevňuje, již zde stojí první barikáda, druhá, třetí mžikem za ní, všechny hlavní ulice jsou v hodině zataraseny.

Zase živý ruch. Rozšířila se pověst, že táhne několik set venkovanů ku Brusce a Pražanům na pomoc. Houf lidí odeběře se k Bruské bráně, před níž se venkované již vstupu domáhají. Brána se odevře a tlupa ozbrojených venkovanů, as dvě stě mužů četná, vtrhne do Prahy a ubírá se, zpívajíc, zámkem a přes barikády Ostruhové ulice dolů; vesnický sbor hraje jim po cestě rakouskou hymnu.

Na Malostranském náměstí zarazí, aby se posilnili. Pak vyhrnou se průchodním domem do Karmelitánské ulice, kdežto u staré pošty dvě děla a vojsko stojí. Děla zahřmějí, několik z lidu padne. Avšak kupředu! Děla rychle se obrátí, a postaví se dole do Oujezda, až ku zbrojnici. Zde opět boj, houkání děl. Mnohý výjev smutný, přesmutný!

Několik studentíků malých následovalo za venkovany; chtěli jsme viděti vše zblízka. Tu spatřím vycházeťi z jednoho domu elegantně oblečeného pána, byl mně jaksi znám, nechtěl jsem však vlastním zrakům věřit, že by to — harfenista Josef býti mohl. Nový krásný klobouk stínil oholenou, duchaplně vypadající tvář, černý frak, černé spodky, bílá vesta a čisté žluté rukavičky byly oblek zcela bálový. V rukou držel po velké bambitce.

Kráčel němě a klidně zástupem. Neodolatelnou silou vábilo mne to za ním.

Došel až do nejprvnější řady a postavil se na hromadu kamení. Sotva však že natahoval kohoutek první bambitky, počal se potácet. Kulka z ručnice byla ho v plná prsa zasáhla; bambitka spustila do modra. Zachytili ho, když klesal, z úst jeho vyšlo hlasité, zvukné: „Zaplať pánbůh.“ Neplatilo to lidem, nýbrž smrti.

Odnešen jest do domu, kamž jsem opět následoval. Položili ho na holou půdu a odešli zase. Spatřil mne a přikývnul mne k sobě.

„Nechal jsem ti u „Slunců“ dvě knihy na památku,“ zašeptal; „já to věděl. Teď jdi ale domů, pulče, ať se matka nebojí.“ —

Blbý Jóna byl jakoby stvořen pro zábavu rozpustilé mládeže. Byl na osmnáct let stár, vypadal však jako třináctileté dítě. Když se plížil od hokyně nebo od kupce, kamž ho matka jeho posílávala, domů, — dále než k hokyni nebo ke kupci nikdy se neodvážil — poskakovali kluci kolem něho a pokřikovali „Jóna! Blázen! Jóna!“ On, jako by sobě toho ani nevšímal, kráčel pomalu dále, oddychuje namáhavě a zhluboka, a leckdy se až zapotácel, jako by tenké nohy slabé to tílko ani nésti nemohly. Když mu zastavili cestu a jím postrkovat počali, obrátil se k nim nepohnutý voskový obličej jeho a z oka dívala se bázlivá otázka. Chvilku takto němě a nepohnutě stál, pak se náhle zachvěl, jak by smrt naň sáhla, a hleděl vpravo nebo vlevo se jim uhnouti. „Jóna joná!“ křičeli v uličnickém svém žargonu, když zachvění jeho zpozorovali. Nikdy se nebránil.

Když přišel domů, odevzdal, co byl přinesl, a sedl si pak tiše vedle kamen.

„Pojď ke mně, Jeníčku; vezmi stoličku a sedni ke mně,“ domlouvala mu o rok starší sestra jeho, štíhlé, plavovlasé to děvče, a odkládala šití.

Pomalou dovlékl stoličku k její nohoum. Položila churavou hlavu jeho na svůj klín. On štkál, až mu srdce usedalo; ona ho hladila a konejšila, přemáhala vlastní slzy.

„Vid', že nejsem blázen?“ šeptal konečně ouzkostlivě. Slabý hlas se mu třásl.

„I to víš, že nejsi! Vždyť máš rozum, Jeníčku, nech je mluvit.“

„A ty mne máš ráda, vid', a já nejsem žádný blázen!“ a na tváři blbcově rozhostil se blažený úsměv.

„Teď si vezmi housle a hraj.“

„Však já nebudu teď už zase skřípání jeho poslouchat! Ať si zahraje večer na střeše, chce-li,“ hučela tu obyčejně matka. Jóna zůstal tiše sedět, a díval se jen na svou sestru, sleduje pozorlivě i nejmenší pohyb její.

Matka a bratr jeho nemilovali ho, měl tedy jen sestru svou, ku kteréž také se vší náruživostí slabého svého ducha přilnul. V sousedstvu sobě ale o něm vypravovali, že má blbý Jóna dar boží, jak on na housle hraje, tak prý nehraje nikdo, a přece neměl nikdy učitele. Jen že nehraje nikdy žádných „kousků“, že je hra jeho zrovna tak divně smutná, tak bláznovská jako on.

Jóna bydlil v tomtéž domě, ve kterém já dětských lét svých zažil. Znal mne a kýval usměvavě hlavou, když jsme se potkali. Mohu říci, že jsem vzdor chlapec-ké rozpustilosti tehdejší Jónovi nikdy, ani nejmenším neublížil. Voskový obličej jeho měl pro mne cos posvátného do sebe. Mladistvá fantasie spatřovala nepopíratelnou podobnost s mrtvě voskovými, nažloutlými a průsvitavými obličejí, jaké jsem v skříních na kostelních oltářích vídal.

Bylo to v sobotu. Pozdní letní večer halil vše v rozkošný šat. Nebe modré a temné jako lazur, sem a tam prokmitaly z něho stříbrné hvězdy jako myšlenky blaženého, a mezi nimi ploul veliký jasný měsíc, rozlévaje zář svou po vodách a chlumech, ozlacuje nízkou chatrč i hrdě se vypínající chrámy.

Ruch, jaký obyčejně v nedělním předvečeru v domech panovává, poznenáhla utichl. Ženštiny, které byly dříve dvůr oživovaly a po práci ještě sobě notnou chvíli na schodech a na pavlačích porozprávěly, byly se již rozešly do bytů.

Jen na jediné pavláčce třetího poschodí seděli ještě dva mladí lidé, dívčina a mladý muž, v důležitém hovoru. Byli to zasnoubenci, den nato měla býti již jejich svatba. Nevěsta byla krásná Mária, sestra blbého Jóny, ženichem mladý, ale dle doslechu velmi dovedný

strojmistr z jisté smíchovské továrny. Měl nyní přijíti na výnosnější místo kamsi do továrny venkovské a kvapilo tedy se sňatkem.

Seděli zde již dlouho. Pokud byl panoval po domě hluk, šeptali zasnoubenci jen, jako by se zevnějšího světa štítili a pouze sami na sebe obmeziti se chtěli; nyní, když vše utichlo, mluvili hlasitěji, jako by zase tichou velebnou noc za svědka svého blaha, slibů a plánů svých míti chtěli. Musí to být blaženost rozechvívající, jakou pocítují šťastní milenci v den před svým věčným spojením!

Jenom jeden člověk vyslovoval poblíž milenců city své hlasitěji nežli oni sami, ale nevyrušoval jich. City však, které vyslovoval, nebyly tak zlatě skvoucí, tak jasné, byly to jen elegické vzdechy, srdcejemné tóny, splývající v smutnou, fantastickou píseň. Píseň tu pěl blbý Jóna, jindy němý, v tónech ale výmluvný. Ovšem že ji nezapěla slabá prsa jeho, Jóna měl jinou mluvu pro vyjádření snivých citů svých a člověk jim porozuměl lehko, když bledé jeho prsty chvějící strunu silněji či slaběji tiskly, když smyčec jeho hned táhle mocné, hned zase mdle doznívající zvuky vyluzoval Blbý Jóna měl dar boží!

Mezi hovor milenců zněla truchlá Jónova píseň a nevyrušovala jich. Byli sami sebou příliš zaneprázdnění a také již smutné hře jeho navykli, — člověk zvykne konečně všemu, i sténání umírajících hladem.

Jónu samého neviděli, hrál ve výšce nad nimi.

Dům, ve kterém jsme bydleli, byl starobylý, ošklivě stavěný. Měl střechu sedlovou, tvořící na ulici i ku dvoru po dvou štítech. Do úžlabiny mezi oběma vylezl si Jóna, jenž ve světnici hráti nesměl, vždy za pěkného počasí se svými houslemi, a tam seděl i dnes.

Seděl tam již od okamžiku, když byl ženich jeho sestry přišel, a hrál, jako by ani unavení neznal, nekonečnou dlouhou píseň, stále stejnou co do elegického základu, a přece ve výrazu stále rozmanitou. Uměleckými skladbami hry jeho ovšem nebyly.

Náhle, vprostřed nedotaženého tónu, přestal, jako by mu byly struny selhaly. Ruce mu s houslemi sklesly, jen suchý jeho obličej, stále k měsíci hledící, zůstal neodvratný a jako zkamenělý. Dlouho tak seděl, konečně se počal pomalu vzdvihati. Opatrně odložil housle a smyčec a kráčel tiše, jako by se vlastního kroku bál, k pokraji střechy. Zde se vyložil daleko přes žlab, a pohlédl na rozmlouvající.

Lehký mráček přelítl měsícem.

Dole se mluvilo polohlasitě právě o něm.

„Dnes se mně ale zdá, že je Jeníček nadobyčejně smutný! Není snad nemocnějším?“ táže se strojmistr.

Jóna kývá zlehka hlavou.

„Je vždycky smuten, nebožák, zvlášť ale od několika dní,“ odpovídá Márinka. „Ustavičně se mne ptá, zdali opravdu od něho půjdu. Vid', že ho vezmeme k sobě?“

„Hned z počátku to nejde, snad později můžeš proň přijet.“

Márinka ho objala.

Jóna pomalu couval, vzpřímil se, a kráčel opatrně jako dříve ku svému místu. Zde opět usedl, upřel obličej o ruku, a díval se zase do měsíce. Po tvářích mu kanuly velké slzy, nezaštkal. Rty se mu pomalu rozevřely, a šeptal přervaně: „Já to věděl, že mne nemá tak ráda jako jeho, a ona nemá!“

Seděl tak dlouho, velmi dlouho, a slza se perlila za slzou. Zdálo se, že se mu krk žalostí svírá, strhl šátek s něho a utíral si jím líce.

Konečně se náhle vzchopil a zmizel ve vikýři. Housle a smyčec nechal na střeše.

Jóna často prospal noci na půdě a hledali ho tedy teprve druhého dne, když se Márinka již oblékat počala. Našli ho na půdě oběšeného vlastním šátkem. —

Svatba Márinčina byla o několik měsíců později.

Z PAMĚTÍ KOČUJÍCÍHO HERCE

Lidé říkají, že nemám pro herce potřebného nadání — aťsi říkají a aťsi nemám, teď už lhostejno! Musím se ovšem přiznat, že mne právě láska k umění na jeviště nepřivedla, přiměla mne k tomu spíše — nu jakž bych se vyjádřil? — nu spíše má lehkomyšlnost. Což jsem věděl také o divadle! Mimo marionety, po nichž jsem slupkami házíval, neviděl jsem žádného skutečného divadla až po ten čas, když mne dědeček pro první fajfku ztlouk. Tenkrát přišla jakás kočující společnost k nám a já chodíval do představení jen proto, abych se umluvil se sousedovic Vaškem, kam půjdem na sluky, jak u nás říkají, čili kam půjdem holkám večeri sníst. Vaškův otec nedovoloval synovi, aby se mnou měl, do divadla ale nechodil, a tam jsme se tedy smlouvali. Přílišná vzdělanost mne nejspíše také k tomu nepřiměla. Absolvoval jsem ovšem skoro celé kolegium, jenže u nás nazývají tak prostou farní školu, kde starý učitel nás tři hodiny proto tlouk, abychom paní učitelce, která po škole vždy přede dveřmi stála a ruce nastrkovala, hodně poníženě ruku líbali. Nevím už ani, jak se to stalo, že jsem jednou místo na Vaška na učitelčinu ruku plivnul, jisto však, že kdyby se to nebylo stalo, byl bych absolvoval úplně. Dobrý můj dědeček, u kterého jsem všechno ctil až na to, že mně v noci vždycky šaty schovával, ustanovil se na tom, že se musím mlynářství učit, jelikož můj otec byl velký obchod v otrubách vedl. Mně to bylo jedno, já věděl, že se nebudu učit vůbec ničemu. Babička mně nacpala do kapes housek a dědeček šel se mnou do mlýna. Přivítali nás srdečně, jenže byli tak neopatrní a mne hned odpůldne s třemi dvacetníky do města nakupovat poslali.

„Však dědeček zaplatí,“ pomyslal jsem sobě a šel procházkou do světa. Nevím, proč jsem šel přímo do blízkého městyse za onou divadelní společností. Když jsem tam před večerem dorazil a se přihlásil, přijmul mne ředitel hned. Což jsem sobě tenkrát myslel o takovém direktorovi! A nyní, když jsem jím sám — nu nechť! Jen když má člověk titulek! Hned první večer musil jsem za kulisami „Ach není tu, není, co by mne těšilo!“ zpívat, a maje hlad provedl jsem to dobře.

Dědečka jsem spatřil teprve zase po pěti letech, když jsem s jinou společností do svého rodiště zavítal. Šel jsem ho pozvat na svou benefici, a on mně vynadal tuláků a jiných. Snad by se byl do divadla ani nepodíval, kdyby mu byl mlynář neřekl, že „řvu, až srdce skáče!“

Je mně opravdu líto, že brzy nato umřel. Můj bratranec mně posud nedal tu kovanou dýmku, kterou po něm ukrad.

Však toho nezapomenu, jak lehce jsem se mohl místo umělcem zcela sprostým komediantem stát.

U první společnosti nevydržel jsem dlouho. Byl tam spolučen, kteréhož to mrzelo, že mám silnější hlas než on. I pomyslal jsem sobě: „Nač bys se stal taky intrigantem, když jsi pro hrdinské úlohy jakby stvořen! Ustoupíš mu, když on intrikuje proti tobě, a vyjdeš sobě co pravý hrdina dále na dobrodružství.“ O ty divadelní intriky! Lidé myslí, že je za nimi ducha-plnost; a zatím je za nimi špína.

Na vesnické hospodě, na které jsem při své pouti ponejprv obědval, setkal jsem se s několika cestujícími. Byl to muž v obnošeném kabátě, placaté čepici bez stínidla, širokých kalhotech plátěných, s dlouhými vlasy a osmahlou tváří. Vedle něho seděla ženská dosti mladá a hezká za stolem; šat její byl rovněž tak zvláště jednoduchý jako mužův a jako malého děvčete, kteréž se jí stále drželo.

Hospodský mně pravil, že jsou to marionetáři.

Marionetářka nespustila se mne takřka zrak. Vždyť jsem byl také chlapík jako panna! Tváře moje jen hořely, oko svítilo z temných řas jako blesk z kulis, vlasy jsem nemohl ani pod paruku přivést — a měřil jsem šest střevíců a tři palce! Mně se ta ženská také líbila, a díval jsem se tedy taktéž na ni. Usmívala se na mne, — konečně pošouchla svého muže, pošeptala mu něco, a nyní se dívali oba na mne, upřeně sice, ale přívětivě.

Mne to už dopalovalo.

„Járku! my jsme, jak se mi zdá, jaksi kolegové!“

„Mně se také tak zdá!“ odvětil muž.

Vyprávím tedy, že odcházím od společnosti.

„Vždyť jsem to hned povídala! Vidíš, mužíčku, pobídni ho přec, zdali by s námi nechtěl; potřebuješ beztoho pomocníka!“ a přitom koukla se na mne po straně tak milostně, že jsem mimovolně přisednul.

„Nu, kdyby se líbilo —“

„A proč by se mu nelíbilo, drahý mužíčku;“ a noha její hrála s mou, „vždyť je náš kumst hledaný a procestuje také svět. Vidíš, on může trochu tvou bibliotyku pořádat!“

Bůh sám ví, jak se to stalo, že jsem právě tenkrát neměl peněz; lehko jsem tedy svolil. Dozvěděl jsem se, že dnes právě na vesnici přišli a večer že první představení dávati budou.

„Vy si sednete tamhle za pec,“ poučoval principál, „a budete mně podávat figury. Má žena vám přitom půjde na ruku! Teď ale musím k přednostovi. Pohra-bejte se zatím trochu v mé bibliotéce, pane kolego, žena vám všechno vysvětlí.“

Odešel.

Sotvaže se dvéře za ním byly zavřely, přisedla rychle marionetářka ještě blíže ke mně, uchopila se mé ruky a začala milostiplným hlasem:

„Musíme sobě vzájemně pomáhat, zakrátko můžeme to vést jen my sami dva!“

„Váš manžel“ — koktal jsem udiveně.

„I co manžel, ty blázinku, to není ani manžel!“

„A to dítě?“

„To je od sestry vypůjčené! Co se ale ptáš, klučíku?“
a její ruce byly už kolem mé šije.

„O ty holoto ženská!“ zazněl ve dveřích hlas znenadání se vracejícího marionetáře. Rychle jsme vyskočili. Oko mužovo lesklo se jako tygří, ruka jeho sáhala rychle po provazu na zdi visícím.

„Uteč!“ šeptala žena a já byl jako blesk ze dveří ven. Přiložil jsem ucho — rány, křik a klení — náhle se dvéře rozskočí a jimi vyletí rozezleným mužem vyhozená marionetářka.

„Dobře, že jsi ještě zde!“ pravila rychle se utišíc.
„Doběhni honem do V..., tam je můj otec, komediant, a u toho se přihlas a pozdrž, až přijdu za tebou!“

„Pojď hned s sebou!“

„Snad bych mu nenechala celý náš krám? Beztoho patří mně!“

Vrátila se zase do šenkovny.

Nemohl jsem ničeho ztratit, a pomysll jsem sobě tedy, že to zkusíme.

Ve V... jsem byl starým komediantem, otcem marionetářčiným, tuze vlídně přijat. Byla to roztomilá rodina. Otec na jedno oko slepý, matka kolozubá, dcera vychrtlá jako stříška s rozcuchanými, přistřiženými vlasy.

Právě se cvičili, když jsem k nim zavítal. Pozvali mne, abych zkusil ledacos s sebou. Co kluk už jsem býval nejlepší skakoun ze všech svých spolužáků a také nyní podivili se mým skokům do dálky. Starý tvrdil, že budu jednou nejprvnější paňác po celých Čechách, matka mně dala trochu podmáslí připít a dcera se o mne opírala.

Celý týden pozdržel jsem se u nich. Hned v druhý den natáhl mně můj patron provaz přes hnojník, dal mně bidlo do rukou a učil mne chodit ve výšce. Přešel jsem provazem už třebas třikrát; pravili, že za čtrnáct dní při mých talentech na kostelní věž vylezu.

Mezitím přišla k nám marionetářka s dítětem. Obě sestry začaly se o mne hádat a prát; nejsa milovníkem různic v lůně rodinném, utekl jsem.

Velmi brzy hrál jsem první úlohy, při mém zevnějšku to ani jinak měšlo.

O první svou benefici dával jsem ponejprv Karla Moora. Bylo to představení nevídané.

V městečku, ve kterém jsme právě hráli, měla obec šest velkých černých plášťů, v něž se při pohřbu pohřebníci fakulanti oblékali. Takový jeden dlouhánský plášť jsem si vypůjčil, vestu a kabát pod ním měl jsem posety talířovými lesklými knoflíky, za pás nastrkal jsem kudly a pistole, co se jich vešlo — měl někdo ten aplaus poslouchat, když jsem se rozhrnul!

Brzy bych se byl však přitom potkal s malérem.

Někteří synkové městští, kteří se mnou kamarádili, uvolili se k větší mé oslavě, že budou co loupežníci s sebou hrát. K zkouškám nepřišli, teprve ku představení.

Když tak přede mnou stáli na jevišti, hrál jsem úlohu svou se zápalem jako nějaký opravdivý loupežník.

„Holoto, slož zbraň!“ komanduju náhle.

Loupežníci se nehýbají.

„Holoto, slož zbraň!“ opakuju.

Loupežníci sobě něco povídají.

Přistoupím na oko pánovitě k nim a šeptám jim: „Vy hlupáci, což nevidíte, že to jen tak povídám? Budu ještě jednou komandovat, složte zbraň a uvidíte, jaký špás z toho pak bude.“

Odstoupím a vyhouknu: „Neposlechnete-li okamžitě, budete všickni viset! — Holoto, slož zbraň!“

Složili zbraň a čekali na špás! Pak mne hubovali, že žádný nebyl. —

Byl to ale příjem, jakých málo! Patnáct celých zlatých jsem tenkrát dostal! To bylo ovšem zcela něco

jiného než později u německé společnosti, kde jsem za Karla a France Moora najednou čtyry a půl krejcaru obdržel.

Což u českých společnostech to jde — ale ty německé, to jsou pravé špitály — samá diéta! Tam jsem se naučil ponejprv klást namočené ručníky na žaludek co prostředek proti hladu.

Hráli jsme čtrnáct dní v Nymburce, kde ani německé firmy nespatriš, divadlo bylo prázdné, a kdybych se byl od jednoho koželuha černé kalhoty nevypůjčil a je neprodal, byl bych umřel hladu.

Koželuh se divil, proč mne nevidí nikdy na jevišti v těch kalhotách.

Myslil jsem sobě, když se jednou kdosi se mnou v hostinci hádal a mne stále urážel: „Beztoho jsi nedal posud nikomu facku — proč bys mu ji nedal!“ I dal jsem mu ji.

Strhla se z toho pranice a druhý den žaloba. Já a moji kolegové, kteří při mně byli stáli, byli jsme odsouzeni na tři dni do sedátka. Kolegové zadali protest, já však neměl na kolek a musil jsem tedy se přihlásit, že chci sedět.

Přihlásil jsem se v sobotu o poledni u soudce a prosil jsem ho, zdaliž bych si nemohl ty tři dni vždycky po několika hodinách odsedět, tak že by mně to v zkouškách nevadilo. Soudce byl velmi vlídný a pravil, že připouští proto, že se přihlašuju a neprotestuju. Jelikož odpůlne času mám a večer se právě v ten den nehraje, mohu prý trest hned nastoupit, abych však do žaláře nemusil, mám si zajít jen do bytu žaláříkova a tam čas ten strávit dnes i později, až se tři dni dovrší.

Byl jsem ovšem velmi spokojen.

Přijdu ke dveřům žaláříkovým a zaklepu.

„Dále,“ ozve se hlas z vnitřka.

„Ach, toť je pan tento! I pěkně vítáme! Právě jsme po obědě. Cožpak nám dává to zvláštní potěšení?“ vítá mne přívětivý žalářík.

„Jdu si k vám trochu posedět!“ odpovídám.

„I prosím, račte jen, račte! To nás těší!“ Bylo patrné, že neporozuměl.

Tři dcery jeho byly vesměs už dorostlé, krásné jako míšenská jablíčka, pohyblivé jako brabancový olej a svěží jako srnky.

Pozorovával jsem je často v divadle, známost byla brzy uzavřena a za čtvrt hodiny bavili jsme se už ve spolek až radost. Vypravoval jsem všechny anekdoty z divadelního života, jaké jsem jen znal, a rozesmáli jsme se, až se okna třásla. Když už jsem byl všechno vyčerpal, navrhla nejmladší dcera nějakou společenskou hru.

„Jen žádnou,“ pravím, „při které bych stát nebo chodit musil, já přišel sedět!“

Smáli se tomu, nikdo však neporozuměl.

Smrkalo se už, a otec se počínal zmiňovat o večeři, přitom hleděl už trochu netrpělivě na mne, zdaliž se nezdvihnu. Konečně sobě snad vzpomněl, že má před sebou nebohého kočujícího herce, který nejspíše na večeři čeká. Dobrá mysl jeho ihned zvítězila.

„Bude-li chtít pán s nějakou pomazánkou a se sklenicí piva se spokojit, může s námi požívat.“

Já neodpovídal.

Po večeři hasl nějak náš bujný rozmar. Byli jsme unaveni. Desátá se blížila, já se ještě nehýbal. Konečně to starce mrzelo.

„Navštivte nás tedy brzy zase, pane. Divím se, že jsem tak dlouho vydržel, jindy už dávno ležím. Což vy jste zvyklý do noci být vzhůru a zajdete si teď zajisté ještě někam za pány kamarády.“

„O ne! — já jsem přišel sem sedět.“

„Vy jste čtverák!“

„Zajisté!“ a vypravuju celou historii. „Pan soudce to nařídil, a nahlížíte tedy, že musím u vás přenocovat.“

Děvčata vypukla do hlasitého smíchu.

„Ale ty můj bože, copak to jemnostpánovi napadlo? Vždyť já mám pro celou rodinu jednu světlici.“

„Za to já ovšem nemohu —“

Rozpaky byly nyní všeobecné.

„Víte co, pane?“ rozhodnul se konečně žalářník. „Jděte jen domů, a já řeknu, že jste zde celou noc strávil! Nemusíte už vůbec ani přijít; po několika dnech oznámíme, že jste už s trestem hotov.“

Já svolil milostivě po krátkém vzpírání se a byl jsem s trestem hotov, kdežto moji kolegové v šatlavě svátky strávit musili.

Také do Prahy jsem si jednou zašel — však mne tam na jeviště už více nedostanou!

Kdežto jsem hrával na venkově samé první úlohy a jen na ty, jak se říká, zarichtován byl, dávali mně tam samé umírající a raněné, a ještě k tomu byli proti mně proto, že jsem se v úlohách těch líbil.

Kritika neviděla sobě na jazyk, jen jeden kritik mně přál a uznal mne. Privil veřejně, chvále můj krásný zevnějšek, že jsem, jako by mne pán bůh ze dřeva vysoustruhoval. Byla to poctivá duše.

Zbytečně jsem se namáhal po úlohách větších. Myslil jsem, že se mně to podaří konečně při mé benefici. Objednal jsem sobě u jednoho básníka nový kus a pravím mu: „Napište mně nějaký kus, kde bude pěkná úloha pro mne. Víte, tak něco salonního nebo duchaplného!“

„Ano, rozumím! Vždycky, jako byste něco velikého — a nic!“

Dobře to vyvedl; v jeho kuse musil jsem hrát hloupého služebníka a byl jsem pořád bit.

Ke druhé benefici chtěl jsem si napsat kus sám. „Nejlíp bude něco historického,“ myslím sobě a vypůjčím si Palackého. To je ale kniha zcela nepraktická; povídek dost a poznámek dost — nikde ale rozvržení děje pro nějakou tragedii.

Konečně mne to v Praze přece už omrzelo, sebral jsem své věci a pomyslil jsem si: „Adieu, Praho, jinde je také svět!“

Moje štěstí u ženských bylo zvláštní! — skoro bych řekl, že až nestydaté. Sotva jsem na nějakou kouk, už byla má.

Nemluvím ani o té mladé cigánce, která se do mne tak zamilovala, že po celý rok s naší tlupou se potulovala a všudy byla, kdekoliv jsme zastavili.

Měl jsem ji rád tu černookou, žlutou čarodějnici; skoro jsem myslil, že mně udělala. Kolegové se mně smáli, není-li snad nějakou cigánskou kněžnou. Stál jsem ovšem nesmírně vysoko nad tou ubohou, což ale z toho. Odpovídal jsem na všecky úsměšky s Raupachem:

„Ungleich aber kann mit Ungleich
nur in Liebe sich vereinen“

nebo s Houwaldem:

„Die Liebe fragt nicht nach der Väter Stand.“

My totiž mívali ten zvyk, že jsme vždycky při rozmluvách s kolegy němčiny co vzdělané řeči užívali. Dělali jsme to podle úředníků venkovských; ostatně jsem to v Praze i u literátů zpozoroval.

Vzít jsem sobě cigánku tu ovšem nechtěl, neboť jsem myslil s Ifflandem: „Ehret die Rechte der Natur — folgt dem Zuge der Liebe, so bedürft ihr keiner Gesetze.“

Ta cigánka mne nesmírně milovala, až pak konečně, připamatovavši sobě Tylovo: „Kdo miluje, chce milovat — a nic více —“, moje stříbrné hodinky ukradla a s nimi se ztratila.

Podle toho, že se zároveň s ní i jiným pánům podstatnější věci ztratily, poznal jsem, že ti pánové ji měli přece radši, než jak se tvářili.

Nejvznešenější má láska byla s jistou husarskou princeznou. Tak totiž nazývali v L... jistou slečinku, která husara lieutenanta až k zbláznění ráda měla. Jakmile však mne na jevišti spatřila, „byla démantovými

řetězy ke mně připoutána“, psala mně psaníčko plné lásky a vůně z kávy, ku které mne pozvala, a na husara nevzpomněla ani více. Pak jí říkali „divadelní princezna“.

Měla mnoho peněz a já ji měl upřímně rád; chtěla však vždycky, jak říkala „z principu“, svobodnou zůstat. Byl jsem tak do ní zamilován, že jsem až báseň na ni složil. Podařila se mně tuze a začínala:

„Ach jesti něco, já to dobře cítím.“ —

V ten čas umřel náš direktor, a zůstala po něm žena a tři děti. Společnost nevěděla, co by počala. Konečně nás vytrhla direktorka z nesnází. Zavolala si mne a ptala se mne, zdaliž bych nechtěl se jejím mužem stát.

„Rozmyslím si to,“ pravím já.

Dluhů zde nebylo, divadelní aparát v pořádku, společnost měla dobré jméno — rozhodl jsem se. Což mně to vadilo, že měla po jedné straně dvacet let a po druhé také dvacet.

I princeznu svou a vřelou lásku k ní jsem zašlapal, mysle sobě s Raupachem: „Entschlossenheit zum schwersten Opfer ist der Liebe Ruhm und höchste Offenbarung.“

Vzal jsem sobě tedy direktorku, stal se direktorem, a přisvědčuji nyní Shakespearovi, že láska jest „rozumné bláznovství, — protivná žluč a sladká mastička“.

I

„Myšlénka tvá, vydat podobně jako Angličan Morison fysiognomiku duševních nemocí, jest pěkná a nemine se v lékařském kruhu svého uznání, zvláště budeš-li k tomu hledět, abys anglické dílo svým doplnil.“

„Doplňování moje hlavně se tím obmezí, že podám tvářnosti zde onde výraznější. Doufám, že právě proto též laikové se mým dílem potěší.“

„Leda takoví laikové, milý příteli, kteří nejsou zvyklí pozorovat zdravou skutečnost a sledovat tvářnost duševně zdravých lidí v jejich náruživostmi a chtíči uzpůsobených změnách!“

„Myslíš?“

„Ano! Kdo lidi bystře pozoruje, nenaučí se z vašich fysiognomik ničemu. Věř mně, že jsem po prostudování Morisona právě tak mnoho věděl jako předtím; jenže mně byly fysiognomie anglických bláznů novým důkazem staré pravdy, jak po celém světě člověk stejným náruživostem podlehá a stejně je svou tvářností obrazí. Po přečtení toho spisu se mně zdálo, že potkávám samé blázny po ulici, jakož jsem mezi čtením myslel, že vidím samé známé tváře duševně zcela zdravých lidí, kteří snad jen okamžitou myšlénkou neb náruživostí zvláštního výrazu nabyli. Tentýž výraz radosti, blbosti, lásky, smilnosti, nenávisti a třeba vraždychtivosti viděl jsem už tisíckráte. Mnohý výraz jest při více náruživostech stejný a pod mnohou podobiznu, při kteréž poznamenání dosvědčovalo, že duševně nemocný sebe za mocného krále nebo za milionáře má, mohl jsem vším právem také podepsati: ‚Nemocný stůně láskou, chce každého objímat atd.‘ Výraz vedlejší, jen bláznům

zvláštní a je charakterisující, nedovede žádný kreslič černidlem napodobit.“

„Že ne? Pravím ti ale, že jsem našel takového mistra, který to a snad ještě více dovede.“

„A kdo je to?“

„Jest to zcela mladý člověk a cvičí se teprve as dvě léta při zdejší akademii; má však ve svých kresbách už více ducha než všichni jeho starší kolegové! — Také zvláštní historka! — Myslel jsem před třemi roky, že chudáka také do svého ústavu dostanu. Maryt jest syn známého ti mého protektora, jehož blbost jsi poznal. Syn jest pravý opak svého otce. Studoval zde gymnasium a byl as po dvě léta vzorem všech pražských bohatých synků. Otec si z hýrání hochova mnoho nedělal, podporoval ho výdatně penězi, až náhlý převrat mysl mladíkovu ku zcela jiným věcem obrátil. Náhle počínal kupovat knihy, přestal už zcela navštěvovat školu, seděl celé dny a celé noci, i ve dne za spuštěnými záclonami a při lampě a studoval tak dlouho neunavně, až onemocněl. Otec mu zase nepřekážel, — kdyby to byl snad při synovu hýrání učinil, nebyl by se tento nejspíše z něho ani vyzul. Po přestálé nemoci musel Maryt na venek. Za krátkou dobu se vrátil zase s ohromnými mapami, vstoupil do akademie — měl bys vidět, jaké podobizny mně zde už dovedl! — Chceš cigáro?“

„Máš zase intresantní nemocné?“

„Velmi intresantní, ale ne pro tebe! Ty hledáš jen pikantní biografie a nerozumíš tomu, co je vlastně při duševních nemocech nejzajímavější. Mám až příliš namáhavou práci, ale to, že se s každým nemocným jinak zacházeti musí — — zmačkni to cigáro trochu — zahod' je tedy, toť je první, které špatně hoří! Objednal jsem je z Terstu.“

„Musíš mne zde dnes trochu provést.“

„Počkej, až přijde Maryt! Obeslal jsem ho k důležité práci.“

Chvíli jsme pomlčeli.

Modrý, lehounký kouř našich cigár kolíbal se zlehka

nad našimi hlavami, mísil se s lesknoucími paprsky zapadajícího sem červnového slunce a vinul se po nich z okna k modré výši. Sledoval jsem jeho rozmanité kruhy, zrak jej doprovázel k odevřenému oknu a zakotvil se na zástupu v pěkné domácí zahradě pracujících dělníků. Byli to tišší a bezpečnější z nemocných obojího pohlaví, kteří zde pod dohlídkou svých strážců pracovali a se bavili. Hlasný jejich hovor zapadal až do našeho tichého pokoje. Mohl jsem takměř všechno zaslechnout, co mluvili. Rozprava se mně zdála zcela souvislou. Jeden druhého škádlil a posmíval se mu, mluvil o tom, co ještě blázinci k dokonalosti schází, zaplakal si a bědoval nad svým neštěstím, neštěstí druhých sobě nevšímaje — zcela jako úplně zdraví lidé.

Poslouchal jsem vždy napnutěji — najednou se okno zastínilo a v něm objevila se krásná ženská tvář; čerstvě rozvitá růže padla mezi nás na pohovku a tvář zase zmizela.

„Co jest to?“

„Erotomanie! — Vstupte!“ —

„Zaklepal jsem dvakrát, a myslel už, že zde nejste.“

„Byli jsme oba trochu zamyšleni. Pan Maryt — pan —.“

Prohlížel jsem příšleho zvědavě. Postavy byl prostřední, slabé a štíhlé. Outlá, až průhlednou koží se vyznačující ruka držela malou elegantní mapku pod skrčeným ramenem. Hlava jeho, taktéž trochu nahnutá, nesla sílu černých, hebkých kadeří. Celá tvářnost ušlechtilá jevila inteligencí a jeho oko — tak znamenitě tmavomodrého a myslícího oka jsem byl posud neviděl — rovněž tak zpytavě pohlíželo na mne, jak já jsem na tu jeho zajímavou tvář pohlížel.

Zdál se spokojen a podal mně ruku.

„Nezdržujme se, pánové, a pojďme! Mám pro vás něco zvláštního, pane Maryte!“

U okna se objevila náhle zase ona krásná dívčí tvář. Vidouc, že k její růži voním, posílala drobnými prstíčky, co nejrychleji mohla, políbení za políbením.

„Šla, Márinko, růži okopávat, ano?“

„Ano, můj drahý!“ — Krásná dívka poslala ještě rychle několik polibků, zatančila po trávníku a zmizela za nejbližším keřem.

„Nešťastné to děvče“ — vypravoval doktor dvéře za sebou zavíraje — „zamilovalo sobě syna své paní, u kteréž co komorná sloužilo. Její láska nevšímavostí jeho tak vzrůstala, až se v erotomanii proměnila. Posílá stále polibky ženským i mužským; jest však takto velmi stydliva a pořádná. Za jasného počasí jest celý den v zahradě. Okopává veliký růžový keř a mluví s růžemi co se svými dětmi. Jakmile spatří cizí tvář v zahradě, utrhne růži a žádá cizince s uzardělou tváří, aby toto dítě její lásky pravému otci doručil. Mám naději v její uzdravení. — Přijela mi dnes nemocná z Vídně, Maryte, velmi intresantní to osoba, a jdeme právě k ní, abyste její podobiznu nakreslil. Jen se mně do ní nezamilujte; jest to zvláštní krása, a to krása takového druhu, že duševní její nemoc přirozený půvab ještě zvyšuje; zvýšení to jest tak zvláštní, že by nevědomý celou nemoc její za koketování míti mohl. Jest dcerou z bohatého šlechtického domu a leknutím nad smrtí matčinou upadla v manii spojenou se stálým zármutkem. Poslali mně ji sem a jsem přesvědčen, že její choroba jenom lehounký obláček jest, jenž vbrzku přejde.“

Přešli jsme zatím několik všelijak se křížujících chodeb.

„Sedí v mé malé zahrádce a budete ji moci oknem z chodby pohodlně okreslit! — Zde jsme, stolek a židle máte už připraveny.“

Na tři kroky od okna seděla proti nám dívka as sedmnáctiletá pod stromem. Krása její byla tak obzvláštní a dojemna, že by žádný popis nestačil, aby jen část dojmu sobrazil, kterým mne překvapila. Postavy byla prostřední, kypící a přece štíhlé. Obličej její byl zcela pravidelný ovál, tváře hebounké a milou, jemnou barvou, jakoby planými růžemi, prokvětalé. Bohatý vlas byl jasné barvy ryzého zlata a lesknul se jak toto v pa-

pršlících teplého slunce, jež větve stromu proniklo, na hlavě nebohé nemocné se uložilo a krásný vlas jako diadémem věnčilo. Seděla schoulena na březovém sedátku, ruce majíc na prsou sepjaty. Celý ráz překrásného obličej jevil nejvyšší stupeň strachu tak mocného a přitom tak podivně dojemného, že jsem se v prvním okamžiku až zachvěl. Oko tak jasně modré, jako by nebe se v tiché čisté vodě odráželo, bylo ouzkostlivě rozpnuto a pohlíželo v nevýslovné bázni zrovna před sebe. Lehko však poznati, že předmětů před sebou nepozoruje, a že zrak její před ní ve prázdném vzduchu, uprostřed mezi okem a nejbližším předmětem, utkvěl. Nás nepozorovala, ač jsme zde už hodnou chvíli postáli.

„Těším se, Maryte, že nemocnou s takovou napnutostí pozorujete; obdržím zajisté znamenitý obraz!“

Všimnul jsem sobě Maryta. Stál zde ještě více nahnut než dříve. Celý obličej byl napnut; v oku zahrávaly jiskry patrné nadšenosti, rty se chvěly.

„Pojď, příteli! Necháme Maryta o samotě!“

„Sbohem, pane Maryte!“

Maryt neodpovídal. Po chvíli odevřely se mu jako mimovolně rty a domníval jsem se, že slyším slovo „Madona!“

Nezpozoroval ani, že jsme se vzdalovali. —

II

Druhý den po návštěvě v blázinci odjel jsem z Prahy. Ač jsem se po nějaké, nepřilíš dlouhé době zase navrátil, minul přece asi rok, než jsem svého přítele, lékaře B., zase navštívit mohl.

„Chtěl jsem už dávno psát, abys mne navštívil. Zajisté ti to bude milé, když Maryta ještě jednou, než zhasne, uvidíš!“

„Jak? Maryt k smrti nemocen a snad —?“

„Ovšem, ovšem! Jest to nejtrpčí služba, kterou jsem kdy vykonal.“

„Ale —“

„Inu, uskutečnilo se moje obávání! — — Maryt se zamiloval do té krásné, mladé šlechtičny, kterou, jak víš, kreslit měl. Byl zde od rána do večera a kreslil ji každý den znova. Pod každý obraz zaznamenal věrně postup nemoci; musel jsem mu ho tímže způsobem diktovat, jakým jsem byl popis choroby ku dřívějším kresbám Marytovým připojoval. Za týden se mně sem náhle zcela přestěhoval. Domluvy nespomohly, po celý den byl jí nablízku; násilně jsem nesměl jednat. As ve čtyrech nedělích byla uzdravena a co nejšetrněji jsem mu sdělil, že nás opustí. Napohled lhostejně sebral její podobizny a ostatní své věci a odebral se zase domů. Po dvou dnech jsem slyšel, že odjel do Vídně. Nebyl bych tenkrát, ač jsem se ledačeho obával, myslel, že ho za několik neděl tak nešťastného zase spatřím! — — Poručil jsem právě, aby ho trochu do zahrady zavedli: můžeme se zatím do jeho pokoje podívat.“

Šli jsme mlčky vedle sebe až ku světnici, kterou B. svému nešťastnému příteli byl upravil.

Světnice byla přívětiva, a péčí doktorovou nedokazovala ani nejmenší známka, že zde duševní choroba svou oběť hostí.

Na stole leželo malířské náčiní.

„Nejbolestnější jest, že Maryt vzdor chorobě sobě v jasnějších chvílích svého neštěstí vědom jest. Zde máš důkazy!“

B. ukázal zároveň na tři podobizny, které vedle sebe na stolku ležely.

„To je Maryt!“ zvolal jsem, pohlédnuv na první podobiznu, jež známé mně tahy Marytovy, chorobou zmučené, obrazila.

„Kreslil ji sám. Čti podpis, stylisoval a psal jej taktéž.“

Podpis zněl:

„Podobizna F. M., stáří 21 let, malíř. Znamenity mladík, jenž z lásky v šílenství upadl. Zděděné dispozicí k šílenství nestávalo. Jest obyčejně tichý a jen

někdy se musí s ním násilněji zacházet. Znameníť jest, že sobě svého neštěstí zcela vědom. Podobizna kreslena ve čtvrtý týden jeho pobytí ve blázinci. — F. M.“

Vedle ležela druhá podobizna. Tváře byly ještě vpadlejší, zrak neurčitější, vlasy v značném a charakterisujícím nepořádku. Podepsáno bylo:

„F. M. o tři měsíce později. Léky neúčinkovaly, ač všeho užito, co pomoci mohlo. Spatří-li nemocný nepřipraveně některého z přátel nebo známých, stává se nezbednějším; myšlenky jeho bývají pak ještě nesouvislejší a potřebuje vždy několik dní, aby se zase zotavil. — F. M.“

Třetí podobizna mne nevýslovně bolestně překvapila. Jen s tíží poznal jsem v tomto skorem mrtvém obličejí tvář Marytovu. Zdálo se mně, že obličej ten před mýma očima vždy více a více mizí a slabne, že se jako ve vzduch rozplývá; byl na papír jen jako vdechnut. Před očima se mně dělaly mžitky, když jsem pod podobiznou četl:

„F. M. ještě o dva měsíce později. Slabne a je vždy tupější, přijde brzo dementia, paralysí, smrt. Ona to neví, že jsem velký umělec, já jí ukrad krásu...“

„Strážci vedou Maryta už nazpět, pojd' rychle ven; nyní se bojí zase každé poněkud neznámé tváře!“

Skoro mimovolně jsem následoval doktora.

Právě vedli, ba skorem nesli dva strážci Maryta ze zahrady. Doktor se postavil se mnou za blízkou mříž.

Nebohý Maryt! — Nebyl bych ho zajisté poznal! Vlekoucí se chůze, svislá ústa a zcela otupělé oko naznačovaly skutečně strašnou paralysí. Když šel kolem nás, usmíval se lehce pro sebe a šeptal: „Velký malíř ukrad krásu, ukrad...“

Vešli s ním do pokoje.

„Jak dlouho může ještě žít?“

„Doufám, že nejdéle čtrnáct dní.“

„Nebohý Maryt!“

Pamatuju se podnes velmi živě na houslistu „France“ a zajisté se mnou ještě mnohý Malostranský.

Franc mně odpustí, řeknu-li, že sobě pamatuju podobu jeho asi za tou příčinou, za jakou na některou podařenou karikaturu nezapomínáme. A viděl-li čtenář už někdy titulní figuru anglického „Punche“, odpustí mně zase on popisování. Tentýž ráz obličej, tytéž ostré, zvláštností svou významné tahy. Jen že byl ovšem Franc malý, zcela malinký, že jemný a načervenalý nosíček jeho byl tenounký a prosvitavý, ústa že jevila umdlení místo posměchu, a z modrého oka že neblýštěl se smích, ale prosba — nejdojemnější to prosba, jakou jsem kdy v oku unylém a staříčkém spatřil. Na šedivé hlavě houpal se mu zelený, ošumělý kaškovýtek, nahoře užším, tuhým, zlomeným však už dnem uzavřený, jaký nyní už toliko u nejmenších venkovských dětí vídáme. Na sešlém zeleném fráčku s odřeným aksamítovým límcem nosil přehýbané a zlámané knoflíky z mědi; kalhoty byly vetché, na kolenou silně ošumělé. A ku vši té bídě připojovalo se ještě mrzáctví, — Franc byl hrbat.

Jakkoli zevnějšek jeho byl zvláštní, ano podivný, neopovážily jsme se my děti přece jemu se vysmívati, ano my měly skoro jakous bázeň před ním. Franc měl krátký dech a silně pokašlával. Když se ku svému vysokému bytu v Hluboké cestě vrchem plížival, odpočíval po každém dvacátém kroku; položil se na zeď a opřel scvrklé ruce o kolena. Tu jsme sobě raději obešli, abychom nemusili přímo kolem něho, a když mne matka poslala, abych Francovi krejcar dal, podával jsem mu jej třesoucí rukou a se zatajeným dechem. Také málokterí odrostlí dovolili sobě žert s ním a jen

drvoštěpové po ulicích štípající pokřikovali naň: „Vida, my zde v práci a Franc už z hospody!“

Tenkrátě chodíval můj otec ku „Kloubicům“ na džbánček; přicházeli tam hlavně staří kanonýři, jeho bývalí soudruhové. Tam mne brával otec s sebou; seděl jsem tiše vedle něho se slaným rohlíkem v ruce a naslouchal historkám, jež sobě po dvacáté vypravovali.

Jednoho dne jsme tam zastali France.

Seděl mezi veselou, hulákající a výskající společností a hud jim na své otřelé housličky písně a kousky, jakých žádali. Pamatuju se, že mne smutný Franc svými veselými písněmi tenkrát rozplakal, aniž bych byl věděl proč.

Hospoda byla plna dýmu a tabákového kouře, plna hluku a výskotu.

Náhle vstali někteří z nejbujnějších od stolu, chopili se sedadla, na kterémž Franc seděl, a vyzdvihli je i s Francem na stůl.

Všeobecný výskot pozdravil France ve výšce se kolísajícího. Franc znal už svou povinnost, zaškrábal tuš a zavejsknul. Jeho „ichuchu!“ podobalo se spíše bolestnému vzkřeku než vyzvání k veselosti. Takových rozdílů lidé však nedbají.

„Jsi ty chlapík!“ chechtal se chraptivý hlas drvoštěpa Strnada. „Není-li pak ho na tom stole jako krejcarové housky na krámě?“

Všichni se smáli — Franc zaškrábal opět tuš a zavejsknul. Strašný kašel přetrhl však jeho „ichuchu“.

„Kuckej, kuckej! Však toho už nemáš mnoho na vykuckání. Brzy bude o jednu vdovu víc! Prosím tě, co ti to připadlo, žes vzal takového obra za ženu?“

„Inu,“ odpovídá Franc kašlaje, „myslil jsem, když přidá ona, co mně schází, že z nás budou přec dva celí lidé.“

„Jakpak ti často vybije?“

Franc neslyší pro kašel, co se povídá.

„Cože jsi povídal?“

„Nedostaneš-li nikdy od ní výprasku?“

Dým ve výšce hustší nedovoluje Francovi, aby souvisle mluvil. Dech se mu krátí ještě více, někdy se mu ho ani tolik nedostává, aby slovo dořekl.

„Někdy, někdy! Obyčejně ve čtvrtek a v pátek, když vy holomci už nemáte peněz a člověk si mezi vámi nevydělá. — Pod pětadvacet grošů nesmím přinést. — Když mám někdy míň, klepám zcela tiše na dům, žena to už zná a nechá mne hodinu čekat. Druhý den mám pak jenom chleba, a abych nemusil ho suchý jíst, namaže mně záda. Když mám ale pětadvacet grošů nebo tolar, zatluku si kramflekem a nadávám, pokud se mi neodevře. To je pak vepřová s knedlíky a se zelím — ichu —“

Chce smyčec nasadit, silný a bolestný kašel však, podivně sprovázející hlučný smích ostatních, tak ho sevře, že mu ruce sklesnou a housle vypadnou. A kdyby byl Strnad nepřiskočil, byl by i Franc za nimi se stolu spadl.

„Je mu zle, tomu sakyventovi. Pane šenkýři, nákou jalovcovou, a schovejte mu ty třepy, tamhle pan soused mu je spraví. Jdi, Franci, domů, jdi, zatluč si kramflekem a vydadej se!“

Franc plíží se pomalu ven. V průjezdě ovane ho mrazivý, zimní vzduch. Zastaví se, ruce jeho sklesnou na kolena. Franc praví sám k sobě: „A bylo mi pořád, jako by mne domů něco volalo.“

Vyjde na podloubí.

Po ulicích chumelí se sněh, jako by celá oblaka k zemi padala. Silná vichřice žene spousty sněhové před sebou, hvizdá a skučí a zanáší sněh kolem pilířů do podloubí, takže dláždění zde jako pruhované vypadá.

Schoulen a sehnut, maje ruce o kolena opřeny, kráčí Franc pomalu kupředu; skoro se mu nechce z podloubí ani ven. Bojí se té vichřice ženoucí oblaky sněhu Mikulášským náměstím; vždyť je skoro tak lehkým a slabým jako ta malá hvězdička sněhová. Není však pomoci.

„Pořád je mi, jako by mne něco domů volalo; musím silně vykročit,“ šeptá pro sebe, a vychází z podloubí.

Vichřice zaduje a vsype mu sněh do obličeje. Nemůže oddychnout, hmatá kolem sebe po podpoře — opětně vítr zahučí a jakoby pírko lehké potácí se mrzák nazpět a sklesne na zem. Chvíli to trvá, než se zase vzmůže a povstane. „Musím — musím domů, — já bych strachy zemřel,“ praví zase a dodává si zmužilosti.

Dlouho, předlouho to trvalo, než Franc Ostruhovou ulicí nahoru se dostal. Skoro u každého domu, u každého rohu se zastavil a odpočíval. Konečně došel až k svému bytu; sotva že mu ještě zbývalo síly, aby klikou zarachotil. Noha se mu svezla s prahu a zůstal bez vlády jakoby ve mdlobách ve sněhu ležet.

Chvilku bylo ticho. Konečně se ozvaly kroky a dveře se odevřely.

Silná, veliká ženská vstoupila na práh.

„Bože můj! — Franci drahý — co je ti?“

Přiskočí rychle a zdvihá mužíka jako dítě se země.

„Jakpak je Marii?“

„Dobře — dobře!“ odpovídá a nese ho na rukou do domu.

„Jenom tiše, ať se nelekne,“ šeptá Franc už u dveří svého bytu.

Žena ho mlčky posadí na židli vedle stolu.

„Spí?“ táže se Franc a dusí vzmahající se kašel.

„Ano, spí!“ odpovídá žena přidušeným, třesoucím se hlasem, a kleká vedle slamníku na zemi rozestřeného.

Mdlé světlo olejové lampičky osvěcuje chudobné lože a na něm skrovnou postavu asi desítiletého děvčete.

Černé havraní vlasy, nepořádně splývající, jak to u dlouho na lože upoutaných bývá, ostiňujou obličej uzounký a suchý, jakoby oubytými zmořený. Oči jsou zavřeny a namodralými klapkami pokryty. Ruce děvčete jsou sepjaty, jakoby k modlitbě.

„Jak je jí? Mne to pořád volalo domů, pospíchal jsem, co jsem mohl. — Není-li pak chudák co andílek? No neplač, ženo, nesu peníze na medicinu.“

„Ta už nepotřebuje mediciny!“ zapláče žena a vrhne se vzlykajíc na děvče.

„Mrtva?“ vzkřikne Franc a zavravorá se sedadla. Zdá se, že chce o strašné pravdě sám se přesvědčiti — po prvním však už kroku klesne opět bezvládně na zem. — —

Druhý den chodily jsme se my děti do Hluboké cesty dívat; praviloť se nám, že Franc leží na prkně. Měly jsme strach, a přece jsme šly.

Světnice byla plna soucitných a zvědavých. Vedle plačící ženy stál dřevoštěp Strnad. Díval se dlouho upřeně na obě vedle sebe ležící mrtvoly. „Jestlipak zde neleží jako houska na krámě?“ vyhrknul konečně. „Teď mohu ty děti vzít na ruce a odnést je najednou na —“

Hlas mu přeskočil, odvrátil se a utíral si poslzené tváře. — —

Bledý andílek vyvolal zemdleného France ještě dále za sebou.

STARÝ MLÁDENEC

Hlava první dokazuje, že starý mládenec nemusí být sama do sebe zamilován.

„Věřte mně, to věčné mládenectví, ta věčná samota mne už mrzí.“

„Vždyť ale nejste samoteni! Bydlíte u své matky, a nenahradí-li vám všechno, co svým bezženstvím ztrácíte, nahradí alespoň velkou část.“

„Ach ano, ano — mne ale probíhá mráz, když sobě vzpomenu, že může umřít a že pak samoteni život svůj doklepat mám. Víte, samotni bych ovšem takto lehce snesl, ale dejme tomu, že bych se rozstonal a pomoci potřeboval — pomohou mně cizí lidé? Ani bych té pomoci z pýchy sobě nežádal! Či měl bych snad do některé veřejné nemocnice se dát odnést? To by ovšem pomohlo. Jen kdyby nebyly nemocnice tak neesteticky staveny! Mám zlost, jak se na ně podívám! Což by se nemohlo za tytéž peníze krásněji a rovně tak prakticky stavět? Což musí být ta nevkusná, kasární okna, ta — ne, já bych při myšlence na nevkusnou fasádu třeba ze smrtelného lože ještě vyskočil a utekl! Věřte mně, hned bych se oženil, jen kdyby to šlo!“

„To máte nyní ovšem jiné příčiny, než pro jaké jste se dříve ženit chtíval!“

„Z čistého, nebo vlastně ze špinavého egoismu bych se teď oženil, to se rozumí, jen kdyby mne některá chtěla. To je ale znamenité! Známostí si nadělám dost, ovšem takových, které mají peníze — jiné bych sobě nevzal, poněvadž bych jí svými nevelkými příjmy a k tomu ještě svými dluhy neuživil, a nouzi pro ženu trpět nechci — hned se dostanu do rodiny, učiním vy-

znání lásky; sotva se vám ale se svou nevěstou při procházce na ulici objevím, ač se proti procházkám z mnohých ohledů opírám, a sotva se začne otec nevěstin po mně poptávat, hned lítají listy, zprávy a výstrahy do domu a já — nu já ještě naštěstí dost časně z domu ven. Kdybych se vám na hlavu postavil — oženit se nemohu — nic platno!“

„Snad hledáte příliš mnoho peněz.“

„I to — to! Kdyby mělo děvče — nu, řeknu třeba jen deset, jen osm tisíc, já bych si ji vzal. Já už znamenitě slevil.“

„A chtějí vás děvčata přece?“

„To je trochu zlomyslně vysloveno. Podívejte se přece na mne! Jsem ovšem už trochu přes čtyřicítku, vypadám ale, ač jsem dosti prožil, jako bych byl sotva třicet, — že ne?“

„Ne!“

„Tedy ne, zajisté ale také ne mnohem starší. Nu a pak jsem hezký člověk, tournuru mám, umím se pohybovat, umím být zábavným, namluvím děvčeti hned plnou hlavu, a co hlavního — je mně to jedno, měla-li dříve milovníků třeba na kopy, vždyť jsem já neměl méně milenek! A když se tak ledacos o ní povídá, zacpu uši — vždyť moje pověst — darmo mluvit, hehehe!“

„V tom vás znám! Uškozujete sobě nejvíc ale tím, že sám o sobě všechno vypravujete, co se vůbec vypravovat může.“

„To máte pravdu, jen kdybych toho mohl zanechat! Ale člověk stává se tím tak zábavným, když o svých lehkomyšlných a hloupých kouscích sám vypravuje! Ostatně tomu lidé obyčejně nevěří, co sám o sobě vypravujete.“

„A což nemáte naděje, že vaše služné se zvýší a že pak ženu užívíte, aniž byste její peněz potřebí měl?“

„I mám naději, jenže nesmírně dlouhou!“

„Tedy odpustíte, že vaše jednání nejen lehkomyšlným, ale i špatným nazvat musím!“

„Dovolte, co tím myslíte?“

„Nemyslete sobě, že já o vašich nových schůzkách s Kateřinou nevím. Zapřel jste mi je, poněvadž jste se přede mnou styděl. Není to chvalitebné, že to hezké pořádné děvče tak lehkomyšlně svou láskou trápíte. Kateřina je snad jediné děvče, které vás upřímně milovalo a miluje, vaše známost s ní už trvá deset let —“

„O prosím, to se nesmí tak počítat, poněvadž mne mezitím pro mé dluhy třikrát z domu vypověděli, nebo vlastně vyhodili! Po prvním vypovězení jsme se hněvali dvě leta, po druhém a po třetím vždy po půl druhém roku — zbude tedy jen asi pět let, prosím!“

„A o ty mezery jste jí nepřipravil tím, že jste se zase k ní navrátil, abyste ji po krátkém čase opět opustil? Nemohla se už dávno provdat? Kdo je vinen, že dvěma ženichům svým zase výhost dala, když vy jste se vrátil!“

„Já se nemohl na to dívat, že se jiní o ni ucházejí.“

„Tedy jste sobě musil pomoci lží, že si ji za krátký čas vzít můžete?“

„Nu, něco jsem musil její rodičům říci!“

„Ošklivě jste jednal, a jednáte nyní špatně! Musíte ji ještě nyní na ulici oslovovat? Nemůžete ji ani nyní nechat s pokojem? Může být, že by se ještě teď provdat mohla, a vy jí to všechno pokazíte! Já sám na př. bych jí ovšem nechtěl, nebo děvče, kterému se pan Týnský po deset let dvořil, ztratilo věru všechn pojem o mužské důstojnosti!“

„Po mně se nevdala ještě ani jedna milenka, hehehe!“

„Nesmějte se tomu, je to smích nucený; vy nejste ještě tak zkažen, abyste se z něčeho podobného opravdu těšiti mohl!“

„Máte pravdu, Antoníne, máte pravdu, nelze ničeho namítat! Moje jednání naproti Kateřině je špatné; když sobě ale — u všech ďáblů! pomoci nemohu! Jak jí po nějaký čas nevidím, nedá mně to pokoje a pudí mne to stále tam, kde ji nalézt doufám. A jak ji spatřím, počnu se po celém těle třást a nadbívám jí jako kluk, jen abych ji pozdravit mohl. Přibližuju se jí schválně

a jsem šťasten, jen když se svou rukou její šatů dotknout mohu! O já jsem náruživě do ní zamilován — však je ale také ideálem krásy — neusmívejte se! Ta královská postava, ten obličej, a to krásné, krásné oko! O já miluju Kateřinu, jak jen — eh jak jen vůbec lehkomyslnost milovat může!“

Upřímná ta rozprávka přestala; oba přátelé se náhle odmlčeli. Kráčeli tiše vedle sebe, oba zamýšleni, přemýšlejíce dále o předmětu, který je byl právě tak dojal. Snad nedozrály jejich myšlenky k nějakému konci, aneb že šetřil jeden druhého — o předmětu tom ani zmínky více, a oba měli příliš mnoho taktu, než aby byli náhle a nuceně řeč zase jinam obraceli.

Na obou viditelno, že patří k tak zvané „lepší“ třídě. Kdyby byli jen o málo více pedanterie ve své chůzi, svém oděvu a rozmluvě objevili, soudili bychom, že to nějakí nižší úředníci; takto však mohli jimi sice být, ale nemusili, a těžko už nyní posoudit.

Starší z nich, v němž jsme už starého mládence Týnského poznali, vypadal skutečně mladší, než dle vlastního udání byl. Příjemná tělnatost a usměvavý obličej jeho působily dojem člověka, který sám s sebou až nad míru spokojen jest; zato ale duchaplné, jasné oko dokazovalo, že mimo vlastní osoby i jiných věcí sobě hledí, věci to nejspíše, které se obyčejně pod nejapným jmenem „privátních studií“ zahrnují. Byl postavy značně menší než jeho společník, jenž se takto i v mnohém jiném ohledu od něho líšil. Obličej tohoto dosvědčoval o několik let vyšší stáří, než jaké se mu dle všeho ostatního přiřknouti mohlo. Byl as pět a dvacet let stár a vypadal jako třicátník. Už ta příkrá ideálnost, s jakou byl prve princip poctivosti zastával, dokazovala v našich dobách trochu ideálně smýšlejšího a jednajícího mladíka. Rozdílné to ovšem přátelství co do stáří; upřímné však až k hrubiánství, jak jsme viděli. Oko Antonínovo, tak ho byl Týnský pojmenoval, bylo přísné a chladné — ráz to celé jeho tvářnosti. Posud byl zamračen a hluboko v myšlenkách zabrán, když Týnský se

už zase usmíval a ústa každou chvíli poodevíral, jako by už mlčením nasycen byl. Týnský pozdravoval na všechny strany přívětivě a oslovil někdy lehkým žertíkem nějaké kolemjdoucí známé; Antonín nadzdvíhal ze zdvořilosti klobouk, když společník jeho někoho pozdravil, aniž by sobě všímal, koho vlastně pozdravuje.

Týnskému zdálo se mlčení až příliš dlouhé.

„Dnes vám něco schází — neodmlouvejte mně! — musíte se povyrazit a půjdeme tedy do kasina k F...“

„Což je u F... nějaké kasino? — O tom jsem neslyšel.“

„Věřím. Je to uzavřená společnost; neostýchejte se ale, mou protekcí se tam dostanete.“

„Děkuju.“

„Nevděčníku! — Hraju si tam na velkého pána a protekcí velkých pánů —“

„Jest u F... přece nějaká pěkná místnost?“

„Dosti pěkná. Dříve to byly stáje pro koně, je však všechno předěláno a nyní se tam řehtají lidé. Společnost jest dosti originální, budete se dobře bavit.“

„Nemám peněz.“

„Dobře víte, že mám ještě dvě zlatky. Je to arci málo a jsou už také vypůjčeny, ale zejtra je posledního.“

„Pak mám také známou vám antipatii proti tak zvaným uzavřeným společnostem.“

„Na to neberu ani ohledu. Kvůli mně se musíte obětovat, což také tím spíše učiníte, řeknu-li vám, že tam mou bývalou milenku, dle vypravování mých známou vám Emmu seznáte.“

„Na tom mně věru nezáleží. Podle všeho se nehonosí právě zvláštní vzdělaností.“

„Ale krása je, krása! Což chcete snad u našich děvčat vzdělanost najít? Divím se vaší naivnosti! Já jí nikdy nehledal, a proto jsem se také nikdy o jejich nevzdělanost neurážel. — Pojdte už!“

Šli některými menšími uličkami, až se náhle Antonín před dosti rozsáhlým domem zastavil a zpytavě jej pro-

hlížel; byla už nastoupila tma a pátral nejspíše po osvícených oknech.

„Jen dál, jen dál!“ nutil Týnský.

Vstoupili do domu, prošli přední jeho částí a dostali se na prostranný dvůr. Týnský kráčel stále napřed až ku zadní části budovy. Náhlý hlomoz, divoké bravo a smích, jakoby ze země vycházející, zarazily Antonínovy kroky. Před sebou spatřil řadu sklepních osvícených oken. Křik se opětoval a padesát asi hrdel hulákalo „da capo, da capo!“

„Orkus nás vítá!“

„Ohlízím se po nadpisu „Per me si va...“

*Hlava druhá dokazuje, že se lidé vlastně
podivně baví.*

Týnský nebral ohledu na poznamenání přítelovo, překročil několika kroky krátkou chodbu a ubíral se po zatočených schodech s Antonínem pod zem. Stočivše se konečně dolů dostali se do předsíně, z níž po zaplacení několika krejcarů a po ubezpečení Týnského, že Antonín s ním přichází, v dosti velký sál vstoupiti dovoleno. Bylo hezky plno, našli však přece ještě v koutě neobsazený stůl, a jelikož od něho sál se dobře přehlídnout mohl, přisedli k němu.

Divno, že je Pražanu úplně nemožno, aby ze svobodné vůle k stolu přisednul, u kterého už někdo jiný, méně známý nebo docela cizí, se byl uhostil. Nově příchozímu nedovoluje to jakás pýcha, aby o společnost dbáti se zdál, a kdyby i přisednul, byli by starší hosté uraženi, chvílku by mlčeli, vosu si prohlíželi, šeptali pak a po dlouhé době teprva o něčem zcela jiném začali, než o čem dříve byli mluvili. Toto se neděje snad proto, že by o něčem tajném rokovali, bůh zachraň!, ale jen za tou jednoduchou příčinou, že za pět minut pro důležitost předmětu ani nevědí, o čem byli dříve rozmlouvali.

Společnost byla dost pestra.

Týnský se počal po sále procházet, aby u svých známých, jejich paniček a dcerušek patřičnou poklonu odbyl, a Antonín měl dosti času, by se porozhlédl.

Zdi „salonu“ byly zedníky velmi vkusně obíleny a prapory a znaky rozdílných zemí velmi nevkusně ozdobeny.

Uprostřed místnosti stál stůl a kolem něho sedm muzikantů. Každý příchozí měl úplné právo, aby se dle šumařského zevnějšku jejich už napřed strachoval před chvílí, kterou koncertovati počnou. — Hned vlevo u vchodu byl dlouhý stůl obsazen samými mužskými. Kdo pražské hostince zná, ustanoví mužské tyto podle rozdílných, čistě domácích forem jejich sklenic, podle víček s jmeny na sklenicích atd. hned co „štamgasty“. Mezi nimi seděl veliký, silný muž; čepička na hlavě, rozepjatá vesta a kopa dětí po domácku oblečených kolem něho dokazovaly domácího pána. U tohoto stolu se mluvilo výhradně česky, hovor byl živý a nápady, kořeněné lokální důležitostmi a pikantní jako domácí chléb, vzbudily často hlasitý, hlučný smích. Na druhé straně vchodu byly paničky a jiné ženštiny umístěny, patřice nejspíše štamgastům; nevyznamenávaly se ničím zvláštním. — Kolem dlouhých stolů seděli nějakí měšťané a úředníci se svými ženami a dcerami; otcové a matky u zdí, dcerušky na svobodné straně stolu, aby se snadněji s mladými mužskými pobavit mohly. Byli to civilně i vojensky oblečení mladíci, již se zde namáhali, aby slečny se milostivě a stále usmívat, pěkné zoubky okazovat, ošklivé šátečkem přikrývat a šátečkem tímto zase koketovat a hodně často říci mohly: „Ale vy jste ošklivý!“ Mladí vojáci mluvili s velkým povykem o nepatrných věcech a přeslechli často, co ten onen civilní lion pološeptmo podotknul. Slečinky si někdy mezi sebou zašeptaly: „Ty, ten umí mluvit!“ a ponechaly své punčochy pletoucí matky samým sobě, aby se tyto na prostředku usnést mohly, jakým se nejlépe ocet před potahováním se škraloupy chránit může. Otcové se tvářili velmi vážně, rozkládali důtklivě

a mluvili o samých věcech faktických, o požárech, úmrtí někoho, povětrí, dobrém a špatném pivě, při čemž obyčejně nějaká fráze vždy ideelní pojítka tvořila.

Mezi hosty se pohyboval nejváhavějším krokem starý sklepník v ošumělé, vyšívané čepičce a stříbrných brejlích; volalo se na něho predikátem „pane!“

Naproti vchodu byla na druhém konci salonu tribuna na dvou sloupech vzbudována, mezi nimiž vchod do jiné jizby vedl. Tam byl billard-salon. Právě se tam hmoždili čtyři hráči s pyramidkou a namáhali se upřímně ale bez výsledku, aby za půl hodiny patnáct nestejných kuliček do děr vpravili. Dvěře byly do hlavního salonu odevřeny, aby i sem hudba zaznívala a starého, shrblého markéra rozehřála. Antonín byl povstal, aby se do vedlejší jizby podíval. Právě byl zase vyšel a studoval před tribunou, k jakému slohu ty prkenné sloupy patří, an se za ním náhlý hlas: „Ich bitte, meine Herren, ich bitte!“ ozval. Zády k Antonínovi obrácen provolával jakýs muž německy po nastalém tichu, že pan Raus „bude mít tu čest přednáseti velkou arii z Lucrezia Borgia“ a on sám že „bude míti pak tu čest deklamovati monolog“.

„Pojďte, sedneme si,“ pravil Týnský, jenž byl už konvenienční pouť dokonal, „vždyť jsme si to mučení zaplatili!“

„Kdo je ten Raus? Jmeno to jsem už slyšel!“

„Bývalý bohatec a nyní po jarmarcích co pražský stavovský operní zpěvák cestující barytonista.“

„Zpívá dobře?“

„Pro hospodu by to ještě ušlo, jenže se mu ten malér vždy stane, že hned po první písni úplně ochraptí. Dnes už bude chraptit. Vystoupil za času své slávy, dokud mu ještě „vévoda z Příkopů“ přezdívali, jednou na pražském jevišti v „Němé z Portici“, ale jen jednou!“

„Prosím vás, k čemupak jsou ty znaky po stěnách?“

„To ti lidé, kteří je navěsili, sami nevěděli. Znáte

manii mnohých lidí, kteří do svých pokojů sádrová poprsí pro okrasu nastaví; často ani nevědí, koho poprsí obrazí, a také se po tom neptají — jen když je to vůbec poprsí. Tak asi se sem také ty znaky dostaly.“

Mezitím začali muzikanti něco hrát v přepodivném tempu, což asi ten, který Lucrezia Borgia očekával, konečně po dlouhém namáhání poznati mohl.

„Počkejte, počkejte! snad nebudete sami zpívat?“ zahučel hrubý hlas od stolu každodenních hostů; muzikanti přestali a ohlášený zpěvák vstal a přiblížil se ku prostřednímu stolu, nesa ohromnou partiturní knihu s sebou.

Byl to muž asi padesátiletý, velikosti nadprostřední. Obličej měl červený a plný živobytí, vlasy však už silně zašedlé a oko nejspíše následkem líhovin ztrhané. Oblečen byl v obnošený světlohnědý kabát a v zimní spodky tak světlé barvy, že zběžný pozorovatel ani anomalie té sobě nevšimnul. Kolem krku byl šátek, někdy nejspíš černý, podivně sem tam zatočen a propleten, mělť umělým zatočením špinavou a roztrhanou košili zakrýt; tato ale vykukovala přece z roztrásněné vesty, z vesty to, která, ačkoli mohutné břicho přikrývala, přece ještě pro jiné mohutnější šita byla. Hosté, kteří se zpěvákem byli u jednoho stolu seděli, nastavili se kolem něho. Pan Raus rozložil partituru, chytil jednoho vedle stojícího kluka za rameno, položil mu noty pro větší své pohodlí na hlavu a spustil ohromně hučícím, ale až příliš chraptivým hlasem hřmotně: „Ferrary pán“.

„Počkají, počkají!“ křičel první violinista, „musíme přece dřív introdukcí zahrát.“

Pan Raus se pohrdlivě usmál. Muzikanti si odbyli introdukcí a dřeli nyní spolu s panem Rausem krásnou arii důsledně až do konce, každý v jiném tempu a s vynecháváním rozličných nepohodlných taktů, aniž by přece jeden druhého popletl. Pan Raus jevil zvláštní zalíbení v tom, že, kde mohl, hluboké E přidal a po dva po tři takty vydržel; přitom se vždy vítězoslavně koukl na štangasty a tito vypukli vždy v hlasité bravo, za-

čež zase pan Raus se milostivě uklonil. Muzikanti nebrali však ohledu na hluboké E a hráli dále, až je zase dohonil. Konečně vysvobodilo dlouho vydržené E a ohlušující bravo ty posluchače z muk, kteří snad něčemu lepšímu byli uvykli.

Sotva se bylo utišilo, vystoupil oznamovatel muzikálně-deklamatorní produkcí. Dříve však, než počal, zavřel dvěře od druhého salonu. Antonín myslil, že se to kvůli ztracení hlasu děje; mělo ale zavření dveří jiný a vyšší význam.

„Znáte deklamátora?“ zpytoval Antonín.

„Je to Miller, bývalý český herec. Chudšas míval dříve také nějaké jmění a byl hostinským, pak kavárníkem. Sešel však neštěstím.“

„Mně je jedna malá kavárna známa, kterou jakýs Miller má.“

„To je týž. Spolčuje se vždy s někým, který něco peněz má a propůjčuje k tomu svou firmu. Měl už několik společníků, je ale nešťasten a po každé všeho zas nechatí musí. Přiživuje se chudák deklamováním po hospodách. Podívejte se na jeho kabát!“

Miller byl muž o něco starší než Raus, obličejem však duchaplnějšího. Oblečen byl v dosti špatný svrchník tmavozelené barvy a měl kravatu kolem krku, která as tutéž smutnou úlohu plnila jako u pana Rause. Postavil se zatím do positury a oznámil „Monolog des Marcus Antonius aus Julius Caesar von Shakespeare“. Originální to deklamátor! Levá ruka byla ustavičně v kapse a pravá ruka v polooblouku nad hlavou, při čemž tři prsty jako ku přísaze vztýčeny, ostatní křečovitě zařaty byly; celá pravá strana těla chýlila se stále nazad a oko —

mahnt nicht das Aug', das wilde, stiere,
an's Aug' entsetzlicher Vampyre?

Přednášel jednozvučně a zdálo se, jako by stále někomu opakoval: „Nešel mně s krku, já mu to udělal; víte — mně ho bylo líto.“

Přeříkav a pokloniv se odstoupil ku zavřeným dveřím a poodevřel je; poněvadž se však tleskalo, vrátil se zase, poděkoval a odevřel pak dvéře znovu. Nechal je už odevřeny, zůstal ale v sále a šel ku svému místu. Dvéře sloužily mu tedy k tomu, aby jaksi divadelním způsobem z jeviště odstoupiti mohl.

„To je pravda, Raus zpívá výtečně!“ tvrdil mladý vojín, sedící blíže našich přátel.

„Jako Petrarka,“ svědčila slečinka.

„Roscius in sua arte!“ zašeptal mladý úředníček, ale nikdo sobě toho nevšimnul.

„A Miller deklamuje duchaplně!“

„Jako na divadle!“

„Cum ingenio!“ vzdychnul beznadějný.

*Hlava třetí dokazuje, že krása milenek bývá velmi
relationního druhu.*

„Nu, uhodnul jste už, která je ta má Emma?“

„Posud jsem sobě na ni nevzpomněl. Kterápak jest to?“

„Snadno ji poznáte, je to zde ta nejhezčí.“

„Snad tamhle ta blondýna, jež stále ústa odevřena má?“

„Nezlobte.“

„Jak jest stara?“

„Asi dvěmečítma.“

„Nevidím zde žádné, které bych to stáří přiřknout mohl. Ah počkejte — snad tam ta zaškareděná, té nelze stáří určit —“

„Jděte k čertu! — Podívejte se tamhle ku stolu vpravo od vchodu, kde jen ženštiny sedí. Já se nechci ohlédnout, pokud se tam díváte. Znáte M...še, stojí tam posud?“

„Stojí.“

„A mluví ještě s tou černovlasou, nejmladší ženskou?“

„Mluví.“

„To je Emma. — Vidíte ji dobře?“

„Vidím.“

„No — řekněte upřímně, není kráska? není výtečná kráska?“

„Není.“

„I vy slepáku! Když jsem šel s ní po Praze, zůstávalo všechno stát!“

„To se divili, jak s vámi může jít po ulici.“

„Jděte mi! Všem se líbila, všickni ji jednohlasně uznávali co krásu; jenom vy chcete dělat výminku, jenom vy — willst nüchtern sein, wo keiner nüchtern ist!“

„Es hat der Schuster Franz zum Dichter sich entzückt —“

„Lessinga znáte, proto ale přece nemáte kusa estetického citu, nevíte, co je krása. Podívejte se jen na ty velké, černé oči!“

„Snad bývaly někdy černé, teď se mně — alespoň odtud — zdají už zešedlé jako vyhaslá sopka. Ostatně bych černým očím nikdy nevěřil!“

„Ba, ba! Jak já ji miloval! a ona — co povídá Burns?“

„Já nevím.“

„Já také ne — či počkejte, což sobě nevzpomenou? — aha! —“

Já jí dal lásku, ona za lásku mně bol:
tak krásna a tak nevěrna přec byla!
Přísahu zrušila, mé srdce zničila —
a hořký bol jen srdci zůstavila!

Však je dobře, že se tak stalo, nyní bychom nemohli tak tiše spolu sedět a já na vás dobré, vy na mne špatné vtipy dělat. A pak jaký by to byl život s Němkyní, kam by se byly poděly mé principy, že sobě nikdy Němkyně nevezmu?! Ať žije svobodný stav! Pijte, ale neopijte se mi!“

„Nejsem vámi!“

„I vy chlapíku! Dnes vám ale všechno odpouštím,“

ubezpečoval Týnský, jenž byl rád, že se Antonín trochu rozveselil a dřívější, nemilou rozprávku dále nerozpřádal. „Jsem vesel, pomyslí-li sobě, že mne pán bůh ženění a následkem toho snad putování s flašinetem uchránil. — Královno, život je přece krásný!“

„Vstaňme a procházejme se trochu. Rád bych se na Emmu zblízka podíval.“

Vstali a šli každý jinou stranou kolem prostředního stolu.

Emma byla děvče štíhlé postavy, pěkných, černých vlasů a černých očí. Oči její ovšem už nebyly více jiskrnatými, zkušenost byla do nich už svou mlhu a svou chladnost vepsala. Obličej neměl mnoho významného do sebe; celek však působil přece dojem příjemnosti, když i ne krásy. Týnský zde viděl okem bývalého milovníka.

Když šel Antonín kolem Emmy, mluvila s vedle stojícím M...šem a zaslechl právě německy pronešenou prosbu: „Prosím vás pro všechno, sedněte si vedle mne; Týnský nebude pak ke mně moci — už ho zase vidím. On je s to a počne zde se mnou veřejně po dlouhé době zase rozprávku!“ Týnský však, drže pohodlně ruce v kapse, šel kolem, Emmy sobě ani nevšímaje.

Zábava se už nezměnila. Pan Raus zpíval později ještě „Wiener Zimmerherren“ a jiné humoristické písně, Miller deklamoval Klicperovo „Pivečko“ s tímtež milosrdným tónem, jakým dříve monolog, a i nějaký starý člověk vystoupil co deklamátor. Vylezl na tribunu a vykřikoval do jizby jakous hloupou německou báseň, která se na samé „enzen“ rýmovala. Žádný ho neposlouchal; on ale, když byl slezl, ještě dlouho pod tribunou stál, směje se ustavičně vlastní své deklamací.

Konečně se většina hostů chystala k odchodu, a když taktéž naši přátelé vstávali, byl už toliko stůl každodenních hostů a jejich ženštin úplně obsazen. Začaliť teprve dokola píti, při čemž každý nějakou průpovědku pronášel. Když šli přátelé kolem pijáků, recitoval právě domácí pán:

„Pivo jako malvaz,
nevím, kdo je mamlas.“ —

Byli na ulici. Noc byla trochu jarní tuhosti nabyta a Týnský se pečlivě zapínal, aby se nenastudil.

„Poslouchejte, vy byste mohl z mé historie s Emmou sestavit nějakou novelu,“ jektal Týnský.

„Půjdete dnes beztoho se mnou spat a můžete u mne začátek své lásky vypravovat a pravou příčinu, proč vám „sbohem“ dala! Ostatní už půjde.“

„Povím vám to, bude to vcelku krátké.“

„Vezmu k tomu tedy také dnešní „kasino“, aby to bylo delší.“

„Vždyť to ale nemusí být dlouhé.“

„To je kvůli honoráru.“

*Hlava čtvrtá dokazuje, že se člověk může také
do lásky vemluvit.*

„Br, je chladno! Chtěl jsem dnes dělat šviháka a vzal jsem jen jeden kabát. Vidíte, to není hezké od vás, že se už zase usmíváte; což jsem už tak stár, že si nemohu ani zašvihačit?“

„Jakžpak můžete v té tmě vědět, zdaliž se usmívám?“

„Jak? Svým duševním okem! Nesměl byste to být ani vy, abyste se nesmál.“

Rozmluva ta byla vedena už v bytu Antonínově, hned jak oba byli do pokoje vešli. Sirka zašustěla a světlo rozeslalo svou zář po nevelkém, čistě upraveném prostranství. Na první pohlednutí byl by každý poznal dle nástrojů, lebek a dle celistvé kostry, která u širokého, jednoduchým kanafasem potaženého divanu stála, že se nalezá v bytu nějakého medika.

Když světlo rozžato bylo, mohl se v obličeji Antonínově skutečně lehký úsměv stopovati; těžko však rozsoudit, nebyl-li teprve posledním tvrzením Týnského

probuzen. Teprv však, když už světlo úplně tmu opalovalo, zpozoroval Antonín, že Týnský posud u dveří stojí.

„Což jste tam přimrzl?“

„Snad si nemám zlámat nohy o vaše hamparátí? Teprve nyní je pořádně vidět, a já jsem velmi pečliv o své zdraví, jak víte. Kterépak děvče by si mne pak vzalo, kdybych kulhal — snad ani ne tadyhleta vaše koštěná panna! Řekněte mně, je to opravdu ženská kostra?“

„Ptáte se vždycky totéž, jak ke mně přijdete.“

„Když nevím jistotu!“

„Není k tomu velké učenosti potřebí a udal jsem vám už —“

„I dejte mně pokoj s poučováním! Vysvětlujte mně něco z přírodních věd dvacetkrát, já tomu přece nerozumím. Ne snad, že bych sobě přírodních věd nevážil, to už z módy ne, ale já tomu zkrátka nerozumím. Ostatně, panenka koštěná, nechtěla bys trochu můj klobouk na své hlavě podržet? Tak, malinká, musíš si nechat úsměšek líbit, jelikož mám za to, že jsi byla starou pannou. Vidíš, to je velký hřích být starou pannou! Starý mládenec je už něco zcela jiného! Proto se také svět starým pannám tak posmívá —“

„A Kateřina?“

„Kdybyste vařil raděj čaj! To není věru hezké od vás, že mne při každé příležitosti na ni upomínáte! Což myslíte, že mne to nebolí? Ani odpověď, to vám říkám! Já vím, že to dobře myslíte! Kdybych moh, vzal bych si ji ještě dnes, jen abych měl od vás pokoj! Co tak člověk zakusí od svých přátel zlého! Ale víte co,“ doložil náhle zase rozveselen, „dnes nebudu spát na vaší posteli, lehnu si zdehle na divan, přikryju se vaší letní přikrývkou a budu takhle ležet a ve všem pohodlí váš čaj pít. O já miluju pohodlí nade všechno!“

Počal se hned svlíkat a rozložil se pohodlně na divanu. Ležel chvíli tiše, zasmál se ale náhle hlasitě.

„Nu počkejte, to se zasmějete, až vám vypovím, co

se dnes v úřadě stalo! Bože, ti lidé ani nejsou lidé, s těmi aby začal člověk při všem od abecedy. Já se vám začnu dnes ráno, hned jak jsem přišel do ouřadu, dle svého zvyku se starým oficiálem H. hádat, vtom vejde —“

„Prosím vás, ušetřte mne s podobnými historkami. Chcete-li vůbec něco vypravovat, vypravujte o Emmě, a nechcete-li, voda se už vaří a můžete hned po čaji usnout!“

„Vždyť já už mlčím, s vámi aby —“ a Týnský se obrátil mrzut obličejem ku zdi.

Nedbaje na jeho rozmrzelost postavil Antonín za chvilku sklenici horkého čaje na stůl vedle něho. Týnský se hned obrátil a ochutnal.

„Myslíte, že budu tu bryndu pít? Dáte-li mně pak ještě trochu rumu? — Tak! — A teď byste mně mohl — jsem tak líným — nacpat dýmku tureckého!“

Antonín upravil mu dýmku, zacházel s ním jako s nemocným dítětem.

„A nyní vypravujte, chcete-li!“

Týnský odfoukl oblak dýmu a počal bez všeho úvodu.

„Že jest sestrou F...ovy ženy, víte; neznáte ale bližší rodinné poměry. Emma jest — ještě kousek cukru! — nejmladší z pěti dcer. Otec její byl ouřadníkem v B. a sloužil na pět set — snad slouží ještě — poslouchejte, to mi ale neříkejte, že ten čaj kupujete! Je to jistě nějaký present — ten je výtečný!“

„Budete dnes hotov s vypravováním?“

„Že při tak velké rodině a nynějších poměrech stav jejich skvělý nebyl, jest zjevno; starý musil tedy pokoutním advokátováním si ještě přivydělávat. Když F..., tenkrátě ještě co katastrální ouřadník, do B. přišel, zamiloval si jednu z těch dcer, a to sice dle stáří třetí, a pojal ji vzdor tomu, že mu rodiče a ostatní jeho příbuzní pro její chudobu zabraňovali, za manželku. Tím arci rodině o jednu hlavu ulehčino a nový lesk dodán, jelikož byl zeť dosti zámožným a následkem toho také dost váženým. F... se poděkoval ze služby,

odstěhoval se do Prahy a sestry jeho ženy je zde často navštěvovaly.

Nový manžel si zřídil ve svém domě také hostinec, já tam chodil, dobře jsme se spolu bavili a on mne počal zvát do své domácnosti. Poněvadž se u něho dobře jedlo a pilo, a já odjaktěživa často v peněžitých nesnázích býval, použil jsem příležitosti, prožil tam leč který večer bez útraty a dělal fatkáře. Při té příležitosti jsem seznal také Emmu. Přiznejte jenom, že se vám líbí, že ji též uznáváte za krásu!“

„Způsobím-li vám radost, řeknu, že ano; mám-li ale pravdu říci, odpírám zcela.“

„A což Marie, dřívější má milenká, ta se vám také nelíbí? To je přece ideál!“

„Ideál hřmotné venkovanky.“

„S vámi se nemůže ani mluvit o kráse!“

„Pokračujte tedy o sobě.“

„Abych se vám ale přiznal, neučinila na mne Emma z počátku také žádného dojmu a ona si mne také ani nevšímalá. Ne snad, že bych se jí byl nemohl zalíbit, to ne, právě tenkrát se jí ale dvořil husarský plukovník. Vůbec cítily všechny sestry stejně magnetickou sílu břinčící šavle a měly pro své příliš vřelé city tu masku, že otec také vojákem býval a tudíž že jim ta láska vrozená. Emma na zimu zase odjela, a můžete dle vypravování soudit, že mně odjezd její byl ještě úplně lhostejným.“

Z jara nato, když se veřejné procházky opět oživovati počaly, šel jsem za svátečního dne na Žofín — chodívám tam vždycky, když se chci elegantním způsobem nudit. Mezi procházejícími se spatřil jsem F... se ženou a Emmou; jakmile mne spatřili, šli mně vstříc a při obapolném pozdravování jsem upozoroval, že Emma přívětivěji než kdy dříve na mne pohlížela. F... mne nechal s Emmou jít, a tak se stalo, že jsem se po celý večer s ní bavil a pak je až k domu doprovodil. Pilně se vyptávala, navštěvuju-li ještě hostinec jejího švagra, a slíbil jsem, že ji samu navštívím. Vůbec byla

stále co nejprívětivější, a když jsem se o husaru zmínil, pravila chladně, že prý „to nebylo nic“, a ještě se mně vysmála, že při podobných příležitostech nemám bystřejšího zraku.

Mně nedá něco podobného pokoje, to víte, a hned v druhý den běžel jsem k F... Nalezl jsem ho dole v hostinci, a sotva jsem vkročil, volal na mne: „Jděte nahoru, Emma je sama doma a má dlouhou chvíli!“ Obrátím se a spěchám do prvního poschodí. Viděl jsem ze všeho, že by nás F... rád svedl dohromady; na pozoru se mít mne ani nenapadlo!

Emma seděla na pohovce a poukázala mně místo vedle sebe. Mluvili jsme spolu asi půl druhé hodiny o věcech tak důležitých, že byste byl utekl, a tónem tak rozechvěným — tomu vy ale, medvěde, nerozumíte. Já vás vůbec nemohu ani pochopit, ze dřeva přece nejste, k tomu vás ještě co sanguinika znám, a přece podobné city v sobě až přespříliš dusíte. Pro mne by bylo zase lépe, kdyby všechna děvčata se sama na sto kroků vyhýbala!

Já už celý hořel; v rozhodnou chvíli však, právě když jsem se chtěl s vyznáním lásky vytasit, což u mne tak dlouhé přípravy nepotřebuje, vkročila její sestra, usmála se potutelně a zvala nás ku svačině do zahrady. Déle nás arci slušným způsobem nemohli nechat. Co mně poněkud bylo divno, bylo to, že Emma při tak významném pohledu své sestry ani se nezačervenala, kdežto bych se byl sám začervenal, nejsa tomu přece zvyklým.

Při svačině jsem jedl jako vlk, což je u mne vždy jistým znamením nového zamilování. Když jsme byli pojedli a chvílku poseděli, vstala Emma a procházela se mezi záhony, až se v houštím zarostlé pozadí dostala. Já hned za ní.

Emma stála u bezového keře. Já se uchopím její ruky, ona mně ji nechá; já učiním vyznání, Emma mně sklesne na prsa: komedie byla hotova — a já měl novou nevěstu.

Sdělil jsem hned své sit-venia-štěstí ostatním, psal jejím rodičům a byl od těch dob vůbec znám co Emmin zasnoubenec — —“

„Nu, a jak jste se zase rozešli? Omrzela vás zase vaším obyčejným způsobem.“

„Nejsem blázen, abych obětoval celou noc vaší no-vele! Teď chci spát.“

Dýmka sklesla s divanu a bylo ticho.

Hlava pátá dokazuje, že listovní sloh bývá obyčejně šablonovitý.

Jarní slunce nabylo následujícího dne neobyčejné moci. Už nyní vyhledávali lidé stín vzdor tomu, že nedávno teprve byli po slunci zatoužili.

Jen Antonín, jenž asi o poledni z nemocnice Dobytčím trhem krácel, nezdál se parna si všimati; nevyhledával stínu, bylo však viditelno, že více proto, že spěchal, než že by parna necítil, ze strany na stranu kvůli stínu nepřechází. Sotva byl však as do polovice velkého prostranství došel (musil být nejspíše už notně upachtěn), zůstal stát, rozpínal kabát a ohlížel se kolem. Když byl k pravé neostíněné straně pohlídnul, upoutalo náhle něco jeho zrak. Nemýlil-li se, stál tam na dláždění Týnský, jehož byl dnes ráno do ouřadu doprovodil. Chtěl se přesvědčit a ubíral se v tu stranu.

Skutečně tam stál Týnský na rohu Žitnobranské ulice. Vzdor mocně peroucím slunci stál na místě zcela bezstinném a díval se upřeně do prvního poschodí protějšího domu. Nezpozoroval Antonína, když se tento k němu přiblížil.

„Já myslil, že sedíte klidně v úřadě, a vy zatím —“

„I tento — pozdrav bůh! Kdepak vy jste se tu vzal?“ odpovídal Týnský patrně v rozpacích.

„To víte, že jdu z nemocnice; cožpak vy ale zde činíte? Což vám není parno? Kampak jste se tak upřeně díval?“

„Jen se podívejte na tu věž. Naši předkové stavěli přece znamenitě! Divím se jen, že jí už některý Angličan neodvezl pro zvláštnost!“

„Vám nyní bylo pramálo do věže, díval jste se sem do protějšího poschodí.“

„I co vám napadá! — Nedívejte se tak podivně na mne, jako byste nevěřil!“

„Ale prosím vás, co zde děláte?“

„Nu jsem zde za úředními záležitostmi!“

„Zde? Vidíte, načpak lžete! Zde nemáte nikdy co dělat!“

„A proč bych lhal? — Víte, já vyprovázel jednoho kolegu sem — on se zastavil v tomhle domě, na který jsem se prve díval. Bylo vám to nepochopitelným způsobem divno. Jako bych se nemohl dívat, kam chci! Vy pospícháte, vidíte? Nu nechci vás zdržovat — moh byste už jít — odpůdne přijdu beztoho dle úmluvy k vám, a půjdeme spolu na procházku. Já vám vybral z celého balíku tři charakteristické listy, které vám vysvětlí konec mé lásky k Emmě; mám všechny zamilované listy své v ouřadě v psacím stolku a předčítávám je tam někdy kolegům, abychom se pobavili. Tak — a jděte nyní!“

Antonín viděl, že zde překáží, zastrčil podané mu listy a kráčel dále.

V hostinci, do kterého nyní Antonín se zvýšeným ehvatem byl spěchal, rozevřel hned listy. Dva byly psány ženskou, jeden mužskou rukou. Urovnal si je dle datování a počal čísti list s mužským písmem co nejstarší. Zněl následovně:

B. 8. září 1851.

Vážený pane Týnský!

Je-li u Vašnosti vskutku pravá náklonnost a poctivá vůle, jakou ve svém listu projevujete, nemáme ničeho proti tomu, byste v započaté s naší dcerou Emmou

známosti pokračoval a ji až ku cíli od Vašnosti rozmyslně vytknutému dovedl. Nahlížím a schvaluju, že než šest set služného docíliti ráčíte, nadějí sobě na ženění nepřipouštíte; píšete však, že Vašnosti pan šéf Vám nakloněn a že co nejdříve toho dostoupíte, čehož srdečně přeju.

Musím však i já upřímným býti, a proto Vašnosti ihned pravím, že chudi jsme a že s naší dcerou Emmou mimo slušné a obyčejné výbytné žádného věna očekávati nemůžete. Račtež sobě to rozvážiti. Jsem přesvědčen, že v případě zklamaného očekávání ihned známost s Emmou co poctivý muž zrušíte, dokud se to ještě bez velikých obětí a pohoršení státi může. Nevadí-li ale naše chudoba, budete srdečně vítán v naší rodině.

Poznamenávám ještě srdečná pozdravení od své paní a zůstávám atd.“

„Šablona! Tak píše každý otec! A nač potřebuje pozdravení od své paní připojit? Naši mužové mají jen paní, a proto také skoro nikdy ženy.“

Rozevřel a četl list druhý. Byl psán Emmou a datován

B. 20. září 1851.

Můj drahý Týnský!

Váš tak brzký a milý list mne velice těšil, ačkoli jsou v něm některé výčitky; soudím však, že jste to tak ošklivě nemyslil.

Stěžujete si, můj drahý, že Vám příliš málo milostně a srdečně píšu; neberte mně to za zlé, já ve svém celém živobytí žádného zamilovaného lístečku nenapsala a nemůžete tedy vše od začátečnice požadovat. Mám ovšem mistra ve Vás, jenž v podobných pádech, jak z jeho listů vysvítá, dobrou školou se honosí; nespádl jste ale také co učenec s nebe, a než si mne vycvičíte, musíte mít trpělivost.

Život můj je zde velmi jednotvarný. Ráno vařím

snídání, dopoledne oběd, odpůldne šiju, k večeru jdu na procházku, večer hraju a zpívám a o desáté jdeme po večeri spat. Tu si vždy vzpomínám na svého Týnského, je-li ještě tulákem. Věřím však v jeho slovo, že je tak pořádně živ, jak mu jen možno; nebo kdybych nevěřila slovu takového muže, nevím už, čemu bych věřit mohla.

Piano hraju jako dříve, se zpěvem se ale nedaří; hlas je pokažen a sotva se už cvičením zlepší.

Nepochopitelno jest mně počínání švagrovo a co tím chce dokázati, že Vás proti mně popouzí. Že je mizerábl charakter, dokázal při každé příležitosti; nebo který švagr nějakého přece charakteru by mohl o své švagrové věci povídati, které nikdy pravdivy býti nemohou. Jak velice litujeme všichni, že se do naší rodiny dostal, víte, milý Týnský, dobře, neboť jsme o tom častěji mluvili; mohl by sobě naší rodiny vážit, takové ani už nenajde. Sám jste se vždy divil, že se svou paní tak hrubě a lhostejně zachází. F... ani neví, co to je — úcta před paní; on zná jen sprosté způsoby: u mne už je v koncích. Já ho považuju za švagra jen proto, že musím, abych nebohé sestře neublížila. Takovým můj Týnský nikdy nebude, něco podobného už proto nemohu očekávat, že se spolu tak rádi máme; také máte Vy vzdělání, a kdo se tím honosí, nemůže se svou paní tak nakládat!

Ondy jsem byla u paní poštmistrové a povídalo se, že Váš strýc za presidenta do Ch. přijde. Ani neuvěříte, jak mne při vyslovení Vašeho jména u srdce píchlo — zachvěla jsem se až!

Těším se, že brzy seznáte mé rodiče a pak spolu své náhledy — tak to, myslím, jmenujete — vyměníte.

S vřelým políbením Vaše..... Emma.

P. S. Pozdravujou Vás všichni.

Odpusťte, že tak špatně píšu!

„Šablona!“ zabručel zase Antonín. „Tak píše každá a bez postskripta se žádná neobejde!“

Rozevřel poslední list datovaný

B. 21. října 1851.

Pane z Týnských!

Už tak často jsem se chopila péra, bych psala a upřímně se vyslovila; vždy jsem je však zase odložila, bych ještě některý den zkoumala, než krok učiním, jenž nás provždy rozloučiti musí. Dosti dlouho jsem se nyní už zkoumala a mám nyní za svou povinnost, abych Vás klamnou nadějí nešálila.

Ku šťastnému sňatku mám za nejpotřebnější vzájemnou lásku, stejnost myslí, harmonii duševní — jeden musí chtít věc tak, jak druhý si ji myslí a pojímá; to myslím — dostačí k oblažení dvou lidí a ustanoví mne, budu-li kdy nějakého chotě volit.

Když jsem Vašnosti seznala a mně jste lásku svou vyjevil, nenalezla jsem ovšem těchto citů při sobě; nemohla jsem však muže, kterého jsem ctíla, ihned zhola odbýti. Pravila jsem k sobě, že láska se musí na úctě zakládati, a povstávali z této, že tím čistější a pevnější — jen proto jsem připustila, že u Vašnosti naděje vzrůstala. Přešly však neděle a milostné city neudělaly pokroku — ba ani se nedostavily; myslila jsem však vždycky ještě, že se to změní. Měla jsem se na pozoru, abych lhostejnost svou ukryla; nepovedlo se to ale vždy, což jste také pozoroval. Připomeňte sobě jen mou nevrlost, když jste se mne ptával, mám-li Vás ráda, procházku ze Šárky a konečně poslední naše sejití se v Oušti. Ačkoli jsem tajila, že Vašnosti nemiluju, nepředstírala jsem přece nikdy lásky a divila jsem se nemálo onomu Vašemu listu, v němž jste pravil, že při našem loučení se v Slaném slzy mně z očí vyhrkly. Nemohu se upamatovat; je-li to ale pravda, věřte, že nepatřily Vašnosti, nýbrž mé matce, kterouž jsem tíže ochuravělou sobě myslila, než jak jsem ji později našla. Nahlížíte tedy, že bych Vašnosti šťastným učiniti nemohla.

Jste-li, pane, outlocitný, odevzdáte sestře mé vlasy, pak mé i otcovy listy, začez zase své věci obdržíte.

Nemohu-li se státi tím, čím jste si přál, zůstávám přece Vaší věrnou přítelkyní a zajisté Vám některá jiná nahradí Emmu.

P. S. Byla-li jsem příkra, odpusťte — chtěla jsem jen být upřímna. — Odpusťte také, že tak špatně píšu!

„Šablona!“ zahučel Antonín polohlasitě. „Z té mi-
zerie nevyvede nikdo novely!“

*Hlava šestá dokazuje, že ani orientální typus
nebývá už zcela zachovalý.*

Odpolední procházka vedla naše přátele za Bruskou bránu. Antonín kráčel bez cíle i nechal se úplně Týnským ustanoviti. Teprve, když byli Bruskou branou vyšli, napadlo Antonínovi, že by se mohl zeptat, kam vlastně jdou.

„Nu víte, milý Antoníne, dnes musíte se mnou do Buben! Svěřím se vám raděj hned, že tam jdu kvůli děvčeti.“

„Už zase? Vy jste nenapravitelný!“

„Když je ale tak krásna! Nechtěl jste v předešlý čtvrtek se mnou na procházku, a tu jsem šel samoten do Buben. Seznámil jsem se tam navečer při tanci s jistou roztomilou Pražankou — co je zač, to nevím, je ale hezka — a ta mně slíbila, že tam dnes zase přijde. To uvidíte děvče! Úplný orientální typus! Vlasy jako havran — či ne, to není orientální obraz! — vlasy, jako by se noc byla v nich rozhostila, a oko jako uhel! Když vám pravím, že je anglický uhel labuť proti jejímu oku!“

„A nos?“

„Ten není orientální.“

„Půjdu ovšem s sebou; řekněte mně ale přece, co jste dnes dělal na Dobytčím trhu?“

„S mým orientálním typem tam bude nejspíš zase

jistá žena, která s ní posledně tam byla. Nevím, v jakém poměru spolu stojí, musíme to hledět vyzpytovat. Je to žena nějakého strážníka ze železné dráhy; já ji ale tituluju „jemnostpaní“. Nedělejte nezdvořáka a chovejte se podle toho.“

„Bydlí snad ten orientální typus na Dobytčím trhu?“

„I dejte mi pokoj! Jaktěživ tam více nepůjdu!“

„Vždyť jste tam byl v úředních záležitostech.“

„V úředních záležitostech, ano, jenže jsem při svém návratu do ouřadu dostal nos za své ustavičné běhání. Řeknu vám to — proč bych neřek? To víte, že člověk musí hledět, aby se zaopatřil; léta uplyvají a člověk neví, co by se mohlo stát. Jeden z mých dohazovačů mně donesl zprávu o bohaté nevěstě, která prý má půl milionu. Považte si, Antoníne, půl milionu — řekl jsem mu hned, že by nemusila mít ani nohou ani rukou a že bych si ji přece vzal. Ostatně už znám takové půlmiliony a myslil jsem: Bude-li mít jen padesát tisíc — prosím vás, padesát tisíc! to se může už žít! Můj dohazovač mně pravil, že jest to jakás dcerka bohatého statkáře, jenž své statky prodal a nyní z úroků svých v Praze žije. Nu to se podobalo zase k půl milionu. Dohazovač povídal, že dcerka nechce jiného než ouředníka a rodiče že ji velmi milujou — to já znám, dcerky by chtěly ouředníka, rodiče ale nechtívají, leda vysoce postaveného. Upozornil mne ale dohazovač, že on sám všechno zprostředkovat nemůže, hlavní prý má v rukou domovník v domě, v kterém bydlejí. To mně bylo hned podezřelé. Jak by přišel domovník k tomu, aby dceru půlmilionářovu provdával! Myslil jsem si však, že věc stojí za zkoušku, a obrátil se tedy ve jmenu svého dohazovače na domovníka. Našel jsem ho, jak cídil boty na schodech. Velmi milostivě mne vyslechl a potvrdil všechno, co byl dohazovač řekl. Pravil: „Bude-li slečna chtít a zalíbíte-li se jí, rodiče jí neodeprou: těžký ale přístup k ní.“ Stál jsem tam s ním as hodinu v průvanu na schodech a utržil jsem z toho píchání v uších — pamatujete se, jak jsem před čtrnácti dny naříkal?

Jednalo se ovšem především o to, abych ji viděl a s ní se seznámil. Domovník mně řekl, že se mu líbím a že to zprostředkuje. Dal jsem mu k počátku deset zlatých — věřte mně, že nebudu smět brzy pro dluhy po Praze! Každý den jsem se poptával, kdy ji uvidím, a vždy odkládal domovník na druhý den; konečně mně řekl v předešlý pátek, že pojedou na Malostranský hřbitov, aby tam nějakého mrtvého navštívili. Přichystal jsem si fiakra, a jak vyjeli, já hned za nimi. Fiakr stál zlatý a padesát krejcarů! Na hřbitově jsem je oslovil. Bože, je to hloupá rodina! Na mne šly smrtelné ouzkosti — já už vzdor tomu, že praxí mám, nevěděl, co mám mluvit. Byla jen matka s dcerou vyjela. Matka mně na všechno odpovídala: „Ano, tak to jde!“ nebo „Inu, jsme zlí lidé, to je jen trest na nás!“ a podobně, a dcera — není oškliva, ale příliš dlouhá a suchá, — ta se jen usmívala — nejspíš, že jí už byl domovník něco řekl. Nevyřídil jsem prozatím ničeho. V druhý den mně řekl domovník, abych přišel dnes, že jsem se slečně líbil a že dnes vyjde sama na procházku. Když jsem přišel, pravil, že nemůže vyjít, že by mne ale ráda z okna viděla; abych prý se postavil na ten roh, kde jste mne viděl, a ji pozdravil, až se u okna objeví. V tu stranu vedou jen dvě okna z jejich bytu. Postavím se tedy naproti nim a dívám se nahoru. Záclony byly spuštěny a nepozoroval jsem, že by někdo za nimi stál. Slunce pálilo, že jsem se horkem trásti počal jako v zimě mrazem. Stojím vám tak půl druhé hodiny, poněvadž jsem myslil, že panenský stud přemůže a záclony povytáhne, aby se skulinami více dívati nemusila. Omrzelo mne to a chci už jít, vtom — ne, nepovím vám to, je to skandál! — Ale proč bych vám to vlastně nepověděl? Můžete se něčemu naučit! — Právě tedy, když se k odchodu chystám, vylítnou obě záclony jako na dané znamení do výše a v oknech stojí as patnáct chechtajících se děvčat — zpropadeně ošklivé figury — mezi nimi také bývalá jedna má milenka, tlustá Marie. Já utíkal — nu prosím vás, jen se ne-

rozsypejte smíchy, což je ta situací tak komická? Myslil jsem věru, že jste blaseovanější!“ —

Vtipkující o příhodě Týnského došli přátelé až do Bubenské hořejší zahrady. Orientálního typu tu ještě nebylo.

Když už byli chvíli poseděli, ptal se náhle Týnský: „Nu, jakžpak se vám listy hodily?“

„Nevysvitá z nich, proč vám dala Emma vlastně sbohem. To musíte ještě vypravovat.“

„Emma mně vlastně nedala sbohem, byl to jen dobrý manévr! — To vám věru musím ještě vypravovat! Odkašlejte si a já začnu! — Bylo to roku 1851. — Podívejte se, tamhle ženou krávy z pastvy — to je rozto milý obrázek! Já něco podobného velmi rád vidím! — Neskákejte mně do řeči! — Musím předeslat, že B. leží v Čechách.“

„Vím!“

„To mne těší! Tedy B. leží v Čechách a bylo to roku 1851. Nechte jen můj učený úvod, však já přijdu k věci!

Emmina matka se byla roznemohla a dceruška jela ven. Já ji provázal po dostavníku až do Slaného — také v Čechách. Posud ještě lituju těch peněz!

V Praze zůstala u švagra F... nejstarší ze sester Emminých, totiž Helena. Neměla jméno to snad po oné řecké krasotince, kterou pak na Rhodu oběsili, ale po matce Konstantina Velikého, kteráž pro svá dobrodiní, chudým a potřebným proukazovaná, celému světu za příklad sloužiti může. Dobročinnost tu zdělila i naše Helena, neboť jí toliko jsem povděčným za ztrátu své Emmy. Nedivte se mé učenosti; nevěděl bych to, kdyby švagrová in spe nebyla všechno dost často a zevrubně vypravovala.

Helena mne nemohla ani cítit. Je oškliva jako sůva a následkem toho velmi zlá. Vousy pod nosem má větší než vy. Citoval jsem jí jednou Heineovo

geh ins Kloster, liebes Kind,
oder lasse dich rasieren.

Byla by mne málem zbila a od té doby jsem ji měl na krku. Na štěstí pro Emmu a pro mne dozvěděla se, že mám dluhy, a nyní tak dlouho štvála a dorážela, až nás šťastně rozvedla. To sem však ještě nepatří.

Byl jsem objedнан do Oušti, bychom se s nastávajícím tchánem seznali. Očekával jsem už nějakou bouři, odhodlal jsem se ale na cestu. Se mnou jela čtvrtá sestra Antonie. To vám byla krása, ta Antonie! Nejintresantnější ze všech jak svou osobou, tak i svými osudy! O tom však až jindy.

Na nádraží očekávala nás Emma s rodiči. Přivítala mne chladně a já si nedal veliké práce, abych její chladnost zapudil. Šli jsme k obědu do hostince. Emma se bavila při stole s nějakým mladým mužským a mne si nevšímala. Mně to bylo milé — měl jsem velký hlad. Otec je zcela jednoduchý člověk a tedy také s ním nebylo mnoho řečí. Po obědě jsme rozmlouvali o mé budoucnosti a zdálo se, že jsem se domohl dobrého dojmu. Bavil se se mnou dosti živě. Náhle se mne táže: „Pojeďte vlakem večerním nebo až ranním?“ — „Hned odpoledním,“ odpovídám. — „Ten jede už za půl hodiny! Což nás chcete tak brzy opustit?“ — „Nelíbí se vám v Oušti?“ tázala se Emma.

„Ne!“

„Mohl jste tedy dnes mne a mé náhledy seznat,“ uklo-nil se otec po chvíli.

„A vašnosti mne a mé! — Sklepníku, vezměte můj plášť a pojdte se mnou ku dráze!“

Emma a její otec šli s sebou. Chladně jsme se rozloučili a Emmě jsem nepodal ani ruky, jelikož stále jinam hleděla. Týden potom obdržel jsem vám známý exilující list.“

„Ohlédněte se honem! Tamhle stojí tři ženštiny; není váš orientální typus mezi nimi?“

„Odtud jich nepoznám, poněvadž jsem je jen při večerním osvětlení viděl; půjdu ale blíže.“

Po chvílce se Týnský vrátil, zdaleka už se hlasitě chechtaje.

„Jsou to, jsou! Za chvíli přijdou. Ach já mám zrak! Považte, můj orientální typus má zrzavé vlasy a žluté oči!“ — — —

Hlava sedmá ukazuje, že se starému mládenci za jediný den ledacos rozličného přihoditi může.

Přišla neděle.

Po Mariánských hradbách procházela se as o desáté hodině dopolední mladá ženština se třemi dětmi. Děti ji nazývaly tetičkou. Došly pomalu nad Brusku bránu a usadily se tu na dlouhou lavici.

V témž okamženi spatřila mladá tetička druhou stranou se blížícího muže, jenž však tak v knihu zabrán byl, že jich ještě nezpozoroval. Pošinula se hned na lavici dále, takže se ještě někdo pohodlně vedle ní usaditi mohl.

Mužský přistoupil a pozdravil co starý známý.

„Račte dovolit, abych si zde odpočinul?“

„Prosím.“

Týnský a Emma seděli po čtyrech letech ponejprv opět vedle sebe.

„Máme dnes krásné počasí!“

„Věru krásné!“

„Dnes ráno spadla mlha a to bývá pak vždycky hezky.“

„Povídá se; nevím ale, od čeho to přijde.“

„Já také ne. — Tadyhle Toninka má roztomilé oči, ty mne vždy na vás pamatovaly.“

„Člověk by ani neuvěřil, že umíte také vzpomínat!“

„Vždyť jste mně nechala k tomu dosti času!“

Emma vzdychla.

„Vzdychla jste, slečno.“

„Vím!“

„Patřilo to někomu?“

„To byly bývalé časy —“

„Ach ano! Ovšem — co bývalo, to už —! Odpusťte, že jsem obtěžoval — má služba, slečno!“

Vítězoslavně kráčel Týnský s brány dolů. „To bude něco pro Anto—“ Rty nedošeptaly, Týnský tu stál jako zkamenělý.

Kolem něho ubírali se dva mladí, hezcí lidé, mužský a ženská, mladí snad manželé. Právě když došli k Týnskému, promluvil muž jakoby schválně trochu hlasitěji: „Ano, milá Kateřino, přes čtyry neděle mesmíme už odkládati. Bez tebe se nevrátím!“

Týnský svěsil hlavu a stál zde jako přikován.

Když přišel Antonín po obědě domů, našel Týnského na svém divanu. Nikdy ho posud nebyl viděl v podobném rozčilení jako dnes; příčiny však nemohl se od něho dozvědět.

„Prosím vás, neptejte se mne; dnes alespoň vám nepovím zajisté ničeho — ne, nemohu dnes povídat. Chcete-li mně něco učinit po vůli, nuže, pojdte se mnou na procházku. Ale někam, kde se sejde mnoho lidí, to vám povídám! Já se spíše mezi lidmi zase vzpamatuju.“

„Pojďte tedy na Střelecký ostrov.“

„Kam chcete! Pojdte ale už!“ a Týnský držel už klobouk v ruce a kráčel ku dvěřům.

Vzdor opětnému parnu spěchal Týnský, jako by se ani cíle dočkat nemohl, Antonín zůstával vždy o několik kroků pozadu.

Na Střeleckém ostrově byla hudba. Sotva byli přátelé dosedli, pil rozpařený Týnský sklenku po sklence, takže za čtvrt hodinku k smutnému překvapení Antonínovu smyslů svých už úplně mocen nebyl. Antonín viděl svého přítele ponejprv v podobném stavu.

„Prosím vás, dejte na mne pozor, abych ničeho neprozřetelně nemluvil, a nepusťte mne, sic se nedostanu domů! Budu vám za to vykládat všechny filosofické systémy od indických Véd až po systém váš, který teprve vymyslíte!“

Antonín trpělivě poslouchal a napomínal ho chvílkami, aby nemluvil příliš hlasitě. Právě vykládal Týn-

ský, že Pythagoras nezasluhuje té úcty, která se mu dostává, když se k jejich stolu nejistým krokem přibližoval M...š, ježž jsme byli už v kasině u F... co Emmina ochrance seznali.

„Víte-li pak, že Emma zítra zase odjede,“ šeptal s chytrostí opilce Antonínovi, aby ho Týnský neslyšel.

„Tak?“

„Ano! A já pojedou s ní!“

„Jak to?“

„Inu, dost dlouho jsem se o ni ucházel; dnes konečně svolila. Obdržel jsem od ní po poledni list. Zde čtete sám! Vidíte — „Innigst geliebter M...š“ a tu „Emma!“

„Já znám všechno,“ dokazoval Týnský. „Leibniz, Kant, Hegel jsou už odbytí! teď přijdu já na řadu. Můj systém se zakládá na tento — na zkušenosti!“ — —

ŠTĚDROVEČERNÍ PŘÍHODA

Byl Štědrý večer a já seděl v hostinci. Nikdy jsem nebyl zažil slavnosti té v kruhu rodinném, nelitoval jsem však nikdy toho, snad proto, že jsem toho vůbec nikdy nebyl seznal. Už dítěti byla mně krásná a poetická slavnost ta dosti lhostejna; já neměl nikdy příčiny, abych se na její příchod těšil, abych minulé litoval. Okolnosti v naší domácnosti nedovolovaly v den ten změny. Ryby jsem znal toliko z trhu, na kterém jsem dlouhé hodiny stával a na šplouchání mořených těch němých a tajemných zvířat se díval; vánočních stromků seznal jsem toliko okny v bytech cizích právě tak, jakž to novelisté až k omrzení krásně a často popisují. Nemohu ani říci, že bych byl zvláštní nepokoj cítil, že já sám těch věcí nepožívám, byť jsem dítě zvláštní povahy, povahy takové, jaká se u dětí zatvrzelostí, u dospělých resignací nazývá. Byla to zatvrzelost, jakou mívá žebračka, která stojí po celý den v zimě a mrazu, vidí skvosty a slyší nádheru šustit kolem sebe — a nezávidí ničeho a nikomu.

V den nadzminěný mně ale bylo přece krušno. V celém velkém hostinci prázdno a ticho. Sám jsem seděl u stolu svého, zadumán a zamyšlen, a vzdálený dlouhý stůl, kolem něhož sklepníci pospolu večereli a živě se bavili, nevyrušoval mne z dumání mého, ano tvořil spíše ještě folii ku zvláštnímu mému naladění. Přicházel jsem si jakoby opuštěn od celého světa, jako bych jediného přítele neměl, který by při slavnosti rodinné nenalezlul lepších přátel nade mne, jako by jediného srdce nebylo na tom širém světě, které by ke mně důvěru chováti, které by se ke mně přituliti, se mnou se v rozechvění radovati mohlo. Podobal jsem se sám sobě, že jsem

chladným ledem, při němž se každý mrazem nemile zachvěti, jehož urážlivé lhostejnosti se každý báti musí. Moji známí — přátelé jsem nemoh, nesměl a nechtěl říci — zajisté byli nyní dle svého způsobu blaženi, bavili se se svými, a zajisté si nikdo, pranikdo na mne nevzpomněl. Při své „zarputilosti“ ovšem jsem necítil bolu přílišného, bylo mně ale přece krušno.

Zadíval jsem se do třaskavého, plamennou květinou šlehajícího plynu. Konečně mně přecházel světlem zrak, oko se odvrátilo, a tu teprve pozoruju, že nejsem přece samojediný v hostinci, že u protějšího stolu sedí ještě kdosi, na něhož jsem byl zcela zapomněl. Seděl zde s hlavou na stůl položenou, seděl tak již, když jsem byl přišel. Na svou otázku ku sklepníkovi, kdo by to byl, obdržel jsem k dalším otázkám málo pobádající odpověď: „Nějaký opilý!“ Všiml jsem sobě nyní šatu jeho, byl chudobný.

A opět jsem se zadumal a díval upřeně, avšak bezúčelně na spící osobu.

Náhle, jakoby perem vymrštěn, vzchopil se muž se stolu a obrátil obličej plně k světlu. Pravou rukou sáhl rychle k očím, — po tvářích řinuly se slzy. „Ten zajisté není opilý, a je-li právě dnes, bůhví proč že je!“ myslím sobě a hledám v tváři jeho stopy, zdaž jsem ho již někde nebyl dříve spatřil. Obličej nebyl mužně krásný, měl ale zjevný ráz mužného utrpení. Hluboké rýhy prorývaly čelo a tváře na důkaz, že muž ten, ač teprve asi čtyřicátník, krácel přemnohou již hrbolátou cestou. Vtom zpozoruju, že i jeho oko, posud slzou omžené, udiveně na mne pohlíží. Viděl jsem, že jest mu pátravý můj zrak nemilým, snad urážlivým.

„Služebník, pane!“ počnu.

„Proč?“

„A proč ne?“

Neodpovídá.

„Slavíte Štědrý večer jako já. Zdá se, že nám stejně uštědřuje! Nemáte nejspíš také žádného přátelského kruhu, kde byste —“

„Po tom já se nikoho neptám.“

„Pravdu máš“ — myslím sobě, neříkám ale ničeho více, hvízdám polohlasně nějaký marš a doprovázím se cinkáním nože o sklenici.

Uplynulo několik minut.

„Hehehe!“ zazní náhle od protějška. Udiven a uražen pohlednu zase tam.

„Zdá se, že jsem pána urazil. Inu mladá krev nese ještě hrubiánství!“

„Dovolte, pane —“

„I dovolím! Jen mně řekněte, co chcete! Vím to, jak bývá mladému člověku, když sedí o Štědrý večer v cizím hostinci, kde to vypadá jako v kryptě, kde sedí dva neb tři lidé vzdáleni v koutech, kde každý mlčí, jako by zítřejší den měl býti dnem samovražd. Tu bývá ouzko kolem srdce, i starým hlupákům, a nedivil bych se mladým, kdyby náhle vytáhli z kapsy dvě neb tři třínohé svíčky a před sebou je rozsvítili.“

Vstal, vzal svou sklenici skoro již vyprázdňenou a posadil se vedle mne.

„Inu, — je to pravda — nelze upírat,“ pokračoval, „že má Štědrý večer mnoho poesie do sebe. Chtěj nechtěj, vzpírej se třeba, v den ten opanuje tě jako nikdy jindy do roka slavnostní cit — nazval bych jej citem zkrátka slunečně jasným. Hemžení lidstva, všeobecné přípravy, zářící zraky poskakujících zvědavých dětí, vše to přivádí i toho na jiné myšlenky, kdo se sám při slavnosti co dítě nikdy nesúčastňoval. U boháčů i u nádeníků je radost v dětských srdcích rozhoštěna, ale i dorostlému jest v den ten, jako by ho obléтали co prášky v slunečním paprsku samí malí andílkové s voskovými těmi tvářičkami, s tou bavlněnou vlásenkou a odklípnutým, chvějícím se pozlátkem. Zdá se mu, jako by veškerým vzduchem hučelo mocné, velebné „gloria!“, dojemné jako zvuky Aeolovy harfy, v mohutné harmonii tónů nejvyšších s tóny netušeně hlubokými, jakoby nebeský chorál v Beethovenově snu!“

Udiven zíral jsem v jeho obličej, oči měl napolo sevřeny, na tvářích lehký plamen.

„Pak ovšem — když si člověk večer samoten zasedne do hostince, a štědrovečerní radosti sobě vyměří podle cen jídelního lístku, — pak ovšem — — nepůjdete ještě, pane? Mohl byste mne snad kousek doprovodit. Nebojte se, že nepřijdete k slovu!“

Šli jsme. Venku se chumelil sníh — den Štědrého večera ztrácí mnoho, když není den jasný a večer metelice. Chvilku jsme kráčeli mlčky vedle sebe, šel jsem směrem, kterým neznámý soudruh zamířil.

„Vaše tvář je mně známa, pane!“ počnu.

„Známa? Možno! — Lidé stejných osudů mívají v tvářích mnohou podobnost. — Vaše otázka byla ale jiná, chtěl jste vlastně vědět, kdo jsem!“

„Možno!“

„Proč bych vám to neřekl! — Chudoba že není hanbou? ne? Říkají to sice, vidíme ale i u těch, kteří na vlhké slámě místo v kolébce matkami konejšeni bývali, kteří bídu svou mají za nutnou, osudem předurčenou a o ní ani pro ni samu nepřemýšlejí, že se naskytnou okamžiky, kdy hadrem nebo nějakou morální záplatou nuzotu svou přikrývají. Odkud by bylo také toho bídného podlízání!“ Zamlčel se a já ho nevyrušoval.

„Hlouposti!“ začal zase náhle hlasem silným a mluvil rychle. „Řeknu vám to zkrátka! Čím jsem? Žebrákem jsem! A čím jsem byl? Půlmilionářem sice ne, ale přec značným bohatcem. Měl jste někdy několik set tisíc?“

„Bohužel neměl!“

„A já, bohužel, měl. Nedbalost to byla, nebo velkopanskost nebo hlupství, nazývejte to jak chcete, co mne zbavilo jmění. Byl jsem velkokupcem.“

„A nezbývalo vám nejspíš, jako mnohým jiným v neštěstí, přátel a příbuzných!“

„Totiž příbuzenstvo mně neumřelo zároveň s mým zlatem, ale přátelstvo! Ostatně jsem se nikoho neprosil! Jednou ještě jsem měl tak trochu naděje, že zase zbo-

hatnu, ale bývá to tak, uzdravující se důvěřuje sobě více, než síly stačí, a stane se recidivním, zkápne docela. Stal jsem se pak a zůstal jsem již žebrákem, pyšnějším než benátský zchudlý šlechtic lazar. Škoda, že jsem nezchudl zároveň na duchu! Pokud bylo peněz, bylo pyšné hlupství, když bylo po nich, nastala hloupá pýcha, zároveň ale přemýšlení. — Ach to přemýšlení! Jednou jsem četl, že je to hloupé, velmi hloupé, když bohatými jsou pouze bohatci; proč prý není také chudý bohat! Přemýšlel jsem o tom, buď je to nesmysl, nebo nemám já více zdravých smyslů! Nepřemýšlel jste o tom nikdy?“

Postavil se přede mne. Byli jsme již prošli několika lidopustými úzkými uličkami a stáli jsme právě před dveřmi starobylé jakés budovy. Z dálky duněly a blížily se odměřené, pádné kroky noční hlídky.

„Bydlím zde. Když jste šel již tak daleko, mohl byste se podívat ke mně!“ a odvíral zámek.

„Proč ne!“ Byl jsem nanejvýš napnut a dojat.

Vedl mne za ruku. Šlo to přes schody, chodby a zase schody.

„Nepotřebuju zámku“ — vrzly dvěře.

„Stůjte, já rozsvítím!“ Rozžehl svíci, nastrčenou ve svrchní části láhve. „Ohlížet se nepotřebujete, neviděl byste ničeho,“ a postavil svíci na zem. Byli jsme — na půdě. Vikýř byl zabeđen, v koutě ležela sláma, o nářadí ani pomýšlení. Bylo mně poněkud ouzko.

„Chceme-li sedět, sedněm na slámu!“ Usedli jsme.

„Nehorázné hlupství, nedovedl jsem citům zabránit, byl bych věru nemyslíl, že tlachat budu. Ještě něco, když už jsem v tom.“ Opřel hlavu o ruku. „Když jsem zchudl, zamiloval jsem se. Chud a milovat, bohakyni milovat! Nebožtík Kotzebue, jejž Sand snad jen proto zavraždil, že špatné tragedie dělal, napsal kdesi, že jest zamilovaný chudák svatebním hostem bez svátečního šatu, jenž se ani do dveří nepustí! Nu mne také vyhodili ze dveří!“ Počal jako dítě vzlykat a plakat. Vzal jsem ho za ruku, on mně s pláčem klesl na prsa.

„Zítřka se slaví narozeniny mé dávno již provdané lásky, budou hodovat, já budu hlady mřít —“

Bylo mně ho nevýslovně líto.

„Směl bych vám maličkostí pro okamžik pomoci?“
Sáhám po tobolce.

„Ne, ne, za žádný peníz!“ a zadržel mně ruku. —
„Já nevydělávám vypravováním své bídy! Prosím, jděte, jděte již, — přijďte opět, libo-li, nebo se někde náhodou uvidíme, teď ale jděte!“ — Skoro násilně mne pozdvihl, zhasil svíci, uchopil se křečovitě mé ruky a táhl mne tak rychle přes schody za sebou, že jsem se až pádu obával. Odevřel domovní dvéře.

„Sbohem!“ a již rachotil klíč zase za mnou. Prohlídl jsem sobě dobře dům a kráčel pak volně ulicí nazpět. Chumelice byla přestala. Když jsem byl došel až na roh, slyšel jsem v dálce za sebou opět odvírání dveří. Obrátím se, tam vzadu kmitla se září svítilny černá mužská postava. Nebylo pochybnosti, nešťastník hleděl sobě ulehčit v zimní noci!

Přišel domů pohřešil jsem tobolku a hodinky. Nemohl jsem více usnout — konal jsem psychologická studia. Všechno pozdější pátrání bylo marné. V domě onom nebydlel nikdo mému neznámému podobný, půdy oné neužíval již dávno nikdo a našli tam pouze starou rozcuchanou slámu a oharek v rozbité láhvi.

Šlo k půlnoci a já ještě seděl dle svého zvyku u okna. Lampičku jsem byl zhasil, oponu vytáhl a tak jsem mohl nepozorován a vysvléknut pohodlně sám pozorovat, co se na ulici dělo.

Byla tichá, májová noc. Silné deště, které byly předcházely, a máhlé parné slunce vehnalo vše do květu a právě zanášel lehký, vlažný větřík odevřenou polovicí okna zápach kvetoucích stromů z některé městské zahrady do mé světnice. Dýchal jsem nebohý Pražák plnými plicemi a připravil se do zvláštního rozmaru. Bylo mi, jako bych se někde na venkově v zahradě válel a na výsluní si hrál co malé děcko, v košilce a s bílými vlásky, s červenou a trochu pošpiněnou tváří; co takové děcko venkovských, pracovních lidí, jakémuž jsem se vždy nejvíce těšival a jemuž jsem košilku i vlásky, červenost i špínu vždy od srdce záviděl, když jsem co uprášený student některou vesnici navštívil. Vmyslil jsem se vždy pravdivěji a živěji v obraz ten, viděl jsem se, jak v neuvědomělé spokojenosti se v trávě protahuju, jak nožkama do vzduchu peru, rukama mouchy odháním, jimž tváře mé příliš sladké se býti zdály, a náhle tiše zase ležím, umdlen i neumdlen, ale v pocitu úplné blaženosti! Náhle bzučí to kolem mé hlavy a krásný medák si usednul hubuje a bzuče zrovna vedle tváře na žlutou travní květinu, potřásá se nad ní, křídla se kmitají a lesknou, nadskočí a usedne zase, však jen na chvílčinku — už hučí křídla jeho tichem vůkolním zase dále k celé kůpce žlutých, plně rozkvětlých květin. Nedůvěřoval jsem si ani oddychnout, abych ho mezahnal, a pronásledoval ho nyní zrakem od květiny ku květině. Chvilku ještě poletoval po kalíšcích, byl však už syt, náhle se

povznese a letí spěšně přes zeď a přes střechu, takže jsem silně hlavu maznak svážit a krk natahovat musil, abych ho viděl. Medák už zmizel — vtom vystoupí maminka z domu. Má prázdnou, hlíněnou mísu v ruce, a ohlíží se po mně. Zůstanu tak nahnut ležet, zamhouřím oči napolo a tvářím se, jako bych spal. Jak krásně vypadá maminka v selském šatě, s červenými tvářemi, květnatou babkou na hlavě a hlíněnou misou v ruce! Přibližuje se a já zavru zcela oči. „Synáčku, bude tě krček bolet!“ Synáček se ani nepohne. „Synáčku!“ a narovná mi hlavu. „Bože můj, to dítě by celý den prospalo!“ — Slyším, že se zase vzdaluje, poodevru oči — už jí nevidím. Narovná se sedě a zrak můj spočívá na našem velikém, přihnědlém psu, jenž zde jakoby k mému střežení asi dva kroky ode mne vzdálen spí. Musely ho mouchy tuze trýznit, neboť náhle vymrštil hlavu, lapnul do povětří —

„Když vám povídám, že už nenaliju, tedy ne a ne! Beztoho už jde k půlnoci!“

„Ale, pane starý!“

„Ne, ne; pusťte, chci zavřít!“

„Čímpak jsem vám ublížil? Já vás ctím a miluju, a vy se bojíte snad, že bych nezaplatil?“

„Už toho mám dost! Nepotřebuju se bát, když vím jistě, že nikdy neplatíte! Pusťte!“

Práskla okenice, zarachotil šroub, zadrnčely skleněné dveře a bylo ticho.

„Tedy jste mne jako vyhodili?“

Žádná odpověď; jen širokou rozpuklinou v okenici vynikající světlo dokazovalo, že naproti „U lvíčků“ ještě všechno nespí.

Nešťastný vývrženec se podepřel dlaní o zeď a přemýšlel snad, jak by si pomohl dále nevděčným světem. Nejspíše se odhodlal, že půjde domů, jelikož se spustil zdi a v svatém boji se žíznil, noční tmou a vnitřním bolem dále dovrchu krácel.

Byl jsem tím intermezzem ze svého snění poněkud vytržen. Nevím, zdaž každý Pražan, jemuž hluk vel-

kého města uši ohlušuje a jenž v hluku tom se narodil, dětské hry okoušel, studoval a musám sloužil, tak otupen jest jako já, aby se ve svém myšlení a fantazování žádným povykem a žádným jen poněkud obyčejným městským výjevem vyrušit nenechal. Já alespoň to dovedu, a jsem-li vytržen, vmyslím se ihned v předešlou situaci a pokračuju ve svém snění a myšlení, jako bych na poušti žil. Když člověk dvacet let v krámě žije, studuje a tamže první svazeček svých básní napíše, může se v tom ohledu i virtuosem stát. Dnes to ale přece už tak zcela nešlo.

Sny o krásné, ideální dětské době zmizely; nevytrátila se mně však zcela atmosféra venkovská z mysle — snad že ten zápach ze zahrad mně pomáhal. Nebe bylo jasné, vzduch průhledný a na tisíc zlatých hvězdiček se nahoře kmitalo a třepetalo, jako by to skřivánkové se tam vznášeli a třepetali, a mně bylo tak jarně a tak rozkošně v prsou mých, jako by ti skřivánkové své písně byli v nich uspali. Nahoře jasno a dole v ulicích skoro čirá tma. Černé, skoro staromódní domy tmavě se od jasné výše odstiňovaly a nepravidelné jejich střechy, podivné komíny, ošklivé hřebeny a kamenné okrasy, jako koule, osudí atd., tvořily divné černé čáry beze všeho ladu. Všude ticho, a v rozmaru svém jsem se vmyslil zase do obrázku z venkovského života. Viděl jsem spící venkovské městečko a slyšel známé drkotání dostavníku, který ještě v pozdní době sem „pražskou“ branou vjíždí. Každý zná ten podivný pocit, jaký se člověka zmocní, když za noční doby vjíždí do cizího městečka. Nechť tam známé a přátele má nebo zcela neznám jest, neodolá zvláštnímu citu, který se sladce i bolně v prsou skládá a jejž ustanovit a rozebrat takřka nemožno. Jest to pocit čistě básnický, jako by se nějaký druh lásky v prsou budil. Noční ticho nepřerušuje nás v našem cítění a zvědavě vystrkujeme hlavu z vozu, abychom nějaké známky života vyzpytovali; nevidíme přece ničeho mimo některého osamělého chůdce, jenž nejspíše do místečka ani nepatří, a některé

osvětlené okno, o kterém nevíme, oznamuje-li bdění radostné, pracovité nebo slzící. Zajedeme do hostince, svlíkneme se ve svém pokojíku, zhasíme svíčku a rozložíme se ještě v okně, abychom se nočním tím obrazem nasýtli.

Obraz ulice přede mnou zcela dobře mně při mém fantazování sloužil. Všude ticho, a když čas od času někdo ulicí kráčel, dělo se to buď zcela líným, nebo chvatným krokem, a kroky se rozléhaly, jako by někdo v dřevěnkách se zde klopotil. I jedno okno bylo naproti až pod střechou osvíceno — tam bydlí chudý, malý ševčík, jenž snad ani nikdy nespál a všechny noci pracoval; nechť jsem seděl třeba sebedéle přes půlnoc, nechť jsem se vracel časně zrána z nějakého bálu, vždy bylo okno osvíceno a na bílé zácloně se vymršťovalo čas od času kladivo na důkaz, že se tam bdí. Pod ševcovým oknem se leskla ještě polovice jiného odevřeného okna, v němž světla nebylo; nevím, odkud ten noční odlesk v odevřené polovici přicházel. Bydlel tam tlustý lékárník, jenž mně vždy vypravoval, že by neusnul, kdyby odevřeným oknem šplíchání a muclání vody v kašně vedle nás neslyšel; silné deště hnaly mocně městskými trubicemi a kalná voda dnes hučela a šplíchala, že pan lékárník nejspíše jako zabit spal.

Právě se zase blíží a rozlehají kroky. Zrovna pod mým oknem se někdo zastaví a odkašlává lehce jako na znamení. Chvilku postojí a milý, zvučný tenor počíná se bázlivě k umluvenému, jak se zdá, zastaveníčku ozývat. Zpíval po chvilce trochu hlasitěji, však ne tak hlasně, aby byl sousedstvo vzbudit mohl. Byla to píseň milostná. Rozuměl jsem nyní i slovům:

„Vyssál jsem si z růží,
co v nich vůně skryto;
vyčetl jsem z nebe,
co v ně zlatem vryto;
vyptal se nebeských....

Co se vyptal „nebeských“, prozatím zamlčel. Seshora duněly kameny pod pádnými kroky noční hlídky. Český Háfiz sebral se a kráčel bruče písničku jakoby nic dovrchu naproti hlídce. Poznal jsem v něm tedy moudrého občana, jenž i svou lásku dovedl policejním pravidlům podrobit.

Hlídka se pomalu blížila. Přišla až pod mé okno.

„Zde je nějaké okno odevřeno. Je sice dost vysoko, ale přece ještě v přízemí, a mohlo by se snadno něco stát. Hej? Nespí tu nikdo?“

Silné ale opatrné klepání na okno mělo obyvatele vzbudit.

„Vždyť zde sedím u okna, a než lehnu, zavru beztoho!“

„Ah tak! Bolí vás zub?“

„Ne.“

„Dobrou noc!“ a hlídka popošla.

„Bydlí tam?“ ptal se ještě jeden hlas. Odpovědi jsem už nerozuměl.

Po několika minutách zase kroky shůry a zase zastavení se pod mým oknem. Byl to můj tenor. Nemeškal a počal znovu:

„Vyssál jsem si z růží,
co v nich vůně skryto;
vyčetl jsem z nebe,
co v ně zlatem vryto;
vyptal se nebeských
všech i zemských zjevů:
bych vše pro Tebe moh,
děvo, spojit k zpěvu!“

Pozoroval jsem ho, kryt jsa květinami v okně. Po skončené písni myslel nejspíše, že už obětí dost, a počínal se napínat a krk natahovat, aby zpozoroval, zdali ho jistý někdo slyšel.

Myslil jsem sobě: „Zpívá sice hezky, kdyby to ale takhle denně se opakovalo, omrzelo by mne to přece.“
Vyložím se tedy z okna.

„Děkuju vám, drahý pane, děkuju; váš zpěv mne velice dojal a mohu vás ubezpečit, že vám nyní i moje srdce —“

„Dovolte, pane, co to —“

„O prosím, prosím, vy mne milujete a já, abych se upřímně přiznal, ač mně stud brání —“

„Pane, vy jste hlupák, vy jste blázen, vy jste hrubián!“

„O sbohem, klenote můj, dobrou noc, duše mé nejvnitřnější —“

Vtom praskne zrovna nade mnou v prvním poschodí okno a vyražená tabule by skorem ubíhajícího už tenora zpunktovala.

„Ach, tedy slečna Frosinka!“ zašeptal jsem si a ubíral se v dobrém rozmaru na lože, kdež jsem tížen zlým svědomím v zdravý spánek sklesl.

II

Týden uplynul. Velká, nesnesitelná parna, kteráž po celý ten čas byla panovala, učinila mně noční far niente u okna tím milejší. Dnes konečně slibovalo nebe, že nám nějakou bouřkou uvolní. Vzdálené ještě blesky osvětlovaly chvilkami tmavý vzduch, jímž ani jediné hvězdičky po nebi spatřit nebylo. Lehký, ale ochlazující vichr zarážel v mé okno. Abych ho tím spíše užil, byl jsem dvéře u síně odevřel a vichr hučel mocně pokojem jakoby předchůdce v dálce ještě hučícího hromu.

Seděl jsem v milém tom průvanu u okna a očekával svého tenora.

Hned první ráno po líčené noční scéně byl kdosi zaklepal na mé dvéře. Odevrou se a vstoupí služka mých sousedů v prvním poschodí.

„Jemnostslečinka vzkazuje své odporučení a prosí za odpuštění, že se osměluje prosit o nějakou knihu. Slečinka ví, že je mladý pán dobrý Čech —“

„Prosím, prosím!“ ustrnul jsem se nad takovým lichocením.

„O jemnostslečinka to dobře ví! Čte tuze ráda české knihy a prosila by o nějakou. Nestane se prý nic na knize!“

„Že prý ne? Nu já jemnostslečince Eufrosince půjčím nějakou českou knihu, vyprošuju si ale za to, aby pianistka slečna Eufrosina „Karneval“ nehrála denně vícekrát než ku dvacítce.“

„Jak? Karneval? Budu si to pamatovat!“

„Ano, Karneval, drahoušku! Tedy něco českého?“

„Dal jsem jí nerozřezaný dosud exemplár nejnovějšího Cottaského vydání Goethova „Fausta“.

Hned po poledni obdržel jsem nerozřezanou knihu nazpět a byl lístek přiložen, jenž zněl:

„Děkuju, vážený pane, za tu pěknou knížku; bavila mne velmi. Mimochodem řečeno, neračte se hněvat na onoho pána, který Vás dnes v noci pozlobil; jest to náš přítel, také dobrý Čech — a já si ho vážím. Prosím o tajnost.

Eufrosina“

Od těch dob zpíval náš tenor každodenně pod mým oknem. Měli jsme vždy nějakou šarvátku spolu; vedly se ale humoristicky.

Myslil jsem si právě, že dlouho nejde, an tu náhle z ulice hlas jeho mne vyrušil.

„Eufrosinko, jste vy to?“

„To se rozumí. Nu jakžpak? Přijdete zítra?“

„Přijdu. Lhotský už mně slíbil, že mne u vašeho otce uvede. Musíte ale ještě ledacos vědět, jak se chovat chci, a co bych sobě přál, aby vy jste učinila.“

„Vždyť se snad dovedu zachovat?“

„Ne, ne, musíte to vědět. Poněvadž jsem se ale deště bál a náš nemilý soused tady —“

„I pst!“

„E co, ať to slyší! Nemusí všechno vědět a budu rád, když se toho vyzvědače zprostíme.“

„Ale pane Vinaři!“

„Když je to pravda! — Napsal jsem to tady do listu. Spusťte nějakou nit a přivážu vám list na ni, ano?“

„Hned, hned.“

Tenor si počal nějakou mrzutou písničku bručet a přešlapoval. Přípravy nahoře trvaly hezky dlouho. Trochu nezdvořilé zaklepání na mé okno mělo mne upozornit, že by sobě pan Vinař rád trochu se mnou čas ukrátil aneb vyzvěděl, sedím-li u okna.

„Poslouchejte, pane, jste zase na stráži?“

Neodpovídal jsem.

„Snad nespíte dnes už, drahá sůvičko?“

„Pst! Zde je klubko!“ šeptalo se s hořejška.

„Tak! Dnes nás alespoň nezpozoroval nikdo; i náš nemilý strážník tady spí.“

„Kdož ví!“

„I jistě, sic by mně byl už nějakým hrubstvím nebo úsměškem odpověděl; schválně jsem ho dráždil. — Už je to — teď táhněte, ale pomalu.“

List zaklepnul do dolejší tabule mého okna a vznášel se pomalu výš. Umělý můj průvan zadul kukátkem mocně do něho, až odskočil, se zatočil a pak zcela do mého okna vletěl.

„Táhněte pomalu, sice se nit přetrhne a list nám sletí tam do pokoje. Zlořečené okno — což se ten člověk nebojí nastuzení? Já bych —“

„Nit nechce povolit, zůstala tam někde viset.“

„Toť je kleté! — Táhněte silněji!“

Nit praskla a list ležel uvnitř na okně. Tenor počal bubnovat po dolejších tabulích.

„Cožpak není doma? Hej — pane — míváte přece denně tu ctnost nebo nectnost, že sedíte přes půlnoc u okna — což dnes spíte?“

„I nespím!“

„Prosím vás, podejte mně ten list, který právě k vám do pokoje na okno vletěl — prosím!“

„Napsal jste tam dnes svoje písničky, že mne ani zpěvem nebavíte?“

„Ale pane, vy umíte zlobit! Prosím vás, podejte mně jen list a pak si mluvejte, co chcete.“

„Zazpívejte dříve něco!“

„Dejte mi pokoj a podejte honem list!“

„Víte co? Slečna se vypůjčuje ode mne české knihy; až si zítra pro nějakou vzkáže, může list zároveň obdržet!“

„Vy jste zlomyslnější, než jsem si vás myslil!“

„Nu za takové uznání mých dobrých stránek musím vám také něčím se zavděčit. Zde je list.“

Mezitím co tenor list znovu k niti přivazoval, počaly velké krůpěje v má okna bít.

„Pane Vinaři, už prší!“

„Cítím to! — Máte list?“

„Mám — ale chudáčku vy, máte deštník?“

„Na neštěstí nemám, budu ale běžet.“

„Bože, vy se rozstůněte!“

„Kdybych věděl, že mně pan Vinař deštník neprodá nebo nezastaví a zítra zase přinese, půjčil bych mu jej!“ ozval jsem se.

„Nechte si ho! Prodat, zastavit! I vy —“

„Prosím vás, vezměte deštník; ten pán to zajisté dobře myslí a nemíní vás urazit!“

„Pravdu má slečna, a abych slova její potvrdil, půjčím vám ho bez zástavy! Zde je!“

„Tak, pane Vinaři, vezměte ho a utíkejte! Dobrou noc!“

Pan Vinař ubíhal s mým deštníkem pryč.

„Dobrou noc, pane sousede!“ ozvalo se to ještě jednou nade mnou.

Dešť šlehal mocně poodevřeným posud oknem do mého pokoje. Zavřel jsem a díval se chvíli ještě na zuřící povětrí. Jako potokem se řítila voda k zemi, vichr jí tloukl mocně do oken, roztránila se o skluzkou dlažbu a vystřikovala co bílá, šumící pěna větrem unášena zase do výše, aby v budoucím okamžiku znovu k zemi proudem dešťovým sražena byla. Šlo až světlo z těch padajících, roztráňujících se vod. Jako by jez nad hlavou hučel, zarážel divoký šumot v uši bdícího.

III

Minulo zase několik neděl. Mimo výjevy nejobyčejnější neodálo se mi nic zvláštnějšího při mých nočních hlídkách. I můj tenor mne už byl dávno své společnosti zbavil; bylť u své milenky uveden, a jelikož se shledalo, že při jeho ouřadečku i žena by živa býti mohla, světli právě dnes svatbu.

Po celý den bylo krásně a jasné nebe nepřekáželo susedkám a dětem, aby mohly se založenýma rukama celou hodinu před domem stát a konečně nevěstu i družičky, ženicha i hosty dobře sobě prohlídnout. K večeru ale povstal vichr a přihnul zase černé chmúry ze všech úhlů, povlekl jimi nebe a to počalo kroupami a deštěm zemi šlehat, až se ulicemi široké potoky valily. Později se povětrí umírnilo a nyní srkal lehký, ale stálý dešť shůry, splýval po oknech a vinul se čistě smytým, lesknoucím se dlážděním.

Bylo as deset hodin a seděl jsem všecek mrzut u okna. Nade mnou hrál kvartet a hosté tančili a smáli se, až jsem zlostí s nimi v taktu dupal. Proč jsem se mrzel, nevěděl jsem vlastně sám. Ku svatbě mne byli pozvali, a když jsem pozvání nepřijal, pravili, abych alespoň „na sklenici vína a na nějaký taneček“ se večer dostavil. Odepřel jsem i to ze strachu před špatnou zábavou. Hnusilo se mně, že bych měl všední vtipy poslouchat a snad docela jim na oko se smát, že bych měl s neforemnými paničkami tančit a hloupá děvčata akreditovanými frázemi bavit, že bych měl nevěstě připíjet a ženicha za něco zvláštního považovat. Bavíval jsem se rád s mladými děvčaty a míval přitom zvláštní své způsoby. Nikdy jsem se necvičil v galantnosti a stával jsem se až sarkastickým ve svých poznámkách; přece ale líčeně nevinný způsob, jakým jsem sarkasmy své pronášel, a lehké vtipkování, jakož i málo vynášející vlastnost dobrého tanečníka učinily mne dosti vítaným společníkem. Však to všechno se mně už hnusilo, nepřijal jsem pozvání a zlobil se nyní na všechno, co

mne na bavící se nade mnou společnost pamatovalo. Dupání nohou a jednotlivé výbuchy veselého smíchu byly mně směšny, tak jako bývají všechny radovánky lidské směšnými, nebereme-li podílu, díváme-li se jen zpovzdálí a vidíme-li jen zevnější znamení zábavy, aniž bychom se sami příčinami radostí těch rozhrívali. Směšnými jsou řady kadrilu tancujících, směšným lopocením se při kvapíku, díváme-li se s galerií; směšným i smích, vyniká-li odněkud a nevíme-li, co ho vzbudilo. Tak i mně šoupání nohou a výbuchy smíchu se zdály nad míru směšnými, ba protivnými.

Tanec na chvíli přestal a panovalo ticho. Rázem spustil dobrý mužský kvartet píseň. „Toť by ani kámen už nevydržel,“ myslil jsem hlasitě. „Dřív kvartet ovčích střev, teď křiklounů — toť by jen ještě scházelo, aby také třetí možný kvartet — kvartet trubačů začal!“

A přece mně bylo teskno a litoval jsem okamžiky skoro, že mezi radujícími se nejsem. Bylo mně jako dítěti, které ve vzdoru do kouta se postavilo a jež pak srdéčko bolí, že mu neříkají opět a opět, aby vyšlo. Vzpomněl jsem si na „Flegeljahre“ Jean Paulovy, největšího tohoto fyziologa lidských citů. Kdyby mne byl nyní někdo zval, byl bych s radostí šel a nahoře pak snad zase rozmar společnosti svou mrzutostí pokazil: nepřicházel ale nikdo, bylť jsem dvakrát odřekl! Chvilkami jsem poslouchal napnutě, chvilkami jsem se mrzel! I to se mně nelíbilo, že kvartet zpěváků byl tak dobře secvičen.

Nastalo nějaké ticho. Víchr zanášel ke mně zvuk zámeckých hodin — bila jedenáctá.

Přemýšlel jsem chvilku, není-li na pokání příliš pozdě. „Půjdu tam,“ rozhodnul jsem se, „čím dřív, tím líp, aby mně čas neutekl. Budu nyní snad vítaným přírůstkem, když už zábava ochabovat se zdá. Byl bych blázen, abych se zde zlobil a —“

Nerozumoval jsem dále, rozžehl svítílnu a brzy jsem byl převlíknut a upraven. Přivazoval jsem právě šátek, když kroky na schodech, hovor a smích mne poučily,

že společnost alespoň zčásti už odchází. Klíč zarachotil v domovních dveřích. Odhodil jsem mrzutě šátek.

„Ještě prší!“ zvolal nějaký mužský hlas už na ulici.

„Vždyť proto jdu s jemnostpaní zde, abych ji svým deštníkem ochránil!“ odpovídal známý hlas Vinařův.

„Nemohu zde u okna v tom dešti vydržet!“ volal hlas shora. „Ještě jednou děkuju, paní z Vorovků! Dobrou noc všichni! Vinaři, přijď brzo, ano?“

„To se rozumí, holoubku, vždyť nejdu dále než na konec ulice! — Ach, náš pan souseď je ještě vzhůru!“

Zaklepal na okno.

„Pročpak jste nepřišel, pane sousede?“

„Přicházím právě z nějaké zábavy a svlíkám se!“

Zhasil jsem rychle světlo.

„Pochod, vážená společnost! Já zůstanu s paní Vorovkou co poslední pár. Vy pěvci nebeští nemáte beztoho deštníků; běžte napřed, tenor první v čele a bas druhý co ariergarda.“

„My beztoho seběhnem jen k „Pondělkům“. Zdržíme se tam chvílku a mezitím snad přestane pršet!“

V největší rozmrzelosti jsem se svléknul. Byl jsem až zemdlen a položil jsem si hlavu na okenní zídku. Déšť bubnoval na sklo a vichr se stával vždy mocnějším. Rachotilo mně to zlehka pevnou okenicí a brzy jsem zemdlením svým usnul, ukolíbán vnikajícím sem šumem.

Náhle mne vyrušilo silné klepání na okno.

„Kdo to?“

„Já, milý pane sousede! Zapomněl jsem doma klíč a nemohu nyní tam. Prosím vás, nehněvejte se a půjčte mně svůj.“

„Jak je pozdě?“

„Dvě hodiny pryč.“

„A vy teprv přicházíte?“

„Nu, žena se nesmí zvykat.“

Odjel jsem na venek. Asi za osm neděl vrátil jsem se zase k večeru do Prahy. Byt můj zůstal zatím zcela osiřelý a zavřen. Ač byl večer chladný, odevřel jsem přece okno, aby dusná světnice vyvětrala.

Venkovský život byl mne zase úplně okouzlit a nerad jsem se vracel do Prahy. Po celou cestu myslil jsem na jednotlivé zvláště mně milé chvíle, jež jsem byl prožil. Ani nyní ještě nemohl a nechtěl jsem se vzpomínek zbavit, a když jsem byl už okno kvůli nočnímu chladu zavřel, seděl jsem ještě dlouho a myšlenky moje těkaly po venkově a zabývaly se s vzdálenými mými přáteli. Zdálo se mně jako ve snu, že slyším hodiny bít a zase bít, že lidé čas od času kolem okna krácejí, aniž bych byl jasně to všechno pozoroval. I že někdo před oknem hlasitě mluví, slyšel jsem jako ve snu. Rozmluva se stala vždy hlasitější, takže mne konečně přece ze snění vytrhla.

„Ty tedy meodevřeš?“

„Ne a ne! Jdi se tam vyspat, kde jsi se opil!“ Okno v prvním poschodí bouchlo.

Chvilku bylo ticho. Silná rána, jakoby velkým kamenem do okna, zazněla a třepy skla zvonily o dláždění.

Na ulici klel mužský a schody v domě zapraskaly. Dům se odevřel a hubování a pláč rozléhaly se domem.

Právě když se byly dvéře domovní zavřely, přikvapila hřmotem přilákaná noční hlídka a prohlížela zpytavě dům a sklem pokryté dláždění.

U nás zná každé dítě pana Stránského, a kdybyste byli někdy v podvečer letní šli M...skou ulicí, znali byste ho také. Viděli byste ho na písku u kašny a houfy dětí kolem něho. Děti výskají, honí se a poskakují, až se hlava točí, a pan Stránský obchází mezi nimi, tu se točí s nimi v kole, tam zas kráčí opatrně přes hromádku písku, aby vystavěného města neporouchal, a onde řídí zas setninu epigonů, z nichž samé kanonýry nadělá, protože jednou sám také kanonýrem byl. Hrozí-li, že odejde, je okamžitě ticho. Děti radostí jen jen hoří, a modré oko Stránského svítí přítom jako usmívající se sluníčko.

Rozčilení zachvátí celou ulici, když se pan Stránský k večeru z práce vrací a když jeho modrá kazajka s velikou zelenou záplatou na zádech se pomalu od dolejšího vršíku nahoru pohybuje. — „Já vidím modrou kazajku!“ — „A já vousy!“ — „Je to, je to pan Stránský!“ A děti rozběhnou se domů a prosí, aby směly zahrát si na ulici s panem Stránským. O jeho dobré vůli, o jeho rozmaru a chuti ke hře se ani nepochybuje, vždyť má děti tak nesmírně rád! Sotva má pan Stránský čas, aby v hospodě žejdlík piva vypil a chléb se sýrem zajedl, už jsou tu matky s dětmi a prosí, aby na ně dohlídl. Ubezpečuje, že dá na ně více pozor nežli sama na sebe, dopije a už ho drží děti se všech stran, vedou ho ven a musí dávat pilně pozor, aby té drobotině neublížil, neboť se mu při každém kroku plete do cesty.

Rukávy modré kazajky trpí mnoho a pan Stránský vypravuje, že ho ta drobotina ročně alespoň jeden nový rukáv stojí. Vídal jsem ho odjaktěživa v té modré ka-

zajce, pamatuju ale také odjaktěžiya zelenou záplatu na zádech. Mám ho v podezření, že sobě dal několikráte již novou kazajku ušít, vždy ale kvůli obvyklému pořádku — pan Stránský je velmi pořádný člověk, — hned zase se zelenou záplatou. Děti žádají rodiče, aby jim na léto také takovou modrou kazajku se záplatou ušít dali.

A v zimě má pan Stránský ty nejhezčí sánky na ledu, pěkné zelené, potažené sněhobílou pokrývkou s červenými bavlněnými bambulemi. V zimě totiž nemá výtědělku ze svého řemesla, jeť on zedníkem, a proto dělá led a jezdí se sánkami, aby nezahálel. Tu pak ovšem by mu kazajka nestačila a on nosí pěkný modrý kožich, černým beránkem přemovaný, jenž mu až po paty sahá; na zádech — pan Stránský musí mít vždy něco zvláštního na zádech — skví se mu žlutý, překrásně vyšíváný veliký páv, jakého bys co do krásy ani v skutečnosti nenašel. Děti naše dobře vědí, že pan Stránský stojí se sánkami u přívozu. Ve čtvrtek odpůldne ho navštěvují a on je pak zdarma vozí po ledě, jen tak, aby se trochu zahřál, jak povídá. Lhostejno jest mu, je-li dítě chudé a otrhané nebo pěkně oděné, naloží to bez rozdílu vedle sebe. Děti vypravují pak doma, jak je pan Stránský zdarma vozil, a rodiče, když jdou „na druhou stranu“, zajdou si třeba oklikou na přívoz, dají se převézt a vynahradí panu Stránskému mnohý groš.

Pan Stránský je hezký, dobře rostlý muž, nyní asi čtyřicet let starý, postavy nadprostřední. Tvář má hustým vousem obrostlou a zpod pěkného obrví dívají se tmavomodré, poctivé oči upřímně do světa. Pomyslíte-li si k tomu líčenou již kazajku a dlouhou plátěnou zástěru, na hlavě pak placatou, k pravé straně nakloněnou čepici, máte co do zevnějška letního pana Stránského jasně před sebou.

Není pilnějšího dělníka nad pana Stránského, pracujeť u jednoho mistra již drahá léta. V létě vychází

již zrána z domova; někdy se městské brány teprve odvírají a nejednou musí hospodskou teprv z ranního sna vyburcovati, aby své snídaníčko obdržel. Hospodská má ráda první počinek od pana Stránského. Sotva byl za dva krejcarey jalovcové vypil — povídá, že nemá dříve jistého zraku a že je už tak z vojny zvyklý — pospíchá do práce. Pan Stránský neutrácí, on šetří rozumně.

Byt jeho jest na Novém Světě. Bydlí sice jen při zemi a má jen předsíň a malý pokojík, jest ale až milo se k němu podívat. Kdybys odevřel dvéře u předsíně, budeš se věru bát tam vkročit, neboť podlaha je jako křídové sklo, a bude ti ouzko, abys jí nepoškrtnil. Vejdeš-li ale do světnice, radím, abys dobře boty ošoustal, sic chodí pan Stránský za tebou s hadrem jako za dítětem s plenkou.

Byl jsem dvakráte u něho. Jednou mne pozval sám, abych se přišel podívat na starou Hájkovu kroniku, kterou by, ačkoli prý za to nestojí, ani za třicet zlatých mince nedal, a po druhé jsem ho navštívil, zpraven, že trochu churaví. Ve světničce vypadá vše jako ve skříní. Vpravo u dveří visí staré hodiny s novým ciferníkem a vedle nich o něco níže cínová kropěnka. U jediného okna stojí stůl, zeleným voskovaným plátnem potažený, a nad stolem v okně dvě klece se stehlíky; pan Stránský má stehlíky radši než kanáry, protože tak nekřičí. Kolem stolu jsou asi čtyry židlice. Dále stojí bílým, dvojnásobně přeloženým ubrusem přikrytý prádelník, na němž několik bílých i barevných sklenic se zlatými proužky, láhev vzácná, mající uvnitř celé umučení páně ze dřeva vyřezané a zadělané zátkou tak pěkně, že ti až rozum stát zůstane, jak tam lidé všechno to dostat mohli, a pak dřevěný, slamou vykládaný kříž. U kříže prý byly dříve také malé figurky z jakéhos těsta, pěkně vyvedené a černou barvou omalované; švábi je ale sežrali. Nablízku pana Stránského bytu jest pekárna a pan Stránský má tudy svůj kříž s těmi šváby. Nad prádelníkem visí uprostřed nevelké zrcadlo v černém

rámci a kolem něho několik svatých obrazů v rámcích zrcadlových. Dvě žluté, vysoko nastlané a barevnou látkou pokryté postele a malá černá kamna ukončují celý nábytek. Všechno to udržuje v pořádku pan Stránský sám, jenom o podlahu stará se jeho žena, kteráž se k němu tak hodí jako ovoce ku stromu. Máš to v ní pravý odlesk zvyků a náhledů pana Stránského; je sice jenom jeho žákyní, to ale dobrou. Žena pana Stránského jest útlé, malé postavy a snědá jako její pan manžel. Není tak hezká jako pan Stránský, to ne, ale dosti příjemna. Jest to žínka čistotná a vkusná, jako by ji ze sádry ulil. Podělkuje u několika nižších úředníků, kteří si děvečku platiti nemohou, za zlatku měsíčního a za ten kousek stravy. Stravou živí skoro sebe i manžela a zlatky má na nájem. S panem manželem srovnává se jak náleží a má ho velmi ráda. Jenom jednu nectnost mu vždy vytýká, totiž že silně kouří a silně šňupá. Často ho prosí, aby alespoň jednoho nechal. On kouřit musí, když není v díle, aby přece nějaké potěšení měl, a šňupat — nejsilněji šňupá při díle — to už docela musí, neboť při tom šňupání, jak se vyjádřuje, tak na všelicos spekuluje. Ženské jsou nerozumné a často nevědí ani, čeho žádají. A pan Stránský jest se ženou ostatně také úplně spokojen a miluje ji — jenom jednou — ne, na to ho neupomene nikdo, kdo nechce zarmucovat, a on sám také nikdy o tom nevypravuje. Děti nemají žádných, měli jenom jediné — vidím ale, že připomínám stále věci, které pan Stránský nerád slyší, povím o tom tedy snad příležitostně.

Nebyl pan Stránský, hned jak se narodil, panem Stránským. Toť potřebuje léta jako ta démantová hlať. Byl on také dříve malým, zcela malým a hloupým, a říkával své matce „maminko“ a svému otci — ne, tomu chudák neříkal nijak, otec padl již nemluvněti ve válkách francouzských. Matka byla markytánkou a vzala si otce jeho ještě co vojáka. Což tenkrát! Tenkrát ne-

muselo se ještě žádné děvče bát s vojákem si známost učinit, byli to staří poctiví kanonýři, kteří svých holek nikdy v neštěstí nenechali. Ale teď! — Každý den jinde a každý den jinou! —

Matka přišla s malým Stránským do Prahy. Měla ještě něco peněz, a zařídila malý obchod. Sedávala totiž před zámeckým kostelem se svým zbožím a prodávala svatojanské modlitbičky a obrázky, žluté malé krucifixy, klokočové růžence, klíčky k hodinkám a perníkové hodinky, visící na barevném papíře. Později postoupila na svíčkovou bábu a následek toho byl, že se stal hoch ministrantem. Dostával za svou službu ročně kabát a kalhoty, jednu čepici, dva páry střevíců a dva páry modrých bavlněných punčoch; na penězích měl ročně třicet zlatých šajnů. Peníze dával všechny matce, aby ho mohla dát do učení. Když byl deset let stár, vstoupil do učení a byl zedníkem. Za čtyry léta dostal za vyučenou; byl však ještě malým a nechtěli ho nikde za tovaryše do díla.

S dovolením matčiným dal se hošík za tambora ku kanonýrům. Matka pravila, že beztoho vojně neujde, že se tam hodný člověk neztratí, a její nebožtík že byl také sedmadvacet let a tři měsíce vojákem. Mezi tím časem neměl nebožtík ani jediného trestu, představení ho milovali, a kdyby byl chtěl nechat svého řemesla — bylť rukavičkářem — a pilněji se učil, mohl se státi i desátníkem a nosit lískovku tak dobře jako jiní. — Tenkráté měli dělostřelci své bubeníky, samé to malé, čiperné klučíky, vůbec známé pro své umění. Když táhli některou ouzkou uličkou, začali mlátit do bubnů, až se okna otřásala. Babičky sobě zacpávaly uši a tvrdily, že mají ti kluci samé ďábly ve svých paličkách.

Z hochy se stal znenáhla muž a postoupil za skutečného kanonýra. Když svá léta vysloužil, dopomohl mu známý jeho, plukovní to lékař, k „invalidu“. Pan Stránský vystoupil, hleděl sobě nyní řemesla a brzy nato se oženil.

Matka pana Stránského nebydlí u něho a je nyní špi-

tálnicí při klášteře. Rád by ji měl u sebe, ona ale říká, že by se s tou fiflenou, se svou nevěstou, nesrovnala. Raději prý špitálskou polívku z jíšky, kmínu, soli a vody, než u nevěsty pečení. Bydlela sice u syna, když se o masopustě byl ženil; že však nevěsta do kobližek malinovou šťávu koupila, a ona dle svého způsobu se švestkovými povidly je míti chtěla, rozhněvala a odstěhovala se, nedbajíc žádné domluvy.

Jak ale pan Stránský k nevěstě se dostal, vypravoval mně sám, a uvádím jeho slova, protože tak pěkně povídat umí.

„Vy snad ani nevíte,“ počal pan Stránský, neboť říká každému „vy“, a jen policajtům oniká za to, že ho jeden z nich sebral, když kdysi u kašny s dětmi velký hluk dělal. „Vy snad ani nevíte, že jsem vysloužil si svou kapitulací čtrnácti let na vojně?“

„Vím!“

„Tedy dobře! Tenkrátě byl ale mír. Nejdále, kam jsme táhli, bylo do Terezína. Posádka dřívější svalila se s postelí, my na postele, a po roce jsme se zase vystřídali a vrátili do Prahy. Teď je v tom již jiný život! Moji představení mne měli rádi, nebo v počtech, psaní a execírce jsem se znal; ale náš ‚unterricht‘ mně nechtěl nijak do hlavy, a proto jsem zůstal prostým kanonýrem. Co z toho, jsem, co jsem.“

Když už bylo co do roku k vysloužení, dávala naše setnina v Gráfovské zahradě bál. Jakéž to byly bály, ty naše kanonýrské! Skládali jsme se třeba na čtvrt roku napřed, zato byly ale také krásné a vyhlášené. Když šli kanonýři se svými holkami k večeru do bálu, byla celá ulice lidem naplněna, aby viděli šat a puc. A což tenkrátě Gráfovský sál, když tam ještě ten Sasík studenty skákat neučil! Našinec tam byl jako v nějaké nebeské zbrojnici! Všudy železní mužové, píky, ručnice a prápory. Hudba a holky pletly hlavu a pivo jazyk, a tak si mnohý kanonýr zde něco spletl, že pak co rozplítat měl. Já také.

Abychom se nehrnuli všichni majednou do bálu, šli jsme vždy dva a dva. Já šel se svým šlofem. Šlof to je ten, co na příklad s vámi spí. Můj šlof sloužil už třetí kapitulací. Měl svou holku, kuchařku v jistém panském domě, při níž dobré časy užíval. Plukovník mu dal už dovolení, že se smí oženit, dokud je vojákem. On mne vlastně nejvíce přemlouval, abych šel do bálu, že mně zaopatří tanečnici, sestru své milé, a že outrata nebude velká, protože obě jídel dosti s sebou přinesou.

Stavili jsme se pro ně. Kamarádova milenka už nebyla mladá, ale hezká ženská; zato však ta její sestra, — bože! jaktěživ jsem tak protivné ženské neviděl! Malá, suchá, skoro bezvlasá a bezzubá, batolila se jako kachna, mělať nejspíše také křivé nohy. Ve vlasech měla několik loket manžestru v proužky nastřihaného, a po svých bílých šatech odhora dolů tolik papírových mašliček, že až k nespočítání, a každou v jiné barvě. Vzaly ještě jednu s sebou, a to byla nynější moje žena. Znáte ji beztoho; tenkrát byla mladší a mně se tuze líbila.

Sebraly své uzlíky a šli jsme. Kamarád vedl svou milou a to cizí děvče, a na mne se zavěsila ta opentlená. Po cestě byl jsem jako v ohni, lidé se papírovým mašličkám hlasitě smáli. A k tomu ještě chtěla pořád německy mluvit a uměla tak málo jako já. Teď se ovšem nenechám více němčinou prodat.

První písničku tančil jsem s ní ze zdvořilosti a pak proto, že mne jako klíště držela. Já uměl málo a ona nic, smáli se nám. Když bylo šťastně po tom, zasedli jsme k pivu a ženské vyndaly hned buchty a uzeninu.

Ke druhé písničce vzal jsem jejich kamarádku a ta opice zůstala sedět. Nebylo jim to vhod, a což se docela pohněvaly, když jsem se té už nepustil a dále s ní tančil. Buchty a uzenina zmizely do uzlíku. „Ty snad nechceš s námi pít, byl by těžký oučet,“ pravil šlof a dali si pivo zvlášť nalít. „Dobrá!“ pomyslím si a sednu s Marjánkou jinam; bylo nám to k smíchu. Šlof přišel ještě jednou po půlnoci ke mně, vzal mne na stranu a pravil, abych si to s jeho švagrovou nepokazil a tu lec-

jakou nechal, kterou prý beztoho jen tak z milosti s sebou vzaly; švagrová že má peníze, ano že má přes pět set zlatých — tenkrát bylo ještě všechno na šajnech — že se jí líbím a při její známotech mezi pány že bych mohl svého štěstí dojít. Povídal, jak je Marjánka jenom chudé děvče, i ten šat na sobě že má vypůjčený, a pak že to má s mí jiný ještě háček.

„A jaký háček?“ řku já a tu slyším, že měla již milence klempíře. Týden před svatbou se klempíř zabil a Marjánce zbylo po něm jen malé klouče. To mne poněkud zarazilo, pravím ale: „Víš co, bratře kamaráde, peníze by se mně sice líbily, ale přívažek ne. Marjánka by se byla provdala, kdyby byl klempíř se nezabil, a pomluvy by byly přestaly. Nech mne na pokoji.“ Celou noc jsme spolu už nemluvili.

Marjánku jsem doprovodil ráno domů. Ona se mně ze své chyby v rozmluvě sama vyznala, a její upřímnost se mně tak líbila, že jsem jí přislíbil, že ji už více nepustím a že si ji s dítětem jejím vezmu. Marjánka plakala a já utek, pro hanbu, že bych byl také plakal.

Pokoušely nás ty závistnice ještě dlouho. Mně nalhaly ledacos a jí vypravovaly, že jsem zlý; posmívaly se jí, jakou paní bude, ani vodu ani dříví prý nebude museti nosit, vody že sobě napláče a dříví že za ní naházím. Dosloužil jsem ale a měly řeči konec, když jsme se s Marjánkou vzali.“

Svatbu pana Stránského vidím ještě před sebou. Pan Stránský byl zcela černě oblečen. Dlouhý šosatý kabát, černá vesta, černý kravát a široké spodky tétéž barvy dávaly důstojný rámeček ku svátečnímu obličejí a pyšné postavě. S nevěstou se vedli a svíčková jim sama odevřela, aby mohli najednou vkročit. Pan Stránský měl v ruce veliký bouquet květinový, preveliký, a na ruku čistě vyprané srnčí rukavice. Ty naše moderní skopovice nemohl co praktický člověk už tenkrát cítit. Byly mu ale rukavice poněkud veliké, prsty měl mnohem delší, a když do kropěnky při dveřích sáhl, zachvěla se nevěsta až pod tím deštěm. Při oltáři se ani

neohlédl, ani neusmál, modlil se pobožně a odříkal pomalu a zřetelně. Po svatém obřadu měl dát také svíčkové a kostelníkovi spropitného, žebrákům almužny. Byl chudšas v rozpacích, neboť když sám dával, zdálo se mu vždy málo dáno, a přece se nechtěl také předati. Vyndal tedy svůj modrý kapesní šátek, rozvinul a vyňal z něho měchuřinu s drobnými, a dal ji nevěstě, aby sama platila. Sám pak vyšel napřed a čekal venku. — Odpusťte ale, že jsem vypravování pana Stránského přerušil, nenásleduje už tak mnoho.

„Jsem s Marjánkou jak náleží spokojen,“ pokračoval pan Stránský. „Dítě nám bohužel umřelo a my sami žádných neměli. Nikdy mně nezavdala příčiny, abych sobě stěžoval.“

Pan Stránský zapírá, zavdala přece.

Paní Stránská měla jako každý velkoměšťák nižší třídy své příbuzné po venkově.

Asi v druhém roce klidného svého manželství dostali z venkova návštěvu. Přišel její strýc, taktéž vysloužilce, aby si v Praze práci vyhledal. Pan Stránský ho srdečně vítal a pozval ho, by po čas zahálky u nich bydlel. Neměl pan Stránský sám mnoho, rád ale sdílel.

Strýc byl u nich týden — čtrnáct dní — tři neděle, pan Stránský mohl si nohy uběhat, a přece žádná práce!

„Zahálet mně nesmíte, strýčku, odvykl byste zcela práci. Víte co, dělejte hračky. Přijdou co nevidět svátky, můžete něco vydělat. Já vám těch pár grošů do toho půjčím, beztoho mnoho nepotřebujete. Z práce vám leckdy kousek šikovného dřeva přinesu a červené hrudky mám ještě plný hrnek doma. Dám vám zde ten starý černý kabát, nosit ho nemohu a hadrářce je ho škoda; naděláte z něho šatů na padesáte kominíků. Žena vám také ledacos shledá na paňácu a sukýnky. Potřebujete tedy jen na voskové larvy.“

A strýc se dal pod dohlídkou pana Stránského do

dělání hraček. Pan Stránský je roznášel a prodával, když už byly k světu podobnější.

Čas ubíhal a vánoce se blížily. Pan Stránský neprocoval více u mistra a pomáhal strýcovi, aby sám neza hálel. Sestavovali celé jesle spolu a vydělali si tím přec něco.

Bylo na den před Štědrým večerem. Paní Stránská měla již světnici čistě vydrhnutou, prach všudy setřený, a jen zde onde něco upravovala, aby veliké dny řádně světiti mohli.

Byla ale jaksi mrzuta, a zdálo se, že ji něco tíží. Často se při uklízení zastavila, ohlédla se na pana Stránského a poodevřela ústa, jako by něco říci chtěla. Pan Stránský toho ale nepozoroval neb nechtěl pozorovati, lepil vystříhané papírové figurky na špičatá dřívka a zastrkoval je do mechu na jesličkách. Ústa její poodevřená vždy se zase nesměle zavřela. Konečně se přece osmělila, přistoupila k panu Stránskému a položila mu ruku na rameno.

„Poslouchej, Stránský!“

„Poslouchám.“

„Jakpak to s těmi rybami? Což nechceš letos žádných? Vždyť tak rád kousek smažené nebo nějaký ten knedlík v omáče pojíš!“

„Ne — letos to nemůže být, milá Marjánko, výdělky byly a jsou špatné a libra ryb skoro za půl tolaru. Nemusíme všechno mít, čeho si hrdlo ráčí.“

„Já myslím tak, abychom ten svatý zvyk zachovali, a pak, což bychom také jedli?!“

„Uděláš praženou polívku a dobré vdolky, — máme dost.“

„Já bych ale přece ráda kůstku obrala!“

Pan Stránský se potutelně usmál. „Na žádný způsob! Zbytečné vydání!“

Paní Stránská byla však již jeho dušený úsměv pozorovala, nedoléhala více. Za chvíli se vytratila za nějakou záminkou a skočila si pro koření do ryb.

V den Štědrého večera vydal se pan Stránský s jesle-

mi časně zrána z domova. Sedl si s nimi v podloubí a čekal. Nečekal dlouho. Sotva byl peníze shrábnul, běžel pro ryby a vybral dva pěkné kapříky, jikrnáče a mlíčného — „kvůli dobré polívce“. Zavázal do šátku a spěchal domů, aby ženu překvapil.

„Dám je do kadečky — ona se lekne,“ pravil k sousedce, která v průjezdu kapry jeho zkoumala. — —

V ten den děly se ještě znamenité věci.

Sotva byl pan Stránský do svého bytu vkročil, strhl se u něho tak strašný hluk a jekot, že se až celé sousedstvo sběhlo. Sami byli polekáni tím křikem a klemáním, jakéž znělo z nejtiššího obydlí. Po chvílce vyběhl venkovský strýc jako divý, bez čepice a kabátu, a ubíhal tryskem. Uvnitř ztichlo; po půlhodince as následovala paní Stránská plačíc a škytajíc s uziíkem v ruce.

Podvečer přivedli sousedé pana Stránského od „Levhartů“ domů, — po prvé opilého, nemohl ani na nohou státi. Sousedky si vypravovaly, že to už dávno věděly, že však není, bohu chvála, jejich zvykem, aby nadělaly mrzutostí. Celé dva dny nebylo pana Stránského vidět, třetího vyšel časně zrána a kráčel s hlavou sklopenou a žádného si nevšímaje k zámeckému kostelu. Po mši svaté šel k matce a vrátil se s ní do svého bytu. Matka zůstala u něho.

Uplynula zima, přišlo jaro, a pan Stránský chodil zase do práce. Když nastalo léto a s ním teplé dny, počal i jeho smutek jaksi táti. Chodil opět ku „Levhartům“ podvečer, a z té doby pochází i jeho zvyk, pohrávati si s dětmi sousedů. Mezi dětmi byl s to rozveseliti se zase a nikdo neslyšel ho hlasitě se kdys smát leč při nevinných šprýmech dětských.

Byla neděle. Chodíval sice pan Stránský vždy s matkou v neděli a ve svátek po procházce, dnes byla ale matka s procesím na Petříně a on uvíznul, když tak právě kolem šel, u „Levhartů“.

Zdálo se, že ho džbánek a dýmka udržují v dobrém rozmaru. Nebylo ještě mnoho hostů a paní hospodská seděla u něho a to i ono rozmlouvali.

„Vy jste tuze dobrý člověk, pane Stránský!“

„To jsem, to jsem, paní šenkýřko; srdce bych sdělil.“

„Toť máte právě dobrou příležitost. Odpusťte, pane Stránský, že na nemilou věc přicházím, ale vaší ženě vede se zle.“

„A co je mně do toho? Jak si ustlala, tak si leží.“

„Ano, to je vše velmi dobré, ona ale chudák ani nemá, co by jedla, ani kam by hlavy uložila.“

„Co, že trpí hlad? — Ne, má žena nemá trpět hlad, třeba bych s ní nežil. Dejte jí, paní šenkýřko, každodenně oběd, já vždy zaplatím. Mé matce neříkejte nic, to víte. — A nemá, kam by hlavy —, však co je mně do toho, ať se stará o ni ten její strýček!“

„Staral se bídě, dareba, a teď se nemůže ani starat.“

„Utekl snad z Prahy pan strejček, když ho omrzela?“

„To ne, pane Stránský, ale sedí. Dělal prý ještě hračky. Nedařilo se však jako u vás, dokud vy jste se o hospodářství staral. Propijel a neměl ani do práce. Co mu nepřípadlo!? Ukradl on sousedu krejčímu nový frak, aby měl na kominíky. Prozradilo se to a přišli pro něho. Jak spatřil vcházející policajty, vyskočil oknem ven a dal se na outěk. Na dřevěném můstku u Nové ulice zastavili mu cestu, skočil přes zábradlí do vody, a vytáhli ho polomrtvého ven. Vaše žena nemůže nikde práce dostat a trpí hlad, já jí po několik dní již vždy něco od oběda nechávám. Prosím vás, pane Stránský, smilujte se nad ní a vezměte ji k sobě.“

„Aby si objednala nového strýčka, he?“

„Té to zašlo, měla hořkou školu! Když vás tak prosím, přece se smilujte. Ulevte její bídě; vím, že vás to více bolí než ji!“

„Vždyť ale — eh, co je mně po tom! — Proč nepřijde sama prosit, mám já snad ještě k ní jít?“

„I já jsem zde, drahý muži,“ a plačíc vyběhla žena jeho z vedlejšího pokojíka, a než se nadál, klečela před ním a líbala jeho kolena.

„Jdi dál — jdi — že tě kopnu!“ koktal pan Stránský v nejvyšších nesnázích.

„Ty mně neublížíš, Stránský, nech mne zde jen poklečet.“

„Jdi raději, sic zavolám stráž, že mne chceš udusit,“ a jeho prsty pracovaly za šátkem na krku.

„Prosím tě, Stránský, proboha, řekni, že mně odpouštíš.“

„Vždyť máš krásný šat, — kdepak jsi ho vzala? Snad tak jako strýček?“

„Neublížujte jí. Půjčila jsem jí šaty, aby vedle vás sedět mohla a vám hanbu nedělala.“

Třesoucí rukou nalil pan Stránský do sklenice piva, že až přelil.

„Vstaň, — sedni a pij.“ Slzy mu kanuly po tvářích, vstal a šel ven.

Pan Stránský vedl si ženu za dne ještě vážným krokem domů, — „aby huby zacpal“.

Matka páně Stránského se zase odstěhovala.

Kdybych čtenáři vypravoval, jakým způsobem jsem k následujícím listům přišel, buď by mne lhářem nazval, nebo by se mně vysmál; že ani jednoho ani druhého si nepřeju, netřeba abych se zaručoval. Staň se však, co staň, já chci čtenářům svým jen pravdu povědít, a protož zcela krátce svou předmluvní historku vypravím.

Jsa pilným čtenářem francouzských, jakož i anglických románopisců, obdivoval jsem se nevyčerpatelné produktivnosti jejich. „Ty můj bože, jakž možná, aby jednotlivec tolik pěkných věcí sepsal,“ myslíval jsem ve své jednoduchosti; „tož mu jistě jiní při tom pomáhají a on pak jen jejich práce dle svého vkusu přikrojuje; neboť to, co se v některých předmluvách vypravuje, že totiž ten neb onen román v starém, zaprášeném archivě našli, aneb pomocí jakýchsi nadlidských bytostí kdes dobyli, je příliš alegoricky řečeno, než abych doslovnému smyslu byl uvěřiti mohl.“ Tak jsem rozumoval a neuvěřil předmluvám. Má fantasie ale (musím čtenáře ubezpečit, že je velmi bujna, a že mně na tom pramálo záleží, zdaž tomu čtenář uvěří či ne) vyobrazovala si, jak by bylo krásné, podobným způsobem si slávy vydobýt. Touha po té laciné slávě pořád více vzrůstala, až se podobala sežírající zimnici. Byla by mne snad umořila. V noci se mně zdálo o nalezených románech, dramatech, epech atd. a ve dne se mně zdálo, kudy jsem chodil, že se mně lidé klaní pro mé nové veliké dílo, které jsem sice někde hotové našel, avšak pod svým jmenem vydal. I s sebe menší a nepatrnější věci bych se byl spokojil, jen kdybych byl vůbec něco, co někdo jiný napsal a nevydal, našel! Byl bych snad

touhou po plagiátu zemřel, kdyby — nuž, byla při tom jistě nadlidská pomoc! Jednoho dne se probudím po noci nadobyčej klidné a bezsenné. Protírám si oči, abych se po své světličce porozhlédnul, zrak můj se dotkne stolu a uzřím svinutku papíru. „Což jsem to včera tam položil? — Věru se nepamatuju!“ pravím k sobě, vyskočím z lože a přikročím ke stolu. Na obálce svinutky stál nápis: „Z notiční knihy novinkářovy.“ — „Konečně jsem obdržel, po čem toužím!“ a ani nepřemýšleje, jak se to na můj stůl dostati mohlo, počnu ještě neučesan a nemyt číst. Jak jsem se ale zklamal, očekávaje něco velikého; věru ta věc nestála ani za to, aby ji někdo přečetl! Samé přervané a přetrhané notice, jak je novinkář co denní referent ve svou tobolku zapisuje! Hořký lék, ale účinkoval! Já vystřízlivěl ze své touhy. Jenom několik stránek bylo zajímavějších, a abych přece něco z toho zázraku vyzískal, chci je uveřejnit, přiznávaje se však, že nejsou mé, abych se tím každé pokutě vyhnul.

1. srpna večer.

Konečně jsem po namahavém dni opět doma, a to sice v novém bytu. Věru, pěkný to bytek! Je ovšem zase ve čtvrtém poschodí, či vlastně na půdě; takové byty bývají ale nejzdravější. Není sice veliký, ale pro mé nářadí zrovna dostačí. Postel, stůl, kufr, sedadlo a tamhleta bedna na některé v redakci ukradené knihy a jiné caparty nepotřebují mnoho místa. Návštěv nemám nikdy, a kdyby nějaká přišla, ať si sedne na sedadlo a já mohu sedět na kufriu nebo na stole. Myslím, že ten můj byt projde. Uvidíme. Teď ale udělám několik znamínek přemýšlení a vyzuju si zatím boty. — — — Tak! Tak je mi volno! Zdá se mi vždy, jako bych s botama vyzul novinkáře; dokud v nich vězím, je mi, jako bych vždy měl ještě někam jít a se po něčem poptat. Oh, což jsem se dnes naběhal! Jak je to panování těžké! Zato ale je život novinkářův také

nejkrásnější! Dnes na příklad už vím, co zejtra bude nového, a předcházím tak vždy svým spoluobčanům o nějakou dobu. — Divná věc, co nám musí všechno k tomu posloužit, abychom nějakou novinku ulovili. Ať dělají lidé co chtějí, nám to musí poskytnout notici; nejprotivnější strany se alespoň v kapse novinkářově vždy smíří a ta strana je u něho rozumnější, o které se více krejcarových řádek napsati může. Napadá mne tu Heineovo:

Tief unter uns da wimmelt
das närrische Menschengeschlecht:
sie schreien und wüten und schelten,
und haben alle recht.

Z Heine mohl být kapitální novinkář, škoda, že se jím nestal, byl by si mnoho vydělal! A což je to švanda, když někoho ulovíme a do veřejnosti přivedeme, do které se asi tak hodí, jako Pilát do „Věřím“. Ten soptí, plive a nadává těm novinářům! Námi to ovšem nehne. Dobré mínění našeho publikum! Což si přejeme, aby osel, na kterém jedeme, křičel? — Toníku, myslím, že se dopouštíš plagiátu na Bulwerovi!? — Nic nedělá; plagiáty jsou hlavní potravou novinkářovou! Já co takový jsem jistě autorita a přivedl jsem to tam, kam Lessing to přivést si přál, totiž, že mne lidé méně chválí a více čtou nežli Klopstocka. Však ta má sláva, oh — oh — — nu, když přijde zívání, chodí lidé spat a já „nihil humani a me alienum puto!“ Tak mnoho chytřích nápadů mají lidé za žert, poněvadž se třeba žertovně pronesly!

2. srpna ráno.

První noc v novém bytu jsem tedy strávil; nebyla však klidna. Pořád se mi zdálo, jako by k pokojnému spánku něco scházelo; vytrhoval jsem se ustavičně ze spaní, a nyní teprve vidím, jakou to vlastně příčinu mělo. Neřekl jsem ještě svému krajanu ponocnému,

kam jsem se přestěhoval, a z té příčiny jsem se stal také nevěren svému zvyku, uvázat špagát na ruku a vyvěsit jej z okna na ulici, aby mne ponocný, kdyby se po půlnoci někde něco přihodilo, vzbudit mohl. A že jsem neměl na ruce špagátu, měl jsem nepokojnou noc! — Ráno bývám ještě nejspíše klidné mysli; nemyslím obyčejně ničeho a tím si odpočinu. Jak ale první novinku chytnu a po druhých se honiti počnu, tu mně víří v hlavě jako ve mlýně, a nemám dříve pokoje, až si večer se špagátem na ruce zase lehnu. Teď ale k oknu a koukneme se na výhlídku! — Věru, dobře jsem volil! Jakmile bude někde hořet, uvidím odtud znamení, v kterou stranu hoří! Ulice je uzounká, frekvence v ní silná; možná, že se přihodí nějaké neštěstí, a pak to mám z první ruky. A kdyby se nepřihodilo, naděláme z úzké uličky přece několik širokých notic. Nejdříve se poukáže, že by bylo potřebí, aby se ulice rozšířila, a popíše se, jakým způsobem: později se řekne, že městská rada už na rozšíření myslí a potřebné kroky že už k tomu dělá, a po nějakém čase zase oznámíme, že bohužel z projektu nic není. Tak se může každý rok opakovat. — Bojím se, že tamhle ta nová stavba mne bude svým vápnem a prachem sužovat. Nu, uděláme z ní za to také novinku a pochválíme vkusný plán. Není sice pranic vkusného na tom, ale co škodí! — Aj! také zpěv u mne v domě? Zdá se, že vychází z třetího poschodí. — Bože, je to chybná škála! — Ah, nyní se to rozluštilo! Rozkošně falešný přechod a teď spustil neohebný, pronikavý soprán tak hřmotně oklepané: „Wann die Schwalberln heimwärts zieh'n“, jako by se byl hrdinský tenor na arii „Třes se, Byzancie!“ rozběhl. Bože všemohoucí, jen tím zpěvem mne nesuž! — Kdožpak bydlí asi naproti? Pokojík jako u mne na půdě, okno zatažené, květiny za okny. Dole v ulici nejživější ruch, a zde nahoře tichá domácnost! — — Nyní však honem kalendářík k ruce, jaká práce dnes nastává. V tomto měsíci budou ještě poněkud výroční školní zkoušky a programy vypomáhat. Dnes máme pravi-

delně tedy dvě zkoušky, pak vysvěcení nové školy na předměstí, dostavení nového amerického mlýna a pak — nu, ostatní se už najde. A teď sbohem, můj nový domove, sbohem, proklatá pěvkyně, kteréž se píseň „Wann die Schwalberln“ tak zalíbila, že už ji po třetí začínáš!

2. srpna večer.

Tedy po práci! Zastavil jsem se ještě u divadla, nepřijela-li nějaká veličina divadelního umění. Lapil jsem novinku, že slečna D... před svým odchodem do Berlína, kdež nyní angažována jest, nějakou zvláštní hru na rozloučenou pro publikum chystá. To bych byl beztoho oznámil, kdybych se byl i jistoty nedověděl. Kdožpak se teď stěhuje, aby — — brávo! — už zase „Wann die Schwalberln!“ I kdybys ochraptěla! Ta jistě od rána nepřestala. — Což to bude za truchlivou scénu, až se slečna D... loučit bude! Ku konci hry nekonečný aplaus, jeden — dva — tři věnce, a po třetím volání několik slov o rozumném publikum, o veliké cti, o slibu, že se bude herečka snažit, aby se zdokonalila, a konečně slib, že (ted' se ramena v taktu pohybují a pohnutím se ani skoro mluvit nemůže) — že — zase přijde. A — po půl roce si žádný na ni více nevzpomene. Mají ti umělci podivně efemerní slávu; nejsou-li Talmou, Garrickem, Devrientem nebo Seydelmannem, žije jmeno zrovna o několik neděl déle než květ jejich umění. — Hle moje protější sousedstvo je také zvědav! Náhodou pozvednu při psaní hlavu, pohlednu na protější okno a spatřím, že mne někdo poodhrnutou záclonou pozoruje. Hned se opona zavřela a já viděl na bílém plátně šedý stín ženské postavy. Profil byl dosti hezký. Však jste se nemusela schovávat, plachá holubičko, byl bych sám oči zase sklopil. Když jsem přišel domů, bylo naproti světlo a záclony nezandány; rozžhu svíci a ihned se záclony sevrou. Nejsem zvědav! — Nihil humani — pročez také špagát na ruku a do peřin.

3. srpna ráno.

Dnešek je v kalendáříku mém úplně bílý, notiční kniha prázdná; budu mít tedy dnes prázdniny a budoucí měsíc o jeden hladový den víc. Již vidím, že ani příští měsíc si nebudu moci mimo několik nových děl do bot pro svou garderobu nic nového opatřit. Zůstanu tedy doma. Co ale počít? Abych něco studoval, není mi pro roztržitost možno; myšlenky hned zabloudí bůhvíkam od určeného systému a na způsob uličníků nemohu při jednom předmětu setrvat. — Mám číst? Ale co? Koukněme se na své nové knihy z redakce. — Básně? To bych se proti módě prohřešil! — Dějepis města Prahy? To patří k systematice. — Novela od K.? Až se ožením a se otupím! — Jakpak něco staršího — ah, — ah, — „Für die deutschen Köchinnen!“ Dnes věru nemám žádného štěstí, chci tedy — vida! Dobře, že jsem záclony nechal pozatáhnuté. Protějšší okno se odevřelo a podíváme se do mysterií svých sousedů. — Jste, slečinko, nezdvořilá, že se ke mně zády obracíte. Míchá vařečkou v nějakém hrnku, — teď se obrací, — aj kaši vaříte? A tak malý hrnek — snad pro nějaké děcko? — — Odpusťte, že jsem se dříve do hrnku díval než do vašeho obličeje. — Vskutku, toť je roztomilé děvče! Ta bledá tvář, podlouhlý obličej, a to modré, krásné — krásné oko! — Proč jste se nedívala déle na mé okno? — — Bože, takové oko měla má sestra, která za doby květu svého umřela, a prý také moje matka, které jsem nikdy nepoznal a již jsem toliko v její podobizně líbati mohl. Ta prosaická kaše! Nač mne podobné maličkosti upomínají na zašlou dobu, na lásku drahé mé sestry a na její péči o mne, osiřelého bratříčka! Právě takové modré oko, jako to, jež teď upomínky z dob dávno minulých vyvolává, pohlíželo v sesterské lásce na mne a bdělo mimo nad prací hbitých rukou, jimiž nás oba živila, i nad mými dětskými hrami a nad bujnými někdy mými výbuchy. Ano, ano, býval jsem také mlád co do mysli; nyní jsem to už jen co do let. Mladost, mladost! Upomínky tvé buď nás tíží jako olovo,

bud' rozechřívají jako jarní slunce. Ty jsi nejsmutnější i nejveselejší upomínkou, upomínkou milou pro šťastného a žaluplnou pro toho, jemuž cesty rovné milejší jsou než klikaté. Není-li člověk tím, čím býti chtěl, podobá se mu doba mladosti jen ztracenému ráji; to je ovšem známé již přirovnání, pravdivé však vždy. Rozdíl při tom jen ten, zdaž člověk z něho vlastní vinou aneb vinou své ženy — rozmarného osudu — vyhnán bývá. A pak ti snové z mladých dob! Ty se podobají úplně ptáčeti, které z tenat nám vyklouzlo a na stromě za hlubokou roklí si vesele a posměvavě prozpěvuje. — A moji snové? Nač já jsem myslíval? Ach ano, — na nesmrtelnost! Byla to ovšem obyčejná myšlénka, zakončila se však také obyčejně.

Stávám se, jak vidím, sentimentálním; nu, to je k smíchu, ano prý už neštěstí samo o sobě je směšné. Jen mladost a láska prý dávají látku k sentimentálnosti! — Láska! — Což mne musí to modré oko i na lásku přivést? S tím budeme ale brzy hotovi; vždyť jsem tak dlouho o jsoucnosti lásky rozumoval a ji rozumně analysoval, až mně konečně fakticky z lásky ničeho nezbylo! —

3. srpna odpůldne.

Spal jsem jako zabitý, aneb, poněvadž spokojenost všecken ruch životní zabíjí, jako zcela spokojený člověk. Jakpak as dlouho to trvalo, co si nohy odpočívaly? — Hlava a srdce beztoho při mé práci se vlastně málo namáhají! — Juž půl čtvrté! Tedy jsem ani při obědě nebyl. Mám hlad? — Mám? Nemám? — — Nemám! — Zůstanu tedy doma, natáhnu se zase a — — bože, ten hlas! Odkud as nyní právě ta krásná, mně z mladších let známá píseň? Ba znám vás, vy tóny dlouhé, a vás slova, trpkou myrhou uspávající, co jinoch jsem často nad vámi plakával! Toť je ona tklivá růže Sionská, ona dojemná ukolébavka, která národ hebrejský na stav jeho opovržení zapomenout a národní cit uspat učít chtěla! A pěvkyně? Aj to má modrooká sou-

sedka. Hejčká malé děcko a uspává je písni, která celý národ uspat měla! — Čím déle tam pohlížím, tím více se mně zdá, že v obličeji jejím znaky východního typu rozeznávám. A pak ta píseň Sionská? — Poptáme se. — Díky tobě, že dlouhou svou píseň znova začínáš! Zamhouřím oči a — i proklaté to „Wann die!“ — Už se zase roztahuje! Proč pánbůh jen stvořil vlašťovky, a když už je stvořil, proč neproklubají té křiklounce hrdlo? Už je po radosti! — Mám hlad? Mám, mám! Jen honem z domu.

3. srpna večer.

Toť mně zvláště Štěstěna přála, že jsem si tento bytek najmul. Vida, do kůlny, ve které při nové stavbě vápno chovali, napršelo a vápno se počalo hasit. Bylo ovšem hned zas všechno udušeno; řekneme však, že mohlo být dříve, kdyby byli písek na hasící se vápno nasypali. Několik škopků a něco zednického mářadí také můžeme nechat shořet, jednoho si ruku popálit atd.

4. srpna ráno.

Počkej, modrooká holubičko, — či ano, holubice snad ani nejsou modrooké? Ať jsou nebo nejsou, nic neškodí, má holubička odnaproti je modrooká a šla mně do tenat. Časně zrána jsem si přivstal, odevřel okno a oblékl se jako k odchodu. Pak jsem zase okno zavřel, zastřel a zůstal doma. Zanedlouho potom odevřelo se protější okno a já ji nyní mohl pohodlně za záclonou pozorovat. Jen to je mně divno, že tam nevidím žádné starší ženštiny. Což by to byli dva sirotkové? — Teď právě dítě u kolébky klečíc uspala. Snad to bledé nemluvňátko celou noc ani nespalo a jeho pěstitelka při něm si pobděla. Nejspíše, že se modlí za svého bratříčka nebo za svou sestřičku, sic by tak dlouho neklečela. Obracuje se tváří ke mně. — Bože! ona pláče, a tak hojně jí tekou slzy po tváři a ona nepohnutě hledí k oblakům — snad ani neví, že pláče! — Jak? I na mé tváři rosa? To by bylo hezké! Je sice mokra mým

seschlým tvářím potřebí — ale voda z kašny to také zastane.

Věru, sousedko, já to nevydržím a jsem přece dost — — Konečně utřela slzy; je ale také svrchovaný čas, nemám-li se též rozplakat. — — Kam se as tak upřeně zadívala? Soudil bych, že očekává něco aneb spíše někoho, jenž z oné strany ulice přijíti má. — — — Ode-
vřel jsem zlehka okno a ani toho nezpozorovala. Deník leží přede mnou, tužka v ruce — kdybych uměl něco jiného kreslit než karikatury! — Listonoš teď zašel do ulice, no mně nenese jistě ničeho. — Na toho jste čekala? Je to věru až dojemné, s jakou dychtivostí ho sleduje, když z domu některého vyjde a o dům dále se ubírá. — Chudáku, tvůj byt už minul! — Rychle se narovнала, zahlídla mne a silně se začervenala; mně se zdá, že já také. Už zavřela okno a pláče nejspíš zas! — Toníku, my se zase postěhujem!

Ani jsem nezpozoroval, že nejsem více ve světnici sám. Má paní mlíkařka mně přinesla v plechovce každodenní snídání, totiž za groš mléka, krásného jak chrpa v poli, jak nebe v jihu se modrajícího. Dnes ale jsem se jí podivil. Nejdříve se omlouvala, že mne snad vytrhuje, že sice klepala, já ale že neodpovídal (jindy neklepává a dnes jsem ji neslyšel). Pak doufala, že mně dnes zvláště smetánka zachutná. Konečně pravila, že má nějakou žádost, ne sice pro sebe, ale pro jednoho z mých sousedů. Báł jsem se už, že budu nějakou prosbu nebo gratulaci některým dobrodincům psát. Ale chyba veliká! Ševcovic slečna z třetího poschodí prý ví, že je pán ze čtvrtého poschodí při plátku. Učí se na zpěvačku. Učitele sice ještě nemá; zato se ale sama tak cvičí. Rodiče jsou jak náleží hodní lidé, a proto mne dává matka prosit, aby směla, až večer domů přijdu, s dcerou mne navštívit; že bych jim moh nejlíp a nejspravedlivěji poradit, jakou cestou by se bráti měli. A já — proč bych si všude nedělal z lidí bláznů? — já dal své svolení. Příležitosti té jsem však použil, abych se na protější susedku poptal.

„Ach ta?“ zněla odpověď, „ta židovka? No to je takové, vědí, nešťastné padlé děvče; ale takto hodná, platí pořádně. Je prý z bohatých rodičů a já bych také myslila —“

Dále jsem neposlouchal.

„Židovka — padlá?“ — —

Mlíkařce trvalo mé mlčení příliš dlouho a vyrušila mne opětovanou otázkou: „Má tedy ševcovic slečna přijít?“

„Budu se těšit!“ odpověděl jsem mrzutě.

„Ponížená služebnice!“

„Vždyť jsem ale ještě nezaplatil!“

„Oh! — To by bylo hezké!“ a jako šíp ze dveří ven.

Smetana je tedy present! Tak hustá — je jistě za šesták! Nechám ji stát, nemám teď chuti.

4. srpna večír.

Kýž jsem aspoň Hogarthem a naleznu aspoň Lichtenberga! Kýž jsem nějakým jiným podobným umělcem, jenž dovede několika črtkami lidskou slabost i s psychologickým k tomu komentářem naznačit! Musela by to být znamenitá scéna! Já stojím o stůl podepřen a dívám se k protějšímu oknu! Slečna ševcova sedí na sedadle a upejpá se, jako by ani nevěděla, co je to neupejpat se; matka její, tlustá, malá ženština, obdařená purpurovými tvářemi v širokých, nebruselských krajkách, sedí na kufru a očekává, až dcera na její domluvu mně něco na důkaz svých znamenitých schopností zazpívá.

„Slečno, chcete-li jít k divadlu, musíte upejpání nechat!“

„Já jí to také povídám.“

„Když ale já“ — šeptají ústa široká v obličejí širokém; však ustavičně sklopené oči v geniálně učesané a na zavalitém těle sedící hlavě nedovolují, aby domluvila.

„I zakokrhej, dūro, — odpustějí — co já se s ní nalezobím! Doma to jde celý den, a tady, kde je toho pro

její budoucnost potřebí, myslí, že je něma. Zazpívej přece tu pěknou píseň, co ondyno tovaryš povídal, že by ji žádná ani v divadle tak nezazpívala jako ty.“

„Prosím přece, slečno!“

A „důra“ počala nejdříve pianissimo kokrhat, až když viděla, že se jí žádný nesměje, svým pronikavým hlasem „Wann die Schwalbern“ as tak provedla — či ano, už to mám ve svém deníku pod „2. srpna ráno“ vyličenno.

Po zpěvu mé poklony, rdění se, slib, že se o ni postarám, zářící obličej a spokojenost matky, konečně poroučení se ze dveří ven.

Kdybyste věděly, jak malému pánovi jste se daly pod ochranu! To bude zejtra v redakci švanda! Musím se připravit, abych to dobře vypravoval. Pro redakci jiný způsob vypravování a pro kavárnu zase jiný a více lží. Za týden bude novinkář nám odporného listu buď vypravovat, že se to vlastně jemu stalo, buď bude tvrdit, že mám u matky večere a s dcerou milostné pletky. — Naproti okna zastřena. Jen několikrát jsem spatřil stín oživené hebrejské melodie. Ah, teď zase! Přejela si obličej rukou, snad nestírá zase slzy? — Jak, už zhasla? — Nuže, lepší noc!

5. srpna večer.

Dnes mnoho práce a mnoho řádků! Jsem uštván jako pes! —

Své sousedky jsem ani nespatriil; ráno ještě zastřeno, a teď už zase. Zdaž obdržela list, na který tak toužebně čekala?

6. srpna ráno.

Rozluštěno! Vstanu ráno, a jak přistoupím k oknu, spatřím protější okno dokořán odevřené a světnici plnou lidí. Vyložím se honem z okna, a tu zahlídnu, jak do protějšího domu mně známý úředník a lékař vcházejí. Něco smutného se muselo přihodit! Byl jsem okamžitě oblečen a spěchal za nimi. Všichni lidé, kteří byli

dříve ve světnici, museli ven; lékař byl už uvnitř a úředník, jenž právě dvéře zavíral a mne dobře znal, mne tam vpustil.

„Vy máte zvláštní štěstí na čerstvé zprávy,“ pravil. Lékař stál u lože a obrátil se k nám.

„Samovražda! Matka otrávila sebe a dítě!“

Já stál jako ohromen.

„Zde je nějaký list,“ podotknul úředník.

List zněl:

Vážená slečno!

Nepochopuju, proč mne stále ještě obtěžujete. Abych vše ukončil, oznamuju Vám, že můj sňatek zejtra se slaví. —

Byl bez podpisu.

A ona tak krásna vzdor zsinale tváři jako ta — eh!

Pravdiva jest věta, že osud málokdy člověka k nejhoršímu dožene, poněvadž tento ví, jak by sobě pak pomohl! — Mám o tom psát? — Musím! — Náš list to bude mít nejlíp! — Ale až půjdu dolů, vypovím z bytu. —

PÁNĚ KOBERCOVA ŽENITBA

I

Každý ví, jaká se bolest způsobí, když padne něco do oka, — zvláště když je to as tak velké, jako hezké mladé děvče. Oči se červenají, zapalují, vlhnou, a že pak i křídlo motýla dolů klesá, padá také obraz děvčete dle obecných zákonů tíže s oka vždy hloub a hloub, třeba až do komory samého teplého srdce. I nejtišší děvče nadělá pak v komoře té strašný rámus, největší ale, když ani o tom neví, že je tam zavřena.

Pan Koberec měl náhle také takového nepokojného nájemníka, neboť přikládal jako napomínavě často ruku k srdci, a to nikoli pouze ze zvědavosti, je-li tam nájemník ten vůbec ještě a nevystěhoval-li se již.

Pan Koberec, jenž byl vzdor svým čtyřicíti letům poctivější mládenec, než bývá mnohý dvacíletý, měl z počátku asi velkou práci s nájemníkem svým. Jeho byt byl svatyní, do kteréž nikdy hříšná noha ženy nebyla vkročila, a najednou měl nyní s osmnáctiletou hezkou dívkou vstávat a lehat, obědvat, ano ji i do své kanceláře s sebou nosit!

Dívka, do které se pan Koberec zamiloval, byla hezká, právě ale žádný div krásy. Byla vůbec první, do které se pan Koberec blíže zadíval, a tu se často a upřímně divil, jak mohl pánbůh něco tak krásného dovést. Začal být básnickým, vlasy její byly mu drahý hedváb, oči černý démant v stříbře, zuby nejbělejší kostí vyslovený pojem krásy, jazejček hravé dítě, nosejček mesmírně pokoušivý, prsa sněhové zvonky, a vše ostatní tak půvabné jako francouzská veselohra, kterýchžto veseloher ostatně pan Koberec pro obsažené v nich necudnosti nemiloval.

A dívka? — Když po první pana Koberce viděla, neviděla na něm pranic zvláštního, a po druhé také ještě ne. Když se sešli ale po třetí a jeden ze známých jí pošeptal: „Slečno, to není hezké od vás, že vrháte tolik lidí v neštěstí, teď se zas do vás pan Koberec zamiloval,“ — odpověděla: „To si také už počkám na lepšího!“

II

Jsou lidé, kteří beze všeho zralého uvážení se narodí, rostou, jedí a pijí, ano se i zamilují, ožení a umírají. K těm a podobným lidem nenáležel pan Koberec, u něho bylo všechno vypočteno, o čemž nejlépe svědčil svazeček salinek, od praktikantských let již sestřádaných a dle čísel svých as na desíti papírech zaznamenaných.

Nebude také nikomu divno, povím-li, že pan Koberec zamiloval se teprve po nejzralejším uvážení. Nejdříve byl z přesvědčení mládencem, teď se chtěl z přesvědčení stát manželem, a snad i otcem, kdyby pánbůh právě tak usoudil.

Co rozumný člověk, jenž ví, že bez lásky není manželského štěstí, umínil sobě tedy, že se zamiluje. A co jeho mládenecké přesvědčení náhle zvrátilo? Jen opatrnost, rozum a opatrnost.

Jednoho dne byl se totiž právě domů vrátil z trhu, kdežto byl nakoupil mrkve pro svého štěbetavého kosa. Mrkev nakupoval pan Koberec ostatně velmi nerad, neboť celou otep nemohl v ruce nést, a když rozstrkal kořeny po kabátě, zamazaly se mu kapsy.

A právě když vyndával dne toho mrkev opatrně na malý stolek, zaslechl náhle u dveří velmi podivný šramot, jako by se někdo dlátem dobýval. Pádným krokem běžel pan Koberec ku dveřům, vyrazil ven, a přišel právě ještě včas, aby poznal, že utíkající zloděj měl na sobě zelený kabát.

Svedl po domě strašný hřmot a byl vůbec náhle ne-

šťasten. Ve dne v noci myslil jen na samé zloděje, kteří ho připravití chtějí o vše, co má, ano i o život. Salinky odnesl hned k ženatému svému bratrovi, na dvéře dal velkou skobu a zámek, domovnici slíbil větší diškerecí o Nový rok a místo procházky odpolední, která po Příkopech trvala denně s astronomickou přesností zrovna pět čtvrtí hodin, patroloval po celých čtrnáct dní jen před svým domem. Pozoroval ostře každého, kdo vcházel, a za mnohým jemu podezřelým běžel až na půdu.

Své ještě žijící matce byl napsal hned druhého dne srdcelomný list, a její dobrá duše odpověděla plna obavy, dobrých rad a napomenutí. Tím méně mohl pochopit, že se mu polední jeho soudruhové v hostinci „U města Oděsy“ pro jeho strach vysmívali.

„Milý Hanes,“ vysvětloval jeden, „strach je vždy komický!“ Panu Koberci ale nebyl ten strach komický a pojmenování Hanes místo Jan také nemohl cítit.

Že pak každé patrolování člověka rozumného omrzí, omrzelo i pana Koberce. Po dlouhém přemítání přišel konečně k náhledu, že kde dává služka a žena pozor, muž se před zloději tak mnoho báti nemusí.

„Počkej,“ pravil k sobě, „učiniš tomu konec a oženíš se — ale dobře!“

A předsevzal sobě, že se zamiluje.

III

Pan Koberec stál po celý měsíc vždy u Františkánského kostela, aby viděl vycházející „z galantní mše“ dívčiny. Viděl-li ho tu některý známý, řekl mu, že čeká „na tetičku“, a nikdo nepochyboval o příbuzenské lásce páně Kobercově, starého mládence.

Divil se nemálo, že i mezi ženštinami, kterých byl již dříve seznal, je většina velmi příjemných, ač toho nebyl do těchto dnů ani zpozoroval.

Ze všech se mu líbily nejvíce dvě Pražanky. Věděl sice, že nejsou chudy, co rozumný člověk šel ale přec

dříve do kněh. Bětuška byla jediné dítě, Marinka měla ještě jednoho bratra, rodiče této byli však dvakrát bohatěji zapsáni než Bětuščiní.

„Bratr je ještě mlád a měl bych s ním snad starosti,“ pravil pan Koberec sám k sobě; „člověk nesmí nikdy zapomenout, že sobě se ženou bere také její příbuzné. Vezmu si Bětušku a budem spolu šťastni — ač bude-li jen chtít.“

O chtění ale pan Koberec nepochyboval. On byl zrale uvážil a rozhodl, že si vezme ženu a to Bětušku, — jakž mohla Bětuška proti zralé rozvaze se opřít!?

Do domu k Bětuščiným rodičům nebyl pan Koberec posud nikdy přišel, byl je i dcerku seznal jen u svého bratra v společnosti, jednalo se o to, jak by se více sblížil.

Byl slyšel, Bětuška že s nadšením mluví o tanci, umínil sobě tedy, že půjde k tanečnímu mistrovi, který ho vůbec slušné chůzi, pokloně atd. přiučí, jakých hloupostí dříve nikdy byl nedbal. Právě začínal teprve advent, pan Koberec měl tedy času dost do masopůstu.

Taneční mistr vřadil ho do jakéhos kruhu. S pány se tam učícími ani nemluvil, byliť mu příliš mladi a nebyli mu hned z počátku představeni; s děvčaty pak tančil jen těmi, která nejvíc zůstávala sedět, — nevěděl, zdaž z nesmělosti či dobrého srdce. A přec sobě nevděčná děvčata povídala, že s ním nerada tančí, neboť se točil trochu starodávně, drže tanečnici v ctnostné vzdálenosti od sebe, takže musila kolem něho jako měsíc kolem země. Když volily dámy ku tanci, nedivil se pan Koberec pranic, že žádná proň nepřišla! Zajisté že měly přílišnou úctu.

Pan Koberec žasnul, jakou má lehkost v těle; krok jeho stal se elastický, oko se jiskřilo.

„Inu jsme tak veseli mezi sebou,“ pravil u „Města Oděsy“ při obědě, „patnáct let už sem chodím, v roku se ale mnoho změní!“

„Snad byste, Hanes, nás staré mládence chtěl opustit?“

„I to víte, že bych přec někdy přišel. Domácí strava je ale přec něco jiného, člověk si poručí, jak to chce.“

IV

Pan Koberec byl, když chtěl, vševědoucí; žádný by se nebyl s takovou chytrostí dověděl jako on, do kterého tanečního cyklu Bětuška chodí. Pořadatelé toho cyklu milerádi ho přijali, neboť byl znám solidností svou.

„Jen opatrně,“ pravil pan Koberec k sobě, „dveřmi vpadnout je holé neštěstí,“ a zůstal stát u dveří. Po celou dobu první zábavy nehnul ani nohou. Bylo mu ale blaze, tak blaze, jak nikdy dřív. Zrakem sledoval jen ji a zase ji, kdykoli se náhodou jejich pohledy setkaly, usmál se co nejsrdečněji. Zapomněl na vše kolem sebe, myslil, že cítí její teplý, vonný dech, a bylo mu, jako když si doma v pokojíku svém dá do kamen potpury, pro kteréž sobě vždy o Nový rok posílal do lékárny zdarma, ačkoli po celý rok krejcaru za léky nevydal.

Konečně ho přece omrzelo to stání u dveří, to bolně sladké odříkání se. Odhodlal se k velikému kroku, přisedl k matce Bětuščině.

„Vy netančíte, pane Koberče? Ovšem, ovšem v našem stáří přejde chuť!“

Pan Koberec se trochu začervenál, vtom ale byl skončen tanec a Bětuška přistoupila k matce, sprovázena svým klonícím se tanečníkem.

„Vy tedy jste vždy v opeře?“ tázal se tento, nepouštěje Bětuščinu ruku.

„Ano, vždy, leda bych stonala; pak mne ale touha po návštěvě opery uzdraví velmi rychle.“

Pan Koberec si pomyslel: „Teď začni!“ a začal:

„Já nejdu do opery nikdy!“

„Ne? — a proč?“

„Nevím, co to je,“ vykládal upřímně, „mně ale připadá jedna opera jako druhá, nevidím v nich rozdíl.“

„Vy jste pravý divoch!“ zlobila se Bětuška a udeřila ho lehce vějířem.

„Aha, už na mne béře!“ myslil si pan Koberec. — „Inu ovšem, tak zle taky nevypadám, mám pěknou službu, mohu se ženit, vidí na mně všechnu vážnost —“

„Mám pravdu, pane Koberče?“ vyrušila ho matka z myšlének.

„Ovšem, jemnostpaní, ovšem!“

„Děkuju za tu poklonu!“ odsekla Bětuška a táhla svého tanečníka pryč.

„O copak se jednalo? Já neposlouchal.“

„Ne? — Kdopak si to pamatuje!“

V

V druhé taneční zábavě sobě přispíšil a zadal se hned v šatnici s Bětuškou na jednu „Besedu“ a jednu „kadrilu“. Dříve ji ale provedl v kole, a potil se velmi namáháním, aby dobře tančil.

„Mezi Besedou a kadrilou si s ní promluvíš!“ a začal jí při prvnější vyprávět o svých rodičích a bratřích, o tetách a jiných vážených příbuzných, — „aby věděla, že se vdá mezi pořádné lidi.“ Zajisté to zajímalo Bětušku velmi a pan Koberec ji litoval, že musila tak často vytrhována odpovídat tanečníku stojícímu vpravo.

A „aby věděla, že má již hezky zřízenou domácnost, na př. mnoho košil,“ vypravoval jí pak mezi kadrilou, jak a kdy se nejvíce potí, což ovšem byl nejpřirozenější přechod ku kapitole o převlecích.

„Je spokojena,“ myslil si, když se mezitím usmívala, a byl také spokojen.

Po kadrile byl již onen protivný tanečník zase zde; otáčel se vůbec více kolem Bětušky, než slušno bylo na skromného mladíka.

„Slečno, podařilo se mně, že jsem ulovil od tanečního mistra popis Besedy, — zde jest!“

„Ach děkuju, vy jste tak laskav! To budou mít

děvčata radost! A já sama ještě sobě dobře nepamatuju, jak jedno následuje po druhém.“

„To je jistě nějaký sok, — chce laciným způsobem službičku proukázat — počkej! nade mne nevyzraješ!“ pravil pan Koberec k sobě a nahlas připojil: „Já mám zrovna tak špatnou paměť jako vy, slečno, a začnu vždycky o tři takty později, protože si nepamatuju, co přijde. Napsal jsem si kadrilu, zde vám jí mohu posloužit, slečno!“ a vyndal kus papíru ze šosu.

„Děkuju, pane Koberče, kadrilu umím dost dobře!“

„To nic neškodí, můžete ji někomu půjčiti, zavděčiti se mu.“

Bětuška se usmála a nahlídla do papíru.

„Je to francouzské, slečno, ne české!“ připomínal pan Koberec.

„Děkuju za poučení, toho já sobě troufám sama rozeznat!“

Okolostojící se smáli, nejhlasitěji ale onen neskromný mladík.

„Snad jsem vyvedl nějaký hloupý kousek!“ pomyslil si pan Koberec a obořil se na mladíka: „Já nevidím žádného rozumu ve vašem smíchu! Je tady horko, slečna se potí, a když jí tak teče pot s čela přes oči, je věru lehce možno, že nerozezná —“

„Já se nepotím tak jako vy, pane Koberče!“ podotknula Bětuška a skládala papíry.

„O prosím,“ spěchal mladý tanečník, „vám by to bylo obtížné nést. Já se osmělím a přinesu vám vše zítra ráno do vašeho bytu. Přepíšu v noci text Besedy, to zde je poněkud nečitelné.“

„Aha, chce se dostat do domu!“ krystalisovalo se v panu Kobercovi a srdečně se v duchu usmál, když si vzpomněl, že sobě to zcela jinak ještě dnes narafičí.

Když šli domů, připojil se směle k Bětuščině matce. Před nimi kráčela Bětuška s tím mladým pudivítem, který se směšnou opatrností vybíral v ulici pro její nožky místa méně blátivá.

„Mám nějakou prosbu k vám, jemnostpaní!“

„Ke mně?“

„Ano. Dostal jsem libru čokolády, — je prý tuze dobrá, — rád bych ji okusil, — to ale víte, že u star — chci říci, že svobodný člověk čokoládu vařit neumí — a to —“

„Chcete, abych vám ji uvařila? I s radostí, jen si ji přineste.“

„Kdybyste, jemnostpaní, dovolila, přišel bych hned zítra odpůldne. Uděláme sobě veselé odpůldne, já na to nehledím, když celá libra praskne —“

„O děkuju!“

„Ne, prosím, já nejsem žádný grešlička! Vy dáte rohlíčky a trochu smetánky, já čokoládu.“

„Vždyť je již dobře!“

„Mám tu čokoládu právě zde! Račte ji hned k sobě vzít!“

„Prosím!“

„Teď ale musím do hostince k večeři, poroučím se, jemnostpaní!“

„Poroučím se!“

„Jí se nebudu poroučet,“ mluvil dále pro sebe, „ať cítí, že mně není milo, když s tím mladíkem chodí! — Stará mne musí mít ale ráda. S jakou ochotou vzala a nese čokoládu, a musí ji přece v ruce zást!“

VI

Pan Koberec vypravoval druhého dne u „Města Oděsy“ svízele i naděje své mezi tím, co seškraboval s talířů po stole „oběd pro nějakého chudého“. Svoje sice snědl vždy až na kůstku, ostatní nechávali ale leda-cos jemu na radost, neboť ho těšilo, když mohl takto dobročinným být.

„Já toho kupčíka Martinka nemohu ani cítit, je to člověk velmi dotíravý a musí mi odtamtud ven!“

„No no, Hanes, jen ať on vás nevystřnadí!“

„Prosím vás, nemluvte mně, to bych už věru nemusil

pranic se cítit! Co je on proti mně, kolikpak škol může mít!“

„Hanes myslí, že žádají holky státní zkoušky! Jen když má peníze a může se ženit!“

„I vždyť je to dítě! Je-li mu šestadvacet, počítám mnoho! Ostatně dnes ještě učiním konec, uvidíte, jak jsem energickým! Psal jsem již své matce a ta přijede zítra do Prahy. Uvedu ji pak již k své nevěstě. Dnes jsem trochu patroloval kolem domu a ten Martinek tam jel ve fiakru!“

Právě bila čtvrtá, když pan Koberec vcházel do domu, ve kterém bydlela Bětuška. Měl zde jen do prvního poschodí vystoupit, — do svého bytu šlapal vždy tři patra — a přece neměl skoro již ani dechu, když stál zde na posledním schodu. Že by to ze strachu mohlo být, nechtěl připustit, a tudíž připočítával vinu slabým prsoum.

Ještě jednou se prohlídl od hlavy k patě — vše to bylo v takovém pořádku, že by byl měl jindy největší radost ze sebe. Konečně zaklepal.

Nalezl jen matku, Bětušku a služku doma. Uvítání bylo velmi srdečné.

Usedli a mluvili o tom i o jiném, pan Koberec nebyl ale s to, aby připadl na nějakou geniální, nebo alespoň pikantní myšlénku. Cítil mimo obyčej svůj, že bývá „jindy přece mnohem zábavnější“. Čím déle rozprava, hlavně damami vedená, trvala, tím méně měl přítomnosti ducha. Již mu stál i studený pot na čele. Umínil si, že náhlým krokem půjde k cíli.

„Jemnostpaní mně dovolí několik slov!“ pravil náhle tak nuceným hlasem, že sebou dámy až trhly.

„Prosím, pane!“

Pan Koberec vstal, uklonil se dvorně k oběma stranám, políbil matce ruku, položil pravici svou na prsa, vykročil pravou nohou a začal třesoucím se, upřímným hlasem:

„Jemnostpaní matko! Vážená slečno!“ — levá noha šla kupředu, pravá nazad — „Jsem muž: který své city

není s to zamlčovat. Nemusím jich také tajit, neboť jsem samostatný —“ pravá noha šla kupředu, levá nazad — „mám osm set ročních příjmů, mohu být živ. — U člověka je to divné, dlouho může žít bez přátel, konečně se přece po nich ohlíží. — Proč by se také neohlížel — když je samostatný — jeden se ohlíží sem, druhý tam — já taky. — Svět je kulatý — —“

Nohy páně Kobercovy střídaly se již tak rychle, jako by tančily Řezanku, hlava mu šla kolem, pot se řinul nestírán po obličejí.

Dámy byly udiveny a strach se začal jevit na jejich lících.

Pan Koberec se násilně vzpamatoval a přikročil klešajícíma nohama k stolu. Tam byl při příchodu svém položil něco obaleného papírem. Třesoucíma rukama to rozvinul a podával s úsměvem nejistým Bětušce. Byl to krásný koflík kávový se zlatou obrubou, a uprostřed měl namalované tučné srdce, prohnané šípem.

„To srdce řekne vám již vše!“ —

Bětuška se začervenala.

„Ale to je čtverák, ten pan Koberec,“ smála se matka a tleskala rukama. „Nažene nám skoro strachy ten dovádivý!“

„A kdo vám to svěřil?“ styděla se Bětuška.

„To člověk uhodne!“ smál se blažený Koberec, a v duchu připojil: „Chudák asi zkusila, dokud neměla jistoty — to už je tak u děvčat!“

„Kdo by to svěřil, bláhová! Pan Martinek mu to řekl, či jste snad mluvil s mužem?“

„Martinek? — Váš pán?“ tázal se pan Koberec udiven, a v obličejí jeho se vzmáhala náhlá ouzkost.

„Ale jděte, nepřetvařujte se! To já nevěděla, že jste takový čtverák! Vidíte, že přijdete také v neděli k nám, máme zásnubní hostinu. Muž a Martinek budou potěšeni!“

„V neděli?“ tázal se bezúčelně.

„Nu ano, Martinek pospíchá kvůli svému obchodu. Ještě v masopůstě bude svatba.“

„A od vás mám první dar!“ děkovala se Bětuška.

Pan Koberec ale více ničeho neslyšel. Stál u okna, měl čelo přiloženo ke sklu a bubnoval velmi neslušně.

Dámy hovořily příliš horlivě, než aby byly vše pozorovaly a porozuměly.

Po chvíli se obrátil a pravil: „Máte tu — velmi pěknou vyhlídku!“

Po několik dní neviděl ho nikdo u „Města Oděsy“.

Když zase přišel a na své poměry tázán byl, odsekl mrzutě: „Dejte mně pokoj — já už s ní nemluvíím.“

A koupil sobě u sklepnice obědní známky na půl roku.

Je tomu už několik set let nebo jak dlouho, když žila na Novém Světě jistá chudá vdova. Co jí to bylo platno, že byla pracovitá a hospodářská, když měla až příliš mnoho dětí! Každý ví, že mají Loretánské věže mnoho zvonků; právě tolik měla ale i ta vdova dětí a říkala tedy robátkům svým „Loretánské zvonky“. Tenkrát ale zvonky ty na věži nehrály ještě písňe, odbíjely jen rozdílné časy denní; ty větší z nich celé hodiny, menší každou čtvrt. Vdova říkala, že je to s jejími zvonky doma zrovna tak; ty větší prý už dočkají, menší ale že každou chvíli něco chtějí. Jediný poklad chudé vdovy byla šnůra stříbrných penízků, jichž právě zase tolik bylo jako jejích dětí. Byla je obdržela od kmoťrínky bohaté a uschovala je dětem, každému jeden na památku.

Nastala nákažlivá nemoc v Praze. Zuřila nejvíce mezi chudým lidem a tento ve svém zoufalství tvrdil, že to boháči jedem nastrojili, aby byl vyhuben.

Konečně se tknula nákaza i rodiny vdoviny. Nejstarší hoch se roznemohl. Matka byla takměř zoufalá, neboť milovala všechny děti stejně a nepomýšlela na to, že jí dítětem i starostí a namahání ubude. Lékaře zaplatit nemohla, a věděla také, že jsou všichni příliš zaneprázdněni, než aby některý k ní přijít mohl. Netrvalo to ani dvě hodiny a dítě chystalo se na pouť do onoho světa. Nešťastná matka viděla, že není více pomoci, vyndala šnůru se stříbrnými penězi, svlékla největší a šla s ním do Lorety. Zakrátko zazněl největší z Loretánských zvonků, dítě zhaslo — bylť to jeho umíráček.

Tenkrát jezdily umrlčí vozy celý den po Praze, nakládaly ze všech domů mrtvé, a když byly plny, do-

vezly je do šachet na hřbitov. V druhý den po úmrtí dítěte šla chudá vdova za jedním z těch umrlčích vozů, aby alespoň věděla, ve které šachtě dítě ležet bude.

Když však se domů zase navrátila, našla druhé dítě svoje, roztomilou to světlovlasou holčičku, nemocí už jak růži rozpálenou. Sotvaže minuly dvě hodiny, kráčela matka s druhým penízkiem už zase do Lorety.

Tak to šlo každým dnem, penízek se svlékal po penízku a v Loretě zazníval vždy menší a menší zvonek.

Matka byla zoufalostí již až otupělá; kráčela němě za umrlčím vozem a ze hřbitova vracela se tiše, aby jinému umírajícímu posloužila. Z němoty její vytrhla ji teprve smrt posledního a nejmladšího dítěte, skoro ještě nemluvněte. Když nejmenší Loretánský zvonek zazněl, myslila matka, že se jí srdce utrhne.

Vyprovodila i poslední své dítě, a když se vrátila, cítila, že se nyní i jí nemoc zmocnila. Ulehla na lože, na kterém jí bylo celé její bohatství vymřelo.

Zde ležela nebohá ta vdova, odnikud pomoci, ba ani nikdo, kdo by vody podal. Jedinou její útěchou bylo, že nepřežije alespoň nadlouho dětí svých.

Horkost nevýslovná rozpalovala celé její tělo; konečně cítila, jak podivná mdloba se po všech oudech rozkládá a oud po oudu jak odumírá.

„Ach drahé moje děti,“ vzdychla sobě, „já vám posloužila, mně ale nikdo neposlouží, já vám dala umíráčkem zvonit, kdož by mně to dal!“

Sotvaže domluvila, zazněly všechny zvonky Loretánské a jejich zvuky vždy mocnější a mocnější splývaly v tak krásné a dojemné písně, jako by to sami andělé zpívali.

„Dušičky mých dětí,“ zašeptala umírající vdova a skonala. — — — — —

Od toho času zpívají Loretánské zvonky.

Seděli pospolu v červáncích, Den a Noc.

Den pravil: „Čtyřmecítma dětí — mnoho požehnání, mnoho! Jak se o ně rozdělit? Ty dvanáct, já dvanáct, to by snad šlo někdy a nanedlouho; ale na delší dobu by tě to unavilo, slabou ženu. Poslyš, ženo, jakmile nastane léto, vezmu si jich panský díl na starost já. Už se na ně těším, na ty drobečky! Dopřeju jim slunce a tepla, květů a ovoce, hry a veselí; ale pak zas hodím na ně liják, proženu je divokými větry a dám je protřást hromem. Vidím to rád, když jsou děti trochu pocuchány, je jim to zdrávo.“

Noc neodpověděla. Ale když pak slunce začlo po nebi chodit už v smutku, když otcí Dni kladla se podzimní mha na ramena jako roucho vlečné, a on, omrzely, ztrácel nevědomě jedno dítě po druhém, tu chodila matka Noc za ním a sbírala si je. A když nastala zima a s ní dlouhá tma a úmorné mrazy, měla jich ona již plný svůj plášť a byla při nich od večera do rána.

„Či tak! Odpust! — To víš, když člověk přijde z prázdnin zase do Prahy, objímá celý svět! A pak už je to tak zvykem, že se lidé po návratu objímají — nevzpomněl jsem si hned, že ty proti podobným zvykům jednáš! Nu, co jsi dělal stále?“

„Nic! — A ty?“

„Také nic! Po celé prázdniny jsem cítil jen stále ubývání oné duševní bystrosti a rozčílenosti, do jaké se člověk ve velkém městě vežije. Báł jsem se už úplného otupění.“

„Zbytečný strach! Ustálení se a urovnání toho, co člověk dříve byl jakoby kvapem zažil, není ještě otupění. Naopak! Člověk domyslí tak mnohou myšlénku, již domysliti dříve ani času neměl. Při čilém a měnivém životu mnohá myšlénka zůstává nedomyšlena a bezmocna jako sluneční papršlek za zimní doby. S myšlénkami je to jako s vlnami. Při mocném proudu obdržíme jen dojem všeobecného ruchu, jednotlivé vlnky jsou se svými zvláštnostmi pro nás ztraceny; díváme-li se ale na klidné jezero, zažijeme krásu každé sebemenší vlnky, radujeme se z jejího vzniku i zániku a její obraz uloží se celistvě v naší fantasii tak, jako jednotlivá dobře promyšlená myšlénka v našem rozumu se ukládá. Teprve když jsme osamělejší, zpracujeme všechny dojmy tak, že názory dříve všeobecnější dostanou pak původní barvitost dle naší osobnosti. Podržíme-li dřívější můj obraz o vlnách, můžeme i matematicky určit —“

„Fi donc! Začne mně zde rozebírat myšlénky, kdežto já celý rozechvělý jsem ještě po svém návratu. Ne, ten krásný cit, který jsem si s sebou z prázdnin přivezl, nenechám si analysovat!“ —

„Krásný cit? Vždyť jsi mluvil dříve o otupění!“

„Inu ano, v prázdninách jsem se bál otupění; cesta do Prahy mne ale zase v nejhlubším nitru rozechvěla. Chceš poslouchat? Víš, že umím pěkně vypravovat!“

„To je pravda! Já měl jednoho strýčka — škoda že umřel, byl mně peníze dlužen a neměl jsem upsání — a ten vypravoval —“

„Žádné zbytečné vtipy! Chceš-li vyslechnout, musíš chvíli mlčet!“

„Já už mlčím!“ pravil Alexander, položil kus bílého papíru před sebe a počal po jeho krajích arabesky kreslit.

„Rozloučiv se se všemi, jimž jsem se poroučeti musil — a to bylo celé městečko — čekal jsem netrpělivě v nádraží na vídeňský vlak, jenž mne do Prahy zavést měl. Konduktor naznačil mně kupé, v němž už dvě osoby seděly. Když jsem vstoupil, pozdravil jsem němou poklonou cizí dvě osoby. Byli to otec a dcera, jak jsem se domyslíl. Na moje pozdravení děkoval však jen otec, což mne, mohu říci, urazilo.“

„Přesedneme si snad jinak?“ tázala se dcera.

„Ne,“ odpověděl šedivý otec, „ten pán nejspíše zůstane na protější straně sedět. Chce snad vidět ven!“

Zdálo se mně, jako by byla dcera tajně vzdechla, když otec byl domluvil.

„Ano, to je má jediná zábava, jedu-li po železnici,“ odpovím rozzlobeným tónem, takže stařec udiven na mne pohlédl. Hned však se díval zase lhostejně oknem ven. — Vlak se pohnul.

Já byl skutečně uražen. Byl jsem slušně pozdravil a slečinka ani nepoděkovala; místo poděkování tázala se, přesednou-li. Bála se snad, že si sednu vedle ní? Nu, po takovém uvítání nemusila se věru strachovat. Nač ale ten vzdech její? Mrzelo ji snad, že nezůstali sami?

Díval jsem se rozhněván hodnou chvíli ven. Konečně jsem upřel zrak zase na starce. Ten byl zatím usnul drže ruku dceřinu oběma svými vráskovitými rukama na klínu. Byla to překrásná, bledá ručinka, tak prů-

hledná jako z úbělu. Nemohl jsem z počátku ani oka s ní spustit. Mimovolně loudil se pak můj zrak po ruce dále, až konečně malým skokem se na dívčině tváři octnul. Poslouchej, Alexandře, něco podobného jsi ještě neviděl!“

„Ne,“ odpověděl chladně Alexander a zasadil tužku doprostřed papíru.

„Dívčina seděla zde se sklopenýma očima; domníval jsem se, že pozorovala pouť mých očí a narychlo oči sklopila. Rád bych ti popsal její tvář, bledou tu růži, nedovedu toho ale; spíše bych snad dovedl vylíčit dojem, jaký ta tvář na mne učinila. Pamatuješ-li se na „Florentinische Nächte“ Heinovy a na ono místo v nich, kde popisuje Maxmilián chlapeckou svou lásku ku mrtvé, s podstavku svalené soše a dojem vůbec, jaký při něm socha ta způsobila, můžeš si také sám vylíčiti, jaký dojem mne dostihnul. Hlava celá, tvaru neobyčejně něžného, měla do sebe ráz úplně antický. Hladké čelo bylo bělosti až průsvitavé a bělost podobná panovala v celém obličejí; jen tvářičky podlouhlé zahrávaly v poněkud živější barvě, byly jako lehkým červánkem polité sníh. Podobná průzračnost dodávala obličejí kouzelného rázu, průzračnost taková, že jsem myslil, že bych myšlenky té dívčiny čísti, jejich vznik a zánik už čelem sledovati mohl, byť i oči zůstaly stále sklopeny. Dívka se ani nepohnula. Hlava byla stále trochu stranou nahnuta, jako by naslouchala vzdáleným zvukům anebo myšlenkami se v daleké časy a místa vesnila.

Po dlouhé chvíli, v níž se mne podivně teskný, až zimniční a přece zase sladký pocit při pohledu na tichou dívku zmocňoval, pozdvihla tato hlavu a upřela oči — ne na mne, ale přímo před sebe. Byl bych dříve snad býval uražen, že si tapetů více všímá než mne; když jsem však pohledl na její oči, zachvěl jsem se mimovolně. Ne snad, že by byly oči ty nebývaly krásny — o ne, k obličejí tomu zvláštnímu, ku vlasům těm černým nemohly se ani krásnější modré oči přimysliti. V krásných těch očích tkvěl ale výraz takové chlad-

nosti, takové vznešenosti — ne, vznešenost to nebyla, zdálo se mně spíše, že to zrak nějakého mrtvého, jenž byl po životu pohyblivém sobě už v hrobu odpočinul a nyní po divotvorném jakéms vzkříšení na život se dívá zrakem nepřístupným všemu dojmu. Báł jsem se skoro, že by se ty chladné oči na mne upřít mohly, a přece mně už bylo až ouzko při tom stálém mlčení, při tom mrtvém pozření; pudilo mne to stále, abych zrak ten na sebe obrátil, a přece jsem se zase něčeho nemilého báł, co by se mne třeba přitom hluboce dotknout mohlo. Posud nerozumím tomu citu — věříš-li pak, Alexandře?“

„Věřím!“

„Jak bys ten cit vysvětlil?“

„Nerozumem! Byls rozechvělým cestou, oslepen krásou jako vždy a uražen chladností!“

„Chyba lávky, matematický psychologu! Leželo to všechno skutečně v očích její, o čem jsem mluvil! Osmělil jsem se konečně přece tak daleko, že jsem promluvil; vypadlo to pro počátek dosti hloupě — řekneš snad: jako obyčejně.“

„Líbí se vám tato krajina, slečno?“

Dívka neodpovídala. Musil jsem v rozpacích opakovat otázku silnějším hlasem.

Zdálo se mně, jako by se nyní byla trochu zachvěla. Tváře její polily se náhle ruměncem a v okamžiku nato ustoupil tento ruměncem zase nemocné bledosti. Obrátila pomalu hlavu ke mně. Zachvěl jsem se skoro, když se klidné oči na mne upřely. Zrak její nebyl těkavý, a přece jsem nemohl určit, dívá-li se mně do očí nebo utkvěla-li na některé jiné části mého obličeje. Myslil jsem, že její zrak mne celého najednou pohlcuje.

„Ano, krajina ta se mně líbí proto, že se blížíme k domovu.“

Byla to urážka zase, nebo prosaické smýšlení? Nerozmýšlel jsem se však dlouho a mluvil dále.

„Pro mne mají krajiny, kterými cestuju, nesmírnou zajímavost, a to sice proto, že mne nezajímají toliko

svou krásou neb zvláštním svým rázem, ale i také tím, co si k nim přibásním. Podle rázu krajiny soudím hned o obyvatelích, jsou-li chudi nebo bohati, jsou-li myslí uzavřené nebo odevřené, veselé nebo zasmušilé.“

„Toť se mýlíte tedy velmi často. Já jsem dříve soudila podobně jako vy — jenže ovšem dle jiných známek,“ doložila dívka třesoucím se hlasem. „Myslívala jsem totiž, že kde slyším hudbu, zpěv neb smích, i šťastní a veselí lidé bydleti musí; nevěděla jsem ještě, že všechno to často velké neštěstí zakrývá a zcela jiné hlasy přehlušovati musí. Vždyť i já sama často zpívati počnu, když mne ouzkost tísní.“

Slova ta byla by mne snad ukonejšila, kdyby oko dívčino nebylo stále chladně a neodvratně na mně spočívalo. Díval jsem se tedy raději ven a popisoval nejvybranějšími slovy, jaká jsem naléztí mohl, jednotlivosti krajiny, kterou jsme jeli. Dívka mne nevytrhovala; když jsem se však chvilkami na ni podívati osmělil, viděl jsem vždy to chladné, neodvratně na mne upřené oko a obrátil se vždy zase rychle k oknu. Mluvil jsem vždy dále a dále, vždy básničtěji a básničtěji. O předmětech bližších byl jsem už všechno vyčerpal, co ve mně spočívalo; zrak můj se nyní upřel o daleké modravé vrchy a právě jsem končil poznámkou: „Ty modravé vrchy mne ve své tajuplné dálce dojímají vždy jako —“, když jsem náhle nemohl žádného přirovnání nalézt pro to, co jsem cítil a co jsem po slově „jako“ říci měl. Opakoval jsem svá slova — „ano jako —“

„Bolná melodie, která k nám z dálky zaznívá, sotva už slyšna jest, a přece ještě nás v hloubí ňader rozechvěje,“ doložila dívka.

Vlak jel nyní už zvolna, zastavil a konduktor oznamoval, že se zde zdržíme celou čtvrt hodinu.

Stařec se probudil, vyhlídnul z okna a pravil: „Jsme už doma, Kassandro.“ Oba vstali.

„Ten pán bude tak laskav a pomůže mi, abys se dostala bez ourazu dolů. Vidíte, pane?“ obrátil se stařec zase ke mně. Já už byl vyskočil a pomáhal. Teprve

nyní jsem pozoroval, že krásná ta dívka byla — slepa. Myslím, že Clauren popisuje kdesi lásku k slepé dívce, a to velmi nešťastnou. „Bůh tě potěš,“ jsou poslední slova té povídky, a „bůh tě potěš“ zašeptal jsem mimovolně, když otec děkující mně Kassandru dále vedl.

Vyptával jsem se po obou. Stařec byl bohatý statkář, Kassandra jeho jediné dítě. Vraceli se právě z cesty zoufalé. Cestovaliť po nejznamenitějších lékařích evropských — nebylo pomoci.“

„TY NEMÁŠ SRDCE!“

V malé hospůdce, uprostřed bažantnice za městečkem ležící, bylo za jednoho večera hlučno i ticho — jak kdo chce; nebo když je více osob pohromadě a jen jedna z nich hlučí a výstředněji se chová, druhé pak skoro němými zůstávají, může se obé říci.

A vskutku setrvali skorem všichni přítomní, jichž zde asi pět nebo šest bylo, v mlčení, a jen jedna osoba z nich mluvila hlasitě, rozkládala a zpívala, více však k vlastní zábavě, jak se podobalo, než k zábavě ostatních.

Hlučící byl muž složité tlusté postavy. Tvář jeho nadutá a silně trudovitá měla nemilý jakýsi ráz obžerství do sebe, čemuž ještě tlustá a široká lebka, na jejíž životem bující kůži krátké vlasy každý od sebe odstávaly, ráznosti přidávala; divé však a úskočné oko jevilo zchytralost zvláštní a v některých okamžicích i jakousi vznešenější ustálenost a myšlenkovou nadvládu. Široká pravá ruka držela se stále rukojeti u džbánu a levá v pěst sevřená sprovázela každé slovo udeřením o stůl, takže při ohnivějším hovoru tlučení se vířícímu bubnování podobalo.

Ostatní byli prostí venkovští měšťáci a nezdáli se přítomností hřmotícího příliš rozveseleni.

Právě dozpěvoval tento veselou nějakou píseň, a sprovodil poslední slovo své písně rázným udeřením o stůl, takže džbány poskočily a o stůl opření sousedé rychle se narovnali. Jaksi vyzývavě hleděl teď zpěvák po sousedech.

„Vy jste dnes zvláště vesel, pane Malý!“

„Eh, co pan Malý! Nač pan Malý? Proč mi neříkáte ‚hrobníku‘? Což se stydím za své řemeslo? Však byste

vy se baby k němu nehodili! Jsem vesel, ovšem že jsem! Vždyť se mně daří. Dnes chválabohu tři pohřby — což chce člověk víc!“

„Ale, ale! Vy mluvíte —“

„Jako rozumný člověk, toť se ví! Nemohu pochopit, že naděláte tolik povyku se smrtí! Což je na umření? Co se narodilo, musí umřít, pravil pan farář, a já povídám, že umírání je zcela rozumná věc, nejrozumnější, kterou znám. Což chcete, aby svět kvůli vám byl jiný?“

„O to se zde nejedná! Myslím ale, že bychom o něčem jiném mohli zapříst“ — podotýkal vysokorostlý, silný muž v jednoduchém obleku a s upřímnou tváří, jenž jediný odpovídal.

„O něčem jiném! Hehe! A nač to? Holoto, alespoň se naučíte umírat! To vám beztoho schází, vy baby! Každý se té smrti bojí, jako by smrt byla bůhvíjak bolestná, a zatím o ní nikdo nic neví. Jen se seznamte s ní, bude vám alespoň lhostejnější a nahlídnete, že může člověk lehce být necitelným. Pak nebudete alespoň myslet, když někoho pochováte, že musí celý svět smutným být a se šklebit. Hloupost! Každý myslí, že ostatní lidé musí slzet s ním!“

„No, v tom ohledu mějte vy si to jak chcete, a my zase, jak my chceme!“ odvětil určitěji prvější; hned však, jako by hrobníka znepřátelit sobě nepřál, tázal se mírným a přívětivým hlasem: „A což Lidunka vaše — hezké to děvče — nebude se snad vdávat?“

„Děkuju za poptávku,“ zašklebil se hrobník — „nejspíš že nebude.“

„Vždyť se ale hoši po ní bláznějí!“

„Ovšem, ovšem! Však je to také děvče. Hezká jako hraběnka — mně není podobná —“ a přitom přejel si dlaní čelo a oči, jako by nemilou nějakou vidinu zapuditi chtěl. „Trochu spíše matce —“ zamlčel se a zahleděl přímo před sebe.

„Kterou utloukl,“ podotknula šenkýřka šeptmo ku svému jako všichni ostatní přítomní němému muži.

„Ano, právě tak chladná a vypočítava — ta se tak

lehce nevdá. Však to už naši hoši pocítili — dva z nich už jsou pochováni — umořili se — a Venčíkův už se také tak podivně kolem kostela plete. Mám z ní radost, z té holky — zaopatří otci alespoň práci! — Hm — otci!“

Přítomní se zachvěli.

„Nu, nu, jen se nelekejte! Na vás to už nedojde s ní. A ti hoši? Říkal beztoho každý, že o ně není škoda. Pochoval jsem jí je zrovna pod okna, aby měla radost; beztoho chudáka máloco těší! Vyť zrovna blednete — nu, jen nepokažte zábavu. Podejte mně ruku, mlynáři — a teď o něčem jiném. Ti mladí lidé leží tam jako kvítek v čerstvém písku. — Měl jsem dnes zase svou podivnou chvíli,“ doložil hlasem skoro teskným.

Mlynář kladl mohutnou svou ruku ostýchavě do ruky hrobníkovy, ačkoliv dobrosrdečná tvář jeho jakýs stupeň soucitu nezapírala.

„Toť je už protivné! Což se mne bojíte?“ vykřikl zdivočilý zase hrobník. „Vždyť já živých lidí nepohřbívám, co se mně už dostane do rukou, je samé zbytečné hamparátí, prázdné lebky, scvrklá kůže, oudy bez citu, kosti bez síly. — Mně se ale zdá, že se vás už zase dotýkám! Vyť jste opak těch, kteří nemohou slunce vidět, a bojíte se noci a smrti jako děti!“ Hrobník už se byl v náruživém proudu myšlének svých zase ku klidnějšímu okamžiku dopracoval. „Snad jsem nějaká zbytečná osoba? Což každý běduje, když nemůže být pohřben! A přec — inu, už je to tak! Alespoň vám pomáhám, abyste byli dobrými lidmi. Jen poslyšte lidi a dávejte pozor na vlastní řeči — kdo je už pochován, je u vás zcela dobrým člověkem, o těch mých sousedech nepromluví nikdo jinak než pochvalně. A kdybych já nebyl, byl by jiný, jenže já se zvláště hodím. Člověk musí být živ —“ a hrobník vyskočil, zatočil džbánem a počal chraptícím hřmotným hlasem:

„Což po hloupém mně člověku,
jenž ještě zdravý, živý,
mne jen ta chasa zněmělá,

jen mrtvých chasa živí.
Mne jenom tváře bez barvy
a hrdla, když jsou bez hlasu,
a oči, když jsou bez lesku,
a lebky, když jsou bez vlasů —“

Vtom zařinčela nejhořejší tabule u okna a sklené střepy zazvonily o podlahu. Všickni beztoho už napnutí hosté vyskočili poděšeně, i hrobníku uvázl hlas.

„Odpusťte, nemohl jsem odtud rozeznat sklo a myslil jsem, že je okno odevřeno,“ zazněl roztlučeným oknem zvučný mužský hlas do světnice.

V měsíční záři bylo viděti jezdce, jenž byl koně svého k samému oknu přitočil.

„Hospodský, přijďte si pro peníze za sklo a udejte mně cestu do L.“

Hospodský rychle vyběhl.

II

Tichý, na druhé straně městečka ležící hřbitov byl polit měsíční září. Jen jeden kout hřbitova byl zastíněn vrkami a jinými smutečnými stromy, část to ustanovená lidem, kteří i přírodu k smutku uplatiti mohou; na ostatním hřbitově byl bys v jasné bílé záři každý zapadlý rov, každou nevyplněnou jámu, ba i každou trávičku rozeznati mohl. Tato část byla chuda a pusta a podobala se v bledém světle spíše písčité pustině.

Jen zde onde vyčníval šedivý křížek a klonil se jako-by v dřímotě k zemi. Teprve kolem malého kostelíčka bylo zase několik starých stromů a vedle stojící, pěkný domek hrobníkův byl pokryt vinním revím a obklopen živými záhonky.

Stromy kolem kostela ani nezašuměly, všude ticho, mrtvo — jen u okna hrobníkova domku šepot, ale přidušený a chvějící se.

Okno bylo odevřeno a uvnitř stála ženská, bíle oblečená postava, již nemožno pro stín révami utvořený

dobře rozeznati. Před oknem mladý muž, opřený o zídku.

„Lidunko drahá,“ šeptal mladík s bolestným tónem, „což bys mne vpravdě ani trochu ráda míti nemohla? Lidunko! Proč neodpovídáš?“

„Ach, tys ještě zde? Já na tebe už zapomněla.“

„Lidunko!“ zasténal mladík.

„Ne, vidíš, jsi mně lhostejným jako všichni ostatní lidé; právě proto ale nechci ti ublížit, alespoň tenkrát ne, když sobě šetřením tebe neublížím. Jsi mně lhostejným jako všichni — nenamáhej se! Mně sice s tou svou láskou nepřekážíš, ale ublížíš sobě třeba — ač toho nechápu, co ta vaše láska vlastně býti má. Mně se zdá to, co vy láskou nazýváte, nemocí duševně chorých lidí; já jsem zdráva a nerozumím tomu. Kdybych se vůbec něčemu smát mohla, snad bych se vašemu pitvoření zasmála.“

„Ty ovšem více víš než my zdejší. Byla jsi dlouho v městě na cvičenou a jsi dcerou — —“ Náhle se zarazil a doložil prosebně: „Odpusť, Lidunko, že jsem —“ a opět se v rozpacích zamlčel, jak se to stává člověku prostému, že slov nemá naproti vzdělanějšímu, jelikož cítí, že se zcela ostře vyjádřiti nedovede.

„Pověřčivým jako ostatní! Což je mně po tom? Vždyť se vás nikdy neptám, co o mně myslíte.“

„A ty opravdu nedovedeš milovat?“ tázal se zase po nějakém pomlčení.

„Což bych vám to vykládala, vy tomu beztoho nerozumíte! — — Já nevím, je-li to u mne chladnost, jak vy to nazýváte; to vím ale, že je mně celý svět lhostejným a že mně to pranic nevadí, když i já celému světu lhostejnou jsem. Jiných bolestí než tělesných necítím, ale také ne jiných radostí. Nedovedu se zasmát, když vy se smějete, ale také ne plakat, když vy pláčete. Na pláč váš se dívám zde jako na dešť, a smíchu vašemu se vyhýbám proto, že mně trochu překáží. Nezlobím se ale pro ty malicherné věci, vždyť vám právě tak nerozumím, jako vy mně nerozumíte.“

„Tedy ti také nebylo ani Josefa ani Karla líto, když se pro tebe umořili? I ovšem že nebylo, sice bys nebyla dovolila, aby zde zrovna pod tvá okna pochováni byli!“ odpovídal mladík třesoucím se hlasem a usedl přitom jakby zemdlen na jeden z dvou drnem pokrytých rovů, jež zrovna u jeho nohou ležely.

„Nu, já to nechtěla, byla to vůle otcova, aby zde leželi. Ostatně nechci říci sice, že bych považovala činy těch mladíků za hloupé nebo zbytečné — každý ať jedná, jak se mu líbí — nemusilo to ale snad být. Alespoň nevím, co tím docílili, že se Josef na vojnu dal a zakrátko k smrti churavící domů se vrátil, nebo že se Karel utopil.“

„Ty nemáš srdce!“ zasténal zase mladík, zdvihl se bez dalšího slova a ubíral se se sklopenou hlavou pomalu od hrobníkova domku.

„Nelez zbytečně přes zeď,“ zvolala za ním Lidunka lhostejně; „můžeš vraty ven. Dej ale pozor, ať se neuhodíš, je tam v stínu náradí naházeno.“ Mladík kráčel náhle spěšněji dál — zpozdálí zavrzla pak vrata a zase bylo všudy ticho — mrtvo. Po nějaké chvílce vykoukla dívčí hlava z okna. Rozhlédla se lhostejně po hřbitovu, podepřela hlavu o dlaň a zadívala se do měsíce, takže plné světlo její hlavu oblilo.

Byla to hlava překrásná. Obličej úplný ovál, nosík krásné formy, ústa malá a ušlechtilá, čelo vysoké a oko velké a tmavé. Oko to bylo však omžené a bez lesku, alespoň se tak ve měsíčním světle zdálo. Světlý plavý vlas byl do týla sčesan a nyní už rozpuštěn, takže po ramenou splýváje v stínu okna se ztrácel.

Chvilku dívala se nepohnutě do měsíce, pak se rty její zlehounka odevřely a zašeptala jakoby v přemýšlení: „Že nemám srdce? A jakž —“ Nedomluvila však, ruka její sáhla mimovolně k srdci a zase se dívala dívka v hlubokém rozmýšlení do měsíce a sledovala to veslující bledé světlo zadumaně na jeho volné pouti.

Z dálky se ozval chvatný dupot koňský — náhle přestal — dívka ničeho nepozorovala.

Měsíc se už klonil ku vzdálené hoře. Zavrzla zase vrata, a spěšné kroky směřující k domku šustily hřbitovem. Dívka upozorněna tím a ze svého zadumání vytržena poznala svého otce. Hrobník spatřil dceru v okně, zastavil se a volal:

„Vzbud' honem Frantíka a tetku. Frantík ať neotálí, vezme máry a přijde okamžitě za mnou na hráz. Rozžete světlo!“ a zase se obrátil a spěchal pryč.

Za několik minut kráčel už vysoký muž, nesa na ramenou máry, chvatně za ním. Okna domku zazářila.

Netrvalo to dlouho, vrata se rozevřela dokořán, a hrobník vnesl se svým pomáhačem opatrně na marách nataženého jakéhos člověka na hřbitov. Za nimi vešel osamělý kůň, zastavil se a zařehotal pronikavě jakoby v nejvyšším strachu. Nosiči postavili zase máry, a mezi tím co hrobník vrata zavíral, uvázal druhý koně ku skobě ve zdi.

„Třese se jako osika,“ podotknul tento. Hrobník neodpověděl, postavil se zase k marám a dal znamení k pochodu.

U domku odevřely se dvěře, nosiči vešli a postavili máry doprostřed prostranné předsíně. Lidunka jim svítila.

Na marách ležel mladík štíhlé, kypré postavy — bezdechý, beze vší známky života. Mocná prsa, přirozeně vypnutá, ani se nepohnula, bílé na prsou spočívající a útlé ruce se nezachvěly a hlava trochu ku pravé straně nahnutá nejevila nejmenšího hnutí. Hlava měla ráz ušlechtilý do sebe. Tváře byly oblé vzdor tomu, že se ani plnými nazvati nemohly, a pleť jich byla průhledná; mělyť zvláštní onu barvitost, která nejspíše bílému, přídechem olivové barvy slabě barvenému mramoru vlastní bývá a nás vždy co známka duševnějšího života dojíhá. Znamka ta zářila vzdor zamknutým a průhlednými, namodralými klapkami zakrytým očím z celého obličeje. Bledá pleť vyznačovala obličej mladíkuv za jisté vždy, byť i mdloba nebo smrt, neb cokoli ho nyní tížilo, nebyly ho ještě bledším činily, patřilať jaksi ne-

vyhnutelně ku rázu toho krásného obličej. Brada byla hladka a slabým pruhem rozdělena, hořejší ret pokryt měkkým černým vouskem, jenž splýváje zrovna přes ústa pro krátkost svou ani nezastiňoval řadu úbělových zubů, jež i dolejší, nyní trochu odstávající a jak krev červený ret prosvítávati nechal. Nad lehkým černým obočím vypínalo se vysoké, hladké čelo, obklopené kadeřemi havraními a vzdor okamžitému nepořádku překrásnými.

Hrobník rozepnul mladíkuv šat, třel spánky a prsa jeho, ohledal hlavu a krk, bral zrcadlo ku pomoci, a konečně rozhodně pravil: „Nic naplat — mrtev je mrtev. — Osel hospodský! — a povídal jsem mu to hned, že je ta cesta nebezpečna, nezná-li ji. Čerta měsíc! Ten jen právě tolik svítí, aby člověk viděl na zlámání vazů!“

Zvenku bylo opětované bolestné zařehání slyšet.

„A budeme musit ještě k tomu mrtvolu bůhví do které krypty dodat!“

„Neznáte ho?“ tázal se pomáhač.

„Neznám! — Teď ho ale vyneseme do komory.“

„Což se nepodíváme, co u sebe má?“

„Ne! Však ho v komoře nikdo neokrade, a až přijde komise, ať si ho prohlídne sama. Lidunko, sviť nám — — copak to děláš, holka?“

Lidunka stála zde jakoby zkamenělá. Tělo její bylo kupředu nahnuto, rty pevně zavřeny. Velké její oči, na tvář mladíkovu upnuté, jako by se do ní vpíjely, zdály se ještě většími býti a leskly se nyní podivnou září. Slovo otcových ani neslyšela. —

Pomáhač odevřel dvěře, uchopil se zase mar, a kráčeli s nimi ven. Lidunka šla jako ve snách se svítilnou vedle nich a nespustila s mladíka ani na okamžik zraku. Když vyšli, spatřil kuň světlo a zařehal ještě pronikavěji.

V komoře vedle domku stojící složili máry. Hrobník vzal špagát se stěny visící a jako k zvonku připravený a zatočil jej kolem ruky mladíkovy.

„Nemůže se mu ani zachtít zvonění — ale kvůli pořádku!“

Mužští zase vyšli.

„Ale Lidunko, copak to už zase dnes děláš? Lidunko!“

Lidunka neslyšela, stála zde zase jako u vidění.

„Lidunko!“ a hrobník vešel a uchopil ji za ruku. Lidunka se zachvěla a dívala se udiveně na otce.

„Což toho nebožtíka znáš?“

„Ne!“ odpověděla krátce a chladně a vyšla mlčky za otcem.

III

U hrobníka bylo po malé chvílce zase ticho. Všickni spali, vyjma Lidunku.

Lidunka ležela s očima odevřenýma na svém loži. Divné myšlenky kolovaly její hlavou, tím divnější, že podobných nikdy nebyla měla, a právě snad pro tuto novost poddávala se jim volně a rozprádala je dál a dále — zaplétala je v lesklou síť, jež ji vždy víc a více svírala — a přece jí bylo tak milo a blaho při tom, že se z toho vybaviti ani nechtěla. Stále tanul před duševním zrakem jejím obraz krásného mrtvého mladíka. Nikdy nebyla krásná některá tvář na ni takový účinek měla, jako tato mramorová, chladná a přece výrazu plná tvář mrtvoly. Nevěděla o něm ničeho, ani způsobu smrti ve svém zadumání nebyla zaslechla, a právě proto mělo domnění nejširší pole. Předstupovaly před ni nejrozmanitější a nejbujnější obrazy, jež všechny zlehounka se kolem hlavní postavy mladíkovy utvořily a zase náhle, v mlhu rozplynuvše, jiným ustupovaly. Všechny ty obrazy měly ale podivně mrtvý ráz do sebe. Krajiny sestávaly z opalisujícího ledu, svítícího sněhu a mrazivého, drobnými krystaly naplněného vzduchu; osoby vystupující jevily se toliko co sloupy a proutky mlhy, jejich hlavy a hluboce zapadlé, chladné oči byly šedé, trudného výrazu, a ztrácely se rozplývající se

zvolna. A nad tím vším vynikal mladík, bledý a krásný, mrtvý a přece svěží.

Nikdy nebyla dívka zvláštní síly fantasmie pocítila, nikdy jí nebyla obrazotvornost její sny živé předváděla, — nyní se náhle vzbuzená síla rozvínovala tím bujněji, stávala se vždy divější a hrozila jako lavina stále vzrůstající zkázou a záhubou.

Na okamžik opustily dívku skoro smysly. Hlavou jí to vířilo a bouřilo — náhle ticho a zdálo se jí, jako by z dálky bolný hlas k ní volal: „Ty nemáš srdce!“ Zatřásla divoce hlavou, a hned se jí zase zmocnil nový prelud rozohněné fantasmie. Zase stál před ní mrtvý mladík a rozpínal toužebně ruce po ní.

Prudce vyskočila, přikryla se velkým šátkem, a rozsvítivši svítilnu zastínila ji šátkem a kráčela pozorně do předsíně. Zde sňala klíč, odevřela si zlehounka dvéře a blížila se ku komoře.

S chvatem skoro zimničným odevřela komoru a vkročila. Plné světlo svítilny padlo na mrtvolu. Dívka postavila svítilnu vedle její hlavy a zadívala se opět do tváře.

Něco nevýslovně mocného vábilo a táhlo ji blíž a blíže, sklesla na kolena, hlava její se blížila víc a více hlavě mladíkově — konečně náhlé shýbnutí a na mrtvých rtech plálo horoucí, dlouhé políbení. Zimnice chvěla jejím tělem, cítila chladnost mrtvoly, vpíjela otravující ten chlad do sebe a nemohla a nechtěla se odtrhnout. Nevysvětlitelný a nepřirozený cit ji opanoval. Náhle se konečně pozdvihla — oko její zářilo až šíleně.

Křečovitě chvějící se ruka její položila se na mrtvé srdce mladíkovo. „Ty nemáš srdce!“ vykřikla divoce a vrhla se na mrtvolu.

Podobala se nyní spíše upírovi než člověku, ssála divoce ze rtů mladíkových šílenost svou — smysly jí opustily — nastalo ticho.

Na mrtvém srdci doklepávalo a vychládalo srdce druhé.

Vidíš, milý můj vrabečku, kdybych vydával nějaký český almanah na způsob německé „Libuše“, mohl bych na titulním lístku ku svým mnohým titulům, jakož jsou: „člověk, Slovan, veršovec“ atd. atd., nyní ještě připojit: „člen spolku proti trýznění zvířat“; neboť to je jisto, že se teď pro zvířata zapsat dám, a doufám také, že nějakou medaili za svou činnost obdržím. Bože, medaili! rád! — je to k zbláznění! Musí mně ale tu medaili u nějakého Loosa dát udělat — jiné nepřijmu! Ano, dostanu rád, jen až se dozvedí, že jsem tebe, šedivý můj vrabečku, pod ochranu přijmul. — Vlastně mně ale přec nepřísluší! Vždyť to byla má maminka, jež tě na ulici sebrala, když ti oráč bičem křidélko přerazil, a kluci se smáli, že sebou tak směšně po dláždění házíš a k větší ještě své bolesti sebou tlučeš. Maminka tě dala do mé světničky a ty jsi zasedl do koutčka; smutně a opatrně křidélko svoje svislé oštipuješ, a pohlížíš přitom nedůvěřivě na nás, nepřijde-li ještě nějaké pokračování v ukrutnosti. Člověk bývá obyčejně tenkrát jen ukrutným zvířetem, když vládne bičem; u mne podobného blahodatného nástroje nevidíš a můžeš tedy na mne hledět co na zvíře dobré! — Při zobání byl jsi, chudáku, šlehnutím překvapen, snad jsi se ani nenajedl, a přece se ti teď do pěkného semence nechce! Jen důvěru, hošíku! Budeme dobří přátelé, dokud se ti nezachce, abys se zase mezi své podíval; pak tě věru zdržovat nebudu. Maminka říká, že se jí odměníš jako lidé — až budeš zdráv a vypasen, že odletíš; což bys měl za kousek chleba snad celou svobodu zadat? Z toho povstávají nejčastější nářky na nevděčnost světskou, že lidé s citem spokojeni nejsou a pře-

ceňující vlastní služby přílišných obětí požadují. Jiný způsob nevděčnosti má zase původ svůj v nepravém studu; stydíme se, že jsme sami sobě nepomohli a vůbec pomoci potřebovali, že jsme k vděčnosti zavázáni, a nepoděkujeme se ani. Ty se staneš nevděčným jen z první příčiny.

Vždyť nejsi tak ošklivý, jak lidé povídají! Neleskneš se sice skvělými barvami, máš ale pířko pěkně šedé jako slavík, přihnědlé a kropenaté jako vyhlášení polní pěvci, pěkný vous, jako se na tvou mužnost sluší, a veliké černé oko, ještě o něco větší a černější než slavičí, jež perští básníci očím svých milenek přirovnávají.

Nemohu vůbec pochopit, proč se ti všude vynadává; zdá se, že lidé zvláštní zvířata sobě k potravě, potahu, zábavě a tedy také k vynadávání vybrali. Nadávání vůbec je velkou částí zábav lidských. Kdybys nebyl tak přítulný k lidem, nestal bys se jim tak obyčejným a měli by tě u větší vážnosti. Zde u lidí je pravá nevděčnost.

Odevři kteroukoli knihu, jakýkoliv čti časopis přírodnický, a nalezneš hned z počátku: „K nejobyčejnějším ptákům a spolu k nejchytřejším náleží vrabec.“ Nesmíš se snad domýšlet, že ti aspoň něco ponechávají, když chválí spravedlivě tvou chytrost! Lidé vždycky tak činívají, a chtějí-li někoho notně potupit, připouštějí oklikami tu neb onu lepší stránku. Chytrost není ještě moudrost; ty však učiň jako lidé, a co jiní u tebe chytrostí nazývají, pojmenuj ty moudrostí. Jak náruživě ostatně lidé tupívají, přesvědčíš se, přečteš-li sobě o něco dále: „Nadarmo nezachází s člověkem; přiučil se od něho šibalství.“ Přizná se tedy ve své náruživosti i ku své vlastní špatnosti a praví: „Jsem pes“, jen aby mohl i na jiného psí hlavu strčit. Jakž ti může šibalů vynadávat, když se přiznává, že jsi jeho dobrým učněm? Kdybys byl dokonalý, nemohl bys mezi lidmi vydržet.

„Vlašťovka jest jako vyšnořená panenka, vrabec ale sprostý, ošumělý poběha. Vrabec jest sprosták, proletář se vši drzostí a s celým šibalstvím nízkého svého rodu. Špinavé barvy oděvu jeho, šedivý kabát, rudohnědé nadhlaví a umouněné vousy, jakož i podsedlá postava, hrčivý let, chůze, hlas a posuňky, vše prozrazuje nízký rod a nízkou mysl.“ — Prosím tě, obdivuj se těm lidským plícím! Co tu nadávek jediným vyřknutím, a co přitom nejpěknější, že tě člověk pořád samým se sebou srovnává! A jaké lži zde nakupeny! Proč máš být sprostákem? Není tvůj kmen tak starý jako všech ostatních ptáků? A proč proletářem? Což je proletářem, kdo žije podle svého stavu? — „Se vši drzostí!“ Inu ovšem, když pán někomu vytluče, vynadá aneb svou ekvipáží někoho lehkovážně povalí a porouchá, nenazvou ho zajisté drzým; tak zvanému sprostáku ale už se drzost o hlavu otlouká, když jen někoho potká a hned jak paria před vyšším kastovníkem do prachu neklesá, aby ho svým stínem nepošpinil. — A co je ti do toho, jak vlašťovka vypadá? Inu ovšem, proč by ji nechválili, když jen ku krásnému počasí přilétá a zase odchází, kdy se lidem špatně vede. Ji chválí a tobě nadávají, a chce-li sedlák náš neodbytnost někoho naznačit, praví: „Stěhuje se jako vrabec z Čech.“ Hanebná to satira na tvou věrnost! Co se týká tvého oděvu, odvrátil jsem úsměšky už dříve. Neposlouchej jich, lidé jsou zlí, ba až sarkastičtí, a mají tak zlé srdce, že se ti i posmívají, že v zimě sedíš „skrčen v kruhu svých hladových bratrů, neladně rozčepýřen, s hlavou staženou mezi plece, a jen umouněný zobák a černé oko že číhá z kožichu“. Jakžpak máš v zimě sedět? A když přijde jaro, jsi prý „znovu starý vagabund“. Což se máš kvůli tak zvané dobré pověsti stát nedůsledným? I tvému rudohnědemu nadhlaví se posmívají, jmenujíce je parukou! Odpověz jim s oním francouzským friseurem:

Contemplez d' Absolon le déplorable sort,
s'il eût porté perruque, il évitait la mort.

„Ale nenáviděný paria mstí se bezohlednou, vpravdě kynickou nestydatostí na lidech a zvířatech. Nic mu není svatého; jmění cizí, krásné umění, mrav a zvyk, autorita a úcta jsou mu neznámy, všechno běře lehkovážně, všechno tupí a špiní.“ — Náhle sobě člověk, jenž po celý svůj život jiným jmění ubírá a válkou díla umělecká hubí a vědu zastavuje, vlastní mravy a zvyky za cizí — někdy s prospěchem, někdy z bujnosti vyměňuje, vždy a všude všem ostatním autoritou býti chce: náhle sobě hraje na svatého!

Mstíš-li se, máš k tomu zajisté tisíceré příčiny a podstatné právo, a činíš-li to s „drzostí“ a s „kynickou nestydatostí“, jsi alespoň originální. Což ale platí lidem originálnost! Máte dobře, že každé původnosti klnete. Nač individuálního vývoje! — Ať každý co nejúžeji přiléhá normám, které vy jste sami svému duchu a svému činění (někdy ovšem jen na oko) vymezili! Kdybyste přišli do blázince, bude vzdor vaší stejnosti rozumný lékař u každého jednotlivce z vás individuálnost dříve studovat a pak teprv speciálním těm datům všeobecná pravidla své vědy podloží! — Jsi prý hrubiánem. U tebe je to hrubství přirozené, jest to vlastně jen upřímnost a nemá původu v nějaké zlobě! Hrubiánem se musíš právě tak narodit jako básníkem; máš-li ale od narození nadání i k básnictví i k hrubství, staneš se velikým básníkem. A což lidé nejsou mstivi a hrubi? Ohlídni se jen, a přiznáš se zajisté, že vy vrabci jste praví trpaslíci proti historické mstivosti a hrubosti na př. leckterého spoluhubitele naší literatury. Tisíc vrabců se nevyrovná takovému lidskému vrabčáku!

Že prý také kradeš, a to sice zrnka obilní a vinní, třešně atd. Ty můj bože —

es heisst am Rhein,

auch Ehrlich stahl einmal ein Ferkelschwein!

a ani toho jsi se zajisté ještě nedopustil! Říká ti Čech, že jsi „spolužrout rolníkův“; kdyby jsi se něčím jiným

živil, říkal by, že jsi spolužrout někoho jiného. Že při živění se odvážnou mysl objevuješ a ničím tak snadno zastrašiti nebo vyděsiti se nenecháš, jsou zajisté pěkné vlastnosti, jež Čech snad jen ze závidisti snižuje.

Lituju toho, milý vrabečku, že ti musím říci, u všech národů že stejné požíváš nenávisti! Ano, chudáku! vždyť jsou lidé všude slabi! Vezmi třeba nejmizernější německý konversační slovník do rukou, a nalezneš tam o sobě zvučnou větu: „Ist keck, grosser Näscher, Schreier und Fresser.“ A v prostonárodních přírodopisech svých dokazují, že už svým cvrlikáním „Dieb“ dosvědčuješ, čím jsi. To ovšem chtějí dokázat, že jsi původně německým ptákem; já alespoň v tvém hlase nic německého neslyším a nepochybuju, že jsi býval někdy zasvěceným ptákem některého z tisíců slovanských bohů. Zůstaň jen náš! Vzдор tomu, že tě Čech spolužroutem rolníkovým nazývá, je přece živou ohradou pohostinství a stýskalo by se mu po tobě. Věru mne to bolí, že u nás nejsi ve větší vážnosti než jinde. Ani jedna národní píseň není tobě věnována a jakoby tobě k posměchu nenechali tě ani co hosta při „Vlkově svatbě“ vystoupit; jediná omluva této urážky by snad byla ta, že se vůbec jen čtvernohá zvířata zvala, a že jsi tedy ani ty, ani dříve zmíněný vrabčák-člověk při tom být nemusil. Všude tebou opovrhují, i zvířata tebe nenávidí a arrogantní modráček, „malaja ptica sinica“, praví při svém vypravování o ouřadech ptáků na moři, že „vrabci jsou na moři toliko chlapy“. Jediný Jihoslovan váží si tebe více, všímá si tvých osudů a zpívá v rozměru hrdinských svých zpěvů posud:

„Ženio se vrabac Podunavac
za vrabicu iz zelena grma“ atd.

Zbytečno ale se vzpírat; leckdy uklouzne i nejouhlavnějšímu nepříteli slovíčko plné uznání, a to pak tím více lichotí. Co se týká tvé tělesné krásy, vyvolil tě Čech přece za obraz maličkosti a tedy i něžnosti. Chce

slovo a pojem žalud v hádanku uvést a mimovolně mu vyklouzne:

„Jel sedlák do lesa,
uťal tam polínko
jak vrabčí kolínko.“

Nevím, tane-li mu také relativní tvá velikost na mysli, když pokračuje:

„Udělal z něj dvojí prací necky,
stolici,
polici
a ještě bábě zbylo na čepici.“

A co se týká tvé morální krásy, i tu musil uznat, zpívaje písňě kolední a líče v nich, jak vrabec volá na včeličku, aby dala Ježíškovi na kašičku „medu“.

Nejsi tak dotíravý, jak se povídá, a kde tě dokonce nechtějí mít, tam se nezdržuješ. Pyšný tluče jen tenkrát na zavřená vrata, když se o něco velikého jedná! — Skutečně jsou některá místa v Čechách, kde vrabce ani nespatriš. Vypravujou se o tom šeredné pověsti. Obcházel prý stařec čarodějník, a kde nechtěli vrabce trpět, upekł chléb a dal do něho jedu; udělal tím vrabcům, aby odletěli a vyhynuli, a ponechal v každé osadě jen půl druhého páru na památku.

Ba i dle bible nestojíš, můj chudáčku, na prvním místě, čemuž slova jako: „Nekoupí-li se pět vrabců za dva halíře?“ a výrok: „ani vrabec bez vůle boží se střechy neklesne“, nasvědčujou.

Přece ale žili a žijí lidé, již tě ctějí, ba i básněmi opěvují. Valerius Catullus, římský to prý Mörike, opěvoval dlouhou a krásnou básní smrt vrabce své milenky. Praví v seslovanštěném překladu:

„Plačte o gracie a amorety,
a co jen krásného na zemi, zaplač!

Zemřelť jest vrabeček drahé milenky,
zemřelť jest miláček drahé děvy mé,
jehož vždy chránila nad oko svoje.
Medově sladký byl, medově sladký,
znával svou paní jak dětátko matku,

— — — — —
— — — — —

Přeju ti všechno zlé, strašlivý Orku!
Navyknuls vše, co jen krásného, bráti!
Nám jsi vzal vrabečka, jenž byl tak krásný;
hanba ti věčná! — O předrahe ptáče!
pro tebe vypláče milenka očka,
vypláče očička krvavou slzou.“

Jiní zase opěvovali tvou chytrost a tvůj humor. Tak praví Friedrich Bach ve svých sice prý vylhaných, proto ale přece pěkných Sensitivách:

Dann fliegt er gemächlich nieder,
und setzt sich neben die Schlingen.
„Und spinnst du kein feineres Fädchen,
so soll es dir doch nicht gelingen.“

Ba i socha byla jednomu z tvého kmene už postavena. Není-li ale tak zvaný a taliba z tvého kmene, což s jistotou říci nemohu, byl tobě alespoň jmenem spříbuzněn. V jedné ze zahrad košířských u Prahy stojí socha a na ní psáno: „Reisspatz aus Amerika, kam nach Prag den 3. September 1792, ging heim den 17. April 1793.“

Před témdním jsem tě vzal ve svou ochranu a posud ještě stůněš, a ani má spravedlivá chvalořeč ti značně nepomohla! Sedíš, chudáku, rozčepýřen a schoulen, skrčuješ se, jako bys všecek srdéčku bližší býti chtěl a z něho sobě své sny o mladosti, o bývalém zdraví a o svobodě vypřádal. Kéž bych mohl onoho oráče po-

trestat! Přál bych mu věru to nejhorší, aby ho to zcela zničilo, ba přál bych mu i to, aby někdo z něho ctnostnou báseň udělal. Hodně zbytečnou to báseň — jiná by ovšem nemohla být, protože ctnost z rozumu pocházející o sobě ani nemluví, majíc se za nutnou a přirozenou.

A jak roztomile štěbetáš! Věru jsem sobě nepomyslel, že tak krásně, tak dojemně zpíváš, že tvůj hlas takových modulací schopen jest! Zpíváš jako slavík, jenže tvá píseň se vždy mnohem dříve ukončí, mnohem kratší dobu trvá, jako ty písně lidské krátké bývají, když srdce láskou překypuje. Zajisté je ta tvá píseň zvukem touhy a namáháš se, abys na mysli tanoucí obraz milenky tóny svými vymaloval! Vidí-li básník perský ve slavičí písni obraz své milenky a praví-li:

„Slavíci se naučili zpívat
milý obraz tvůj,
a já všude slyším teď zaznívat
milý obraz tvůj;
slyším, i když slavíka tu není,
milý obraz tvůj —
slyším, vidím ve bdění i snění
milý obraz tvůj“ — —

nepotřebuješ ty teprve podobného kopisty a můžeš směle říci, že tebe sama obraz milenky naučí tóny malovat. Ano, rozumím ti; vím jistě, že lásku zpíváš — kdož by toho také nepoznal! Láska se vždy prozradí, jako nenávisť, a o všech zamilovaných platí stejně slova Oettingerova:

„Selbst der Dummste muss es sehen,
dass ich ein Verliebter bin.“ —

Musím ti ale přece pro zábavu přečíst, co lidé o tvém zpěvu soudí. „A jak jednotvárný, nepříjemný jest hlas vrabčí! V babylonské směsi ptačího hlasu nalezne se

málo zvuků tak neladných jak v jednotvárném nářečí jeho. Celá tulácká sprostota jeví se v jeho zvucích.“ A ani na jmeno nemohou lidé tvému zpěvu přijít. Říkají, že remtětíš, čimčaruješ, cvrlikuješ, rarachotíš, štěkáš, a kdovíjak ještě mluvíš! Při posuzování umění závisí vše od stanoviska! „Málo je toho,“ praví Lichtenberg, „co posuzujem citem; při ostatním vždy kus předsudku nebo přívětivosti nadvládá.“

A nač bys také hleděl, abys se výtečným pěvcem stal? Pěješ svou jednoduchou prostonárodní píseň a zůstaneš při zdravém rozumu. Nač virtuósnosti? Jdu-li kolem skladů muzikálií, za jejichžto sklem podobizny hudebních veličin vystaveny bývají, myslím vždy, že mám řadu podobizen z fysiognomiky duševních nemocí před sebou. Každá hlava je jinak nakloněna, dívá se jak opilá zdůlí do výše a usmívá se podivně nerozumným blahem. Mám úctu před nimi, poněvadž mnohému z nich nerozumím, a přece hledám mimovolně pod každou podobiznou podpis — „po dlouhé duševní přípravě upadl v monomanií. Nemoc se charakterisuje stálou veselostí a radostí. Zpívá a směje se skoro ustavičně a vždy bez pochopitelné příčiny.“

Ba vždycky jsem rád štěbetání vrabčího poslouchával a celé hodiny jsem strávil sedě v slunci na našem dvorečku, díval se na vás, jak jste po střeše poskakovali, a poslouchal, co jste sobě povídali. Tenkrát jsem ještě nerozuměl, co sobě ptáčata povídala, nyní mně k tomu zase už trochu mladosti schází; — děje se podobně i lidstvu vůbec!

Ráno mne vždy budívalo štěbetání vaše skoro ještě přede dnem. Běžel jsem k oknu a poslouchal jsem, jak hrozíte kudrnaté Márince, že její matku vzbudíte, aby viděla, jak dceruška před ránem vstává a se studentem se milkuje.

Či ano, ty jsi více Márinky nepoznal, a byli to tvoji předkové, kteří s ní tak žertovali.

O, Márinka byla pěkné, skoro krásné děvče! Její plné a růžové tváře se usmívaly o něco ještě více než

tmavomodrá očka, plné a běložluté kadeře zdály se radostí sobě zahrávat, že v těch modrých hvězdách pod čelem o tolik méně čtveráctví sídlí než nad čelem a kolem skrání. I matka její byla posud hezká ženština a lidé říkali, že dceři krásu závidí, a lítovali této, že služby děvečky zastávat musí a pro ješitnost matčinu ani radostí nepožije. Matka vycházela sama na procházku, a dceruška zatím seděla v zahrádce a šila. Do zahrádky šla z několika sousedních domů okna. Zahrádka byla zanedbalá, protože byla obecním jměním celého domu, květin tam nebylo, a přece našla tam Mária vředy po trávnicích rozseté růže, ovšem už utrhané, vředy ale čerstvé ještě a krásné. V sousedních domech bydlelo mnoho mladých lidí a růže ty neležely snad vředy na témže místě, ale byly po všech koutech nasety a naházeny. Mária je vředy sbírala, a teprva když její Alfred se zlobíval a když říkával, že ti páni mohli svých peněz k něčemu jinému použít a že se pro ni nesluší, aby ty dary přijímala, nechávala je ležet — dokud se Alfred na ni díval aneb v zahrádce byl. Alfreda měla Mária vůbec tuze ráda, jak mu říkávala. Byl jednoduchý student, dobrý člověk a Mária jediný společník a zábava. Byli přesvědčeni, že se vzájemně milují, a nemilovali nikoho jiného, poněvadž s nikým se blíže neznali. Takové lásky povstávají chladně a zacházejí chladně; i u nich by to bylo zase přešlo, kdyby matka nebyla plamínek ve větší plamen rozžehla.

Docházel do domu jakýs ouřadník a žádal matku o ruku dceřinu. Byl to člověk elegantní, jenž brzo poznal, že matka ráda vesele žije; doprovázel ji na procházkách a platíval fiakra.

Matka byla těmito pěknými vlastnostmi tak překonána, že mu dceru slíbila a této přikázala, aby s Alfredem více nemluvila. Alfred a Mária byli více rozlobeni než zoufalí a umínili sobě, že vředy před slunce východem, dokud matka nejpevněji spáti bude, pod pavláčkou na dvoře se sejdou. Schůzky ty trvaly

dlouho, a mezitím ouřadník stále také přicházel, ačkoli v Mária s ním ani nemluvila.

Stýská se ti, vrabečku, že sedíš tak důvěrně u mých nohou a na mne pohlížíš, jako bys očekával, že tě bavit budu? Chceš snad o Mária dále poslouchat? O počkej, malý darebo, dověděl jsem se na tebe pěkných věcí a neodejdeš bez malého kázáníčka. Zde čti, co lidé o tobě povídají. — „Bez vyšších citů lásky hoví jenom svým chtíčům a žije v pustém souložnictví, v mormonském mnohoženství; s chlípou náruživostí rozmnožuje potomstvo po celé vsi a promrhává sílu životní před časem, záhy se vysílí a stárne.“ — Věřím tomu, už pro ty tvé velké černé oči!

Vidíš, to není hezké, musíš se polepšit! Vím ovšem, že jsi se všem těmto nectnostem od lidí naučil; máš být ale rozumnější než oni, sic tobě řeknou svým známým a znamenitým způsobem: „Proč se nechal svést!“

Není to hezké, můžeme ale historicky dokázat, že jsi se lidmi mnohoženství naučil. V místech, ve kterých nyní ani vrabců nestává a o kterých jsem ti vypravoval, že tam stařec čarodějník tvým otcům udělal, ponechal tento, jakž jsem povídal, na památku jen půl druhého párku. Na každý způsob tedy zbyli buď dva samci a jedna samička, aneb naopak, a odtud ten špatný příklad a tvoje polygamie. Ostatně se povídá, že máš úctu ku starým vrabcům, a každého že ctíš jako vlastního otce — pochází snad tato ctnost také z oné nectnosti?

Vytýkají tobě, že máš mnoho dětí! Inu, když tě nazývají proletářem a nebožákem, mohou ti to ovšem podle starého způsobu vytýkat. „Krásné jest“ — praví Juvenal — „být majitelem aspoň něčeho, a kdyby to byla ještěrka!“

Jsi však zajisté veliké lásky schopen, a známo, že někdy přemožen citem až mrtvicí raněn býváš a se střechy mrtev klesáš. A samička tvá je zcela pořádná

hospodyňka, tak pořádná, že ji sobě i Heine, chtěje vylíčiti domácí život trochu filištínské rodiny, za obraz vyvolil:

So spricht zu seinem Spätzelein
im Eichennest der alte Spatz;
die Spätzin piepet manchmal d'rein,
sie hockt auf ihrem Ehrenplatz.
Sie ist ein häuslich gutes Weib
und brütet brav und schmollet nicht;

— — — — —
— — — — —
A nyní ti dopovím o Márince: —

Schůzky obou milenců nezůstaly dlouho tajny. Matka promluvila s dcerou řadu moudrých slov, a domluvy a mateřská naučení šla za sebou jako řada perel. Podobné perly kanuly také z Márinčiných očí. Konec dlouhé rozmluvy byl, že Márinka řekla: „Inu když myslíš, matičko, vezmu si ho.“

V tentýž den se dozvěděl šťastný ženich oblažující rozhodnutí Márinčino.

Asi o hodinu později zaklepal někdo u nešťastného studenta na dvěře. Alfred odevřel dvěře a mna sobě červené oči spatřil vstupujícího úředníka.

„Jsem vám sice málo znám; ale nechtěl byste se mnou trochu na procházku?“

„Prosím, jsem okamžitě připraven!“

Po cestě mluvili z počátku lhostejná slova. Konečně počal ouředník:

„Nechci nikdy a nikomu v cestě stát a bůh mne chraň, abych snad někomu život pokazil a něčí bolesti vinu nesl. To bych sobě nikdy neodpustil! Víím, že milujete Márinku —“

„Prosím, o tom nemluvme! Já jsem se jí už odřekl a přeju vám z plného srdce, abyste třeba poněkud na mé outraty šťasten byl!“

„Ó nikoliv na vaše outraty! Kvůli vám se jí odříkám!“

„Jak? Odříkáte? Ó té oběti já nepřijímám!“

„Musíte ji přijmout.“

„Jaká to řeč? — Vy jí už nechcete?“

„Ne!“

„A já také ne!“

Zůstali stát, dívali se na sebe a dali se do smíchu.

„Tedy zůstane prozatím sama?“

„Neodpírám!“

A skutečně neodpíral žádný více a Mária se odstěhovala od času se svou matkou na Staré Město.

Krásnou látku jsem ti obětoval; jen malou variaci a můžeš z ní mít tisíc moderních novel čili „starých historií“. —

Po několika dnech pozoroval jsem několik vrabců honících se za jiným, nejspíše cizím vrabcem. Náhle usedli a cizí vrabec jim počal něco vypravovat. Byl to nejspíš vrabec staroměstský, aby se na způsob domácích pánů zeptal, je-li as ta rodina hodna, jež se právě byla přestěhovala. — —

Tenkrát ale přišla velká pohroma na vrabce našeho vřkolí, a to se strany, s které by to nebyl zajisté nikdo očekával, a to od naší dobré susedky, paní pekařky, o které celý svět věděl, že v každý pátek rozdává mezi žebráky za šesták drobných a deset tvrdých housek. Její manžel kupoval dům, ve kterém my jsme bydleli. Paní manželka musela dům ovšem dobře prohlídnout, prošla všechny půdy, dupala na cihly v průjezdu, klepala prstem na zdi, a aby věděla, mnoho-li jejích zástěrek dům měří, postavila se na ulici a měřila zeď svou hedvábnou zástěrkou. Lidé se smáli a pravili, že neumřela ještě bohata a že nemusí celému světu hedvábnou zástěrku ukazovat a se pyšnit, že dům kupují. Pomlouvači nevěděli, že zástěrou měřit je v pekařčině rodině zvykem. Sousedčina posud žijící matka měřivala vzrůst dceruščin podle své zástěry, dcera nyní měřila dům tímže způsobem, a když konečně přece stará matka dříve než dcera zemřela, a tato truhlu objednávala, udala truhláři délku mrtvolky taktéž svou zástěrkou. To

ale lidé nevěděli, smáli se a mluvili tak hlasitě, že to i vrabci slyšeli. Vrabci se smáli se žlabu měřící pekařce a jeden z nich, sedě zrovna nad zástěrkou paní pekařky, tak dalece se zapomněl, že humorem až překypěl.

Paní pekařka přísáhala pomstu. Kde kdo v sousedstvu měl nějakou past na ptáky anebo na myši, musil ji zapůjčit, a paní pekařka je rozestavila po dvoře a po půdách a nasypala otravné housky po ulici. A byl veliký mor a veliký smutek v pokolení vrabčím.

Bravo, vrabečku! Po šesti nedělích zdráv a vesel jsi se zase poroučel. Škoda, mohl jsi alespoň počkat, až přijdu domů, abych se z tvého odletu potěšil!

Byl jsi konsekventním! Sotva prý matka poodevřela okno, vyskočils na ně a už jsi seděl na protější střeše!

Vida, u nás ve světnici sotva na loket od země a při útěku hned na střechu! Pravidlem to zdravého rozumu, aby se síla šetřila k rozhodnému kroku!

Nuže sbohem! a škubej kanáry, kde jaký vylítne, za trest, že už dříve nevlít.

„... Zcela zvláštní pověra, upomínající na Itálii jižní, vyvinula se od roku 1853 v té vesničce zrovna před padovánskými hradbami ležící. Enrico Bareta, když byl tenkrát sňat se šibenice, pochován tu na veském hřbitově, zrovna vedle kostelíka věnovaného sv. Janu Křtiteli, jenž náhodou je také patronem popravených. Od té doby každého pondělka —“

Pšt!

„— přicházejí lidé, ženské i mužští, ale nejvíce děvčata, aby prosily „dušičku popraveného“ za pomoc na cestě, za věštbu, za cokoli. Učinila prý již velké zázraky. Jednou přispěla loupežníky přepadenému kupci na pomoc, a sice co kostra, zrovna jak z hrobu vstala. Také visí na kostelní stěně zvenčí obrázek v černém rámcí, prý Enrica Baretu představující: kostra na šibenici, ošlehávaná plameny očistce. Kdo chce jeho pomoci, musí u hřbitovních vrat zout střevíce —“

Ale pšt!

„— a jít bos, odříkáváje růženec, třikráté kolem hřbitova. Pak poklekne u hrobu, obětuje naň ten růženec svůj, a přednese nahlas svou žádost. A teď naslouchá, jakého zaslechne znamení. Je těch znamení celá řada, šťastných i neblahých. Kokrhání kohouta je na př. šťastné, ale když osel —“

Budeš-li pak tichý, pohane!

„— když osel zahýká, je v tom zjevný nezdár. Nejkomíčtější je, když takhle přijde děvče a začne: „Dušičko popraveného! Ty víš, že se mně stal Antonio nevěrným. Vezmi spletené dŭtky —“

Ne — není možno číst! Bestie, nebudeš mlčet? Krk ti zakroutím! Jen se třepetej! Skrz kosti to jde, skrz — že prý papoušek užívá svého zobáku mnohostran-

něji než jiní ptáci — to je bohužel pravda, a krku, a plic — celým tělem vřeští — budeš-li pak trochu tichý, bestie!

No mlč, vždyť jsi hezký! Trochu za ouškama škrabat — ne? Eh — to je dobrota! Ten nastrkuje hlavu a drží jako zkamenělý! Ano, to mají všichni papouškové rádi. A jak jsi ztloust, chlapíku — samý tuk, jako mýdlo. Spravil jsi se, vzdor tomu, že bydlíš u spisovatele špatně placeného, a k tomu ještě lenivého. Ale vypadal jsi, když jsi přišel!

Zdalipak víš, že tomu příští vánoce už budou tři leta, co jsi u mne?

Ano, už tři leta mám toho zlosyna. Bylo to na den nebo na dva dny před Štědrým večerem, když mi ho přivezl přítel z Hamburku. Tenkrát mrzlo, jen praštilo, a když jsme papouška vyndali z malé dopravní, jak nástřešní vikýřek vypadající klíčky, třásl se chudák jako osika. Neměl jsem kleci a ničeho podobného, a dal jsem ho na hůl mezi dvě sedadla ke kamnům. Každé pírkó na něm stálo zvlášť, jak se čepýřil. Pak se vzpamatoval, ale dodnes přicházívá občas na něho zimnice, právě v největších parnech; má památku.

Myslím, že se mu nedařilo u mne špatně. Do klece jsem ho nedal, nechal jsem ho volného; koupil jsem mu elegantní stojan: dole velká plechová mísa, pak stojan tmavohnědě olakovaný s několika příčkami a nahoře plechová žlutá lýra, s pohyblivým kruhem uvnitř, aby se mohl houpat. Velmi pěkný stojan. Jednou přišel jistý dramatický spisovatel ke mně a pravil: „Básníku, tak vy jste mu dal svou lýru?“ — „Jen pouzdro,“ já hned na to, „lýra je dutá, duši jsem nechal v sobě.“ Je vidět, že i spisovatelé někdy se baví duchaplně.

Měl jsem ho rád a mám ho pořád ještě rád, abych se přiznal. Tadyhle mně napadlo, že mu co družnému zvířeti musí být vlastně u mne starého mládence trochu teskno. Koupil jsem tedy velkou klec a do ní mladého špačka. Soudil jsem zcela správně: špaček bude sem tam skákat a papoušek to uvidí, špaček bude

hvízdát a papoušek to uslyší. Ale špaček ještě nehvizdá, jen skáče, a žere mně z ruky mouchy, nad čím je moje posluhovačka, před kterou se plaší, celá uražena.

Potřebuje moc much, musím pořád chytat. Rád to dělám, ale namahá to. Jakpak abych si začasťe pozval společnost přátel. Nebo abych se oženil. Žena by si mohla ráno přivstat a chytat mouchy. Pak by mne alespoň na posteli neštípaly. Musí být příjemno, být ženat.

Ale pardon! Teď vidím, že zvědavý čtenář mého papouška vlastně pořád ještě nezná. Ani to neví, ku kterému ze z těch čtyř set a dvanácti papoušcích druhů, kteří po světě křídly tlukou, můj papoušek patří. Je již potřebí, abych ho popsal. Tedy druh: *Psittacus amazonicus*. Velikost: větší než holub. Barva: zelená, na tvářích žlutý a modrý, v křídlech s překrásnými, červenými a tmavomodrými brky. Povaha: nesmírně mizerná. Je to chlap zlomyslná, jak nejsem týden doma, už mne kouše, a také teď, když se zapomenu a nechám mu prst v zobáku příliš dlouho, odnesu krvavé stopy. Vzdor tomu mne miluje, skoro tak jako vařenou rejži.

O jeho předcích nevím bohužel ničeho, leda to, že Kolumbovi soudruzi dle nich poznali blízkost země. Ale tomu už je dávno. Rovněž osobní jeho osudy jsou mně zastřeny rouškou tak hustou, že ji asi už neproniknu nikdy. Snad ho vylíhla na svých nadrech nějaká brazilská Julia Augusta, snad ale také ne. Pozdější jeho osudy nebyly as napořád příjemny, máť jeden drápek násilně vytržený a jedno křídlo trochu pochroumané. Ani dřívějšího jeho jména nebo příjmení neznám; teď mu říkáme „Papoušek“ a on je s tím spokojen a říká to za námi. Takto zpívá anglicky, mluví portugalsky, kokrhá jako kohout, a když ho pro přílišnou nezbednost chytanu a hodím do druhého pokoje, sedne si tam na sesli a nadává po německu „verfluchter Kerl!“ Jakkoli musím slova ta co nejprísněji odmítnout, jakožto zajisté hrubá a naprosto nepřislušná i nemístná, přiznávám přec, že svědčí zas v jistém směru o jeho ostroviti-

pu a pozorovatelském talentu: on ví, kterým jazykem mne dopálí.

Co o papoušcích věda říká, vím. Papoušek je nejvyšší pták, opice mezi ptáky. Jako je pes nejlidštější čtvernožec, je papoušek nejlidštější pták. Vnitřní ústrojí jeho je prý velice pozoruhodné. Jeho paměť se chváří co výtečná a přisuzují se mu k mé radosti i některé vlastnosti mravní: on trpí sice zamilovaností, ale je věrný a svým mladým oddán láskou upřímnou. Syn po otci dědí hnízdo, z čehož lze vidět, že je papoušek také přístupen právní úpravě společenských poměrů. A je z něho dobrá polívka.

Co pak se týče osobních vlastností a náklonností papouška právě mého, zdá se, že nemiluje špačků. Nebo snad že je žárliv. Když jdu k špačkovi, třepá sebou papoušek a jeví náramné pohnutí. Roztrhal by toho skromného ptáčka, kdyby mohl. A když volám na papouška a přeřeknu se, a volám „špačíčku!“ — já si to ještě pletu — nejde už ke mně.

Zato mu rozhodně chválím, že na cizí lidi je velmi zlý! Na každého vrčí a už leckterému prokousl prst. Ano — jen se koukej, darebo, o tobě mluvím, o tobě! Když nebudeš hodný, dám tě —

Teď někdo u mých dveří zvoní. Frr — ze špačkovy klece na stojan! Jak někdo zazvoní, už je tam a na stráži.

Jen kdybych nemusel vstávat a jít otevřít! Kdybych byl ženat, řekl bych: „Ženo, někdo zvoní —“

Ah — přítel Bernard!

„No tak se posad', kamaráde! Žena zdráva? Děti?“

„I což ty! Je toho plný dům, až člověka hlava brní!“

„Sedni! Co mně přinášíš?“

„Když nám tak pořád o svém papoušku vypravuješ, vzpomněl jsem si na něco, co se ti snad hodí. Tak to je ten pán? Pojd' —“

„Nech ho, nech ho — hned bys byl prstem v umývadle a umývadlo plné krve,“ varuju přítele. Ale tro-

chu jeho řeč mnou cukla. Je pravda, mořívám lidi vypravováním o svém papoušku. A když vidím, že interest není velký, pak, přiznám se, něco přilhu — jiný by řekl snad „přibásním“, ale já nemiluju takových točených slov. Honem jsem hledal teď ve své paměti, zdaž jsem nelhal něco, kvůli čemu bych —

„Když jsem byl hochem,“ začal Bernard, „sedávala pod loubím před naším domem zvláštní baba. Vlastně babou ještě nebyla, ale na Uhelném trhu se říká každé prodavačce baba. Den co den jsme my kluci měli s ní svou zábavu, zcela spolehlivě. Nebyloť dne, aby nebyla k večeru najisto měla svůj „tampus“*, a na to jsme čekali. Hned vedle byl ptáčník. Měl vyvěšeny papoušky, mezi nimi jednoho šedivého, který mluvil — vlastně nadával. A když byla baba opilá, začlo dueto mezi ní a papouškem, a my skákali kolem.

Zvláštní baba! Už její krámk byl zvláštní. Měla na prkně trochu prázdných lahviček nejrozmanitějšího druhu, pak trochu na půlky a čtvrtky nařezaného komisárku — „černý Tonda“ jsme mu říkali — a dost. Takové stánky s komisárkem už teď na trhu ani nejsou. Kupovala jej od vojáků, a když přišli vojáci Italiáni, mluvila s nimi zcela plynne italsky. Říkali jí proto Taliánka. Ona ale byla Moravankou, dle řeči.

To trvalo dlouho. Mne dali rodiče k nejbližšímu kupci do učení a tam chodila Taliánka na kořalku. Jednou přišla také a sotva že se vyškrábala přes ty dva schůdky nahoru. Měla na zádech malou nůšku. Prosila pána, aby jí nůšku někde schoval. Že prý je churava a musí do nemocnice. To se rozumí, že jsme po jejím odchodu nůšku hned prohlíželi. Byly tam skvostné, hezounké šatečky, pro děvčátko tak dvouleté, a v šátku nějaké papíry, nejvíc dopisy. Vše bylo psáno italsky a my tomu arci nerozuměli. Pán to poslal na půdu.

* Přítel Bernard zde užil z jemnocitu pražského výrazu „tampus“, aby nemusil o dámě neelegantně se vyjádřit, že bývala opilá.

Pak přišla zpráva, že Taliánka umřela. Šatičky se někomu darovaly, nůši jsme spálili při pražení kávy a ty papíry jsem vzal k sobě. Už jsem je chtěl často zahodit, ale náhodou jsem je přece zachoval. Tu je máš — jsi novelista, snad se ti k něčemu hodí!“

A Bernard položil na stůl přede mne malý svitek, zabalený v novinách.

Frr! a papoušek je na stole. Takhle v novinách přináším mu koláče domů a důmyslné zvíře se teď mýlí!

Rozbaluju to a papoušek pomáhá. Něco dopisů hedbávnou tkanicí — jdeš pryč! — ovázaných. Rozvázal jsem tkanici, na dopisech, datovaných z Říma, Benátek atd., adresy — já tě praštím, že...! — „Slečna Maria K. v Olomouci“, pak jednou „Slečna Maria K. v Praze“.

„Tadyhle je nějaký přípis úřední,“ ukazuje Bernard na vyčnívající papír.

„Dovol okamžik, jen co tomu chlapu zakroutím krk!“

Rozestřel jsem přípis, psaný italsky. Zněl následovně:

„Enrico Bareta, dříve již jednou v Olomouci trestaný a pak amnestovaný, souzen nyní vojenským soudem zdejším a pro velezrádu odsouzen k smrti, kterýžto výrok na něm vykonán dne 11. dubna b. r. K výslovnému přání popraveného dává se Vám o tom úřední vědomost. Padova, dne 30. dubna 1853.“

Podpis měšťanostův.

Adresa zase: „Slečna Maria K. v Praze.“ —

Palčivá bolest mne vyrušila z náhlé zadumanosti. Papír byl rudě zbarvený, z prstu se mně řinula krev. Papoušek byl užil příležitosti.

Z POVÍDEK MĚSÍCE

Často za noci mne měsíc doprovázel a znali jsme se dobře, tak dobře, že se až rozhovořil němý měsíc. Vypravovával velmi mnoho, divné věci, jakž může jen ten, kdož ve dne ani nežije a jen noční rosou se sytí a po snech dřímajícího lidstva kráčí.

„Jiní předou z jediné myšlénky knihu,“ pravil ke mně měsíc, „ty učiň ze sterých skromný feuilleton; to osud tvůj!“

Noc první.

Jednou, v překrásném letě, byla noc tak jasná, že jsem podobné ještě nepamatoval. Stíny, které staroměstská věž vrhala, byly jako za dne ostré, a když jsem prošel staroměstskou věží mosteckou, zdál se mně most, řeka, město i nebe zaplaveno dnem, ale dnem mrtvých, kouzelně zatemnělým a zeslablým, a světlo měsíce podobalo se světlu dřímajícího slunce. Nebe bylo modrošedé, nikde ani mráčku a Petřín i Hradčany zdály se mně vzdálenější než jindy a ostré jindy okraje jejich splývaly s nebem. Praha se mně podobala dívce, u které nebe plno nadějí obestřelo se průsvitnou rouškou smrti. Měsíc jak rybí oko jasný ploul zádumčivě, a když mne uzřel, počal hlasem přitemnělým a smutným. Dříve ale, aby ani strážník mostecký ho neslyšel, hodil plno kusů modrého stříbra do řeky, a strážník se zadíval přes zábradlí na vlny, jak hravě šplouchajíce stříbrem jedna k druhé házely, je potápěly a zase vynášely.

„Dnes je mně tak přepodivně ouzko,“ pravil měsíc, „nemohu se zbavit divné vzpomínky. Krácel jsem ondy také Prahou a rozléval záplavu světla. Náhodou jsem

pohlídl v jedno okno, a tu spatřím mužskou bledou tvář, anaž zrak lesklým sklem přímo na mne upírá. Tvář ta se mně zdála známa, i zůstanu stát a podívám se líp na muže i dovnitř malé světničky. Nemohl jsem se hned upamatovat. Nábytek byl chudý a odřený. Za zády mužovými stál malý stolek, potažený roztrhaným voskovým plátnem. O kousek dál bylo lože a na něm spala klidná stařenka. Rozkošná to stařenka! Vlasy měla pod čepečkem již bílé, na jemných tvářích leskly se ale růže jako v obličejí mladice. Sotva jsem mohl zraku odvrátit! Když jsem pohlédl po stěnách, vidím tu sochy a obrazy slavných spisovatelů — a vtom jsem sobě připamatoval muže. Viděl jsem ho před více léty ve veselé společnosti; připíjelo se na zdraví jeho, velebili v něm nadání nového básníka. Od těch dob jsem ho nebyl spatřil. Neměl rozžaté svíce, byl ale přece na zídce okenní rozložil papír a třesoucí ruka jeho držela tužku. Obličej jeho byl značně zestárnul, oko nemělo mladistvého lesku více, pohlížel ke mně jako v zimnici: „Jen málo lét jsem hřešil a žil bez rozvahy, jak jiní žijí,“ vzdychal, „a málo těch lét dostačilo, aby srdce zvadlo a mozek vyschnul. Tenkrát jsem myslil, že myšlénkou svou povznesu lidstvo, a nyní jsem jako vysloužilce, jemuž z milosti v chorobinci místo strážce dáno, aby střežil myšlénky zmrzačené a nedochůdné. Měl jsem velkou budoucnost a mám nyní chudičkou minulost. Prsa má se dmula písněmi, nyní nedovedou ani písničky nejchudší. Sláva je mně nedostížitelná, uprchla navždy, žil jsem nadarmo, i nádeníkům prostým k posměchu!“ V pohnutí se muž odvrátil ode mne a zrak jeho utkvěl na spící stařence. Vstal tiše a přiklekl k loži. Líbal starou, rozpracovanou ruku opatrně, aby stařenky nevzbudil, a hlasem chvějícím, citem dušeným pokračoval: „Tebou, matko, na Tvých prsou jsem se stal pěvcem, kéž bych nebyl se nikdy vzdálil od srdce Tvého! Tys píseň nejdojemnější, Tvůj život je nejkrásnější melodií; slávou by byl již korunován, kdo by dovedl zapět Tebe, píseň vtělenou! Tys, matko, prožila a

protrpěla již tak mnoho a těšíš se ještě z života; má mysl ale pohrává již se smrtí, jsem a již zůstanu píseň nedozpívaná. — Ach, jen jednu, jednu pravou píseň chtěl bych ještě zapět, a poslední ta píseň patřila by Tobě, matko, jakž jsi nad kolébkou mně zpívala píseň první.“

Stařenka se ve snu usmívala, zdálo se jí, že mluví se synem a že naň kývá. Rty její šeptaly: „O můj pohřeb neměj starosti — mám již všechno uchystáno — černý rubáš — dotýkaný růženec —“

„O ne — ne — jen ne přede mnou!“ bědoval muž. „Což bys mně přála, abych viděl Tebe na marách, což bych přál já Tobě, abys viděla mne? Nemám mimo Tebe ničeho, ba ani touhy a naděje. Nejlíp, když půjdem spolu, snad bys žebrotou klepala na cizí dvěře — — jak písně mé na lidská prsa!“ — A hlava mu klesla k prsoum. —

Včera jsem do světničky zase oknem nahléd, bylo odevřeno. Na prkně ležela stařenka natažena. Černý měla rubáš na těle, v ruce dotýkaný růženec, na hlavě bílý čepeček a na tvářích růže. Vedle ní ležel syn v šatu bílém. Tváře jeho byla smrt ještě více zbělila, na prsou ale, zrovna nad srdcem, skvěla se růže krvavá.“

Noc druhá.

Nikdo by nevěřil, jak krásna je Praha za noci, v záři měsíční. Lidé usnuli, kámen oživnul, i ty sochy na Kamenném mostě nabývají života. Za dne již velebné Hradčany jsou v noci ještě velebnější. Postřeny jedinou barvou temnosti povznášejí se vysoko do prázdného nebe, a strmá věž sáhá až ku kmitavým hvězdičkám. I ta Vltava hučí hymny, a nad jejím údolím stane měsíc, jenž někdy se nemůže ani rozloučit s čarokrásným pohledem, a dívá se a dívá, pokud ho žárlivé slunce nezaplaší. Měsíc přijde leckam a vidí mnoho, řekl mně ale dosti často, že není v kráse města nad Prahu. Jakož ale

cestovatel vypravuje i o výjevech na místech méně půvabných rád, vypravoval mně také měsíc druhého večera následující:

„V severní Asii,“ začal, „v sídle Mongolů seznal jsem mladého šamána, kněze zaklínače. Byl ještě tak mlád, že věřil s lidem v šamány ostatní, již ho cvičili. I vyšel podvečer po prvé ven z osady, aby zaklínal duchy zemřelých, kteříž hubili kraj bouřemi, ledem a smrštěmi. Jeho šat byl bělejší sněhu, s pasu vyšíváného splývaly kůže hadů, usmrcených, když jsem byl v ouplňku. Vyšed postavil se do pláně a rozpřáhl ruce proti černým hradům, které před větrem se hnaly jako havrani a se zemí splývaly spoustou písku až ku nebi šlehanou. „Staňte!“ opakoval třikráte. „Uspí se přírodo, zaraž oblaku, lehni země. Poslouchejte hlasu mého a neposlouchejte duchů našich zemřelých, kteří ve zlé nenávisti ničí život náš morem, hladem a jinou pohromou. Jasně je slovo mé a jasnější čelo mé než mysl zasmušilých duchů z poušti Gobi. Vyjasni se nebe, vichrové staňte!“ opakoval zase třikráte a rukou činil přitom divná znamení.

Avšak pískové stěny se blížily, vichr hučel jako padající vody, vzduch se temnil a temnil jako rozplývající sníh. Zrak mladého šamána jevil udivení. Ohlídl se po osadě své, i ta již byla zatemněna a neviděl jí více. Oko jeho však zazářilo zase mocnějším přesvědčením, rozpřáhl opět ruce. Hlas jeho byl již dušen a přerušován návalem větru a v oči mu tloukl písek.

„Zpátky do pustiny Gobi, vy, kteří bydlíte ve vzduchu a ve vodách, na skalách a ladech sněhových. Život je smrti mocnější, člověk přírody volnější. Zpátky, než vyslovím šamána přemocnou kletbu —“

Vtom udeřil ho vichr v prsa, oblaky se naň položily, šamán klesl na kolena. „Zaklínám —“ zajektl ještě v stonásobný hrom, již ale věžila se nad ním hora písku. Osada byla vyvrácena, vichr spěchal k osadám jiným a z dálky vypadal jeho hukot jako úsměšný hlas, posmívající se lidské víře.

Vyplul jsem z oblaků a spatřil jsem spoustu. Nebohého šamána ale již nespatřím, leda až víchr roznese zase mohylu, a pak z něho budou již kosti bílé.“

Noc třetí.

„Byl bál v Jardin Mabille,“ začal měsíc. „V husté zeleni stromů šlehalo tolik světél a tolik se jich plazilo po trávnicích, že jsem nemohl proniknout tam, kde bylo nejživěji. Náhle se však v krytém kruhu kolem hudebníků ztemnila světla, aby snivěji dojímal kankán. Tu jsem tam nahléd a pátral rychle po lidech.

Tančících nebylo mnoho, loretky s najatými tanečnickými shlukly se jen v několik pohyblivých ostrůvků. Zvláště kolem jednoho bylo diváků, že se až tlačili. Právě když jsem tam pohléd, odvracel se mladý muž od ostatních a vzdaloval se znenáhla z podstřeší. Ten mne zajímal a vyvábil jsem ho světlem ještě dále.

Vypadal rozmrzele. Pověstná Mabille nebyla s to rozveseliti člověka, který ji po prvé byl navštívil. Založil ruce nazad, chodil stromovou klenbou a mluvil polohlasitě: „Strašná ty bído lidstva, jež se ještě usmívati musíš. Každý ten nuceně rozpustilý úsměv proniká mne jako nůž, jako prosba žebrákova, jenž dí: Smilujte se nade mnou, abych moh v bídě dále žít — nevyruším vás smutným obličejem, ejhle, vždyť se směju! A z úst řine se krev a žebrák se směje! Jsme také jeho bídou vinni, on to cítí, chce ale žít a usmívá se na nás. — Hnusí se mně zde neštěstí — jak smutno, když se neštěstí hnusí! Nebohé tvory! Z očí mutí jiskry a zívá z nich hrob, líce se usmívají blaze a kolem úst zahrává bolest samy sebe zaklínajících, v srdci je palná poušť a prázdnota a tělo se vyšvihuje ve veselých skocích a mdlá noha lítá až nad hlavu — čím výš, tím líp, čím blaženější úsměv, tím větší žeň, neboť člověk dává plačící bídě po krejcaru, smějící se ale zlato. A jaký to výraz bohatého ducha ve mnohých tvářích! Celý svět

myšlének zračí se v nich, ale myšlének nedomyšlených, obestřených zoufalostí, která se již sama sobě protiví, zhnusila a zemdlela. Kdo ti vedl štětec, nesmrtelný Couture, když jsi líčil úpadek Říma a všechnu bídu padlého světa vložil v jedinou ženskou tvář!“

Náhle se vyrušil ze samomluvy, trhl sebou omrzele a pohodil hlavou. „Co je vlastně člověku do toho všeho,“ pokračoval. „Nač mám být mrzut, jsa první den v nejveselejším městě světa. A vždyť ani toto místo není bez mocnějších vzpomínek pro mne, připomínajících mně zemi, kterou jsem teprve opustil. V této končině pařížské bývaly prý nejslavnější turnaje, až sem zavítalo udatné rytířstvo naše, aby ukázalo silnou svou zbraň. Česká sláva zalítla vícekrát až na Sekvanu, rozšířila se po celé Evropě, české jméno —“

Nedomluvil. Dvě mladinké a krásné loretky byly sobě cizince všimly, následovaly ho a jedna z nich dotkla se právě vějířem dlaně nazad ležící ruky jeho. „Vy jste, pane, cizinec!“ — „Ovšem.“ — „Špaňhel zajisté!“ — „Ne, jsem Čech!“ — „Ach, Uher tedy?“ — „Pravím, že Čech!“ — „To znamená Polák? či Rus?“ — „Ne!“ — „A co je to tedy Čech?“

Neobdržely více odpovědi, mladý muž pádil stromovím ku východu. Jako by otázka celý svět znajících loretek „a co je to tedy Čech?“ ho pronásledovala, kráčet rychlým krokem ven, tak rychlým, že se za ním až policejní strážníci podezřivě dívali. Pádil dolů Elysejskými poli, na jejichž konci strmí luxorský obelisk nad místem, kde druhdy guillotina stávala — nejdivočejší hříčka ducha lidských dějin.“

Noc čtortá

Obláčků světlošedých byla síla na západní polovici oblohy, bylo jich jako zkušeností v mozku stárnoucího muže, a jimi ploul měsíc tak rychle, že se brzy celý za jedním schoval, brzy z druhého zase vykukoval, a opustiv jeden již v jiný zabřídal. Nemluvil.

„Což dnes nebudeš vypravovat?“ tážu se.

Měsíc odstrčil velký oblak a vyhoupl se v modravý kruh. „Jsem mrzut,“ pravil, „a nevím ani proč. Neděje se vám lidem také tak? — Vy jste praví podivínové se svým životem, se svými náhledy; líbíte se mně ale právě tak, jak jste, že se rád na vás dívám a rád vás sprovázím. Včera jsem seznal zase něco z vás, nebylo to ale právě pěkné.

U staroměstského přívozu leželi na břehu dva mužští. Byli oděni z polovice v hadry. Jeden z nich hleděl upřeně k mostu, usmíval se a vypravoval: „Ne, v létě se žívím vždy poctivě, za léta užíví velké město jednoho nebo dva lidi vždy v poctivosti. Jako by to lidi pálilo, že letní slunce na ně svítí — když přijde léto, začínají bláznit a jeden po druhém skáče s mostu do řeky, aby se ochladil. Povídají někdy, že z hladu. Nu a já tu pohodlně ležím a čekám, a když některý se shoupne, odvážu honem kocábku a vytáhnu ho, možná-li; za to pak mně dají u ouřadu odměnu. Vytáhnu-li ho již mrtvého, pustím ho zase po vodě, ať sobě hledá štěstí dál. Na dnešek se mně ale nevyplatilo. Bylo k půlnoci, když se najednou zatřepetaly nad zábradlím bílé šaty a hned nato šplouchlo to do vody a s mostu zazněla píšťala policajtova. Osobu nesla voda ještě na povrchu, když jsem k ní dorazil, stálo mne ale mnoho práce, než jsem ženskou dostal do kocábky. Byla mlada a slušna. Než jsme přišli ku břehu, vzpamatovala se a prosila mne pro všechno, abych ji nevysazoval na břeh, kde už policajt čekal. Poslechl jsem jí a zatočil vzdor hrozbám s břehu k Malé Straně. Tu jsem ji doved honem k sestře své, aby jí vyměnila šaty; dala jí ovšem horší. Pak jsme šli do Jezovitské zahrady, kde byla muzika do rána. Mezi tancem mně vypravovala, že se v noci rozkmořila v hospodě se svým milým; utekla mu, byla ale už opila a v stavu tom ji napadlo, aby se utopila. Dost jsme se nasmáli, uměla mluvit. Ráno jsem ji sprovázal domů na František. Když jsme vešli odevřenými dokořán dveřmi, viděl jsem, jak jedna ženská narovnávala oudy mrtvé

stařenky. „Matka už umírala dva dni,“ povídala moje milá, „půjč mně půl zlatého, kdybych něco potřebovala.“ Začala se hádat se sousedkou, že mrtvole vzala něco ze šatstva, a já uklouz. Škoda taky půl zlatého, beztoho dala matku do kaple!“

Noc pátá

Povídky měsíce nebyly vždy stejně dlouhé. Někdy jsem došel mostu, když měsíc již zacházel, někdy jsem zase již sestupoval, když teprve vycházel. Pak se za mnou hnál ulicemi, a kdekoli střechu přescočiti mohl, položil světlo své mně pohodlně v cestu.

„Včera jsem viděl bodrého chlapíka,“ vypravoval noci páté. „Kráčel zde také po mostě. Když byl prošel první mosteckou věží, zůstal stát a povznesl zrak ke mně. Krásná tvář! S hlavy splývaly měkké světlé kadeře, na pravidelném, bílém obličejí byl lehýnký úsměv nejvyšší blaženosti, oko se lesklo, ale mdle, jako se leskne tichá voda v plném světle mém.“

„Sviť, měsíčku, polehoučku na ten panský —“ začal pro sebe; nepokračoval ale, zavrtěl hlavou a dal se v pochod; šel trochu nejistě, jako když lehký větřík větvi klátí. „Nač bych mu předpisoval, ať si svítí, kam chce — ať dělá vůbec každý, co chce. Že ho to neomrzí chodit po nebi — a bez nohou! — Jakpak by asi vypadal, kdyby měl nohy! — Takhle aby měl chromé, jako by mu je friseur natočil, to by uličníci.... Nu a proč ne! Kdyby se takhle koupal a pak mokrý na slunce leh, mohly by se mu snadno zbortit. — Já dnes ale také nějak zbortěle — šest dní, člověče, pij, a sedmý se vyspi — zítra budu spát, beztoho nemám více peněz. Kdyby mne má milá viděla — opilý ideál! — Hloupost ty ideály — když se volá náměsíčník pravým jmenem, brkne. — Být ideály opilým nebo pivem, to je jedno — a když člověk sezná, že nemůže duchu podle chuti sloužit, slouží tělu, v tom je rozum. Idealistům může vždy-

cky přikyvovat hlavou, aby jim — Achich — to je horko, kdo by to hledal v tom pivě. Nemohl jsem dříve vystát lidi, kteří pivo pili, a teď je mám tuze —“

Neposlouchal jsem více měsíce, rychlým krokem byl jsem došel konce mostu. Na náměstí mne ale měsíc zaskočil ještě jednou.

„Nemohl jsem se přemoci a zaskočil jsem v Mnichově do Glyptotéky. Tam se usmíval kamenný mladý satyr tak blaze ze spánku svého, tak blaze a opile, že jsem se od něho ani odloučiti nemohl. Kámen jakoby živý —“

Již jsem mu zase unikl, neboť co na tom všem: něco podobného se může každému stát a nepotřebuje být ani satyr ani blondýn!

Noc šestá

Hloupý měsíc! Všudy přijde, i do komory umrlčí i do komůrky nevěstiny, všechno vidí, i mírný pohyb spícího ptáčete i zářící oko jaguára, a vše zase poví, i to, co může, i to, co nemusí každý vědět. Naší zemi je přidán co policejní dohlídka.

„Vy jste měli ondy národní slavnost?“ tázal se.

„Vždyť víš!“

„Ovšem, ovšem — díval jsem se. Zrovna jsem přišel do Čech, když již táhli s hory dolů od zřícenin, ku kterýmž sobě byli z města vyšli. Hluk se rozléhal daleko, zvučné zpěvy, hudba, rachot vozů, hlasité hovoření tisíců mísilo se v hukot mocné řeky. Nad městem vznášel se jasný vzduch, odlesk to slavného osvětlení, hustá světýlka vyskakovala již zdaleka vzdor tomu, že silnicí k zříceninám leží předměstíčko nejchudší. Předměstíčko to je obrazem vaší síly, vaší budoucnosti; chudoba je váš znak a z chudoby vzrostla kdys nejmocnější církev. Což o ty bohatce uvnitř města! Domy své dají ozdobit, ale práci tu konají sluhové a vynaložený groš není ani grošem pro pány. Zde venku však, před branou napolo zbořenou, zde je pravý svátek; zde nesvětí dnes

vůbec proto, že je jim vůbec jedno, jak tráví někdy čas. Půldne obětoval dělník, aby snesl ratolestí a domek svůj jím ozdobil a opadanou maltu zakryl; hrubou červenou hrudkou a neforemným písmem německým napsal na stěnu: „Sláva vlasti“. Na zříceniny ale nešel, ti páni měli všichni tak krásný šat! Zde seděl před domkem svým, rozmlouval volenými slovy, ruce se mu chvěly radostí, jaká i lehýnký strach budí. Naslouchal blížícímu se hluku, tam slaví národ sama sebe, a on patří k národu tomu! Jen jedinký domek není okrášlen. Domek má jedinké okno a máleží vetchému, chudinkému stařečkovi. Ten nemohl pro chvoj a listí, třesoucí ruka nedovedla také hrudkou psát. Jediné, co učiniti mohl, bylo, že do okna postavil malý obraz svatého Václava; vedle obrazu ležely dvě zavřené velké knihy. Rozlil jsem na okénko plnou zář. Stařeček klečí u okna; třesoucí ruce jsou sepjaty jakoby v modlitbě; nemodlí se ale, ač rty se chvějou, neboť nakloněnému uchu zdá se, že tam v dálce zpívají sami andělé zaň Hallelujah. Staré oči pláčou, až slza slzu topí. Již jsou lidé zde, již krácejí po dřevěném mostu. Napřed jdou oslavenci, vážení mužové národa; jeden z nich píše mnoho, aby lid o něm mluvil, druhý řeční mnoho, aby sláva jeho rostla — „sláva!“ hřmí to za nimi a stařečkovi zdá se, že se tu vznášejí serafíni, lidu andělé strážní. Vesele krácejí kolem jeho okna, nad nimi šumí prápory, za nimi volá lid „sláva!“ Ani nevidí stařečka a jeho slz, ani nevědí, že knihy, o které se třesoucí právě opírá, jsou Písmo svaté, Letopis český. Vesele se tlačí za nimi množství, pokřikuje a blaboní — stařeček pláče. Konečně zašli, hluk se ztratil, stařeček klečí a pláče. — Což je dno řek vašich poseto perlami?“

Noc sedmá

„Stál jsem nad venkovským městečkem,“ začal měsíc hlasem pohodlným, „a díval jsem se, jak ryby nad hladinu nevelkého vodojemu zvědavě vystrkovaly hlavy.“

Přes nevysokou a místy již rozvalenou hráz zapadaly na vodu veselé zvuky, a nemohl jsem rozeznat, zdaž voda se tak lehýnce rozechvěla světlem mým nebo zvuky těmi. Tam uvnitř nevelkého domku bručela basa, skřípaly housle a vřeštěl klarinet, hoši výskali a děvčata připíjely sobě rosolkou. Hospodyně byla dnes pochovala pětiletou dcerušku, tančili tu nad hrobem, vyháněli smutek z domu. Rozmýšlel jsem, jak matka ulehne pak ztrmácená, jak umdlené oči její přece neusnou, jak se zakotví na místě, kde ještě zrána stála květovaná truhlička a v ní ležel bílý, bledý andílek, na černých vlasech věnec. Vtom však mne vytrhne něco z myšlenek, malý to lidský tvor, plížící se pomalu z odevřeného domku. Byl to rozmilý klučina s kulatou, bující tváří, s vlasem samý zlatý prsten. Prstíček levé ruky tkvěl ve vzdorně vyšpoulených rtech, ze zamračeného očka splývala pomalu bohatá slza. Stál tu chvílku opřen o veřej, pak se nesměle ohlédl do domku zpět a plížil se k rybníčku. Zde usedl pod vrbou, zadíval se na mne a slzy mu kanuly vždy bohatější.

Jemu byli dnes pochovali starší sestřičku. Měl ji sice tuze rád a skoro by se mu bylo včera a dnes už po ní stýskalo, kdyby byl měl jen trochu více času ku hrám. Takž ale vodila ho matka ku vlastní potěše své všude s sebou, byl u faráře i hrobníka a nikdy nepřicházelo tolik lidí k nim do domku jako tentokráte. S umrlčími květinami sestřinými směl sobě také hrát a z rubáše dostal ostřížky delší, než byl sám, a tak průsvítavé, že skrz ně všechno dobře rozeznal! A pak hudba, svíčky, družičky, vše bylo tak pěkné, byl tak šťasten, a tu náhle — —! Jedna z družiček nejvíce se mu líbila. Byla z nich největší, smála se nejhlasitěji; hoši ji štípali do tváří, ona ale hrála sobě s klučinou na klíně a dávala mu rosolky. Při večeři chtěl sedět vedle ní, matka však ho odstranila, řkouc, že nemá překážet. Srdéčko se mu tím rozbolelo, vše mu bylo náhle cizí; nechtěl být více mezi lidmi, vykradl se ven.

Dlouho tu seděl hošík, zdálo se mu věčností. Znějící

hudba připadala mu nesmírně smutna, že by se bylo srdéčko rozskočilo. Konečně uschly slzy, přestalo škytání, jen jednotlivý vzdech vyrval se někdy jak ozvěna. V domku ho as dlouho nepohřešili, neboť nyní teprv vyšla mladá matka ven, rozhlížejíc se a volajíc: „Karlíčku! Karlíčku! Jsi tu někde? — Karlíčku!“ V hošíkovi se zatajil dech, ale neodpovídal, nehlásil se. Matka popošla trochu, volala znovu, pak se vrátila dovnitř. Jen jednou kdyby byla ještě volala, jen jednou, byl by se hlásil, — tak ale! Vzduch trval nyní již jen okamžik, s hlasitým, pronikavým nářkem běžel hošík pod okna domku. Vyhrnulo se několik osob a odnesli ho dovnitř. Klarinet na okamžik umlknul, hned však začal zase svou veselou, bylo již nejspíše dobře!“ — —

Tak, prosím vás, člověk má poslouchat, jak měsíc o prvopočátcích lidské samostatnosti blaboní à la Jean Paul! Všechno ho zajímá, stařečka — — no šťastný stařeček, že má zrak tak zrale dětinský.

Noc osmá

Třásl se tak podivně, že jsem se musil optat.

„Vrtíš snad hlavou? Naposled se něčemu divíš, starý hochu, ty, ve svém stáří a na tom stanovisku!“

„A ovšem že divím!“

„Čemu?“

„Tvému národu, divnému lidu! Díval jsem se do vesničky. Na návsi stála a procházela se mládež. Zpívali. Poslouchal jsem, neboť rád písňě slýchám a někdy je sám budím a plynu pak co nejtišeji, aby se každý tón hodně daleko rozlehnouti mohl. Ale jak vy zpíváte, nerozumím. Zpíváte písňě hravé, jako byste byli dětmi, veselé, jako by vám bylo do skoku, ba zdá se mně, že zpíváte jako ptáče ze snu, které ani neví, že zpívá. Píseň vaše je dětinská, a jste přec starci, kmetem národů co do zkušeností a útrap. Stařec nezpívá, stařec jen vypravuje, a vzbudí-li se v něm myšlénka zpěvná,

je jako modrý zvonek na věži zříceniny, jenž píseň svou jen němě odchvívá. Každý národ dle svého! Pod tichou palmou důmyslně, v květnatém kraji jak lehýnký květ, u žhavého moře palným ohněm, v zemi stálých činů jak sečné rány, v bujných horách jak mocný orel, jak dumný stín a bystrý ručej i hojivý květ, — vy z toho všeho nemáte vlastně nic. Krásná země, požehnaný kraj, ale rozervaná krása, rozmetané požehnání! Tvář tvého národa rudne jen okamžikem jako sníh, jeho blaho kvete jen jako drn, zadloubni prstem do drnu a jsi již pod kořínky. Do krásné země dal vám osud severní bouř. Bouřná vlna lidského oceánu valí se vždy poznovu přes vás, vichr událostí nemilosrdně smítá myšlenkový váš květ, láme strom vašeho života sotva povyrostlý, nebe je zahaleno popelem z lidských kostí a v skalách hýkání je i úpění, — měli byste bouř zpívat, zpíváte-li, a vy zpíváte sny dítěte! Já vám nerozumím. Šťastní lidé, vy ani nevíte, jak jste nešťastní! — Vy — —“

„Nech nás, nech, stařečku! Třeba počínáme věčně znovu, neškodí! My pracujem, zda pro věčnost, to nechcem vědět. Vždyť také svítíš a nevíš proč. Sbohem, měsíčku starý, — jsi dobrý, nás ale nech!“

Noc devátá

Ani se měsíc neukázal. Na zemi byla tma, na nebi tma. Kráčeje pátral jsem po místech, na kterých by se nalézati mohl; díval jsem se všudy, kde se mně zdála býti jasnější skvrna, zdaž jasnost neběře na sebe tvar zakružený. Nikde ani památka. Jako když se nám přítel zavře do svého bytu, ani nevyhlédne, ani na naše tlučení a volání neodpovídá; chce být jednou sám, i naše přátelství je mu obtížné. Pronikl jsem myšlenkou svou oblohu a duch můj viděl měsíc, plovoucí tiše mrtvým bezednem. Byl truchle zadumán, zapředen do svých myšlének, světa sobě nevšímal, a přece mu ubývalo dráhy jako zadumanému člověku života.

Dnes bych ho byl právě potřeboval, aby vypravoval něco veselého, beztoho jsme byli ve svém každodenním hostinci po celý večer jakoby zabiti. Umřel nám jeden z našeho kruhu, dnes jsme ho pohřbili, dnes jsme seděli bez něho, vzpomínajíce stále na něho. Když se mluvilo, mluvilo se jen o něm; jindy nám písně ani nevyšly, dnes jsme zpívali jen jednou a jednu, zamilovanou nebožtíkovu. Jeho sedadlo bylo prázdno a přiklopeno, na stole před ním rozprostřen byl zvláštní bílý ubrousek jako jindy; na ubrousku byly krabička na sirky, prázd-
ná dýmka, prázdna sklenice; sklepnice byla kolem této černou stuhu otočila. Vše zde bylo — ale vše prázdno. I ten hřebík tamhle v koutě, na který byl vždy domácí klíč svůj věšel, osiřel; pán jeho se byl přestěhoval a zavřeli jsme za ním nový dům sami. Prsa naše byla prázdna jako klenby chrámové, o které se smuteční písně tím mocněji obrážejí. Ani lehkého šprýmu nebyli jsme schopni, a když jsme vyšli z hostince, zanotoval jeden zlehka nebožtíkovu píseň zase; rozcházelí jsme se a každý kráčel svou cestou, zpívaje přidušeně píseň dále.

Opakoval jsem ji několikrát, než jsem došel mostu — dnes bych se byl právě tak rád měsíce poptal, je-li něco na tom pravdivého, že jsou mrtví za noci méně mrtvi, že spřádají divné sny a měsíc že je slyší, když po hrobech kráčí. Eh co ten arogantní měsíc! Myslí, že — — však ne, ne! Vzpomněl jsem sobě, proč as přítele živoucího, ale vzdáleného pomlouváme, když odpouštíme mrtvému vše. Pluj jen dále za mraky, příteli můj, nedotírám se, a až já budu chtít býti samotén, prosím, odplaf mně to!

2. ledna.

Milý příteli!

Dovolte, abych Vás takto nazýval, třebaš bychom se posud nebyli ani poznali. My Čechové jsme jedna rodina a každý český redaktor je kmotrem — my mladší spisovatelé jsme pak jakoby děti, jež při křtu na rukou držel.

Vaše srdcelomná lamentací na obálce, že málo abonentů máte a zajít musíte, mnou velice pohmula, neboť jsem básníkem a vlastencem. Chci se vynasnažit a nutit ku předplacení, kdo se jen nutit dá, odesílám zde sám předplatné a doufám tedy, že budete uznalým mým přítelem.

Odpusťte, že z Vašeho přátelství chci už na začátku těžít, dělám to proto, že nikoho nemám, kdo by se mne ujal — totiž ne mne, ale mých plodů. Já pracuju stále a uzavřeně, ale učitele nemám a toho je mně potřebí. A ač se tajně jen zabývám veršováním, přece je to známo a nedávno uvedli mne ve společnosti někteří páni z měšťanů do nesnází. Vypravovali totiž pověst, která koluje o zdejším starém zámčiči „Kopáč“ a vybídli mne, abych ji v báseň uvedl. Nechtě se nechat zahanbit, uvolil jsem se k té nevděčné práci, a tu z přílohy sudťe sám, jak jsem asi slovu dostál. Ale na tom neměli ti páni škadlitélé dost, oni mne zrovna vyzvali, abych ji dal do „Záboje“. A já se zase uvolil. Však jsem dobře věděl, že to z úsměšků činí a mne dohánějí, a myslí, že tu Musu dojím jako snad oni — ale myslil jsem u sebe: „Snad najdu přítele, který mně poradí!“

Vy jste mně přišel právě v cestu a už se Vás držím rukou zoufalou. Nechci býti zahanben, to pro všechno na světě ne, a zvláště od těch zdejších některých Z přátelské lásky Vás prosím, nelenujte sobě projít s vědec-kou myslí tuto pověst, kterou jsem co možná věrně po-dal, a poradte mi, co celkem jí ještě třeba, aby ji „Zá-boj“ přijmul; co by sloužilo pak hlavně k okrášlení té balady, a pak, co myslíte o celé té mé práci, jak jsem ji prima vista napsal. A jelikož Vám také známo bude, jak se to musí narafičit, aby pověst v „Záboji“ vy-tištěna byla, jehožto redakcí málokterý začátečnický příspěvek prý dočte — tedy to narafičte tak. Ale o to Vás pro všechno prosím, nemořte mne dlouho a co nej-dříve mně odepište; já mám mnoho zpracovaných po-vestí a budou jistě některé zdařilejší než tato, ty bych piloval, jakmile přijdu do ohně vítězstvím nad měšťa-ny zdejšími. Každá zásilka bude brakem naproti té, která po ní přijde.

Vám s úctou oddaný, ochotný k službám

Jan Strnádek

II

2. ledna.

Slavný muži, básníku český!

Ano, slova m u ž musím naproti Vám užívat, neboť já jsem žena a co mne ve Vašich výtečných plodech nej-více poutá, je ta vznešená, v nich se jevící m u ž n o s t.

A ano, slova b á s n í k musím užívat, neboť jsem sama také básnířkou a umím Vás ocenit.

Odesílám Vám zde svazeček plodů své panenské Mu-sy. Jsou to milá mně kvítka, fialinky a konvalinky, jak jich první mé jaro (a v jaře života stojím právě) uplodilo, chrpy a bodláky pestré, jak jich fantasie už napřed podzimku života připisuje a i mladý život už dle ostrých trnů sezná. Ucítíte z mých básní totéž slun-ce, které je vykouzlilo, tutéž vůni květů, která mne jak

pramen kastalský opojila a nadchnula, totéž klepání mých pulsů, které mně zvěstovalo, že moment tvoření nastal.

Vám nepotřebuju teprve zvláště odporučovat dítka svá, Vy jste jediný, který jim porozuměti může, Vy z nich vyrozumíte i to, co jsem pro samý cit ani jasně vysloviti nemohla.

Vy uveřejníte práce mé vedle svých, ženskost se spojí s mužností v krásný věnec a list Váš stane se ještě slavnějším.

Chcete-li ještě před uveřejněním prvního oddílu mne navštívit a seznat, bydlím na Široké ulici č. 570 a zůstávám

Vaše oddaná

Prokopa Povltavská

P. S. Přijďte takhle ke čtvrté, to mám kávu vždy uvařenou.

Básně otiskujte po pořadě.

III

2. ledna.

Vážený pane!

V doušce obdržujete novelu ode mne. Látku jsem čerpal ze skutečnosti, bera přitom roucho Němcové a prostotu Pravdovu na sebe. Práce je dobra — neboť píšu jen, když mne to těší a nikdy kvůli honoráru — o tom ani nemluví.

Přiložené konto je ono, které mně můj krejčí poslal; nerád se s těmi lidmi špiním a v okamžiku nemohu to zapravit. Buďte tak laskav a zapravte to napřed z honoráru, který mně přijde.

K dalším službám ochotný

K. P.

7. ledna.

Drahý příteli!

Považte sobě mou zlost, když po celém našem městěku se náhle „Leseverein! Leseverein!“ pokřikovat počalo a na „Leseverein“ to zůstalo. Běře se tedy pro celé město od každého časopisu jeden výtisk a čtou všickni všeckno. Myslím, že je to zabiják pro pány vydavatele časopisů, každý takový „Leseverein“, ale jaká pomoc!

Při té příležitosti posílám Vám jednu pověst a prosím Vás, abyste jí mezneuznal hned po prvním přečtení; nebo můj sloh jest docela jiný než skoro všech novějších básníků: já se snažím psát přirozeně, plynně a národně. A to snad ani nynější básníci neuznají za českou báseň. Oni, pokud to není hodně zkroucené, až tomu Staročeši ani nerozumějí, nic se jim nelíbí. Já ale jinak psát nebudu; však se okáže, kdo hloub myslí. Proč Čelakovský a Erben tak mistrné vzory Čechům podali? A těch budu a chci následovati šlépějí. A až to přivedu k takové dokonalosti, řeknu: „Honzíku, až potud! Oč jsi usiloval, máš; nyní dělej kšaft!“ — a pojedu k Abrahamu. Ale musím ještě jednou připomenout, že mně nejde o to, aby se dostaly mé práce do světa, ale o to, aby byly dobré!

Uznáte-li tedy tuto pověst za dobrou, bude-li se Vám líbit a podáte-li ji v příštím svém čísle, můžete s jistotou čekat na novou pověst, která půjde pod vlastním mým jmenem do světa a za kterou se nehodlám stydět.

Co se týká té onehdejší zásilky ve předvčerejším mém listu, upozorňuju Vás zvláště na „Matičku“ a na „Tatička“, pak „Čertíka“, na těch nemusíte příliš pilovat a budou se líbit, za to stojím. Ale také Vám dovoluju vzdělat je podle chuti, třeba nezůstal kámen na kameně, což u budoucích zásilek výslovně pro sebe zůstávaju.

Až budu mít drobánko kdy, opíšu a pošlu Vám k na-

hlédnutí některé pověsti z mé „Kytice“, kterou hodlám za deset roků na svůj náklad vydat. Jsou to pověsti národní, sebrané na horách moravských. Z každé pověsti poznáte, že celou sbírku mám, jelikož jsou broušeny, a budu-li každý rok jen deset slovíček pilovat, za deset roků to bude dělat mnoho.

Co se týká prózy, ta je jen pro mne, neboť prózou dělím a stavím pověsti, bych je, když se mně rozdělení zalíbí, v básně a balady uvedl. Inu, mně řekl profesor K...ch, abych prózou nepsal, že je škoda mé bohatosti rýmů a národního slohu, a toho se držím. Zatím sbohem!

Nezapomeňte na svého, Vám s úctou oddaného přítele

Jana Strnádka

V

7. ledna.

Slavný redaktore!

Vy jste volil a volil jste šťastně. Myslila jsem sice, že otisknete básně mé po řadě; Vy jste ale sáhnul smělou rukou do středu plodů mých a podal čtenářům svým nejmilejší mně, ze srdce vyrostlou píseň pod důmyslným titulem: „M é v z d e c h y“.

Ano, v z d e c h ů m mým jste porozuměl, Vy Don Juane, Vy čtveráku!

Odpusťte mému rozmaru a vysvětlete mně, jak se to stalo, že ze sedmnácti slok jen dvě první zůstaly. Či jste sobě snad ani nevšimnul, že na druhé straně a následujících listech pokračování je?

To mně ale vysvětlíte zítra (proč jste nepřišel ještě ke mně, čtveráku?), neboť na zítra Vás zvu k sobě a promluvíme o tom i o tom, zdali by nebylo líp vydat mé básně najednou.

Budu ke čtvrté sama, nebudeme nikým z rozmluvy

vytrhováni, budem o svých ideálech rozmlouvati moci,
básník a básnířka, pravé café spirituel.

Navštívte jistě svou Vás očekávající

Prokopku Povltavskou,

bytem na Široké ulici číslo 570

VI

7. ledna.

Pane Redaktore!

Zasílám tuto vědecký článek „O ptačích vejcích“. Za základ vzal jsem článek německý, v „Pfennigmagazinu“ od roku 1842 obsažený; vlastně jsem jej na mnohých místech doslovně přeložiti musil. To o vejcích slepičích je zcela originální. Žádáte-li další články vědecké, napíšu Vám je; do básnění jsem se ale ještě nepustil.

Váš oddaný

L. R. Brousek,

posluchač II. nižší reálné školy na Horách Kutných

VII

20. ledna.

Drahý příteli!

Věru myslil jsem, že sobě vezmete drobáňko času a přehlídnete tu Vám zaslanou báseň, na které mně tak mnoho záleží, jak jsem Vám poprv už psal. Ale ani se nedivím, že se to nestalo, ani Vám mezazlím, neboť si mohu představit, jak to obtížná věc, abyste takové nováckovské plody prozkoumával a udal vady a jich nesrovnalost.

Zato vzal jsem sám sobě práci a piloval jsem sám a tuto Vám tedy zasílám tutéž pověst, dle mé úvahy více důstojnou tím, že jsem ta sprostá slovíčka „hnáty, táhni, čeled“ z básně vypůsobil, ač by snad při vášnivé žen-

ské dovolena býti mohla i v řeči vázané. Ale čeho sobě smí nováček dovoliti? Ničeho! Ten aby psal plynně, hledal dobré a lehké rýmy, nezavadil ani o znamení vykřiknutí ani o puntíček!

Buďte tedy tak laskav a spalte prvopis; tohoto pak upotřebte k úvaze, o kterou Vás ještě jedenkrát snažně žádám. Přehledněte též znamínka a chyby pravopisní, neboť se vším přičiněním nejsem s to býti sám sobě korektorem, kdežto jiným velmi bystrým bývám. Sobě musím nechat věc uležet a po čase teprv přijdu na chyby prach-znamé, kterých jsem po prvé přece neviděl. Kdyby mně tak mnoho na tom nezáleželo, aby zdejší páni tu pověst čtli a přestali sobě tropit smích z našince, nemořil bych Vás a nechal bych pověst uležet; po čase bych padl sám na všechno, co se básni nedostává.

Těším se, že mou žádost nyní brzy vyplníte a dovolíte pro tenkrát se mnou výminku, jakou sice páni redaktoři nerádi činí; budu Vám za to povděčným, uhlídáte a přesvědčíte se.

S tím zůstávám Váš vždy k službám ochotný,

s úctou oddaný

Jan Strnádek

D o u š k a. Z dopisu hotového dříve, než mně poslední Vaše číslo do ruky přišlo, poznáváte, že jsem neočekával takové odpovědi ve Vaší „listárně“. Ani jsem se nedozvěděl, zdaliž pověst tak zpracována jest, že místo v „Záboji“ na první straně zasluhuje. Ani zmínky od Vás o nějaké opravě — stojí tam toliko pod mou adresou:

Die Sagenjäger, die verfluchten,
kein Misthauf, den sie nicht durchsuchten!
Zum Mammut wird ein Ochsenvieh,
und jeder Kot ein Sinai.

a pod tím *Gottfried Kinkel*. To přece nemůže být na mne, neboť já tomu nerozumím! Nerád bych svému jmenu naponejprv způsobil škandu a také nechci, aby mně snad „Záboj“ do feuilletonu básně vrazil s připomenutím: „Byli jsme požádáni, abychom následující básně sdělili!“ Vy obdržíte ode mne co nejdříve nové pověsti pro svůj list a budete mít z nich radost. Kdybych byl se nezaručil, že pověst ta do „Záboje“ přijde, řekl bych: Nechte si ji pro sebe. Nejde to ale. Dříve musí být tam uveřejněna, abych byl jist své práce a s takovými strachy nevysílal ubožátka do světa. Až si dupnu, půjde to.

Hej, župy, župy, okolo atd.

Strk

VIII

20. ledna.

Pane!

Poslední číslo Vašeho listu přináší něco o právě vylých mých básních. Není nad tím nadepsáno ani „kritika“ ani „úvaha“, a to jste dobře učinil; sic bych Vám přímo říci musil, že buďte kritikem nejste, nebo že jste, co píšete, ani neuvážil.

Pravíte tam, že nemám „širšího rozhledu“. Že ne? A kdo ho, prosím Vás pro všechno, tedy má? Snad Vy? To ne, to zajisté ne, to Vám říkám přímo do očí. Já básník — a nemít širšího rozhledu! — Nesmysl!

A co je to „širší rozhled“? Myslíte snad, že ho má hlásný na Svatovítské věži proto, že daleko vidí? Ó vás kritických pídimužíků! Ne, já ani nechci mít to, co Vy jmenujete širším rozhledem! Já jsem český, slovanský básník, mně jde národnost naše nad Vaši mlhavou, neurčitou liberálností, nad ten Váš západní rozum. Zpívejte Vy si myšlenky, já budu zpívat city; napodobňujte si velikány jiných národů, já budu napodobňovat poesii naši samorostlou; pište Vy si časově, já budu psát královsky. Tak! Zde máte můj program!

Nemyslete si však, že mne snad Vaše úvaha dojala! To byste se velice mylil. Plakal jsem ale lítostí a zlostí, že se u nás mladé talenty tak zneuznávají a vše nohama šlape, co skutečně za něco stojí. Nenadsazuju tím snad sebe, jako bych já za něco stál, to ne! člověk si ale myslí tak ledacos při tom.

Chcete-li přijmout přátelskou radu, nechte kritiso-
vání; co z toho máte, leda nepřátelství! Já nejsem Vaším
nepřítelem, jsou jím ale jiní lidé.

Váš s úctou oddaný

Václav Rusofil

P. S. Nemyslete si ale, že já tomu Vašemu „širšímu
rozhledu“ nerozumím! Však já mu rozumím — ale
zlost mám!

IX

21. ledna.

Milovaný muži!

Čekala jsem a toužila po Vašem příchodu v usta-
novený mnou den, čekala a toužila i později — Vy jste
se však neobjevil.

Každá minuta byla mně tak dlouhá jako nemocnému
celá noc, každá hodina tak zdlouhava jako věčnost a
každý den — nu, Vy už jste zajisté také miloval, toužil
a očekával, a víte, jak trapným Vám byl jediný nejistý
den. Náhoda a myšlénka mně zde pomohla, že jsem to
vysloviti mohla, čemu můj panenský stud posud se
brání. Ano, já miluju a miluju V á s!

Neostýchám se nyní už ani pramálo a vyslovuju
přímo, co Vám navrhnouti chci. Mám dosti duševní síly
do sebe, abych se nezalekla cestou neobyčejnější, abych
se povznesla nad náhledy všední a jen obmezené lidi
obmezující. Což by mně vaditi mohlo, když mluvím
k Vám, k muži, jenž podobně vysoko nad všedními
náhledy jako já, jenž mně porozuměti musí a podle
vlastní velikosti i cenu mou vyměří.

Má ruka je svobodna a Vaše také. Neptám se Vás ani, zdaž jste už miloval. Vy jste básníkem a musil jste tedy už velmi často milovat. Ba ani to Vám zazlívati nemohu, že jste nejspíše od jedné květiny ku druhé zalétal. Básník kráčí příliš zvláštní cestou, než aby se mu každá ženština co průvodkyně životem hodila. Obyčejně bývají ženské příliš pozemské příchuti, než aby ideálnímu člověku dostačiti mohly; dosáhnou-li lásky, dosáhnou už všeho, čeho sobě přály, a přestávají na tom. Zevšednějí ve stavu manželském a tíží zároveň muže závažím olověným. Málokterá pozná alespoň to, že je závažím, a pozná-li, je pak i ona nešťastna a muž ještě nešťastnějším. Muž básník musí míti buď geniální ženu po boku svém, buď zůstat svobodem; sic nedosáhne nikdy úplné zralosti, nikdy světového, nezkaleného rozhledu a působení. Opustil-li jste milenky své, učinil jste jen to, co Vám genius Váš kázal. Totéž učinil Goethe se svou milující a něhou po něm umírající Friederikou von Sesenheim, a Němci ho za to chválí a dokázali velmi ostře, že tak jednati a ji zničiti musil. Což je geniovi po pravidlech prosté měšťanské morálky! — I já jsem už jednou, v nejprvnějším svém květu, milovala, může-li se podobná slepá náruživost láskou nazvat, milovala jsem jednoho lieutenanta, bohu díky však, že jsme se brzy nechali. Ani bych sobě více na něho nevzpomněla, kdybych jaksi na památku — nu, to Vám, povznesenému nad předsudky, vaditi nebude. Vy vidíte, že jsem zcela upřímna.

Vy potřebujete ženu už zralejší (počítám málo přes třicet), aby život už znala, ženu jako já, aby Vám v ideálním letu Vašem nepřekážela, ba spíše Vás ještě povznášela.

Nechci Vás proto, abyste mne živil; mámť sama deset tisíc na penězích a mohu tedy Vám ještě přispěti, aby Váš pegasus ve mlýnu obrok sobě vyšlapávat nemusil. Svatba může tenkrát být, kdy se Vám zalíbí — nepředpisuju.

O přijď — přijď nyní, milovaný muži, co nejdříve;

očekáváš Tě milující a tužbou umírající nevěsta Tvá Molly! Vstup branou do ráje, který se Ti nyní odevírá, a pojisti tím i trvání mého blaha.

Jsem zítra ke čtvrté opět sama doma a očekávám Tě, jako země své jarní květy, jako květ ranní slunce očekává.

Tvá

Prokopka Povltavská,
bytem na Široké ulici, číslo 570

X

30. ledna.

Slavná redakcí!

Předplatil jsem se, jak známo, sám a chtěl jsem mimo to ještě více předplatitelů v našem městečku a ve vřkolu získat; nemohu však vplyvu svého pro nic za nic nadužívat a přičiním se jen pod tou výminkou, že přiloženou zde pravdivou a nevinnou pověst Slavná redakcí, buď, bude-li dosti způsobna, ve svém listu (ne však v listárně vzadu) uveřejní, buď mne přátelsky stran nedůsledností a opravy soukromým dopisem upozorní.

Kdyby tato zde na vřkolu všeobecně známá pověst místo ve Vašem listu zaujmula, neměl bych velkých obtíží při sbírání předplatitelů, jelikož jsem jist, že z radosti nad čtením této pověsti mnohému měšťanu zlatky nechtíce z kapsy vyklouznou, aby svým dětem zůstavil památnou pověst o „Rybníčku“.

Ačkoliv jest tato pověst zcela jednoducha a prázdné poetické krásy snad neobsahuje, je mi přece mila; nebo musím se přiznat, že nevím, čím bych ji obohatil, abych zároveň od pověsti samé se neuchýlil.

Slavné redakcí s úctou oddaný, ochotný k službám

Jan Strnádek

30. ledna.

Pane redaktore!

Právě jsem dočetl znamenitý český, ku romantické škole náležející spis: „Historie o jedenácti světem bloudících, matku i otce ztrativších sirotcích, mezi nimiž devět synův a tři dcer bylo, a o černém muži, jenž nejstaršímu ze synův těch mnohá dobrodiní prokazoval, v rozdílných uměních a vědomostech jej vycvičil, tři obry a jednoho sedmihlavého draka zabil, nic méně pak žáku svému královskou princeznu za manželku a s touto celé království (vyjímaje jedno město s vúkolím) co věno zapatřil.“

Považte si moje překvapení, když jsem přečet a všecek výtečností spisu jmenovaného, jeho zvláštní barvitostí a rázností charakterů zaujat v Jungmannově literární historii spis ten hledal a marně hledal!!!

Co sobě může pak člověk o podobné neúplnosti pomyslit! Jak mnohý poklad literární práchniví asi pouze proto, že nebožtík Jungmann sobě ani té práce nevzal, aby všechno prohledal. Věru, ti pánové zakoupili svou slávu lacině — prosím Vás, řekněte jim to tam v Praze pořádně, udělejte mně tu radost!

Byl jsem sobě sice předsevzal, že se později do čtení Jungmannova slovníku pustím; nyní toho ale věru ne učiním — to bude as něco čistého!

Abyste vzácný ten doplněk k literární historii pořádně uveřejniti mohl, připojuju, že kniha tištěna u Turečka na kopečku roku 1827 a že mocna stran sto a devadesáti.

Váš známý už

L. R. Brousek

P. S. Zapomněl jsem připojit, že na titulním listu jest také pro čtenáře k lepšímu vyrozumění přidána — no, jak se to honem jmenuje!? — taková nějaká titulární dřevořezba. Je zdařilá.

30. ledna.

Vážený pane!

Není pochybnosti, že ku rozkvětu naší literatury hlavně potřebí mužů takových, kteří by vše vázající je přímo odhodili, všechny své síly literatuře věnovali, zkrátka — pouze literáty byli.

Patří k tomu ovšem i srdatost i talent — já bych měl oboje.

Posud jsem zaneprázdněn co diurnista; práce ta umořuje ale mého ducha a nevynáší přece nic. Nepochybuji, že je v Praze mnohem více vlastimilovných lidí, řádných mecenášů než talentů, — sic by už šik spisovatelů mnohem větší býti musil. A proto Vás žádám, abyste s některým z těch pánů promluvil a mne mu doporučil.

Kdyby mně takhle jen 25 zlatých chtěl měsíčně poslat, já bych měl ku svému diurnu dost. Připravoval bych se ku spisovatelské dráze a mohl bych si přilepšovat, abych nezeslábnul.

Bližší adresu udám Vám, až mně odpovíte v „listárně“.

P. S. Peníze by se mně mohly posílat také čtvrtletně — 75 zlatých najednou — na tom by mně nezáleželo.

30. ledna.

Milovaný muži!

Což jste se ještě nerozmyslil? Věru jsem se domnívala, že máte více energie!

Zítřka o čtvrté je opět sama a opět Vás očekává Vaše

Prokopka Pooltavská,

bytem na Široké ulici, č. 570, přes dvůr

15. února.

Drahý příteli!

Již se věru stydím do Vás své pokusy cpát, nebo mi to nejinak připadá, než že Vás jen obtěžuju a sebe směšným činím.

A přec mně to nedá pokoje! Kdybyste Vy mně soukromným dopisem sdělil upřímné své mínění, ulehčilo by se mně a kámen by mně spadl se srdce. Ale to mám čekat až na nové číslo a tam, abyste mne nezahanbil, zase mně poskytujete trochu medu — pečeně ale okusit nenecháte.

Co jste asi řekl té pověsti „Dva kříže“? Snad že máte sám jeden, se mnou pak druhý kříž a to že není pověst, ale pravda. Možná, dost možná! a tomu-li tak, nečtěte ani tutéž pověst, kterou dnes opilovanou dle své dosud snad nezralé úvahy posílám, a spalte ji.

Nejvíce mne pudilo k psaní to, že jsem Vás chtěl učinit pozorna, jak by se dala k této pověsti krásná a vděčná ilustrací vykreslit, totiž na př.

slunko

skřivan

sova

tmavý měsíc

kulich

blesk

děd

vnuk

Anežka

Joza

duch

Ostatně mně nepokládejte za zlé, že činím návrhy, jako bych byl jist, že má pověst zasluhuje ilustrací; píšu to jen pro ten pád, kdyby — —

Nahlížím sám, že by se celá pověst mohla říci posledním oddělením, a byla by i o polovičku kratší —

ale zase by nemohl dědeček svému vnoučku pověst vypravovat, což přece docela přirozeno jest.

Probůh, ujměte se mne! Nejsem netrpěliv a netlačím na pílu; kdybych se mohl ale jen dočkat, že by jediná z mých básní zde neb onde se vytiskla!

Pošlu Vám couverty už adresou opatřené, i vosk, a můžete jen v básni, co nedobrého, přetřhnout a slovíčko připsat „proč“ a šups! do obálky a s ní zase ke mně. Podíváte se, až mně tak dvakrát třikrát záda vyklepete, jaké budu dělat prošpekty! a to zajisté!

Zůstávám se vší úctou a k službám ochotný vděčný
Váš

Jan Strnádek

XV

15. února.

Pane!

Nu, to mne věru těší, že jsem sobě naproti Vám nezadala. Když nechcete, nuž dobře; vždyť já o to nestojím! A když Vy sobě sám budoucnost svou nohama šlapat chcete, nemohu Vám zabraňovat. Nemyslete ostatně, že já neprohlídla nicotu Vašich důvodů! Jen toho lituju, že jsem se ve Vás tak zmýlila. Jste právě tak jednoduchý muž jako všichni ostatní! Užíváte galantních frází, jen abyste holých důvodů podati nemusil. Sbohem tedy; jsem opět o jeden sen chudší. Dobře se mně však děje, proč jsem posud tak originálně dětinská — a pošlete mně mé básně zase, o to Vás žádám.

Vaše služebnice

Prokopka Povltavská

P. S. Přeju Vám věru, abyste brzy svého přečinu pykal.

P. P.

bytem na Široké ulici, č. 570

DVA DIVADELNÍ KUPLETY

Kuplet oněginský

I

Byl jednou jeden, jmeno zamlčíme —
snad že se pánu trochu zavděčíme —
ten nebyl stár a nebyl mlád,
desítku měl tak na třiokrát,
však sám pokládal líné svoje kosti
za zestárlé již — z blaseovanosti.

Myslíte snad, že Štěstěna již při porodu jeho stála,
že v pozlaceném, měkkém vozíku nastoupil pouf život-
ní? Že snad bylo peněz na vyhovění všem choutkám,
co holobradý hošík že naučil se již kupovati vnady
ženské, a přemilovav, přepiv, přecpav sebe že všeho na
světě má širém dost? I pánbůh zachraň!

Vyšel z hluboka,
tak z plna středu pracovnícké třídy,
svým rodičům jak by pad ze oka —
jak oni zkusil mlád již dosti bídy;
nesměle zíral na svět jeho zrak,
záplata byla mládí jeho znak,
a aby všeho dostal, otec drahý
rákoskou bujnější mu splácel snahy.

Tak mezi pohlavky a z vody polívkou
rozkvétal krásně až po gramatiku,
i v gramatice ještě podle otcův zvyku
bos chodě po ulici s konývkou,
až v syntaxi chození pro vodu

konečně za své vzalo z vyšších důvodů.
Co student nebyl první hvězdou právě,
sto cizích věcí vězelo vždy v hlavě,
němčinou jako my se rozmučil,
latině učil se, nedoučil,
měl eminencí dost, též dvojek do sytosti,
a dostudovav k velké své radosti
nic sice nevěděl, však věděl, že ví dosti.

A pak? Nuže pak byl již svým pánem vlastním a
dělal ledacos, i u markérův dluhy. Byl ledačím a zkou-
šel ledačeho. Někdy bylo peněz a někdy jich nebylo.
Přihodilo-li se nebytí peněz, nelámal sobě zbytečně
hlavu a živil se třeba po měsíce rohlíkem a kávou.

Konečně, náhodou — jak se již stává,
že šťastný okamžik myšlenku dává —
rozhodl se u zápalu přesvatém,
že povolání jeho: býti literátem.
A byl jím! Psal, co psal, tož velkou bylo ctností,
že základem mu prací vlastní zkušenosti!
Psal o chudobě nebohého lidu
a přitom kreslil vlastní svoji bídu,
psal o hlouposti, všeho zlého zdroji,
a přitom myslil nevzdělanost svoji,
a z trpkosti, již sobě byl nastřádal,
morálně rozhořčené básně krásně spřádal.
Výsledek jeho brzy dosti valný,
a práli: aj, to talent dost originální —
vždyť můžeš jakoukoliv a jakkoliv pískat,
netěžko věru u nás trochu jména získat!

Náležel k lidem, kteří se všeho brzy nabaží, bohužel
či bohudík, jak právě chcete. Na lásku hleděl již
dávno s přesycením. I sláva byla by se mu v literár-
ním nějakém zátiší sedícímu brzy zhnusila; avšak při-
hodilo se něco —

a „rek“ náš mimo nadání a mentem
stal divadelním se tu recensentem.

Před světem z prken, na němž za pár grošů
král, žebrák, ctnost i darebáctví hraje,
duch vnímavý jak parou rychle zraje;
nepovznese se sice k výši Krkonošů,
nevyhloubá se sice k dnu zlatému,
však každý něco najde duchu svému,
a každý něco moudrosti zachytí!
duch sytí se, až se i zde přesytí.

Umělci s mužíkem přátelsky zacházeli
a umělkyně, když ho napadly,
ho milerády k sobě sprovázely.
Kdož neomluví mého chuděru,
že nové vnady přec zas povadly
a lhostejně on z svého parteru
že na svět se co komedii dívá,
při nejstrašnějších dějích volně zívá,
že divadelním králům slova víc nevěří,
že divadelní ctnost dle zkušenosti měří,
že lhostejně i po lóžích již hledí,
v nichž u výboru vzorně fádním sedí
krás ženských sněm, slečinky, svůdné paní,
na něž zvlášť s galerie pěkné podívání!

A při tom všem — já nechci říci, že zlenil,
však přece jakžtakž dosti zpohodlenil.
Psal jenom to, co pro chléb psáti musil —
vždyť literátství všestranně již zkusil! —
a ze zdvořilosti k recensentu
přec ještě leckdo mluvíval o „talentu“.
Dřív mysleli po českých kruzích všude,
že z něho čacký „rytíř ducha“ bude;
teď rytíř ducha seděl v županu
a v glorii morálních půlpánů.
Zlenilo ducha bujně žilobití,
bez starostí o další budoucnost
byl spokojen, že má tak živobyetí,
že krejčí čeká — neznaná dřív ctnost! —

on zkrátka žil a šlo mu dobře k duhu —
a blaseovanost má mnoho druhů!

II

Je právě „Carlos“, báseň Schillerova,
jež stejně nesmyslu jak krásy v sobě chová,
a Carlos klečí před matinkou právě
vzdor bílým trikům v porosené trávě, —
ten Carlos vůbec věčně, věčně klečí
a o lásce jak vilný Háfiz mečí.
A královna, dost hezká mladá žena,
má zřejmou radost synka z povedena;
chce, nechce, zas chce, achach nesmí ale,
víc nežli hříchu báti se jest krále, —
a Carlos zoufale se k ženě dívá —
a rek náš zoufale v parteru zívá:
„Máš sušší být — či tak — zas výrok hluchý!
jak by princ Carlos musel býti suchý,
suchota sluší na Posu jen, svobodného ducha;
vždyť sama svoboda je posud ažaž hanba sucha!“
A pomalounku lorgnon k výši zvedá,

snad že po obecenstvu lidi, v lidech zábavu si hledá.
Lorgnon zastavil se u podprsni zídky první galerie,
právě tam, kde se již sráží se stěnou jeviště oddělující.

Jako když zkušená babička před počátkem modlitby
rukou celý růženec přejede, jako by každou jednotli-
vou kuličku vzbuditi a upozorniti chtěla na to, co nyní
přijde, takž přejel lorgnon rekův rázem řadu sedadel,
pak se zastavil a počal probírat zpáteční cestou teprv
jedno po druhém.

„Celý sbor a celý balet se tam dnes dostal, inu
ovšem, při klasickém kuse je vždycky dosti prázdného
místa pro naše klasické holky,“ pomýšlel náš rek. „Bůh
ví, jak se to stalo, že mají skoro všechny černé oči, —
já vždycky říkám, že my Češi máme cos italského —
achich, Marča musela dávat pozor, až můj lorgnon k ní

dojde! Jak na mne laskavě své zoubky cení! — Servus!
Ďáble, už vím, — vždyť ji nechal pan chorista sedět,
— a nejspíš, že

si zase jiného teď vyhlíží!
Nu teď to jde bez velkých obtíží,
a nechme jí tu nade světem radost
se v černém očku podle chutě mihat,
zakrátko zmizí lesk, hlas, krása, mladost
a zbudeš v chóru jen, když umění
se dramatické dobře ocení,
že totiž umíš jednu ruku zdvihat.

Však se mnou není nic, Marčo, Marčinko!“

A lorgnon sklouzne: „To je krků, to je hlaviček,
a krásných ruček, pusných hubiček,
žeť se do divadelní lóže vejdou! —

A svornost ta! — jak když se kočky sejdou —

totiž na slunci, neboť ve stínu a za tmy jsou vždycky
méně svorny. Kdyby byla divadelní lóže až v první ku-
lise na jevišti, kamž ji chtěli dát, snad by se tam se-
praly! Slečna — aj modrou pentli ve vlasech? Má to
snad něco znamenat? Ta holka roste, škoda že neroste
talent s ní! Viděli jsme z počátku zázrak, teď berem
do držení. Co je ale pravda, to je pravda, v mužském
přestrojení hraje nejraději, a to je také něco. Divno, že
než vystoupí z kulis, dělává vždy křížek, to bývá vý-
hradně zvykem baletnic, aby nezlámaly nohu. — Ale,
ale, tragická slečinko, vy jste dnes až rozpustile vesela!
A ta naivní se dívá jako z octa —

teď obrátil se ke mně zrak ten lepší —
nu spánembohem! — pršte, pršte, klepy!“ —

A lorgnon klouže dál přes pestré hlavy —
„Mne prázdná česká lóž víc nežli plná baví!
Tam vesním sobě obecenstvo budoucnosti

a ve snu mohu dát mu všechny ctnosti, —
duch bystrý, šatů skvost i elegantní nosy —
již slyším bankéřovu dcerku, jak tu prosí:
Kup lóži v českém, prosím, tatínku,
vždyť vidíš rád se skvíti matinku,
a kdeže mohu zřít a zřena býti jinde, —
o prosím, tatínku, dej německému kvinde!

A tatínek posílá lokaje . . .“

Vtom sklouznul lorgnon dál a zas se zastavil. V lóži sedí mladá ještě matka a vedle ní dceruška, jako když vidíš nový květ vedle ovoce, mladý strůmek ze semene stromu ještě bujného. Manželka a dcera to pražského velkokupce, jež náš rek dobře znal. Vídal je tu v divadle skoro denně, bůh ví ale, jak a proč mu právě dnes teprv napadlo, že dívčina není již více tím dítětem, za které ji posud považoval.

Pravý zázrak to, jak dívky rychle zrajou, skoro tak rychle jak láska sama. Ještě si s nimi hraješ a na kolenu je hejčkáš, ještě ukojuješ nejvyšší jejich touhy cukrovím, a již za krátký čas střílel bys se s každým, kdož s tebou by chtěl o jejich přízeň zápasit.

Jak bychom popsali tu dívčinu?! Malíř lituje, že k podobizně své nemůže přidat poetických slov, poeta, že k popisu svému nemůže přibrati lesknoucích barev. Myslete sobě všechnu jarní svěžest vtělenou v mladé dívčině, všechnu spanilost i ospalost poupěte, ty růžové červánky ranní na tvářích, to bělomodré jitro na spánkách, tu vlhkou rosou v lesknoucích se očích, — — a kdybyste sobě samu bohyni jarního jitra mysliti dovedli, což je výtvar vaší fantasmie proti skutečnosti tak mladé, tak krásné, tak dojemně snivé a neuvědomělé! Člověk mimovolně přistoupí blíž, aby nassál se svěžího dechu, aby rozechvěl se pohledem — —

A náš rek se také rozechvíval, utíral skla, stáčel a roztáčel lorgnon. A rekyně? Byla zpozorovala, že se na ni dívá. Dlouho dovedla hleděti jinam, na jeviště, po obecenstvu, pošilhávajíc jen někdy a pralehýnce po

reku observátoru. Konečně stala se netrpělivou, posedávala sem a tam.

Náhle, jako by se byla rozhodla, obrátila plné zraky své k rekovi. Ruka s lorgnonem sklouzla, mimovolně se pán uklonil. Dívčina se na známého svého usmála a kývla světlou hlavičkou svou.

„To jsem to vyvedl,“ pomyslíl sobě rek, — „zdaž mne jen nikdo neviděl, že proti vší divadelní slušnosti pozdravuju z parteru do lóže!“

Počal hledět pilněji než jindy na jeviště. Neubráníl se ale, aby za večer nepodíval se ještě vícekrát po děvčeti.

III

Minul divadelní večer za večerem. Po každé tu byl náš rek a po každé dívčina. Díval se na jeviště a na dívčinu, na obé jen z estetických příčin. Byl rád, že našel místo v prostoro, kam mohl pohlédnout s jistotou, že pohled bude uspokojivý, ano velevděčný. Znenáhla stalo se pohlížení do lóže milým zvykem, to tím více, že byl vytríbenou zkušeností svou brzy poznal, že dívčina činění jeho aspoň za drzost nevykládá.

Tak šlo po nějaký čas a rek náš zpozoroval, že nikdy s tak značnou ochotou nebyl do divadla chodil jako nyní. A když tu byl, přihodilo se mu někdy, že domníval se býti zase zcela jinde; kolem něho rozplývalo vše v oblak, oblak nejasný ale krásný a milý, protože ho odděloval od cizího, chladného světa, jeho i ji.

Pozoroval pak již, že na dívčinu myslí, i když ji nevidí, že její obraz usmívá se naň odevšad, pozoroval také, že počíná v něm bujit nový život, nové jaro. Krok jeho stal se elastičtější, oko jasnější, tepny rychleji tloukly, mysl vyběřídala z kolejí všednosti, obrazotvornost začala již zase barvou i ohněm zahrávat a rek náš se přistihl při tom, čemu byl již nějaký čas odvykl, — při básnění.

Když pak dívčina jednoho večera přece do divadla

nepřišla, poznal rek na sobě již s plnou jistotou, že je zamilován nanovo, vášnivěji než kdý jindy. Věděl, že se nemýlí, vždyť to znal!

Rek neviděl příčiny, proč by zamilování své zatra-coval nebo snad se mu jen vzpíral. Byl ten starý pocit jemu zas tak nový, tak blahý, vyrušil ho tak úplně z fadesy posavadního života, že ho spíš ještě rozbujnit než umírnit hleděl. Byl by jako Chateaubriandův otrok zvolal k ní:

již mohu žít bez vlasti i bez matky svojí,
a podá-li ti kněz kýs výkupné,
o neosvobozuj mne, paní, nikdy!

Při tom všem nezapíral sobě rek obtížnost nynějšího svého stavu. V lásce své, pokud z něho nevystoupila zjevnými jiným lidem známkami, mohl ovšem žít jako v ráji, hejřit jako při nejbohatší hostině; jak ale zvěděli by jiní o tom, nastal poměr jiný, z něhož mohlo dojít až k úpadku, k posměchu. Takt jeho měl jemná tykadla. Věděl, nechce-li se státi směšným, že nesmí ho nikdo nepovoláný prozkoumati, střežil pohledy své, mluvil účelně, vždyť měřil dobře propast mezi sebou a dívčinou. U ní mladistvý lesk, u něho otřelost; u ní bohatství, u něho život ode dne ke dni. Přece však nehodlal se státi malomocným otrokem poměrů a zanoto-val při každé podobné myšlénce oblíbenou svou Pari-siennu:

Aj řekli nám: „Jste otroci!“
„Jsme bojovníci!“ díme my.

A umínil si bojovat, výdatně, neustupně, ale opatrně. „Jen žádnou směšnost!“ napsal na válečný prapor svůj.

Především jednalo se o to, vysloviti se dívčině, neboť bývá již u mladých těch tvorů, že tomu se srdéčko prvně odevře, kdo na ně prvně zaklepá.

Aj, kdož by mohl básníku v ohledu tom spíše pomoci

než ty, věrná, výmluvná družko jeho, poesie! Ty zazvoníš milence píseň, že ji hlasně slavíčí zvuk ten pohne k slitování i lásce, i kdyby jí nic jiného nepohnulo.

V rozechvění usedl rek, aby psal. Z počátku byl sice v rozpacích, v jaké formě vyznání své podati má. Hlavní věcí bylo, aby se o jeho lásce dozvěděla; stane-li se to novelou či sonetem, bylo pro okamžik lhostejno. Důvěřoval se, že mu porozumí, a byť psal třeba v novele o nějakém „on“ a nikoliv o pravém „já“. Usnesl se konečně na formě krátké písně lyrické. Přibral všechny duševní pomůcky, jaké na děvče působiti mohou: smutek, neštěstí, zoufalost, trochu lže a i trochu upřímnosti. Za několik dní vyšly v časopise následující jeho osmiřádkové vzdechy pod krásným titulem: „Známe neznámé“.

Tys bohata a mladistva
a celý svět se klaní Tobě —
a já tu stojím opodál
v své trpké, svíravé chudobě.
A v nevýslovné ouzkosti
víc ještě vzdáliti se strojím —
mru touhou po Tvém pohledu,
a přec se zraku Tvého bojím!

Tvůj život — ranní budítko,
můj je již zvon polední,
Tvá láska — první láska je
a má je již poslední.
A v prsou mých prorocký zvuk
hluboký, bolný hučí,
že se ten ranní zvonek jen
kratičké písni učí!

Jen mudrujte a rozkládejte
a kývejte svou moudrou hlavou,

vždyť sám již cítím, s láskou mou víc
že nechodí to cestou pravou.
Což může ale země za to,
že ročně nové jaro rodí?
a může mužné srdce za to,
že žebrajíc za děckem chodí?

Je mně, jak bych z každičkových úst
již slyšel zachechtání,
jak by se celý zlý ten svět
smál mému milování;
a ve jizlivém smíchu tom
tvář moje studem plane —
ach bože, i po tváři Tvé
stud palný v slzách kane!

Dřív z chudoby jsem pýchu měl,
teď myslím, že mám vinu,
vždyť do nebe bych vejít směl,
tu kdybych neměl vinu!
Ba chud jsem, přec bych mohl dát
Ti skvostnou, pyšnou lásku —
ach láskou bohat, přebohat
přec žebraám zde o lásku.

Ach skutečnosti zlá a zlá,
což jsi mně opatřila hoře,
že svírá se již hoře to
nad láskou mou jak hlubné moře!
Jakž možno z moře hlubiny
kdys jasně zříti moje nebe,
jak možno vlhkou rouškou tou
zřít moje slunce, zříti Tebe!

Jen jednou chci Tě políbit
a přitisknout Tě k sobě,
pak buď nebohé srdce mé
v mém těle zas jak v hrobě.
Jen jednou chci na prsou svých
Tvé živé cítit skráně,
pak s Tebou budiž štěstí jen
a se mnou vůle páně.

Sevřela srdce předtucha,
jak když se zmije stočí,
je mně, jak smrt by hleděla
z Tvých — ach tak krásných očí.
Nechť však mně láska ustele
předčasně na hřbitově —
musíš, když již ne na prsou,
kvést aspoň na mém rově.

Číslo časopisu, v němž byly vytištěny verše, jichž srdce rozrývající smutek reka nesmírně příjemně lechtal, poslal dívčině zvlášť.

IV

Pozoroval a pozoroval. Jednal jako diplomat. Aní krůčku neučinil, kterým by se byl možným náhodám všanc dal, ani slůvka nepromluvil, nenapsal, aby nevědčilo o nejvyšší opatrnosti.

A v den odeslaných básní zpozoroval především, že dívčina vstoupivši do lóže a jakoby letmo k němu popohlédnouc začervenala se nachem. Pohlížela pak na jeviště, patrně ale roztržitě; zjevný byl rekovi boj, jaký měla se srdéčkem svým. Konečně toto zvítězilo, hlavička obrátila se k rekovi. Jeho ruka mimovolně a chvějíc pozdvihla se k prsoum, a na růžovém obličejí jejím rozhostil se úsměv lehýnký, ale tak blažený, že

mu bylo, jako by se díval do odevřeného nebe, že ruku přitiskl opravdu pevně k prsoum, jen aby ho hlasně tlukoucí srdce neprozradilo.

Od toho dne žil v moři blaženosti, dorozumění mezi ním a dívčinou bylo vždy jasnější, vždy ohnivější a dojemnější, a bylo rekovi, jako by snil sen jarní noci.

Pozoroval dále, — že také jiní pozorovali. Matka střežící dceru svou a pokračující v tom rovněž opatrně, viděla brzy neomylné známky vznikající dceřiny lásky a co zkušená dáma našla také brzy parterní předmět dceřiných milostných snů. Ostrému zraku rekovu později neušlo, že muselo se již i mezi matkou a otcem rozmlouvat, a k překvapení i uspokojení svému poznal dle mnohých maličkostí v pohledu i nahodilém pozdravu, že byť ještě mnohého byl nezískal, přece také ještě ničeho neztratil. Myslíl sobě, že nejen bohatý, ale i rozumný otec velkokupec nehodlá as „štěstí“ jediné dcery obětovat penězům.

Avšak přísné opatrnosti přece se ještě nemohl spustit. S dívčinou hledat tajných bližších styků nechtěl, aby sobě náhodou vše nepokazil u rodičů, a pro zřejmé a rozhodné kroky neviděl ještě pravého času. Ani toho neužil, že byl s rodinou dobře znám, že ji mohl bez vyhledávání zvláštních příčin navštěvovat; věřil jen ve vyčkání příznivě rozhodující náhody.

Rozhodující náhoda přišla, ale — u průvodu ženské policie. Víte, co to je „dřívější láska“, víte, co to je „ženská policie“? Blažení! Přijedte dnes z Vídně a za týden ví ženská policie dopodrobna, v jakém bydlíte poměru k ženštinám celé čtvrti své. Zamilujte se nanovo, opravdově, upřímně; vzdor vší tajnosti, v jakou halíte se s láskou svou novou, ví vaše zbožňovaná již za dva dny o všech dřívějších láskách vašich, ať se již jakkoli byly v pustý písek rozběhly. Ženská policie je mocnější a jizlivější než kterákoli mocná a jizlivá policie jiná, — a moderní Oněgin je tak vděčným předmětem! — Nikdy se u otce velkokupce nebylo vypravovalo tolik zajímavých historek jako nyní. Ba byly by prý

dostačily na celou bibliotéku povídek jarmarečních, libret pro nové Don Juany a oněginských kupletů.

— — — — —
Zafičelo to jako zimním větrem, že se rekova jemná tykadla až zachvěla.

Zpozoroval náhlý zánik mladé posud setby okamžitě. Matky přísná tvář, otcovo nevšímání, vychládání dívka zraků, k čemu potřebí za čtvrt hodinky více spatřit! Z malých známek byl poznal své štěstí, z ještě menších poznal konec.

A když ho obešla náhle celá opravdovost změněného stavu, když byl vyrušen ze snu tak, že se až zachvěl, že až křečovitě se mu na okamžik prsa sevřela, obrátil se mrzutě k jevišti a roztáhl lorgnon co mohl do délky. Neviděl tím způsobem sice nic, vždyť ale nechtěl vidět, vždyť se chtěl prozatím jen vzpamatovat!

Míhalo se mu to hlavou jako sršány, hučelo a bušilo to, a bylo vši zkušené síly, otřelosti a lhostejnosti jeho potřebí, aby sama sebe zase zdravého našel. Najednou sebou škubnul, narovnal se a pohodil hlavou. Rty jeho se poodevřely, a pološeptem zaznělo z nich: „Alespoň jsme se ničím neblamovali — zaplať pánbůh!“

„To je také obyčejný výsledek divadelní naší slávy!“ odpovídal někdo vedle něho na poznámku, jak myslel referentskou.

„Ano, výborně jste podotknul, opravdu výborně!“ přikyvoval se zdvořilým úsměvem náš rek. Pak vzdvihnul lorgnon a začal u první lóže od jeviště. U každé lóže pozdržel se stejný okamžik, i u té jisté. Spustil nato lorgnon a podíval se na krásnou mrtvolu své lásky prostým okem tak chladně, tak chladně, že ho to až samého zamrazilo. Pak mluvil se svým sousedem dál, vtipkoval a tázal se ho zdvořile, co dělá sestra jeho.

— — — — —
Po nějakém čase zpozoroval, že do lóže velkokupcovy dochází pravidelně mladík skvoucího zevnějšku.

A zase po nějakém čase gratuloval velkokupcovic slečince „na veřejné ulici“ co nevěstě. Nevěsta se čer-

venala, rodiče se klonili. Slíbil jim, „aby dokázal dávné přátelství“, že složí svatební hymnu.

— — — — —
A nyní?

Já spatřil ondy ho, když u „Labutě“ seděl
a právě do českých tam špádů hleděl.
Hrál bulku, prohrál, zaplatil jim klidně,
pak ohlíd se, já pozdravil, on poděkoval vlídně.

Kuplet oblomovský

Vešel do parketu. Lenivě, pomalu sestupoval po schůdcích k řadě, v níž jeho abonované sedadlo, a při každém kroku níž jako by kolena klesala. Nonchalance se tomu říká a hledá se v tom cos elegantního, ale u něho to byla pouhá lenost.

Dopadl na sedadlo, natáhl nohy, a trochu pozdravil sousedku vpravo a vlevo. Ani nepozoroval, že susedky při tom pozdravu jeho, spíš urážející nedbalosti podobném, lehce a ousměšně na sebe pohlédly.

Chodil do divadla už jen tak ze zvyku, aby času ubil, ne kvůli zábavě. Málokdy ho něco vyrušilo; při starých kusech, jež znal dávno z paměti, ani se víc nezlobil, hrálo-li se špatně; při nových jen za prvního představení trochu se bavil. Obecenstvo také ho nezajímalo, znal příliš mnoho životopisů. A takto — i že je těch stukatorských pupenců co rámeček kolem jeviště tolik a tolik přes sto čtyřicet, věděl dobře a byl už dvacetkrát ne bez namáhání přepočítal.

Vytřel si brejle, ale nenasadil. Lorgnon z bílé slonové kosti vytáhl napolo z pouzdra, ale nedotáhl. Snad ani neslyšel, že orchestr hraje jednu ze svých starých dudaček; nejspíš by mu bylo bývalo také nepříjemné, poněvadž cizí, kdyby se bylo hrálo něco nového.

Kolem něho jako by znenáhla rozlívala se mlha, on jako by seděl ve velké kouli z mlíkového skla; zde onde

zrcadlila se nějaká barva ve skle, ale bez intenzivnosti, zvuky zvonily o povrch, ale pronikaly jen mdle. Nemyslil ničeho, neměl také ani nejmenšího vnitřního popudu, aby myslel. Díval se do neurčita.

Opona se povznesla. To byla přec nějaká změna, a on nasadil brejle. Podíval se lhostejně po jevišti od pravé strany k levé a zas nazpět as do polovice jeviště, a tu se ztratil zrak jeho zase v neurčitu.

Ti tam nahoře se pohybovali, nechal je pohybovat se, mluvili, nechal je mluvit, beztoho stará tragedie, tak zvaná klasická. Jen když ten onen herec se podřekl, cuknul v něm některý nerv — zvyk byl uražen — ale nestálo to za to, aby nerv se sdělil nervu druhému. Apatie, lenost všeobecná. První akt byl už do polovice přehrán. Tu náhle něco — „Dervíšek“ se snad nikdo nejmenuje? — náhle něco pana Derviška znepokojovalo. Ne, neznepokojovalo, trochu jen vzrušilo, ale nebylo mu to zrovna příjemno. Tam nahoře, kde lóže s galerií a jevištěm se stýkají, něco se dělo, co panu Derviškovi, když se tak zrovna před sebe díval, v pravém hořením koutku očním působilo jakýs pohyb nezvyklý. A nepřestávalo to. Pořád se tam něco nepokojně kmitalo a vrtělo, dotýkaný nerv páně Derviškův skoro že by byl už vzbudil nějakou myšlénku. Jen kdyby nemusil pan Dervíšek hlavu zdvihnout, aby se podíval!

Konečně se hlava sama mechanicky obrátila vzhůru a zrak utkvěl na divadelní lóži. As pět ženských hlavíček vypínalo se tu vedle sebe, patrně je něco dole v parteru zajímalo. Smály se, přesedávaly, hned byla ta napřed, hned ona, rámeček lóže byl jich pln a obraz pořád jiný.

„Čert jimi dnes šije,“ myslil pan Dervíšek, „zvlášť ta —“

Nedomyslil. Právě se spustila opona, potlesk rozlehl se divadlem. Pan Dervíšek líně vstal, opřel se o sedadlo přední řady, zády k jevišti, a bručel. Jako ze spaní vyrvané dítě byl se najednou dostal do trochu bručivého rozmaru. „Hm — tleskají — tleskot! Arci, lavřínu je to

jedno, dají-li jej kolem slavného čela nebo kolem ná-
kypu nebo do omáč —“ Opět nedomyslil, ale nebyl tím
vinen, zívnutí myšlenku přervalo.

Zrak jeho bloudil po obecenstvu sem a tam, ale ne-
utkvěl nikde. A zas ho chytlo zívnutí, upřímné, celou
duši otvírající, až slza z oka vyhrkla. Pan Dervíšek
setřel slzu, a když zas brejle byl upravil, padnul jeho
zrak na usměvavou dívčí tvář. Oči slečinky blondýnky
byly na něho upjaty, tvář veselým úsměvem rozjasně-
na, patrně ji bavily ty důkazy páně Dervíškovy nudy.
Rychle odvrátila nyní hlavu, nasadila lorgnon a dívala
se kamsi do lóže; ale tvář a ústa chvěly se v úsměvu
dál, zoubky se vhrzly do spodního rtu.

Pana Derviška to pohněvalo. „Nevídáno,“ bručel za-
mračen, „matka chodí do ‚Frajšice‘ jen kvůli sově a
dcera chodí do klasických tragedií, jen aby viděla, kdo
zívá! — Abych si nemohl zívnout! Proč mne nebavíte?
Kdo mně způsobuje dlouhou chvíli, je dvojnásobným
vrahem, vraždí mou duši. A vy jste moji vrahové, vy,
— ano vy všichni! — Je pravda,“ myslil pak Dervíšek
dál, když už byl jednou v proudu, „dřív jsem se bavil
aspoň ještě v meziaktí — jako tamhle tento, který do-
vnitř ani jindy nevkročí — ale teď už ani to ne.“

„Nu ano — kam se mám dívat, když všechno znám
a tak málo se toho mění! Holčičky, které by se rády
vdaly, — ale vždyť já se nechci oženit, paničky, které
se nedávno vdaly, a paní, které už jsou dávno vdány.
Jedny jsou šťastny, druhé ne, ale nešťastné manželství
přichází do módy a také už nebaví. Kam se mám dívat,
pro Krista Pána! Dobré ženy jsou málo zábavné a
ctnostné ještě míň — tamhle jemnostpaní — je dobrá,
tuze dobrá, každému dá vše, celé srdce své, můžeš to
srdce rozříznout jako polypa, z každého kusu zase vy-
roste nové celé — jen košíkem ještě nedala nikomu,
ta dobrá paní!“

„Kdyby sedělo aspoň víc plastických forem po se-
dadlech, nebo kdyby měly lóže tmavozelené nebo modré
tapety, aby se bílá ramena líp obrážela, nebo aspoň

kdyby nebylo nahoře na galerii tak horko a člověk se díval shůry dolů! Jsem arci Dervišek a vymyslíl jsem si zvláštní hru. Najednou si myslím, že jsou všichni ti lidé kolem mne mrtvi. Už dávno mrtvi, odbyli sobě už celou hnilobu, jsou mrtvi až do kosti. A všechny ty kostry, ostře charakterisované jako v životě, ověšené šatem, nechávám najednou sedět po sedadlech a lóžích. — Není úsměvu, není šepotu — lebky s květinami v potlelých vlasech obráceny jsou k jevišti, prázdné důlky zírají černě do prostory, ošklivé čelisti se někdy rozevrou k zívnutí a sklapnou zas chřestivě dohromady. Na jevišti pohybují se holé kostry, rozkládají, ale nemají jazyka a chřtánu, není nic slyšet, žádný výraz vidět. Romeo a Julie — Faust kostra, a Mefisto také kostra, dlouhá, kulhavá, s blbou lebkou — Sen svatojanské noci, Klubko, Kdoulička, komika bez masa, slabé kostřičky drobných elf! Pěkná hra, už mne baví, sedím-li naproti jednotlivci, jakžpak teprv, když je kolem celé obecenstvo, jenže trochu fantasii namahá — takhle jednou za měsíc! — To by také musilo být pěkné, hrát si ve hřbitovní kostnici zase naopak, přiodít kostry masem, životem, charakterem! Ještě jsem toho nezkusil, ale — eh — už zas hrajou!“

Pan Dervišek sklesl na sedadlo a mimovolně zdvihl zase lorgnon vzhůru k divadelní lóži.

„Aha, teď je tam sama ta — ostatní někam utekly,“ myslil zase. „Snad tu sedí dole několik kyklopů — když vedla Diana své nymfy k Vulkánu, také se kyklopů lekly a utekly. No — co je to?! Ona se opravdu dívá na mne — cožpak se dnes všichni lidé na mne dívají? Teď se pousmála a oči její padly i se smíchem zrovna do mého lorgnonu. Musím se také pousmát“ — odstranil trochu lorgnon, zašklebil se lehýnce k výšce a zase lorgnon nasadil. „To bývají nejhloupější úsměvy, ty v divadelní distanci, totiž u mužských, ženským sluší — jestli mne takhle někdo spatřil! — Teď zase na mne zoubky cení, má pěkné zoubky, pravda — ale co jí to vlastně napadá? Nic, pranic, to se rozumí — vždyť ví,

že jsem člověk rozumný — hraje si. Ale teď toho už nechme, slečinko — mé pověsti sice by to neškodilo, vaší konečně také ne, ale povstávají řeči, které jsou fádny!“

A obrátil lorgnon k jevišti.

Už se nepodíval vzhůru, teprv po aktu, jen tak zběžně. Ona tam už neseseděla a jemu to bylo jedno.

Sotvaže druhého dne pan Dervíšek dosedl zas na své sedadlo, už to hezky hlasitě zaznělo za ním: „Pst, Dervíšku!“

Pan Dervíšek obrátil jen hlavu, ne tělo, až ho krk zabolet. O dvě řady nazad stál přítel.

„Kam půjdeš pozejtří, o Silvestra? Či zůstaneš doma?“

„Nezůstanu — ale ještě nevím kam.“

A pan Dervíšek narovnal zase krk a hlavu.

„Hlupáku,“ bručel pro sebe, „zůstat doma!“

„Musil bych si doma vyhledat zvláštní zaměstnání — už ta zvláštnost, ta hledanost by pak rozpálila. — Nejsm nikdy doma, totiž nikdy sám, leda když práce mnoho, nebo když spím. Znáš se, jakmile jsem sám — fuj! v hlavě hned myšlének jako v Paříži krys, a samé žravé! To takhle — o Silvestra být o samotě, při punčovině a při cigáru! — Mohly by přijít myšlenky — a přišly by, znám svůj malér — člověk měl jednou své ideály, své vznešené životní cíle — he he! Odfleklo nás to stranou jako křídlo větrního mlýnu. Líp ten hlomoz života nebo ty stálé páry z piva — člověku se aspoň nezachce znovu začít — už nejsme dost mladi k tomu — žít, žít! Třeba fádny, jen když ne v bezmocné zlosti! Nač se obětovat, jiní se také neobětují. To tak, o Silvestra, kdy rok zas ztracen, být o samotě! Ať ty hodiny na stěně cvakají samy svými zuby, ať ten revolver na stěně je sám pro sebe studený jako smrt! — Ah opona —“

Ani trochu ten monolog pana Derviška vlastně ne-

dojal, bylť podobného cos už stokrát zabručel. Ale na jeviště svůj lorgnon teď nezařídil, nýbrž mimovolně, hluchým zvykem od včerejška, hned nahoru k divadelní lóži.

Škubnul sebou. Lorgnon jeho se svezl náhle o patro níž, zase se ale hned vrátil na místo prvéjší, jako voják, který se zastyděl za náhlé zbabělství.

„Pro pána boha, copak to je?“ mínil u sebe a dech se mu trochu, trošičku zatajil. „Vždyť ona se zase na mne dívá — ne, na mou čest, opravdu se dívá na mne! Copak jen pro boha chce? Její pověst není přece pověst velké kokety! Je snad navedena, aby mně zahrála Webrův valčík a nějak mne zblamovala? — Či by snad — ne, to by bylo komické, snad by se nebyla tajně do mne — osle! Kop bych tě za tvou tento, taková samolibost, chlape, a láska by ti slušela jako břečtan starému komínu! — Ale odpusťme mu to, vždyť se o lásce vlastně ani nejedná — a tam nahoře, tam je to jen přece divné.“ —

„Ta vydrží! — Patrně se namahá, aby se dívala hodně měkce. — Není konečně zlá, věru není; ani jsem si jí posud zcela dobře nevšímal. Zvláštního není na ní také nic, arci; tak tuctová, jak říkáme. Lessing žádal, aby se zavedla na jeviště zase larva, my zavádíme aspoň larvičky, kvůli mužským v parteru — samí Lessingové. — Dosti hustý vlas — kaštanový myslím, české dobré oko, nosík trochu dlouhý a ostrý — jen ty tváře jsou nesalonně červené. Tak jak říkáme něco pikantního je přec v tom, něco takového, čemu říká Itálián „bellezza del asino“ — ale my, my slečinko, nejsme oslem. O ne, bellissima!“ —

Den nato cítil se pan Dervišek jaksi svěžejším, mladším, řekl bych lehčím, jako když si člověk dá vlasy ostříhat. Oko se mu trochu lesklo, unavenost kolem úst byla méně značná, a když pozdravoval své sousedky v divadle, bylo jeho pozdrav skoro slyšet.

Pan Dervíšek to přičítal Benedixovu „Vězení“, jež měl rád.

„To bude jux,“ monologoval, „vždycky se těším na scénu doktorky s baronem. Když jemnostpanička ve velké scéně barona tak pěkně odflekne, a herečka přitom jen trochu dobře hraje, je vždycky potlesk. Ale radost je jen v Izraeli po meči. Dámy jsou přitom okázale chladny, jako by chtěly říci, takové odfleknutí že se beztoho samo sebou rozumí, že ani jinak nemůže být. A mužští mají mnoho příčin zas pro potlesk. Za prvé jsou tajně žárlivi a přejou tomu chlapu na jevišti, že tak odlítnul, za druhé schvalují okázale ctnost, sic by neměli co kazit, a za třetí si myslí každý pro sebe: „Ó, já bych jinak pochodil!““

„Jsou ještě jiné zábavy po divadle. Ženská žárlivost tajná naskytne se zas, když vystoupí herečka mladá, hezká, nebo gustiosně oblečená, hned jsou ženské lorgnony ve výši. Pěkná je lhostejnost dámská při baletu, nebo náhlá zkamenělost i nejusmívavější dívčí tváře, když na jevišti se řekne něco dvojsmyslného. Já pak mívám tak zvláštní myšlenky své.“

„Vůbec bych měl napsat jednu novelu, abych nechal své náhledy o nevinnosti v ní jako pronést nějakého pořádného muže. Nevinnost je prý perla, proto ji také ocet skutečného života snadno rozpustí. Nevinnost ustupuje lásce, děvče může k nevinnosti být tedy jen v poměru přátelském; přátelství ale bývá u dívek ihned intimní až k naruživosti, proto také netrvá dlouho. Zmíněné, náhle zkamenělé tváře mně připomínají růži, která, kdyby trní neměla, sama by je nasadila. Inu, proto jsou růžemi této divné země! Nevinnost — — aha!“

— „Nu — to je pěkné — tomu ať rozumí —! Ona se začervenala — a jak jí to slušelo! Co to bylo? — Stud opravdové lás — pst! Falešný stud, jenž pochází z matky lži? — Ať! Vždyť nejsem hlupec; dám pozor — ale jí to slušelo. Na všechn způsob taková červenost divadelní princeznu ctí! U divadla — nu ano, u di-

vadla nehledáme nikdy té ctnosti neuvědomělé, která je sice vábna, ale s jakýms přídechem obmezenosti. Ona je vždycky zajímavější ta uvědomělá, také bezpečnější, jako je bezpečna pro budoucnost ta, která už jednou neobstála. Slečinky od divadla si ani nehrají na neuvědomělé, a ta upřímnost jim sluší. Bodejť, i na jevišti vystupuje čirá nevinnost jen co komická persona! Ostatně — a já znám všechno — my můžeme být spokojeni se svým divadlem. Je v něm něco mladého, jako v českém životě vůbec, a v mladosti je vždy kus ideálu a čistoty. U jiných divadel má ctnost ženská za příznak žebráckou hůl, u českého čepec a kuchyňské nářadí šťastného manželství —“

„Ale teď — moje scéna s baronem!“

„Oh prosím —!“ zazněl vlevo rozzlobený ženský hlas.

Pan Dervíšek byl loktem udeřil do své „levé“ sousedky, paničky to tak mezi čtyřicíti a padesáti, suché až k zoufání.

Chtěl něco říci na omluvu, ale nevypravil ze sebe dvou souvislých slov. Vždyť náhle cítil, že se začerveenal! A to ho spletlo.

Dlouho trvalo, než se ustálil zas na jakés rozmrzelé rozhodnosti, dlouho cukala ústa, než se zcela pevně sevřela, a zdálo se mu, že ho stále a stále ještě tváře pálí.

Konečně se dostal do určité myšlenky.

„Skandál!“ mínil pan Dervíšek pro sebe. „Začervenat se až — to se mně nestalo po deset let — já zcela zapomněl, kde jsem! — Jako bych byl zamilován — — co by konečně komu do toho bylo — stát se ale směšným!“

Však následujícího dne byl pan Dervíšek již zase ve své míře. Vlastně v míře tak dobré, v jaké už dlouho nebyl. Stál před svým sedadlem a v taktu se podle hudby pozdvihoval na prsty. S lehýnkým úsměvem rozhlížel se po divadle, zdálo se mu, že je tu v prostore trochu živěji. Kde viděl hezkou tvářičku, zrak jeho se

trochu pozastavil, kde viděl mladomanžely nebo zasnoubence, pozastavil se déle, a skorože jakás dobráckost zrcadlila se v jeho pohledu.

Někdy se poohlíd po oponě, ač věděl, že dříve by musil slyšet znamení. Dnes byl opravdu žádostiv na představení. Byl si přečetl v časopise celé divadelní návěští, ano i repertoár; už rok se mu nestalo, aby byl četl seznam osob na divadelním návěští! Podíval se u některého rohu jen na titul kusu, ať už starého nebo nového, osob sobě nevšimnul. Totiž tak činil při činohře; při opeře, kvůli smyslnému požitku, přec sobě všimnul, které že hlasy večer ucho jeho lechtati nebo se mu protiviti mají. A že barytony, alty atd. se tu nečíslijí — což by mu bylo úplně dostačilo — četl jména.

Opona se zdvihla.

Pan Dervíšek usedl tiše jako pěna. — —

„— To byl pohled — — jako bych seděl v celém divadle sám —! Ta se umí podívat měkce a teple! — Chudáček, snad že stála už za oponou a dívala se těmi schválnými skulinami — neměl jsem ani tušení o tom. — Takový pohled dělá člověku dobře!“

„Chudinka, dnes má kalhotky, po prvé ji vidím v mužském obleku. Ještě se v něm neumí pohybovat, nožky se pletou a celá postava je stydlivě schoulena. Tu schoulenost dívčího těla v mužském oděvu pozoroval jsem posud u každé herečky, která v něm vystupuje po prvé. Vábná linie — nazval bych ji panenskou linií. Při třetím čtvrtém vystoupení už jí není. Přímé tělo pak, pevný krok. Ano, člověk zvykne všemu, i člověk žena. Když toho móda žádá, jde dekoletáže až bůhví kam, a když toho povinnost žádá, jde ještě dál. Římské mimae, kdy obecenstvo chtělo, ani sobě z toho nic nedělaly, že triko nebylo tenkrát ještě vůbec vynalezeno.“

„A jak malinkou ručku má! Tak malinkou, že by snad ani nemohla obemknout srdce, a dát mi je.“ —

„Nu ano,“ a vzdychnul zhluboka — „již jsem v tom. — Ani bych byl nepomyslil. — Láska — samolibost? — Myslil jsem, že jsem vychladlý meteor —“

„Jen — není-li pozdě!? — Tak se časy mění! Byly doby, kdy láska žebřala u mých dveří — tak stoudně zaklepala! Já tu vroucí měřil chladně — „až pozděj!“ — Přešla léta — ty moje nebe, abych takhle sám teď žebřonil —

svou všechnu naděj mdlým už okem měře
bych klepal sám na lásky bílé dvěře —
a zvnitř by znělo: „Pozdě!“

Br — a ty řeči! Ale vida, nebyla by to špatná báseň! Jenže já už — takhle epigram, ale ne psaný, jenom myšlený, a to jen do polovice. Jednou jsem psal také básně, byly otištěny v Lumíru, ještě se na ten čtvrtek pamatuju jako dnes. A tu se mne zeptal jeden známý: „Prosím tě, když už jsi napsal — proč jsi to vlastně vytisk?“ A když jsem tedy viděl, že moje básně nebudí u čtenáře myšlénky jiné než hloupé, nechal jsem —“

„Ale konečně, pročpak by mělo být pozdě?! Vždyť chci snad také šťasten být! Což nejsem také země květ?“

„Ústka má jako růži — to se to bude hubičkovat! Celou duši svou, celou svou povahu, všechny své myšlénky vliju do hubiček — ta holčička bude vzdělaná! — Pa, dušinko!“ — a lehce kývnul hlavou a v pohledu jeho byla celá duše.

Opona spadla.

Pan Dervíšek nevstal, jakž jindy bylo v meziaktí vždy jeho obyčejem. Byl dobrého srdce a nechtěl ji nechat marně po sobě se dívat. Znal dobře ty skuliny v oponě, jimiž možno přehlédnout obecenstvo, i když je jeviště uzavřeno. Hleděl z jedné na druhou. Někdy se skulina zajasnila, někdy zatemnila. Když se ztemnila, kývnul tam trochu hlavou a pousmál se.

„Nemůže škodit,“ myslil. „Je-li to ona, bude mít radost; není-li, snad se ten člověk právě na mne nedívá, a dívá-li, bude si myslit, že jsem ho poznal.“

O dva dny později stalo se panu Derviškovi něco, co bylo vlastně nemožné. Přišel do divadla o celou čtvrt hodiny dřív, než byl počátek! Byl o půl šesté vyšel z domova jako jindy, byl přec od řeky až na konec Příkopů přešel sem a tam dnes právě tolikrát jako jindy, a přece tu byl nepoměrně dřív než jindy. Ale jeho krok byl již po dva dny jaksi elastičtější, lehčí a rychlejší, pan Dervišek cítil mladou pružnost, zdravou sílu v sva-lech a pyšnou přímost v týlu.

Nelitoval pranic časnějšího příchodu. V prázdném ještě divadle bylo mu jaksi volno, tak poeticky po do-mácku, jak bývá dítěti v ztraceném koutku. Bylo mu, jak by slyšel vlastní srdce bít, srdce tlukoucí o tu celou prostoru kolem, prostora zvučí, ale jen jemu.

Hned, jakmile dopadnul na sedadlo, pokračoval v myšlénkách, které byl měl na procházce. Jeho myš-lénky dnes kvetly.

„Bůh ví, já se toho nezabavím. V noci mne to napadlo, po celý den pronásleduje:

Ich möchte doch die Liebe
als Blume wachsen sehn —

Přec jsem to nikde nečet, je to moje — moje jako každá inspirace, a přec mně to připadá jako nějaký zaspalý Heinův sen. Měl jej o půlnoci — elfy mu myš-lénku zas odnesly a já ji u nich našel. Ať to někdo psy-chologicky vysvětlí, proč mne myšlénka napadla právě po německu, v té hotové formě!“

„Divno!

Und seh'n möcht' ich die Liebe
erglüh'n als Edelstein,
es müssten Sonnen und Welten
voll blassen Neides sein —

Tu máš — teď mne napadne hotová sloka druhá, za bílého dne! O nebe, nebe!“

„Es wär' ein Prangen und Duften“ — a přec by byl člověk rád, kdyby se třeba jen nožka milenčina dotkla toho květu, kdyby byl ten drahokam jen na jejím stře-
víčku! — No — tolik je jisto — jsem zamilován! Kom-
pletně, hlou — ne, pročpak by hloupě? Vrací se mi
apetit, jsem svěží vzdor nevyspání, samá znamení lásky
u mne, mám zkušenost. V srdci mi hoří a krev tam kvapí
všemi žilami, aby hasila — cítím požár a cítím spěch!“

„Rozhodnuto — ožením se — v mých letech musí
se člověk už rychle rozhodnout! Proč bych si ji nevzal?
Je hodna, má mne patrně ráda — že snad ničeho pro
domácnost neumí? — nevidáno! Horkou polívku snad
přece umí udělat a — eh co do řeči! — však ona se ostat-
nímu naučí! A já jsem konečně dobrý chlap — ba že
jsem, vzdor světu, a budu dobrým mužem. — Ovšem,
pohodlnější je neženit se, a kdybych už chtěl život svůj
nějak naplnit, mohl bych si vyhledat působiště pro vše-
obecné dobro, jak se tomu říká, vykonat nějaký velký
čin — ale cožpak mohu činu měkké vlásky hladit, mohu
si jej vodit za ručku na procházku? Já chci být také
šťasten!“

„Musí se to rychle ukončit, mnohem dřív, než se do
toho vloží šklebivá reflexe nebo dokonce řeči. Já vím
co — zejtra učiním vyznání! Ale originálně! Začnu na
př.: „Slečno, koupil jsem si nový medailon k hodinkám,
chci v něm nosit podobiznu své budoucí ženy — ne-
chtěla byste, drahá slečinko, dát mně svou fotografii,
ale s trochu menší hlavičkou, aby se vešla? Nebo začnu:
Slečno! Právě si zařizuju byt. Mám jej zařídit na —
dvě osoby nebo jen na jednu — od vás to —“

„Prosím, pane Dervišku, račte mne pustit!“ zaznělo
to náhle teď za ním a paní sousedka z pravé strany če-
kala na úslužnost.

„O prosím — račte, tak! — Aby se šaty nezaskříply,
jemnostpaní!“ Pan Dervíšek, mrzutý pan Dervíšek
vstal tak ochotně, mluvil tak rychle a na jeho tváři bylo
tolik neobyčejné přívětivosti, že sousedka mimovolně se
mu podívala ještě jednou do očí.

Leskly se.

„Vypadáte dobře, pane Dervišku!“

„Jsem zdráv,“ a natáhl nohy jakoby v jakéms přepychu síly.

„Měl byste přece učinit některou šťastnu — ale — vy jste neznaboh, u vás už je všechno ztraceno!“

„To se nikdy neví, jemnostpaní!“

„O ví!“

„Snad jsem si přec některou zavřel tajně do srdce.“

„Jenže ji pustíte brzy zase ven, ale už umučenou. — Vy jste po několik dní pozoroval slečnu — vidíte?“

Pan Dervišek se začervenál — začervenál jako růže. Rychle se nahnul. „Já, jemnostpaní —“

„Vždyť je známo, že jste zlý, všechny se vás bojí, jděte!“ A sousedka si přisedla trochu blíž a snížila levé rameno. „Je to s ní zábava, že ne?“

Pan Dervišek nevěděl, co má dělat a mluvit.

„Ona má oči vždy na desíti mužských najednou, mne to také baví dívat se na ni. Všimnul jste si, že také koketovala s panem —“

„Ne — to —“

„Dnes se vedli spolu po baštách, o samotě až nad Žitnou branou. A časně zrána, asi o půl deváté. Šla jsem k paní —, stůně jí holčička, víte ta hezká, přizrzlá —“

Pan Dervišek už neslyšel praničeho. Štěstí jeho, že opona šla vzhůru.

Neslyšel, neviděl. Cítil jen ještě, že tepny v spáncích bijí jako o přítrž. Pak ani toho více necítil. Byl obalen v nějakém hukotu.

Trvalo tak asi pět minut. Náhle se zachvěl. Hmátnul si na čelo — ruka zas sklesla. Zas se zdvihla druhá ruka s lorgnonem a nasadil jej k očím.

Jen na chvílku. Neviděl ničeho, ale myšlenky se začínaly probírat ze svého ustrnutí.

Ještě jednou se zachvěl. Myšlenky byly vzbuzeny.

„Osle!“ zněla první. Po chvílce teprv přišla druhá: „Starý osle!“ —

„Ale vlastně — proč? — Když ona taková mýlka je po čertech —“

Bylo mu, jako by měl samou hořkost na jazyku. „Já ji zavřel do srdce — pevně — a ona se zatím vodí venku s jinými! Je to holka — aah? Ještě dobře, že jsem nezajel —“

„Ale vlastně — proč? Aspoň pobavit jsem se snad mohl! — — Mohl jsem se trochu vyhubičkovat, pak ustoupit jinému, aby zas ten si na její rtech přečetl, co jsem tam hubičkami byl napsal. Byl bych čteným spisovatelem — hehe —!“

Náhlá chladnost se mu po vtipu rozložila po všech čivech.

„Kdo ví, jak bych nerád byl odstupoval — dobře tak — — ale konečně — přec jen škoda! —“

A po další chvíli byl již zase tím dřívějším panem Derviškem.

Zahleděl se do neurčita, kolem něho se pomalu rozlévala ta stará, známá mlha, celý organismus zapadal v netečnost.

On jako by zase seděl ve velké kouli z mlíkového skla. Barvy okolní jen lehýnce se skla dotýkaly, zvuky zvonily jen o povrch a pronikaly zcela mdle.

Opona spadla, pan Dervišek vstal a obrátil se zády k jevišti.

Rozhlédl se po obecenstvu, netečně. Vtom ho chytlo zívnutí, to staré, omladlé. Snad to byla slza radosti, kterou pak pan Dervišek stíral, ale když zase byl si brejle upravil, padnul jeho zrak na tutéž usměvavou dívčí tvář co ondy. Oči blondýnčiny byly opět na něho upjaty, tvář veselým úsměvem rozjasněna.

„Eh směj se!“ bručel pan Dervišek a obrátil hlavu jinam.

kohokoliv z nynějších českých Jean-Jacquů

Memoáry se množí, jsou však obyčejně velmi nezábavné, nenáležela-li osoba je píšící kruhům historii řídícím. A pak ještě rozhoduje větší či menší pikantnost, při níž vnitřní život spisovatelův vždy dále nazad ustupuje. Psychologa zajímavějších memoárů je velmi pořádku, a přece by bylo žádoucí, aby každý člověk svůj vlastní obraz nakreslil a ostatním lidem udělil věrné fotografie obrazu toho co dobrým přátelům. Vysmáli by se slabostem jeho leda při rozpravě ve společnosti, leda při společném předčítání; doma o samotě, když je duch ve volném županu a knoflíčky košile u krku rozepnuty, nesmál by se nikdo a porovnával by své slabosti s cizími. Pak by vzal péro a psal by také, jako já nyní činím.

Nenávidím Lichtenberga od srdce! On napsal svůj obraz tak trefně, tak božsky naivně a upřímně, že nelze ho dostihnout. Člověk sezná dobrý příklad a koná je pak totéž myslí sobě, že by toho dovedl i bez příkladu, a je to jen samolibá lež, nebylť by ani myšlénky té pochopil, — proto nenávidím Lichtenberga.

Abych také začal o věcech zevnějších, pravím, že nejsem ani velkého ani malého vzrůstu, ani ošklivý ani hezký, mám ale přece u ženských dost velké štěstí. Jeden žárlivec přičítal to tomu, že jsem „babillard“, což francouzsky sice dosti dobře zní, česky ale jenom tlachala znamená. Měl v jistém ohledu pravdu, neboť dovedu být dvakrát i třikrát zajímavým, pak se ale buď opakuju, buď sám rozmrzím. Tato nestálost jeví se u mne ve všem, a nejspíš že již ani stálejším nebudu; neboť kdybych myslil, že se ještě změním, bylo by ne-

stydavostí, psát nyní již ve květu mužských let obraz svůj duševní. Možná ostatně, že ani těchto aforistických zápisků nedokončím.

Ano, jsem teprve as třicet let stár, ačkoli však lehkomyšlní lidé obyčejně mladěj vypadávají, hádají mně jiní přece třeba o desítku víc. Snad že jsem byl leckdy příliš lehkomyšlným!

Lidé se vůbec ve mně mýlí. Mají mne za mnoho učenějšího, než jsem, neboť jakýs přirozený vtip a lehce spojující fantazie pomáhají mně mnohdy.

Lidé mne mají za velmi veselého, a já se přece pro reflexi nedostanu ani k pravé veselosti! Opět jen lehkomyšlnost, neboť pro veselost nedostávám se zase ani k pravému konci reflexe.

Lidé mne mají za upřímného, pravdomluvného, protože jsem již často řekl mnohému z pouhé nepředloženosti hrubství; já ale zatím rád lhu, nikdy sice na úkor někomu, ale kvůli pikantnosti. Když sděluju událost pravdivou, nevypravuju plyně.

Mají mne za zlého, a přece nemohu ani pinčlovi uši uřezat, ani sousedu pivo vypít; za egoistu, a přec myslím na sebe vždy až naposled, na ostatní dříve ale také ne.

Mají mne za něco zvláštního, a jsem jen pouhá mozaika všech vad i ctností lidských. Když vyniknu někdy nějakou maličkostí, mám přitom as tu zásluhu, jakou náročný kámen, že lidem v cestě stojí. Nemám síly, abych lidem mne chválícím odporoval.

Jsem narozen chud, kdybych však se byl narodil i bohat, sotva že bych byl jiným býval. Možná ostatně, že scházela popud, aby se byla buď ta neb ona dobrá či špatná stránka vyvinula. Dle toho, že jsem od otce vybírával skoro měsíčně spropitné pro gymnasijského domovníka, ač jsme mu je dávali jednou za rok, jakož i dle jiných maličkostí mohl jsem na př. býti dobrým zlodějem.

Vzdor chudobě nebyl jsem nikdy v tuhé nouzi, snad bych jí ani nesnesl. Pohodlí miluju velmi, vlastnímu

věnuju třebaš pohodlí jiných. Penězům jsem neobětoval nikdy pohodlí, vůbec ničeho.

Jsem velmi pyšen, protože jsou jiní lidé skromní a že tedy nenahlížím, proč bych pyšen nebyl. Upřímně řečeno, já někdy, vlastně velmi často myslím, že není nikdo mne nadanější; a že se ve světě všechno kritizovat může, kritizuju také třeba do očí. Lidé pak myslí, že mnoho vím; proto ale toho nedělám, nýbrž jen z pýchy. Vždyť vím, byť i někdo vyvstal a nicotou mou dokázal, budou přece (snad již, že by mu nálež záviděli) lidé slepější, kteří mne zastávají budou.

Fantasiu mám ještě tak dětinskou, že sobě hraju v myšlénkách někdy i na generála. Co hoch již byl jsem tak dumavý, že jsem více žil v oblacích než na zemi; ve škole jsem byl vždy jako z oblak spadlý, když se mne učitel tázal. Hloupější hoši dělali větší pokroky. Jednou jsem dostal od otce strašný pohlavek. Měl jsem jít se džbánkem pro vodu, vzal jsem jej také do ruky, zadumal se ale, a stál, drže se o pelest, na jedné noze aš hodinu nepohnutě, dívaje se do neurčita.

Mají mne za arogantního, a já sebe pokládám někdy za vzor skromnosti. Myslím ale skoro, že moje skromnost je vlastně bázlivost, kterou by snad zase nikdo jiný u mne nepředpokládal. V jistém stupni jsem bázliv, musím se přiznat, pak ale, když v rozhodném okamžiku neuteku, jsem velmi nestydat. Nevím, je-li tato nestydatost srdatostí.

Od přítele nebo milenky nežádám nikdy ničeho většího, nechciť být také obtěžován. Je v tom zase pohodlí, zvláště naproti lidem více cizím.

Slávy spisovatelské jsem byl ovšem také dychtiv, nejsem posud necitelným proti ní, a byl bych jí dosáhl snad také, vždyť mnohem prostřednější talenty domohly se v českém písemnictví jména; první neuznaný pokus mně ale vyrazil péro z ruky — vlastně pýcha mně je vyrazila. Nyní žiju svému pohodlí jen v kavárnách a hospodách, že ale v tom nezaniknu, vím, moje nestálost tomu nedovolí. Vůbec jsem na sobě pozoroval, že mne

každé moje společenské postavení jen as dvě léta těšilo, snad že můj duch jest jen dvouletý a ve lhůtě té každým poměrem již vyčerpán. Proto jsem již tak mnohé začal a nedokonal v krátkém svém životě. Je-li život škola, tropil jsem v ní samá alotria.

Líp dovedu život reálně popisovat než idealisovat, a ač mám fantasiu bujnou, nedostačí přece na zformování něčeho dobrého. Opět jen nestálost. Dlouhý román nedovedl bych nikdy napsat, ani špatný dlouhý ne.

Podivná protiva! U cizích zcela lidí vyhýbám se s nejjemnějším taktem často všemu, co by je mohlo zabolet, u svých nejbližších jsem někdy naproti bolesti zcela lhostejným. Milenka má mohla by někdy třeba krev plakat, v jistém ohledu by mně to lichotilo. Jemnocitný tyran! Je v tom zase jistá bázlivost, která sobě jinde lacině na hrdinu hraje. —

Nerozhodností svou zapletl jsem se již do poměrů, z kterých se nejspíš jakživ více nevypletu. Kdo vytrvá, má mne ve věčné služebnosti, ač dosti mnou zkusí.

Snad že mně pýcha nedovolila k někomu blíže přilnout (někdy jsem to přičítal síle), myslím ale, že nejsem lásky, jak ji popisují a cítí jiní, ani schopen. Pozoroval jsem, že spíše miluju pojem otce, matky, milenky, než osobu samu. Přátelství jest již ideelnější než láska, a byl jsem mu více náchylen. Proto také miloval jsem a miluju opravdově a vroucně jen pojmy nejvšeobecnější, vlast, národ, člověčenstvo, svobodu, pro ty dovedu zaplakat, pracovat, snad i se obětovat. V životě ale nedá mně to pokoje a ve věčné jsem oposici i s těmi, kteří jdou k stejnému cíli, ale poněkud jinou cestou. Leckdy je oposice ta jenom samolibost má.

O samotě jsem skoro zcela dobrý. Nad dojemnou myšlénkou, které bych se ve společnosti vysmál, zapláču velmi trpce. Často vidím elegičnost, poesii v tom, v čem jiní praničeho nevidí. Když sedím ve světnici u svého stolku sám, budí třeba zdaleka zalehající mizerný flašinet nejslastnější a zároveň nejbolestnější city ve mně. Meluzina je dobrá přítelkyně moje, a když

komínem hučí, jsem nejšťastnější. Stokrát dříve již slyšené národní: „Škoda toho milování, že netrvá do skonání, škoda nastokrát!“ uchvátilo mne náhle tak, že jsem dojmem půl roku stonal a dříve se ho nezbavil, až jsem napsal dlouhou špatnou báseň, v níž jsem slova ta vpletl co hlavní point. Ještě nyní mohu se poeticky naladit, kdykoli sobě slova ta opakuju.

Deklamuju a předčítám špatně, nejhůř, co jsem sám napsal. Řečníkem také nejsem, z bázně a trochu skromnosti; i když předčítám zcela lhostejnou věc mezi nejbližšími známými, stáhne se mně náhle krk, hlas se třese a nemohu dál.

Četl jsem víc než mnohý, vcelku snad přece málo. Prospělo mně ale, že jsem se od žádné věty nehnul, pokud jsem ji všestranně nepromyslel, dosti neprocítíl. Co jsem četl, tomu jsem také porozuměl, to se stalo majetkem mým. Takž se stalo, že nemám vědomostí systematických, všeobecné mé náhledy o věcech a lidech že jsou ale v nezvratném, širokém systému, kterému vše přizpůsobiti dovedu.

Z jediné věty poznal jsem někdy celého spisovatele a předmluva je mně při knize částí nejdůležitější.

Se zdravím svým jsem zcela spokojen, neboť nestůňu nikdy, ne-li pro nějakou lehkomyšlnou schválnost, což ovšem někdy se stává.

Mně je vždycky tak, jako bych velmi brzo umřítí měl. Podivno, že fantasmie mně nikdy nemaluje pohřeb můj, vždy myslím jen na to, co lidé as o mně mluvíti budou. Mne se týkající řeči lidí jsou mně vůbec velmi zajímavé. Často jsem sobě již přál, abych byl alespoň v ohledu tom vševědoucí, a neviditelně přítomen, kdekoli se o mně mluví. Je v tom skryta tajná naděje, že mne lidé chválí. Kdykoli sobě v myšlénkách líčím, že o mně někdo zle mluví, hned postavím vedle něho ideální osobu, která mne až do nebes vynáší. Tu osobu velmi ctím.

V myšlénkách jsem provedl již mnoho hrdinských činů, v mravním ohledu byl jsem takřka obrem, —

v skutečnosti jsem ale člověk vždy jenom prostřední, zmíněná již mosaika.

Často jsem pyšen pro svou zkušenost životní, pro svou znalost lidského srdce; někdy mne ale bolí, neboť mám pro nedůvěru a jemnou urážku velmi citelná tykadla, a málo je také těch, kterým bych sám věřil.

Předsevzal jsem sobě již nesčíslněkrát, že se polepším; pak jsem byl ale vždy zase horším. Právě tak jsem měl hned více dluhů, kdykoliv jsem sobě umínil, že šetřit budu.

Jsem-li vraždy schopen, nevím, ale samovraždy spíš. Kvůli pikantnosti byl bych sám sebou již lecco vyvedl, kdybych nechtěl rozličným lidem blízkým hanbu ušetřit. Občanské náhledy jiných zdržují mne, nikoli náhledy moje. Kvůli občanským náhledům je mně nevinost dívčí svata, rovněž manželství, ač na první (v klášterním pojmu) nekladu zvláštní váhy a druhé mám jen za smutnou při našich poměrech nutnost. Nikdy jsem neprosil o lásku.

Kdyby mně vystavěli napřed pomník, snad bych sobě pak dobyl zásluh, — napřed ale uznání! Ani bych o to nestál, aby jiní lidé také pomník obdrželi.

Často mne měli ve společnostech za člověka mravně velmi skleslého, protože jsem pojmenoval poměry a náhledy pravým jejich jmenem. Tajní hříšníci stáli výš, protože se uměli slušně červenat, nebo alespoň na červenající se zahrát a přírodu v „slabostech“ lidských se jevící pěkně závojem obrazných slov zahalovat.

Když jsem býval v rozmaru as takovém, jaký bych nazval poetickým, měl jsem se někdy za blázna, a když jsem byl jiným, za hlupáka nebo alespoň šosáka.

Neuhodil jsem se nikdy do čela, když jsem něco hloupého vyvedl; byl bych sobě tím dal vysvědčení organické vady, — a hloupost jsem měl u sebe za výminku.

Považoval jsem všechny lidi vždy za původně stejně nadané, ač přišli-li v normálním zdraví na svět. Rozvoj duševní pak odvozoval jsem od zevnějších, fyzických, materiálních dojmů. Demokratické náhledy své

měl jsem za výplyv chudoby, z níž jsem se narodil. Hloupé lidi jsem považoval za zemčata vyrostlá v stínu, — vysoká nať a žádné ovoce, leda houževnaté.

Pokud jsem byl ideálnější, pokládal jsem za životní úkol každého člověka, aby všeobecnému dobru se obětoval; když jsem ale sám pro všeobecné dobro ničeho nedokázal a pohodlnějším se stal, myslím, že je úkolem pravým jen život veselý, a k veselosti že se má všemožně pracovat bez ublížení lidem jiným. Jsou také lidé, kteří jsou nejveselejší, vlastně nejspokojenější, když mají nějaký smutek; smutek je lechtá. Překvapil jsem se také sám již v tom.

Když jsem četl dřív recenzi než knihu, četl jsem tuto pak s menší již napnutostí. Nezmínil bych se o tom, kdyby to nebyl důkaz, že předsudek je mocná věc.

U ženských jsem našel rozmanitější povahy než u mužských, třeba by se ony v menších věcech jen lišily. Zajímavo mně bylo, že jsem našel v každé ženské intrikantku, a kdyby byla andělem, ouklady strojit musí, třebaby ku blahu těch, jichž se týká. Pro odvislost svou a své nevolnictví sdílí povahu utlačovaných národů, — rovně nejdou nikdy k cíli.

Z toho jsem sobě pranic nedělal, že mne lidé dobře neznali; člověk vypadá alespoň větší.

Rád bych věděl, zdaž jsem se nemýlil nikdy v tom, když jsem myslil, že někoho znám, dle toho naň působil a také cíle došel. Zdaž to nebyl spíše následek, že jsem snad užil prostředku se všeobecnými náhledy se zcela srovnávajícího, a všeobecným náhledům je pak každý poněkud podroben. Bylo by ovšem smutno, aby všeobecné náhledy neměly v sobě ledaco s každým zdravým rozumem se srovnávajícího.

Snad jsem dokázal většího ducha tím, že jsem přestal psát, než vším, což jsem byl sepsal. Poslednější mně však učinilo více zadost.

Jsem dávno již vzrostlý, a přece se mně často zdá, že hlava roste ještě sama dál. Podobně je snad každému, kdož seznává vždy nové a nové.

Kdykoliv jsem se podrobil zcela právě panujícím míněním neb vůbec většině společenské, cítil jsem, že kráčíím nazpět.

Vzdělanost a sečtěnost bere se za totožné, vzdělaný je tedy ten, kdo vyčetl hodně mnoho myšlének a náhledů jiných lidí. Bohužel jsem začal brzy nahlížeti, že je život příliš krátký na seznání všech náhledů lidských, a byl jsem předčasně spokojen s tím, že jsem stavěl náhledy své na rovný stupeň s náhledy jiných.

Někdy mně bývalo nejdivnější, že m y s l í m; tomu jsem se ale nedivil, že ž i j u.

V noci jsem býval vždy nejrozhodnější, ráno nejméně rozhodný. Hrdinství v noci pro druhý den předsevzaté omlouval jsem zrána co zbytečné.

Když jsem viděl plačícího žebráka, nedal jsem mu nic; byla mně příliš protivna myšlénka, že mohu slzu krejcarem vážit.

Když jsem měl třeba jedinou myšlénku denně, kterou jsem považoval za původní, mněl jsem již, že svět mne vlastně velmi málo uznává. Skutečně velké myšlénky bych ale snad nebyl ani napsal ani jinak uveřejnil, již z egoismu a ze strachu před „nevděčností“.

V malých společnostech vynikl jsem často tím, že jsem na fotografických obrazech uhodnul rozpoložení, do jakého se fotografovaný „kvůli výrazu“ vnutkal. Měli mne za hlubokomyslného proto, ač k tomu není více potřebí, než abys znal stupeň vzdělanosti a pak zaměstnání dotyčné osoby. Vynikal jsem ale jako onen Paul de Kockův ženich, jenž neznal nic jiného než nakreslit kočku jedním tahem péra.

Až do pátého roku svého věku nepamatuju ničeho než jednu velkou radost a druhou velkou žalost. Prvější jsem měl, když jsem po prvé pásal krávu sám, a druhou, když jsem od jednoho strýce nedostal právě tolik švestek, mnoho-li jsem chtěl. Od pátého roku do desátého byl jsem samou němčinou pitomým, od desátého do dvacátého učil jsem se vagabondství, od dvacátého do třicátého jsem je prakticky provozoval.

Co člověk myslí sám, zdá se mu velké; kdybych vydal tedy knihu aforismů, napsal bych tuto předmluvu: Čtenář omluviž sám, co se mu slabým objeví. Leckdy člověk vmyslí se do myšlenky jiného tak, že se stane jeho; aniž by toho pozoroval, napíše plagiát. S rozličného stanoviska věci také rozličně vypadají, úsudky či poznámky liší se pak i u spisovatele jediného, čtenář sám ale přivede to v soulad.

Chtěl jsem napsat něco na způsob Rousseauových „Les Confessions“, scházela mně při popisu ale geniálnost jeho myšlének a v životu síla jeho k špatnosti.

Chtěl jsem psát pravdu a vidím, že jsem psal lež, neboť jsem se neubráníl honbě za „duchaplností“ a „pikantností“.